

Raport

z analizy dokumentów badawczych

dotyczących innowacyjności, przedsiębiorczości oraz

świętokrzyskiego systemu innowacji

opracowanych poza województwem świętokrzyskim

Zespół badawczy Nr 3:

Marcin Szplit

Monika Jas

Marian Strzelecki

Kielce, grudzień 2009

Projekt:

„Perspektywy RSI Świętokrzyskie (II etap)”

Lider projektu:

Samorząd Województwa Świętokrzyskiego/Departament Polityki Regionalnej Urzędu
Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego

Zadanie 9:

Analiza stanu realizacji Świętokrzyskiej RSI

Realizator zadania:

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy Jana Kochanowskiego w Kielcach

Kierownik zadania:

Barbara Zbroińska

Autorzy raportu:

Marcin Szplit – Uniwersytet Humanistyczno – Przyrodniczy Jana Kochanowskiego w
Kielcach

Monika Jas - Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego,

Marian Strzelecki – przedsiębiorca

Cel

Analiza stanu realizacji Świętokrzyskiego RSI – dotychczasowych badań , projektów opracowań przygotowanych w ramach RSI i związanych z rozwojem regionalnym woj. Świętokrzyskiego (szczególnie konkurencyjnością, innowacyjnością i rozwojem przedsiębiorczości w regionie)

Zadania

- Zgromadzenie wszystkich dostępne badań, analiz, publikacji naukowych i eksperckich zewnętrznych (stworzonych poza województwem na temat regionu świętokrzyskiego przez różne instytucje, organizacje, ministerstwa, itp.; poziom centralny / ministerstwa sejm, senat, agendy rządowe, itp., ale też inne województwa, oraz instytucje unijne, itp.) *na temat poziomu rozwoju województwa świętokrzyskiego (poziomu innowacyjności, konkurencyjności poziom społeczeństwa informacyjnego, ICT, foresight etc,)*
- dokonanie przeglądu publikacji
- przygotowanie zestawienia pozycji z możliwością wglądu do poszczególnych pozycji
- opracowanie wniosków dla RSI

W trakcie prac zespołu zidentyfikowano i dokonano przeglądu wielu dostępnych publikacji na temat poziomu rozwoju kraju a w nich informacje dotyczące i poszczególnych województw, (także świętokrzyskiego), m.in. również w zakresie innowacyjności, konkurencyjności oraz poziomu rozwoju przedsiębiorczości. W wielu z nich opracowywanych w latach 2005 – 2009 zawarte są porównania regionalne na podstawie danych statystycznych i wyników badań przeprowadzonych na potrzeby tych opracowań. Ponieważ dane statystyczne ukazują się z opóźnieniem niemalże dwuletnim, większość wskaźników zawartych w publikacjach obrazuje stan sprzed kilku lat. Ze względu na powtarzające się dane w publikacjach zespół dokonał subiektywnego wyboru a ich został zamieszczony na końcu raportu.

Spis treści

1. Diagnoza trendów w zakresie rozwoju regionów.....	5
2. Efekty regionalnych strategii innowacji.....	38
3. Środki EFRR w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych.....	71
4. Środki na realizację Narodowej Strategii Spójności na lata 2007-2013 w ujęciu regionalnym.	79
5. Przedsiębiorczość i innowacyjność	94
6. Analiza porównawcza innowacyjności regionów w Polsce.....	131
7. Miejsce i rola Polski w raportach OECD.....	143
8. Miejsce i rola Polski według danych Komisji Europejskiej	147
9. Wnioski i zakończenie	164
Literatura	170
Spis tabel	172
Spis map	172
Spis wykresów.....	173
Załącznik nr 1. Obraz Polski i województwa świętokrzyskiego w świetle danych Komisji Europejskiej – mapy poglądowe	174

1. Diagnoza trendów w zakresie rozwoju regionów.

M i c h a ł B o n i

„Warunki rozwoju polski wschodniej w perspektywie 2020 kapitał ludzki, kapitał społeczny a wyzwania rynku pracy na obszarach polski wschodniej”

- ekspertyza wykonana na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 2007r.

<http://www.polskawschodnia.gov.pl/OrganizacjaFunduszyEuropejskich/Documents/ekspertyzy%20do%20strategii%20PW/Boni.pdf>

Opracowanie poświęcone jest analizie społecznej pięciu województw obszarów Polski Wschodniej (podkarpackie, lubelskie, świętokrzyskie, podlaskie i warmińsko-mazurskie) pod kątem wyzwań, jakie są widoczne dzisiaj oraz będą miały znaczenie w przyszłości - w obszarze szeroko pojętego rynku pracy.

Dotyczy więc ono stanu i jakości kapitału ludzkiego w wymiarach związanych z wykształceniem i kompetencjami, uwarunkowaniami demograficznymi, adaptacyjnością do zmieniających się warunków gospodarczych, umiejętnością odnajdywania się na rynku pracy przy pomocy narzędzi Aktywnej Polityki Rynku Pracy (APRP). Ale także, w analizie starano się pokazać wpływ różnorodnych czynników takich, jak: struktura gospodarki na tych obszarach, struktura zatrudnienia w sektorach gospodarczych, dochody gospodarstw domowych i ich decyzje zakupowe w sferze wyposażenia, czy kierunków wydatkowania pieniędzy, zależność od transferów socjalnych – na aktywność zawodową mieszkańców Polski Wschodniej.

Istotnym składnikiem analizy jest ocena kapitału społecznego (na tyle, na ile w oparciu o istniejące i dostępne dane jest to możliwe) i jego powiązań z gotowością do budowania i rozwijania społeczeństwa obywatelskiego, tworzenia klimatu otwartości na zjawiska technologicznie i kulturowo nowe, czy zdolnością władz do pełnienia roli nowoczesnego przywództwa (tak kluczowego dla rozwoju), czy wreszcie tworzeniem warunków dla rozwoju przedsiębiorczości.

Wg. autora Świętokrzyskie nie ma najwyższego potencjału, duży problem z rozwiązywaniem problemów na obszarach wiejskich, i mimo wysokiego wskaźnika edukacji na poziomie wyższym – nie jest pewne, czy absolwenci pozostają na miejscu, mając do wyboru, np. pracę w Krakowie, czy Warszawie. Niskie są inne parametry edukacyjne i stosunkowo niska jest

efektywność APRP oraz sprawność instytucji rynku pracy w dopasowywaniu popytu i podaży, także więc problemem jest skala ożywienia poza publicznymi usługodawcami na rynku pracy. Nie widać na rynku pracy i w zatrudnieniu efektów restrukturyzacji z początku lat 90., i nie ma też pomysłu, jak zagospodarować obiekty i tereny przemysłowe. Nadal największy popyt jest na prace proste (jeden z najwyższych w kraju), a zarazem na prace biurowe (także jeden z najwyższych w Polsce), co świadczy o braku równowagi na świętokrzyskim rynku pracy – gdzie ponadto wskaźniki zatrudnienia w usługach (i rynkowych, i nierynkowych) są bardzo niskie, choć pozycja województwa we wkładzie usług nierynkowych do WDB jest jedną z najwyższych w kraju. Nie ma jasnej koncepcji rozwojowej, bo zamiary dotyczące innowacyjności, przy jednym z najniższych wskaźników nakładów na B+R oraz złej strukturze tych nakładów, i małej grupie osób zatrudnionych w tym sektorze (1124 osoby zatrudnione – dane dla 2004 r.), nie roją, iż w ogóle można w ten obszar inwestować. Zaletą świętokrzyskiego, jak i podkarpackiego okazał się boom inwestycyjno-budowlany, który radykalnie poprawił sytuację na rynku pracy (przyrost nowych miejsc pracy), ale i odsłonił strukturalne problemy rynków pracy w tych regionach.

J a n F r i e d b e r g

„Dostępność terytorialna polski wschodniej i korytarze krajowe wiążące ten region z Europą oraz prowadzące do dostępności przestrzennej wszystkich ośrodków powiatowych”

- ekspertyza wykonana na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007r.

<http://www.polskawschodnia.gov.pl/OrganizacjaFunduszyEuropejskich/Documents/ekspertyzy%20do%20strategii%20PW/Friedberg.pdf>

Ekspertyza zawiera jako kluczowe następujące zagadnienia, dotyczące sektora transportu:

Jako wyzwania kluczowe dla regionu:

- Procesy rozwojowe
- Specyfika województw i stopień ich przygotowania dla realizacji Strategii
- Długookresowy horyzont Strategii
- Trwały i zrównoważony rozwój
- Nowe możliwości w związku z członkostwem w UE
- Dynamizacja procesów rozwoju społeczno-gospodarczego w regionach peryferyjnych o niskim poziomie rozwoju społeczno-ekonomicznym

- Indywidualna koncepcja potraktowania tematu („Konceptualizacja podejścia”).

Jako wyniki oczekiwane jest określenie:

- Sposobów skutecznego podjęcia wyzwań i możliwości
- Pokonanie barier i niedociągnięć
- Pokonanie bariery niskiej konkurencyjności i potencjału wzrostowego

Kluczowym narzędziem badawczym ekspertyzy jest ocena dostępności regionu i poszczególnych ośrodków wzrostu (miasta wojewódzkie i siedziby powiatów) pięciu województw. Poprawa dostępności jest uznawana za kluczowy instrument w realizacji Strategii.

G r z e g o r z G o r z e l a k

„Strategiczne kierunki rozwoju Polski wschodniej”

- ekspertyza wykonana na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007r.

<http://www.polskawschodnia.gov.pl/OrganizacjaFunduszyEuropejskich/Documents/ekspertyzy%20do%20strategii%20PW/Gorzela.pdf>

Autor na tle dotychczasowych rozważań i wcześniejszych przemysłów (por. np. Gilowska, Gorzelak, Jałowiecki, 1999) określił pożądane ogólne kierunki rozwoju pięciu województw Polski Wschodniej:

1. Możliwie pełne wykorzystywanie istniejącego już potencjału endogennego. Chodzi tu o koncentrowanie działań na tych elementach gospodarek regionalnych, które już obecnie wykazują specjalizację i które uzyskały pewną przewagę konkurencyjną w skali krajowej i międzynarodowej.

Władze regionalne i lokalne powinny stać się ważnymi partnerami rodzących się wyspecjalizowanych ośrodków przemysłowych, wewnętrznie związanych sieciami konkurencji i kooperacji. Zdyscyplinowana intelektualnie i oparta na rzeczywistych faktach, nie zaś na marzeniach i nadziejach, identyfikacja rodzących się skupisk oraz instrumenty ich wspierania powinny stać się jednym z elementów zarówno strategii poszczególnych województw, jak i strategii Polski Wschodniej.

2. Prorozwojowe, nie zaś prosocjalne wykorzystanie środków Unii Europejskiej i ich przeznaczanie na przyspieszanie i pogłębianie zmian strukturalnych, a nie na ich spowalnianie

(niestety, środki Wspólnej Polityki Rolnej mają takie właśnie niekorzystne, petryfikujące oddziaływanie) jest najważniejszym warunkiem racjonalnego wykorzystania tych środków.

Strategia dla Polski Wschodniej powinna jednoznacznie wskazywać na konieczność zdyscyplinowanego i jednocześnie prorozwojowego wydatkowania funduszy UE, nawet za cenę ich niepełnego wykorzystania.

Strategia ta powinna wyraźnie opowiedzieć się za finansowaniem z tych funduszy jedynie tych przedsięwzięć, które wspomagają długofalową konkurencyjność regionu w otwartej gospodarce globalnej.

Strategia ta powinna jednocześnie przestrzegać przed prosocjalnym, zachowawczym wykorzystywaniem funduszy płynących do Polski Wschodniej z Unii Europejskiej i wskazywać na konieczność podjęcia wysiłku własnego w celu przeobrażeń struktur społecznych i gospodarczych regionu.

3. Racjonalizacja sieci osadniczej, intensywne rozwijanie ponadlokalnych i ponadregionalnych funkcji największych miast, w tym głównie stolic wojewódzkich – nośników rozwoju i łączników regionu w otoczeniu krajowym, a szczególnie międzynarodowym. Jak wskazuje analiza trajektorii wzrostu podregionów Polski Wschodniej, duże miasta regionu znajdują się w głównym nurcie ścieżki wzrostu całej polskiej gospodarki. Jednocześnie, są one wiodącymi ogniwami gospodarki regionu, wiążąc go z najsilniejszymi węzłami polskiej gospodarki – układami metropolitalnymi – a tym samym z gospodarką światową.

Podobnie jak dzieje się to w skali całego kraju, tak i w przypadku Polski Wschodniej – o zdolności konkurencyjnej w największym stopniu będzie decydował potencjał największych miast kraju i regionu, to w nich są bowiem skupione nośniki innowacyjności i konkurencyjności – zaplecze naukowo-badawcze, ośrodki akademickie, placówki kultury i sztuki, media.

Strategia Polski Wschodniej powinna koncentrować się na rozwijaniu tych funkcji najważniejszych miast regionu, które stanowią o jego długofalowej konkurencyjności w skali kraju i w układzie międzynarodowym: nauki, edukacji, sztuki, kultury, zarządzania, ponadregionalnych powiązań transportowych, wysokiej jakości turystyki, w tym biznesowej i kongresowej.

4. Integracja stolic wojewódzkich z ich regionalnym otoczeniem, co może przeciwdziałać ich „odrywaniu” się od peryferyjnych części regionu i postępującej marginalizacji tych obszarów. Odmienność trajektorii podregionów pozbawionych dużych miast świadczy o „dualizmie” gospodarki Polski Wschodniej. Regiony peryferyjne są – z jednej strony – bardziej wrażliwe

na zakłócenia zewnętrzne, z drugiej zaś z opóźnieniem reagują na pozytywne impulsy płynące z zewnątrz (lub też „antycypują” impulsy negatywne).

5. Rozwijanie infrastruktury transportowej o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym, w pierwszym rzędzie tych jej elementów, których niska jakość stanowi barierę dla wzrostu najważniejszych ogniw gospodarki regionalnej jest jednym z najważniejszych kierunków wykorzystania środków przeznaczonych na rozwój regionu Polski Wschodniej.

Nacisk powinien być położony na lepsze skomunikowanie stolic regionów Polski Wschodniej z resztą kraju oraz tych stolic z ośrodkami podregionalnymi .

7. Przeciwdziałanie „ucieczce mózgów”, zarówno do innych regionów kraju, jak i za granicę – przy jednoczesnym zachęcaniu specjalistów z innych krajów do podejmowania pracy w regionie. Należy w tym celu stosować wielorakie instrumenty w celu zatrzymania osób najaktywniejszych i najwyżej wykształconych, co można osiągać fundując stypendia, umożliwiając szybki awans w administracji publicznej, promując kariery naukowe, pomagając w uzyskaniu mieszkania itp. Trzeba w tym celu skoordynować działania sektora publicznego i biznesu, a także placówek akademickich i naukowo-badawczych w regionie i poza nim.

8. Zwiększanie poziomu naukowego najważniejszych placówek badawczych jest jednym z warunków podniesienia poziomu innowacyjności gospodarki regionu. Można to osiągnąć jedynie przez wiązanie ich działalności z silniejszymi placówkami krajowymi i zagranicznymi, a także przez tworzenie sieci współpracy naukowej wewnątrz regionu (w części jest to zadanie dla krajowej polityki naukowej, lecz powinno być zainicjowane przez władze regionalne). Rozwijające się samodzielnie słabsze placówki naukowe nie wydobędą się ze sfery „nauki peryferyjnej”, tak więc nie jest celowe kierowanie do nich zasilen finansowych bez jednoczesnego poszerzania ich kontaktów z silniejszymi ośrodkami naukowo-badawczymi.

9. Intensywna promocja potencjału inwestycyjnego i turystycznego w kraju i za granicą, której zadaniem powinno być pełniejsze wykorzystanie istniejących możliwości. Poza regionem Warmii i Mazur i niektórych niewielkich enklaw (Puszcza Białowieska, bagna biebrzańskie, Bieszczady, Góry Świętokrzyskie) – mających obiektywnie wysoki potencjał turystyczny także w układzie międzynarodowym – turystyczna atrakcyjność obszaru Polski Wschodniej nie jest znacząca.

Ważnym elementem strategii Polski Wschodniej powinna być aktywna promocja turystyczna, prowadzona w dostosowaniu do obiektywnie istniejącego potencjału i możliwości jego

opłacalnego zagospodarowania. Promocja ta powinna także obejmować możliwości biznesowe, i być prowadzona zarówno w kraju, jak i za granicą.

10. Szybka budowa efektywnych regionalnych i lokalnych instytucji wspierania przedsiębiorczości jest jednym z warunków przyspieszenia rozwoju gospodarczego regionu.

Szczególną rolę należy przypisać systemowi wspierania innowacji i transferu technologii (SWITT), który powinien być zregionalizowanym systemem ogólnopolskim, udostępniającym ogólnokrajowe i zagraniczne dane o innowacjach i technologiach każdemu, kto zechce z tych danych skorzystać w 16 ośrodkach SWITT, z możliwością dalszego rozwijania systemu i objęcia nim także ośrodków podregionalnych.

11. Zacieśnianie współpracy wewnątrz regionu Polski Wschodniej i podejmowanie konkurującej współpracy jest ważnym elementem budowania stabilnego wzajemnego zaufania w regionie. Strategia Polski Wschodniej powinna zawierać szereg wspólnych przedsięwzięć w sferze współpracy biznesowej, naukowej, akademickiej, promocyjnej i instytucjonalnej, podejmowanych przez samorządy i organizacje regionu Polski Wschodniej. Należy jednocześnie unikać niezdrowej konkurencji o środki UE oraz krajowe oraz o wsparcie poszczególnych województw przez politykę rządu.

T o m a s z G r z e g o r z G r o s s e

„Wybrane koncepcje teoretyczne i doświadczenia praktyczne dotyczące rozwoju regionów peryferyjnych”

- ekspertyza wykonana na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007r.

<http://www.polskawschodnia.gov.pl/OrganizacjaFunduszyEuropejskich/Documents/ekspertyzy%20do%20strategii%20PW/Grosse.pdf>

Autor w oparciu o doświadczenia portugalskie i fińskie rekomenduje strategię budowania nowego potencjału endogenicznego w województwach Polski Wschodniej. Jak się wydaje, gospodarka europejska na dłuższą metę nie może konkurować tanimi miejscami pracy w pracochłonnych przemysłach lub opierać rozwoju regionalnego na subsydiach rolniczych i ochronie rynku rolnego. Jednym z wielu przykładów w tym względzie są trudności przemysłów tekstylnych, odzieżowych i obuwniczych w centralnym i północnym regionie Portugalii. Tylko częściowym rozwiązaniem wydaje się również specjalizacja produkcji niszowej, w kierunku towarów luksusowych lub regionalnych (przykład specjalistycznej

produkcji rolnej w regionie Alentejo). Strategia publiczna nie może więc zatrzymać się jedynie na unowocześnianiu dotychczasowego potencjału endogenicznego i powinna raczej dążyć do dywersyfikacji specjalizacji regionalnej, w tym zwłaszcza w kierunku konsekwentnego budowania nowego potencjału endogenicznego w odniesieniu do gospodarki innowacyjnej i technologicznej. Przykład fiński wskazuje na to, że jest to proces długoletni – transformacja fińskiej gospodarki rozpoczęła się w latach 60-70-tych. Jednocześnie przykład tego kraju dowodzi tego, że radykalna zmiana profilu gospodarczego obszarów peryferyjnych może zakończyć się sukcesem. Potrzebna jest jednak długofalowa i odpowiednio wyprofilowana polityka władz publicznych, w dużej mierze rządu krajowego.

Doświadczenia wielu krajów wyraźnie wskazują na to, że dla pobudzenia rozwoju regionów peryferyjnych niezmiennie istotne jest powiązanie polityki publicznej władz krajowych i działań władz regionalnych.

Wyzwaniem dla polityki publicznej jest więc umiejętność powiązania sterującej roli rządu centralnego z programowaniem i implementowaniem tej polityki przez samorządy regionalne. Jak się wydaje, warunkiem podmiotowości władz regionalnych jest nie tylko ich odpowiednia legitymacja społeczna (związana z wyborami demokratycznymi), ale również możliwość prowadzenia samodzielnej polityki regionalnej, w tym również dysponowanie własnymi instrumentami finansowymi.

Rząd powinien także prowadzić monitoring i ocenę jakości wykorzystania środków budżetu państwa przez samorządy województw.

A n d r z e j K o w a l c z y k, S y l w i a K u l c z y k

„Ochrona i konserwacja wartości przyrodniczych polski wschodniej jako podstawa trwałego rozwoju”

- ekspertyza wykonana na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007r.

<http://www.polskawschodnia.gov.pl/OrganizacjaFunduszyEuropejskich/Documents/ekspertyzy%20do%20strategii%20PW/Kowalczyk.pdf>

Przedstawiana ekspertyza składa się z 3 głównych części.

Pierwsza jest diagnozą stanu istniejącego. Została ona opracowana z wykorzystaniem danych statystycznych z bazy Głównego Urzędu Statystycznego (internetowych i wydanych drukiem)

oraz opracowań (głównie dotyczących ochrony środowiska przyrodniczego i o charakterze planistycznym) sporządzonych przez instytucje działające w województwach Polski Wschodniej i zajmujące się zbliżoną problematyką. W części tej zawarto również niektóre informacje pochodzące z innych źródeł.

Druga część jest analizą SWOT, przy czym za „mocne” i „słabe” strony przyjęto obecny stan ochrony środowiska w Polsce Wschodniej, a określenia „szanse” i „zagrożenia” zostały użyte dla przedstawienia hipotetycznych sytuacji, jakie mogą pojawić się w przyszłości.

Trzecia część opracowania ma formę prognozy. Wychodząc z obecnego stanu ochrony środowiska w województwach Polski Wschodniej, przedstawiono – w podobnym układzie, jak w części będącej diagnozą – przewidywany rozwój sytuacji w zakresie ochrony i konserwacji środowiska przyrodniczego w najbliższych kilkunastu latach. W tej części opracowania szczególną uwagę – z pewnymi rekomendacjami – położono na możliwości rozwoju w Polsce Wschodniej turystyki. Więcej miejsca zajęło również przedstawienie potencjalnych konfliktów między ochroną środowiska a innymi dziedzinami gospodarki.

Województwo świętokrzyskie

Zdaniem autora, w województwie świętokrzyskim masowa turystyka wypoczynkowa ma stosunkowo małe szanse rozwoju i jej rozwój będzie przede wszystkim związany z wyjazdami weekendowymi mieszkańców głównych miast regionu. Podobnie będzie z zagraniczną turystyką przyjazdową. Poza środkową częścią województwa (rejon Gór Świętokrzyskich) w innych jego częściach funkcja turystyczna powinna rozwinać się incydentalnie (nie dotyczy to Sandomierza i Niecki Nidziańskiej).

Można przyjąć, że w województwie świętokrzyskim istnieją warunki dla szczególnego rozwoju następujących rodzajów turystyki:

- turystyki kulturowej (w tym krajoznawczo-szkolnej),
- turystyki wiejskiej,
- turystyki przyrodniczej,
- turystyki kongresowej (czy może targowo-wystawienniczej),
- turystyki uzdrowiskowej,
- turystyki tranzytowej (w wymiarze krajowym).

W niedalekiej przyszłości, podobnie jak ma to miejsce obecnie, główne znaczenie może mieć w województwie świętokrzyskim turystyka kulturowa (np. Kielce, Sandomierz, Święty Krzyż, Jędrzejów, Szydłów, Opatów).

Funkcja rolnicza, a zwłaszcza jej tradycyjny charakter, może również sprzyjać rozwojowi turystyki wiejskiej, włączając w to niektóre formy turystyki kwalifikowanej (jeździeckiej, rowerowej).

Istotnym walorem województwa mogącym stymulować rozwój turystyki przyrodniczej jest jego różnorodność geologiczna. Do najciekawszych dla geoturystów rejonów należą obszar Gór Świętokrzyskich i Niecka Nidziańska.

Kielce – w mniejszym stopniu dotyczy to innych miejscowości województwa – mogą stać się ważnym ośrodkiem turystyki nie tyle kongresowej, co związanej z targami i wystawami.

Pewne możliwości rozwoju ma również turystyka uzdrowiskowa, głównie w Busku.

T a d e u s z K u d ł a c z

„Analiza pięciu strategii regionalnych województw polski wschodniej i problemów stykowych pomiędzy województwami polski wschodniej z innymi regionami”

- ekspertyza wykonana na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007r.

<http://www.polskawschodnia.gov.pl/AnalizyRaportyPodsumowania/Documents/Kudlacz.pdf>

Głównym przedmiotem rozważań niniejszej ekspertyzy jest analiza strategii rozwoju pięciu Województw Polski Wschodniej opracowanych na okres po 2007 roku pod kątem przydatności zawartych tam ustaleń dla przygotowywanej strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do 2020 roku. Strategia ta objąć ma następujące województwa:

- a) lubelskie
- b) podkarpackie
- c) podlaskie
- d) świętokrzyskie
- e) warmińsko-mazurskie.

Główną przesłanką podjęcia prac w zakresie wspomnianej strategii jest decyzja Unii Europejskiej dotycząca wsparcia specjalnym instrumentem finansowym pięciu najniższej rozwiniętych jednostek terytorialnych Unii poziomu NUTS-2, co jak pokazuje statystyka dotyczy właśnie wymienionych polskich województw.

W chwili obecnej opracowany został dla tego obszaru Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007–2013. Stanowi on odpowiednią operacjonalizację Narodowych

Strategicznych Ram Odniesienia (NSRO) w zakresie wzrostu spójności społeczno-gospodarczej i przestrzennej Polski. Jak wiadomo, zasadniczą funkcją NSRO jest przygotowanie programowych podstaw absorpcji przez Polskę spodziewanych strumieni finansowych UE w latach 2007–2013. Nie jest to zatem całościowa strategia rozwoju kraju. W ślad za tym, analogiczna funkcja przypisana jest przedmiotowemu Programowi Operacyjnemu. Jego zadaniem głównym jest w miarę szczegółowa specyfikacja tych kierunków rozwoju Polski Wschodniej, które mogą uzyskać specjalne wsparcie finansowe UE w latach 2007–2013, a jednocześnie wpisują się w najistotniejsze potrzeby rozwojowe rozważanych województw. Tego rodzaju program, mogący mieć – jak należy się spodziewać – kontynuację w następnych okresach programowania UE (po 2013 roku), nie ma jednak odpowiedniego oparcia w jednolitej, długookresowej strategii rozwoju tego obszaru. Stąd też w pełni uzasadniona jest inicjatywa odpowiednich podmiotów polityki regionalnej państwa, przygotowania strategicznego instrumentu planistycznego z horyzontem czasowym przynajmniej do 2020 roku.

Ogólnym celem niniejszej ekspertyzy było przedstawienie wniosków i rekomendacji dla przygotowywanej, wspólnej dla całego obszaru, strategii rozwoju Polski Wschodniej. Dla realizacji tego celu zamierzono przedstawić szczegółowe rozważania dotyczące:

1. Układu diagnoz i zakresu porównywalności rozpoznawanych obszarów problemowych.
2. Analiz SWOT uogólniających bardziej szczegółowe oceny diagnostyczne i będących pomostem między częścią diagnostyczną i projekcyjną każdej strategii. Ważne będą wskazania dotyczące:
 - a) zasadności i użyteczności przedstawianych ocen (stopień uargumentowania oraz przydatność dla konstruowanej w częściach projekcyjnych wiązki celów strategicznych),
 - b) zbieżności, dla wszystkich województw, ocenianych uwarunkowań społeczno-gospodarczych, przestrzennych i ekologicznych,
 - c) uwarunkowań specyficznych, ograniczających się do pojedynczych województw, ale na tyle ważnych dla procesów rozwoju, iż powinny one stanowić odpowiednie odniesienie dla struktury celów i priorytetów strategicznego programu dla całej rozważanej strefy.
3. Zbieżności i rozbieżności strategicznych celów rozwoju i priorytetowych kierunków działań.

Województwo świętokrzyskie

- 1) Z dostępnej wiedzy wynika, że strategia została przyjęta uchwałą sejmiku 26.10. 2006r..
 - 2) Część diagnostyczna przedstawiona jest w syntetycznym ujęciu i koncentruje się na sprawach ważnych, chociaż można znaleźć takie charakterystyki, które diagnoza do strategii wojewódzkiej pominąć powinna. Ponadto, chaos w kolejności prezentowanych wątków rozważań rodzi podejrzenie o brak koncepcji, po co odpowiednie analizy są przedstawiane. Dominuje także, mało użyteczna dla części projekcyjnej strategii, statyka.
 - 3) Jako główne zagrożenie rozwoju województwa podaje się wyżej zurbanizowane otoczenie, zwłaszcza cztery otaczające metropolie.
 - 4) Nie zachowano dostatecznej spójności pomiędzy uwzględnionymi w strategii fragmentami: „scenariusz zagrożeń”, „scenariusz szans” a ustaleniami analizy SWOT.
 - 5) W stosunkowo szerokim opisie przedstawiana jest „wizja rozwoju województwa”. Jest to jednak bardzo ogólna i zbyt życzeniowo przedstawiana charakterystyka, skutkująca dosyć rozmytym obrazem przyszłości województwa.
 - 6) Jest w strategii uwzględniony fragment „płaszczyzny współpracy międzywojewódzkiej”. Przedstawiono w nim szeroki zestaw różnych przedsięwzięć mogących być przedmiotem współpracy z innymi województwami (8 stron wykazu). Współpraca rozważana jest w ramach następujących płaszczyzn: ochrona środowiska, gospodarka wodna, surowce mineralne, dziedzictwo kulturowe, rolnictwo i leśnictwo, turystyka, baza ekonomiczna, transport, infrastruktura techniczna. Robi to wrażenie wyczerpującej inwentaryzacji potencjalnie możliwych rodzajów współpracy, bez uzasadniania, co, kiedy, i po co może być przedmiotem konkretnych uzgodnień, a później działań.
 - 7) Część dotycząca „instrumentów i wdrażania strategii” jest istotnie niedopracowana, w tym przede wszystkim nie na temat. Dominują tu opisy powszechnie znanych dokumentów i funduszy UE.
- W odniesieniu do województwa przedstawia się charakterystyki ogólnych, finansowych uwarunkowań realizacji, raczej Regionalnego Programu Operacyjnego 2007-2013, aniżeli Strategii Rozwoju do 2020 roku.
- 8) Nieporozumieniem wydaje się być tytuł fragmentu: „Monitoring dokumentu strategii”. Jest też tam zapis: „Obserwacja dokumentu strategii jako narzędzia planowania działań wspomagających rozwój województwa będzie przeprowadzana w pewnych przyjętych ramach czasowych raz w ciągu kilku lat (np. w cyklach trzyletnich).”

Marta Mackiewicz, Wojciech Misiąg, Marcin Tomalak

„Analiza i prognoza dochodów i wydatków publicznych polski wschodniej”

- ekspertyza wykonana na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007r.

<http://www.polskawschodnia.gov.pl/AnalizyRaportyPodsumowania/Documents/Misiag.pdf>

Zasadniczym problemem rozpatrywanym w poniższej ekspertyzie jest odpowiedź na dwa podstawowe pytania:

1. Jakimi środkami na finansowanie przedsięwzięć rozwojowych będą w okresie perspektywy finansowej 2007 – 2013 dysponowały jednostki samorządu terytorialnego w pięciu województwach Polski Wschodniej, planowanymi do objęcia Programem Operacyjnym „Rozwój Polski Wschodniej”?
2. Czy jednostki te będą w stanie wygospodarować środki własne umożliwiające wykorzystanie wszystkich środków budżetowych UE stawianych im do dyspozycji w tym okresie?

W ekspertyzie pominięto natomiast kwestię środków, jakie zostaną skierowane do województw Polski Wschodniej na zadania znajdujące się w gestii administracji rządowej. Uwzględnienie tych środków dałoby pełniejszy obraz możliwości rozwojowych Polski Wschodniej, jednak w chwili obecnej dokonanie choćby szacunkowych obliczeń pozwalających na ocenę rozmiarów środków „centralnych” kierowanych do tych województw nie jest możliwe. Wynika to z faktu, iż przeważająca część środków, jakie Polska otrzyma w latach 2007 – 2013 z budżetu UE (a właśnie te środki będą w zasadniczy sposób determinowały procesy rozwojowe w Polsce Wschodniej) nie będą a priori rozdzielane na województwa, a na obecnym etapie prac nad poszczególnymi programami operacyjnymi nie ma dostatecznych podstaw, by choćby szacunkowo określić podział „puli centralnej” na regiony. Zwrócić jednak warto uwagę, że potencjalne problemy z wykorzystaniem środków UE w województwach Polski Wschodniej pojawić się mogą tylko w związku z projektami realizowanymi z pomocą finansową JST przez jednostki samorządu terytorialnego. Wynika to z faktu, że przy podziale środków stanowiących dochody budżetu państwa nie ma ścisłych reguł ich podziału na regiony, struktura wydatków rozwojowych budżetu państwa (w tym – wydatków budżetów wojewodów) może być zatem dość elastycznie dostosowywana do terytorialnego rozmieszczenia zadań ujętych w poszczególnych programach operacyjnych.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

1. We wszystkich województwach Polski Wschodniej dochody publiczne przypadające na 1 mieszkańca są wyraźnie niższe od średnich wielkości dla całej Polski. W latach 1999–2003 (nowsze dane nie są jeszcze dostępne) wskaźnik dochodów publicznych na 1 mieszkańca był w Polsce Wschodniej równy 57,5% tego wskaźnika dla Polski, przy czym średnią tę zawyżał wyraźnie poziom dochodów w województwie podlaskim (76,7% średniej dla Polski). W latach 1999–2003 nie zaobserwowano wyraźnych, kierunkowych zmian tego wskaźnika.

2. Również wydatki publiczne w Polsce Wschodniej (w przeliczeniu na 1 mieszkańca) były mniejsze od średniej ogólnopolskiej, lecz rozbieżności były tu znacznie mniejsze niż w przypadku dochodów – na 1 mieszkańca Polski Wschodniej przypadały w latach 1999–2003 wydatki publiczne o 13% mniejsze od średniej dla Polski. Oznacza to, że wydatki publiczne w województwach wschodnich były w ostatnich latach finansowane w znacznej części transferami środków pochodzących z innych regionów. Były to jednak w znacznej części środki przeznaczone na finansowanie wydatków bieżących, nie zwiększały one zatem w sposób bezpośredni możliwości rozwojowych województw Wschodniej Polski.

3. Przyczyną niskiego potencjału rozwojowego województw wschodnich jest nie tylko poziom PKB, ale i struktura gospodarki województw wschodnich, powodująca, że relacje dochodów publicznych do PKB są w tych województwach (poza województwem podlaskim) znacznie gorsze niż w pozostałej części Polski – o ile w Polsce każdy 1 mln zł wytworzonego PKB generuje średnio 384 tys. zł, to dla województwa świętokrzyskiego – tylko 209 tys. zł, a w trzech pozostałych województwach wschodnich (poza podlaskim) – od 259 tys. zł do 288 tys. zł. Jeśli przedsięwzięcia realizowane w Polsce Wschodniej nie przyczynią się do zmian tych relacji, perspektywy rozwojowe tego regionu będą w dalszym ciągu uzależnione od transferu środków z innych części Polski i od funduszy zagranicznych.

4. Bardzo ważnym czynnikiem decydującym o wielkości potencjału inwestycyjnego na 1 mieszkańca są dochody JST ogółem. Dochody samorządowe na 1 mieszkańca Polski Wschodniej są o 10% niższe niż średnie dochody JST w Polsce. W dodatku relacja dochodów do wydatków autonomicznych w Polsce Wschodniej (1,069) jest mniej korzystna niż średnio w Polsce (1,096). Czynniki te powodują, że potencjał własny JST na 1 mieszkańca Polski Wschodniej jest o 33% niższy niż średni potencjał własny JST w Polsce.

5. W latach 2007–2013 Polska otrzyma z Unii Europejskiej (według limitów zobowiązań) kwotę wynoszącą ok. 90,4 mld euro, liczoną w stałych cenach 2004 r. Na podstawie opublikowanych już dokumentów określających zasady i kierunki wykorzystania można

zakładać, że między jednostki samorządu terytorialnego (JST) zostanie rozdzielona kwota ok. 28,3 mld zł, czyli ok. 31,3% całkowitej alokacji dla Polski, przy czym wielkości te zostały obliczone przy założeniu, że:

- środki na finansowanie regionalnych programów operacyjnych (RPO) i Programu Operacyjnego zostaną podzielone zgodnie z opublikowanymi już projektami,
- JST otrzymają ok. 20% alokacji ujętych w finansowanym z EFRR i Funduszu Spójności Programie Operacyjnym „Infrastruktura i środowisko”, a schemat ich podziału na województwa będzie identyczny jak podział środków RPO,
- w Programie Operacyjnym „Rozwój Polski Wschodniej” podział między województwa zostanie dokonany zgodnie z propozycją MRR (algorytm I).

6. Proponowane algorytmy podziału środków UE pomiędzy województwa są dla województw Polski Wschodniej bardzo korzystne. Według obliczeń autorów z ogólnej kwoty 28,3 mld euro rozdzielanych między JST, na jednostki samorządowe z 5 województw Polski Wschodniej przypadnie kwota ok. 8 mld euro, czyli 33,9% całej alokacji dla Polski, podczas gdy ludność 5 województw Polski Wschodniej stanowi tylko ok. 21% ludności Polski. W efekcie na 1 mieszkańca Polski Wschodniej ma przypadać (w całym okresie od 2007 do 2013 r.) kwota 1.159 €, aż o 58,1% wyższa od kwoty dla całej Polski, przy czym największa kwota na 1 mieszkańca (189,1% średniej dla Polski) ma przypaść JST z województwa warmińsko-mazurskiego, a najmniejsza (144,5% średniej dla Polski) – jednostkom samorządowym z województwa podkarpackiego. Pamiętać jednak należy, że relacje te mogą się diametralnie zmienić, jeśli podział „puli centralnej” między województwa okaże się dla Polski wschodniej niekorzystny.

7. Przyjęty algorytm podziału środków pomiędzy gminy, powiaty i województwo w stosunku 80–10–10 w ograniczonym stopniu faworyzuje powiaty. Udział wyżej wymienionych rodzajów jednostek w potencjale inwestycyjnym to 79 – 6 – 15. Ze względu na bardzo ograniczone możliwości inwestycyjne powiatów oraz znaczące potrzeby związane z budową i modernizacją dróg o dużym znaczeniu dla rozwoju lokalnego uznano, że udział w podziale środków UE będzie wyższy niż udział w potencjale inwestycyjnym. W 2005 r. powiaty wykorzystały o 10% więcej środków z budżetu UE niż województwa z Polski Wschodniej.

8. Charakterystyczny dla gmin z Polski Wschodniej jest bardzo niski udział miast na prawach powiatu zarówno w potencjale inwestycyjnym w latach 2007–2013 jak i podziale środków UE pomiędzy gminy. Znacznie większy niż w innych regionach kraju jest za to udział pozostałych gmin (miejskowiejskich i wiejskich). Wskazuje to na stosunkowo większe w

Polsce Wschodniej niż w innych regionach znaczenie gmin miejsko-wiejskich i wiejskich w tworzeniu samorządowej infrastruktury społeczno-gospodarczej kosztem udziału w tym procesie miast na prawach powiatu.

9. Miasta na prawach powiatu z całej Polski będą rozporządzać potencjałem inwestycyjnym równym 26% potencjału inwestycyjnego całego sektora samorządowego. Ze względu na stosunkowo wysokie zadłużenie tych jednostek mają one nieco mniejszy udział w finansowaniu zewnętrznym wydatków JST (23%) niż w potencjale własnym (28%). Udział miast na prawach powiatu w potencjale sektora samorządowego z Polski Wschodniej jest znacznie niższy, bowiem na jednostki te przypada 19% potencjału własnego wszystkich JST w tych województwach, 16% nowych zobowiązań, co wskazuje na dosyć wysokie zadłużenie tych miast, oraz 18% potencjału inwestycyjnego.

10. Zwraca uwagę duże zróżnicowanie pod względem udziału miast na prawach powiatu w potencjale inwestycyjnym JST z Polski Wschodniej. Wysoki udział miast na prawach powiatu z województwa podlaskiego w dochodach i wydatkach sektora JST z tego regionu powoduje, że miasta te mają również stosunkowo wysoki udział w potencjale inwestycyjnym JST (22%). Jeszcze wyższy udział w potencjale inwestycyjnym JST mają miasta na prawach powiatu z województwa warmińsko-mazurskiego (26%). Wynika to z wysokiego potencjału własnego na poziomie 28%, który był możliwy do uzyskania nie tyle dzięki wysokiemu udziałowi miast na prawach powiatu w dochodach JST z warmińsko-mazurskiego (prognozowany udział w dochodach jest dosyć niski), ale dzięki korzystniejszej relacji dochodów do wydatków autonomicznych (1,10) niż w innych województwach (średnia dla Polski wynosi 1,07, a dla Polski Wschodniej 1,06). Udział miast na prawach powiatu w potencjale inwestycyjnym z województw: lubelskiego, podkarpackiego i świętokrzyskiego jest dużo niższy niż udział miast z innych regionów Polski. Główna przyczyna takiej sytuacji to stosunkowo niski udział w dochodach JST w danym województwie oraz mniej korzystne relacje dochodów do wydatków autonomicznych.

11. Łączna kwota, jaką na nowe programy rozwojowe (w tym na wszystkie inwestycje rozpoczynane po roku 2006) będą mogły w latach 2007–2013 przeznaczyć JST z terenu pięciu województw Polski Wschodniej wynosi – według obliczeń – 47,8 mld zł, czyli ok. 6,83 mld zł rocznie. Na kwotę tę złożą się:

- środki Unii Europejskiej – ok. 31,4 mld zł,
- własne środki JST – ok. 9,8 mld zł,
- środki uzyskane z zobowiązań zaciąganych przez JST – 5,9 mld zł

– środki prywatne – ok. 0,7 mld zł.

Szacuje się ponadto, że w latach 2007–2013 JST z terenu Polski Wschodniej wydadzą ok. 2,6 mld zł na dokończenie inwestycji rozpoczętych przed rokiem 2007. Oznacza to, że średnie roczne wydatki inwestycyjne JST Polski Wschodniej wyniosą w latach 2007–2013 ok. 7,2 mld zł, czyli ponad dwukrotnie więcej niż wynosiły roczne wydatki inwestycyjne w latach 2005–2006 (w roku 2005 – ok. 3,1 mld zł, w roku 2006 – 3,3 mld zł). Tak radykalna zmiana poziomu inwestycji daje oczywiście istotne szanse rozwojowe, ale zarazem będzie bardzo poważnym problemem organizacyjnym i technicznym.

Prognozowane wydatki inwestycyjne jst polski wschodniej w latach 2004–2013 (w mln zł)

12. Wykorzystanie wszystkich środków UE stawianych do dyspozycji JST z terenu Polski Wschodniej w latach 2007–2013 wymagać będzie wydatków wynoszących 39,4 mld zł, z czego 31,4 mld zł pochodzić będzie z budżetu UE, a 8 mld zł musi zostać wygospodarowane ze środków własnych. Kwota ta stanowi 76,3% wszystkich środków krajowych, jakie – według naszych wyliczeń – jednostki samorządowe Polski Wschodniej mogą wygospodarować na finansowanie przedsięwzięć rozwojowych. Tak wysoka wartość tego wskaźnika (dla całej Polski wynosi on 31,9%) wskazuje na wysokie prawdopodobieństwo zagrożenia możliwości pełnej absorpcji środków UE przeznaczonych dla Polski Wschodniej.

13. Największych trudności w absorpcji środków UE należy się spodziewać w województwach:

- lubelskim, którego JST na projekty wspierane środkami UE musiałyby przeznaczyć 97,2% własnych środków rozwojowych,
- świętokrzyskim, w którym programy UE zaabsorbują 78,7% krajowego potencjału rozwojowego,
- warmińsko-mazurskim, w którym programy UE zaabsorbują 82,3% krajowego potencjału rozwojowego.

Wskaźniki te oznaczają, iż przyznane tym województwom limity środków UE przekraczają własne możliwości współfinansowania projektów wspieranych tymi środkami. Pełna absorpcja środków UE w województwach Polski Wschodniej wymagać będzie więc uruchomienia dodatkowych mechanizmów wspierających.

14. Chociaż przyjęty w opisywanych tu obliczeniach schemat czasowego rozkładu kosztów realizacji projektów wspieranych środkami UE jest bardziej optymistyczny, niż wynikałoby to z doświadczeń lat 2004 – 2006, obowiązujący w UE system rozliczeń powoduje, że z kwoty

ok. 40,6 mld zł tzw. limitów zobowiązań, do samorządów Polski Wschodniej trafi w latach 2007–2013 kwota ok. 31,4 mld zł, czyli ok. 77,3% limitu zobowiązań. Ewentualne przyspieszenie realizacji projektów pozwoli oczywiście na uzyskanie większych efektów rzeczowych pomocy UE, ale będzie wymagało pozyskania dodatkowych środków własnych. Celowe wydaje się zatem rozważenie możliwości ustanowienia takich mechanizmów gospodarowania ustalonymi w NSRO rezerwami środków, by były one w pierwszej kolejności przeznaczane na wspieranie działalności tych jednostek Polski Wschodniej, które są w stanie szybciej realizować zatwierdzone projekty.

15. Przypomnieć przy tym należy, że przeprowadzone przez autorów symulacje, będące podstawą sformułowania tych wniosków, nie uwzględniają wszystkich możliwości pozyskiwania przez województwa wschodnie środków UE – np. z nierozdzielonych rezerw przewidzianych w projekcie Narodowej Strategii Spójności (ok. 4,2 mld euro). Oznacza to, że skala sygnalizowanego tu problemu jest prawdopodobnie większa niż wynikałoby z przytoczonych powyżej wyników obliczeń.

16. Zauważyć też trzeba, że dla znacznej części JST problemem może być osiągnięcie zakładanego poziomu zadłużenia. Ewentualne – i dość prawdopodobne – trudności w dostępie do środków kredytowych pogłębią jeszcze omawiane powyżej trudności ze znalezieniem środków na współfinansowanie programów wspieranych środkami UE. Prawdopodobne jest, że nawet te jednostki, dla których poziom zadłużenia rzędu 30% ich rocznych dochodów może być uznany za bezpieczny, napotkają na trudności, polegającej na mniej optymistycznej wycenie ich zdolności kredytowej przez system bankowy. Z tego względu istotne jest podejmowanie przedsięwzięć wzmacniających finansową wiarygodność samorządów. Zadanie to spoczywa przede wszystkim na samych samorządach, ale wymaga też wsparcia ze strony rządu.

17. Charakterystyczną cechą finansów województw wschodnich jest brak obserwowanej w innych regionach koncentracji potencjału rozwojowego w największych ośrodkach miejskich, w tym głównie w miastach na prawach powiatu. Daje to szansę dość równomiernego rozłożenia wydatków rozwojowych, lecz rozłożenie takie będzie możliwe pod warunkiem zapewnienia mniejszym gminom organizacyjno-technicznych warunków do realizacji znacznych wydatków inwestycyjnych.

18. Jak już sygnalizowano, źródłem istotnych trudności przy pełnej absorpcji środków UE w województwach wschodnich mogą też być problemy organizacyjne wynikające z faktu, iż pełne wykorzystanie wszystkich środków budżetowych UE przeznaczonych dla Polski

Wschodniej wymagałoby skokowego zwiększenia rozmiarów inwestycji. Nawet dla tych jednostek, które będą w stanie zapewnić odpowiednie środki własne, niezbędne dla płynnej realizacji wspomaganych przez UE zadań, właściwe zarządzanie realizowanymi w takim zakresie nowymi przedsięwzięciami może okazać się bardzo skomplikowane. Istotną częścią programu operacyjnego powinno więc stać się doradcze wsparcie tych jednostek, w których rozmiary zadań realizowanych z udziałem środków budżetowych UE będą największe.

19. Na koniec zasygnalizowano też istotne trudności, jakie dla efektywnego wykorzystania środków UE (a również własnych środków na rozwój) sprawić może przyjęty w Polsce dla perspektywy finansowej 2007–2013 schemat zarządzania środkami UE i powiązanymi z nimi środkami krajowymi.

Źródła potencjalnych trudności upatruje się w szczególności w:

- rozproszeniu środków na lokalne przedsięwzięcia infrastrukturalne między kilka odmiennie zarządzanych programów operacyjnych, co w zasadniczy sposób utrudni koordynację działań
- podkreślono zwłaszcza konieczność ścisłej koordynacji działań Ministerstwa Rozwoju Regionalnego oraz Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, a także konieczność ostatecznego ustalenia planu przedsięwzięć rządowych w takim terminie, by informacje o tych przedsięwzięciach mogły stanowić dla poszczególnych zarządów województw jedną z przesłanek określających sposób zarządzania regionalnymi programami operacyjnymi,
- utrudnieniach, jakie dla programowania przedsięwzięć lokalnych stanowić będzie brak precyzyjnych (i przekazanych dostatecznie wcześniej) informacji o kierunkach wykorzystania środków przypisanych do programów operacyjnych zarządzanych przez instytucje administracji rządowej.

T a d e u s z M a r k o w s k i

„Funkcje metropolitalne pięciu stolic województw wschodnich”

Kielce

- ekspertyza wykonana na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007r.

<http://www.polskawschodnia.gov.pl/OrganizacjaFunduszyEuropejskich/Documents/ekspertyzy%20do%20strategii%20PW/Markowski.pdf>

Kielce są otoczone przez inne dynamicznie rozwijające się układy metropolitalne. Sprawia to, iż obszar metropolitalny Kielc ma przy obecnej kondycji gospodarczej znikomą szansę na

wzrost potencjału ludnościowego. Szansą utrzymania liczby ludności miasta będzie dopasowanie struktury gospodarczej i funkcjonalnej miasta przystającej do procesów globalizacyjnych. Z uwagi na relatywną bliskość konkurencyjnych miast, Kielce mają szansę na komplementarny rozwój funkcji właśnie w powiązaniu z otaczającymi je miastami wojewódzkimi, a przede wszystkim z Krakowem i Łodzią.

Tabela nr 1. Zestawienie odległości i postulowanych pól współpracy

Lp.	Miasto	Odległość do Kielc	Zakres i pola współpracy
1	Warszawa	181	Edukacja, B+R, Targi międzynarodowe
2	Lublin	167	Turystyka weekendowa, B+R szczególnie w technologiach energetycznych
3	Łódź	136	Edukacja, B+R technologie ceramiczne i energetyczne, Turystyka weekendowa
4	Katowice	156	Turystyka weekendowa, B+R szczególnie w technologiach energetycznych
5	Kraków	114	Edukacja, B+R, Turystyka weekendowa
6	Rzeszów	170	B+R w dziedzinie sprzętu zbrojeniowego, Technologie budowlane

Źródło: Funkcje metropolitalne pięciu stolic województw wschodnich, T. Markowski

Z tego względu priorytetem dla metropolizacji i umiędzynarodowienia Kielc stają się drogi łączące Kielce z Łodzią i Krakowem oraz rozbudowa lotniska, która włączy Kielce do międzynarodowej i regionalnej przestrzeni lotniczej. Budowa dobrej drogi do Krakowa daje dodatkową szansę na włączenie się miasta do przestrzeni lotniczej przez Kraków – Balice oraz Katowice – Pyrzowice. Szansą dla Kielc jest także szybka sprawna kolej. Szansa Kielc tkwi także w zasobach surowcowych regionu. Polska będzie krajem boomu budowlanego przez najbliższe 20 lat, co daje temu regionowi olbrzymią szansę. Jeśli ten sektor będzie się dynamicznie rozwijał i będzie nowoczesny, bazujący na wdrażaniu innowacji, to wówczas będzie istniała szansa dla kieleckich ośrodków naukowo-badawczych i edukacyjnych. Wokół przemysłu mineralnego można budować wiodące ogniwa regionalnej strategii innowacji. Tutaj Kielce mogą uzyskać wsparcie dla swoich uczelni ze strony uczelni krakowskich

(AGH) oraz Politechniki Łódzkiej (niezbędne są krajowe środki finansowe dla tworzenia silnych wspólnych konsorcjów naukowych zdolnych do prowadzenia badań i aplikacji o europejskie środki badawcze).

Mineralne surowce regionu dają szanse na wylansowanie eksportowych usług budowlano-renowacyjnych z wykorzystaniem wysokiej jakości tradycyjnych materiałów budowlanych. Do rozwoju technologii i innowacji w tym sektorze warto wykorzystać działające w Kielcach wielkie firmy budowlane (Skanska, Cersanit) i energetyczne np. GRUPA L6.

Niezbędna jest też większa absorpcja najnowszej myśli światowej. Warto w tym regionie wylansować specjalistyczne światowe targi budowlane. Istniejące targi broni sugerują także, iż dziedzina obronności i technologii z tym związanych może stać się specjalizacją badawczo-rozwojową uczelni kieleckich we współpracy z innymi ośrodkami naukowymi i jednostkami badawczo rozwojowymi, w tym z Radomia i Rzeszowa. Z pewnością Kielce mają duże szanse do umacniania pozycji drugiego po Poznaniu centrum międzynarodowych targów specjalistycznych.

Z dokumentów strategicznych województwa świętokrzyskiego wynika, iż panuje zgodny pogląd, co do ogólnych kierunków rozwoju miasta Kielce. Szanse tkwią także w rekreacyjnych zasobach województwa. Stąd nasuwa się wniosek o rozwijaniu w Kielcach centrum kwalifikowanej turystyki sportu i rekreacji. Pozytywnie oceniany w regionalnych strategiach zasób kulturowy Kielc ma de facto znaczenie wyłącznie krajowe. Nie można go więc traktować jako samoistnej siły napędowej dla gospodarki. Z tego względu trzeba na te zasoby patrzeć jak na uzupełnienie oferty dla wzmocnienia funkcji centrum kwalifikowanej turystyki sportu i rekreacji. Tylko przy zintegrowanym podejściu jest szansa na stworzenie wyspecjalizowanej oferty usługowej o znaczeniu ponadkrajowym (np. motocyklowy tor wyścigowy o znaczeniu ponadkrajowym).

W dokumentach wskazuje się, iż Kielce są znaczącym ośrodkiem życia akademickiego. Niestety jest to funkcja o znaczeniu regionalnym. Bez istotnego wsparcia rządowego, tj. rozbudowy zaplecza naukowowo-badawczego i koncentracji środków finansowych na wysokiej specjalizacji, ściągnięciu najlepszej klasy specjalistów, proces samoistnego rozwoju uczelni kieleckich będzie bardzo powolny, a nawet zagrożony.

WNIOSKI

Z priorytetowych celów rozwojowych zawartych w programach rozwoju województw wschodnich wynika potencjalna możliwość rozwoju funkcji tranzytowej dla relacji Europa północna – Europa południowa. Taka funkcja wskazuje na potrzebę wybudowania centrów usług logistycznych w pobliżu kilku miast wojewódzkich. Planowane korytarze transportowe predestynują do tego celu okolice Rzeszowa, Białegostoku i Lublina. Niezależnie od wątpliwych międzynarodowych funkcji tranzytowych w tym korytarzu, budowa takiej drogi ekspresowej jest dużą szansą dla poprawy dostępności Polski Wschodniej i aktywizacji funkcji metropolitalnych dużych ośrodków miejskich.

Województwa wschodnie mają istotny wspólny potencjał, jakim jest proekologiczny model rolnictwa i produkcja zdrowej żywności, która może mieć znaczenie europejskie. Miasta wojewódzkie mogą rozwijać zintegrowane programy badań (certyfikacji) i promocji produktów ekologicznych. Targi zdrowej żywności, technologie jej produkcji, przetwarzanie, przechowywanie, techniki głębokiego mrożenia w powiązaniu z logistyką międzynarodową itd., predestynują do rozwoju ponadnarodowych centrów logistycznych Lublin, Białystok i Kielce. Niezbędne jest do tego celu rozbudowanie infrastruktury targowej, usług logistycznych multimodalnych, bazy badawczej. Odpowiednio przygotowany program rozwoju tej branży wraz z odpowiednim międzynarodowym marketingiem powinien pozwolić na wytworzenie produktów żywnościowych i im pochodnych o wysokiej wartości dodanej. (Pracochłonne rolnictwo ekologiczne w tych rejonach może mieć swoją szansę poprzez sezonowe zatrudnianie osób z Białorusi, Ukrainy i innych państw wschodnich). Ściśle z tą koncepcją może się rozwijać produkcja biopaliw.

Południowo-wschodnia Polska może stać się zagłębiem biopaliw. Można tutaj próbować rozwijać kompleks naukowo-badawczy, przetwórczy i targowy.

Wg autora miejscem predysponowanym jest Lublin z uwagi na już istniejące targi, istniejące zagłębie węglowe, doświadczone kadry techniczne. Lublin w tej dziedzinie może odgrywać wiodącą rolę przy współpracy naukowo - technicznej Rzeszowa. Tutaj można liczyć na umiędzynarodowienie aktywności wytwórczej. Silnym wsparciem może być Lubelski Koncern Energetyczny L6 z siedzibą w Lublinie.

Na analizowane miasta wojewódzkie nie należy patrzeć w kategoriach docelowych wielkich obszarów metropolitalnych i sztucznie im wyznaczać granice planistyczne, czy administracyjne – przyjmując uproszczone i najczęściej bazujące na historycznych procesach kryteria delimitacyjne. Istota rozwoju funkcji metropolitalnych tkwi w stworzeniu

funkcjonalnej sieci miast o dobrej dostępności ekonomicznej. Warto wyznaczyć w każdym województwie zespół gmin, które wpisują się w sieciowy funkcjonalny „metropolitalny region” i które będą przedmiotem skoncentrowanego finansowego wsparcia celem wzmocnienia endogenicznych czynników rozwoju załączkowych funkcji metropolitalnych. Należy podkreślić, iż jeśli przy wyznaczaniu funkcjonalnych układów metropolitalnych jako kryterium delimitacji przyjmiemy dostępność komunikacyjną, to tym kryterium powinna być dostępność docelowa (zgodna z projektami infrastrukturalnymi), a nie aktualna.

Uzyskanie trwałych efektów rozwojowych w województwach wschodnich poprzez aktywizację i rozwój funkcji metropolitalnych miast stołecznych, wymaga szczególnego instytucjonalnego skoordynowania budowy oraz kompleksowego i skojarzonego oddawania do użytku inwestycji infrastrukturalnych i rozwijanych funkcji, a przede wszystkim:

- Budowy inwestycji poprawiających zewnętrzną i wewnętrzną dostępność wyodrębnionych węzłowych miast współtworzących docelowy sieciowo-węzłowy układ (obszarów) metropolitalny,
- uzbrajaniu i udostępnianiu terenów budowlanych w skojarzeniu z budowaną infrastrukturą transportową – popartych narodową strategią promocyjną tych miejsc.

Zintegrowana realizacja projektów daje szanse na wytworzenie masy krytycznej, która da szanse trwałego rozwoju zurbanizowanych i powiązanych komunikacyjnie obszarów. Ten postulat ma niebagatelne znaczenie, nie tylko dla wytworzenia rzeczowych trwałych przewag konkurencyjnych województw, ale dla ich ekonomicznego zdyskontowania. W tym samym bowiem czasie wszystkie inne polskie miasta metropolitalne także poprawią swoją komunikacyjną dostępność.

Każde z miast wchodzące do programu wsparcia funkcji metropolitalnych musi doprecyzować we własnym zakresie programy rozwoju funkcji metropolitalnych będących przedmiotem wsparcia. Programy te należy powiązać ze strategiami marketingowymi, które byłyby podstawą do opracowania narodowej strategii marketingu Polski ze szczególnym uwzględnieniem regionów wschodnich Polski i UE.

Polityka wsparcia funkcji metropolitalnych powinna być weryfikowana poprzez stałe porównania międzynarodowe. W dalszej perspektywie należy wybrać kilka miast, które powinny być przedmiotem szczegółowych analiz empirycznych (monitoringu) i stanowić bazę porównawczą i benchmarkingową dla korygowania polityki rządowej i polityk regionalnych wobec naszych miast.

T o m a s z P a r t e k a

„Plany zagospodarowania przestrzennego województw jako instrument spójności terytorialnej polski wschodniej”

- ekspertyza wykonana na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007r.

<http://www.polskawschodnia.gov.pl/OrganizacjaFunduszyEuropejskich/Documents/ekspertyzy%20do%20strategii%20PW/Parteka.pdf>

Województwo Świętokrzyskie

1. Uwarunkowania zewnętrzne zagospodarowania przestrzennego województwa

- Położenie województwa na tle kraju – główne problemy przestrzenne
- Uwarunkowania wynikające z procesu integracji Polski z Unią Europejską
- Uwarunkowania wynikające z „Koncepcji Polityki Przestrzennego Zagospodarowania Kraju”

2. Uwarunkowania wynikające z sąsiedztwa z województwami ościennymi

3. Zadania rządowe służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych

4. Uwarunkowania wewnętrzne

- Uwarunkowania regionalnej polityki przestrzennej wynikające ze „Strategii rozwoju województwa świętokrzyskiego”
- Uwarunkowania ekologiczne
- Uwarunkowania społeczne
- Uwarunkowania gospodarcze
- Transport
- Infrastruktura techniczna
- Obronność i bezpieczeństwo
- Synteza uwarunkowań i obszarów problemowych
- Struktura funkcjonalno-przestrzenna

5. Cele, zasady i kierunki zagospodarowania przestrzennego województwa świętokrzyskiego

- Strategiczne cele i zasady regionalnej polityki przestrzennej
- Główne systemy zagospodarowania przestrzennego województwa
- Środowisko przyrodnicze i kulturowe
- Założenia polityki przestrzennej w pozostałych dziedzinach zagospodarowania
- Kierunki przekształceń struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa
- Wnioski do nadrzędnych dokumentów planistycznych

WNIOSKI DOTYCZĄCE ROLI I ZNACZENIA PZPW W SPÓJNOŚCI TERYTORIALNEJ

1. Wszystkie województwa Polski Wschodniej powinny znacznie przyspieszyć prace nad aktualizacją pzpw. Wynika to z następujących przesłanek:

- wszystkie pzpw zostały wykonane przed przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej i nie znane były wtedy skutki akcesji, choćby w zakresie struktury i skali środków na rozwój regionalny, jak i strategii tematycznych UE (np. bardzo istotna tematyczna strategia miejska). Nie znane były instrumenty rozwoju przestrzennego służące polityce spójności UE (np. aktualnie bardzo żywa inicjatywa JEREMY czy też nowa rola Inicjatywy INTERREG);

- realizacja Programu Operacyjnego Polska Wschodnia spowoduje znaczący skok cywilizacyjny i duże zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym szczególnie w zakresie zróżnicowania wielkości i jakości ośrodków sieci osadniczej, rozwoju infrastruktury technicznej (głównie transportu) oraz warunków zachowania czy poprawy jakości środowiska przyrodniczego;

- należy brać pod uwagę bardzo poważne zmiany zagospodarowania przestrzennego w obszarach wiejskich. Proces ten będzie bardzo zróżnicowany i zupełnie inaczej będzie przebiegał w woj. warmińsko - mazurskim, a zupełnie inaczej w lubelskim. Będą to procesy redukcji ilości produkcji rolnej, starzenie się ludności obszarów wiejskich, niekontrolowanego rozpraszania struktury wiejskiego osadnictwa (na skutek likwidacji siedlisk). Obok problemu potencjalnej metropolizacji głównych miast wojewódzkich Polski Wschodniej, będzie to drugi najważniejszy problem przekształceń przestrzennych i nowej formy spójności terytorialnej tej części Europy;

- proces realizacji PO Polska Wschodnia poprzez konkretne projekty wymagające lokalizacji w przestrzeni województw, będzie wymagał pełnej dokumentacji z zakresu warunków przestrzennych i przyrodniczych (miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, oceny oddziaływania na środowisko, decyzje o warunkach zabudowy). Bez zaktualizowanych pzpw proces ten jest także możliwy, lecz z pewnością spowoduje pogłębienie nieładu przestrzennego i obniży efektywność wykorzystania przestrzeni fizycznej jako dobra rzadkiego, często bardzo wysokiej wartości .

2. Brak skutecznej aktualizacji Koncepcji Zagospodarowania Przestrzennego Kraju utrudnia tworzenie podstaw wysokiej wartości dodanej zwiększonego strumienia środków wsparcia dla województw Polski Wschodniej. Nie jest racjonalne tworzenie spójności terytorialnej tej części polskiej przestrzeni poprzez jednostkowe projekty realizacyjne o znacznych skutkach

np. dotyczących spójnego systemu transportowego Polski w powiązaniu z europejskim systemem. Ewentualne wykreowanie europejskiego korytarza transportowego północ-południe we wschodniej części Polski (oprócz dość oczywistego i postulowanego w pzpw korytarza Gdańsk - Warszawa - Lublin - Odessa) powinno mieć uzasadnienie i wynikać z rozpoznania studialnych opartych o scenariusze rozwoju głównych generatorów ruchu, prognozy natężeń ruchu wynikające m. in. z prognoz rozwoju gospodarczego oraz ograniczeń środowiskowych.

Wobec braku akceptowalnej koncepcji zagospodarowania przestrzennego kraju celowe jest podjęcie studium planu zagospodarowania przestrzennego makroregionu problemowo-funkcjonalnego Polski Wschodniej, z pełną świadomością nieciągłości przestrzennej i funkcjonalnej tego obszaru. Podjęcie takiego studium bez uwzględnienia powiązań i oddziaływania woj. mazowieckiego i miasta stołecznego Warszawy jest niecelowe.

Polska Wschodnia nie jest obszarem funkcjonalnie spójnym i sztuczne tworzenie jego spójności jako wydzielonej części funkcjonalnej jest bezcelowe. Problemy przestrzenne podkarpackiego a warmińsko –mazurskiego są absolutnie odmienne i wymagają odmiennych polityk przestrzennych. Spójność terytorialna podlaskiego z lubelskim bez mazowieckiego jest nie tylko koncepcyjnie, ale i fizycznie niemożliwa.

Wynikają z tego dwa wnioski szczegółowe:

a) Konieczne jest szybkie wznowienie prac nad aktualizacją KPZK uwzględniającą dla całego obszaru Polski Wschodniej ocenę ex ante Programu Operacyjnego Polski Wschodniej z ewentualną weryfikacją tego PO.

b) Aktualizacja pzpw prowadzona równolegle z aktualizacją KPZK uwzględniająca efektywnościowy aspekt spójności terytorialnej w szczególności:

- sieci miast, w tym potencjalnych obszarów metropolitalnych;
- powiązań funkcjonalnych i przestrzennych pzpw województwa mazowieckiego, który uzyskał moc prawną w 2004 r., a istotny dla sąsiedztwa czterech województw Polski Wschodniej i jest dla nich „kotwicą” choćby ze względu na region metropolitalny Warszawy – na razie jedynej w polskiej przestrzeni metropolii europejskiej;
- sieci transportowej podporządkowanej usytuowaniu w europejskich korytarzach transportowych (w tym postulowanemu korytarzowi Gdańsk - Warszawa - Odessa, który ze względów geopolitycznych może nabrać podobnego znaczenia jak od lat realizowany obecnie korytarz I z „Via Baltica”),

- wyznaczenie zasięgu funkcjonalnego i przestrzennego obszarów metropolitalnych, co przewidywane jest w nowelizowanej ustawie o planowaniu przestrzennym, jako podstawy planów zagospodarowania przestrzennego metropolii.

c) Kluczowa rola zaktualizowanych pzpw związana jest z potrzebą nowej perspektywy przestrzennej Polski, w której obszar Polski Wschodniej będzie podlegał skokowym przeobrażeniom. Istotnym jest, aby te przeobrażenia dały efekt rozwoju regionalnego, gdyż w 2013 r. PO Polska Wschodnia będzie zakończony i oceniany co do efektów spójnościowych. Trzeba brać pod uwagę, że po 2013 r. nie można liczyć na porównywalny strumień wsparcia. Stąd potrzeba uwzględnienia zarówno szans jak i zagrożeń w transformacji przestrzeni Polski Wschodniej.

d) Przestrzeń czterech województw Polski Wschodniej jest obszarem stykowym i wspólnym z regionem Rosji, Litwy, Białorusi i Ukrainy. W pzpw przestrzeń ta powinna być otwarta i integrująca przestrzeń UE z przestrzenią wschodnich partnerów. Ta doniosła misja powinna być priorytetem działań przestrzennych województw Polski Wschodniej.

e) Sukces aspektu spójności terytorialnej województw Polski Wschodniej zależy od starannego i faktycznego respektowania zasad rozwoju regionalnego. Szczególnie istotne są: zasada rozwoju równoważenia pomocniczości i koncentracji. Wynika z nich konieczność uwzględnienia m.in.:

- równoważnego rozwoju transportu drogowego i kolejowego,
- pomocniczości realizowanej także poprzez policentryczny rozwój sieci osadniczej (zwłaszcza miast powiatowych),
- koncentracji inwestycji transportowych tam, gdzie dadzą one najwyższy efekt dostępności przy redukowaniu „efektu tunelowego”,
- holistycznego wiązania działań w przestrzeni (np. sieć autostrad i dróg ekspresowych a tworzenie trwałych miejsc zatrudnienia przy respektowaniu wymogów środowiska przyrodniczego),
- tworzenie warunków konkurencyjności regionów Polski Wschodniej w warunkach gospodarki rynkowej a gospodarki opartej na wiedzy – w szczególności.

W i t o l d S a r t o r i u s

**„Społeczeństwo informacyjne i gospodarka oparta na wiedzy w Polsce Wschodniej
(cyfrowa polska dla każdego w Polsce Wschodniej)”**

- ekspertyza wykonana na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007r.

<http://www.polskawschodnia.gov.pl/OrganizacjaFunduszyEuropejskich/Documents/ekspertyzy%20do%20strategii%20PW/Sartorius.pdf>

W województwach Polski Wschodniej rozwój społeczny i gospodarczy w dobie Społeczeństwa Informacyjnego i Gospodarki Opartej na Wiedzy napotyka na podstawowe przeszkody związane z deficytami we wszystkich sferach związanych z nowoczesnymi technologiami informatycznymi. Jednym z głównych problemów jest na przykład to, że istniejąca na obszarze Polski Wschodniej sieć telekomunikacyjna ma ograniczony zasięg oraz jest niewystarczająca od strony technicznej do realizacji usług szerokopasmowego dostępu do sieci Internet. Rozwój tej infrastruktury w ostatnich latach jest ograniczony ze względu na niewystarczające uzasadnienie biznesowe dla inwestycji przeprowadzanych przez przedsiębiorstwa sektora prywatnego.

Deficyt infrastruktury informatycznej jest najbardziej widocznym i najczęściej zauważanym elementem problemu. Nie należy jednak zapominać o tym, że infrastruktura jest jednak tylko instrumentem realizacji celów gospodarczych i społecznych, a nie celem samym w sobie. To oczywiste stwierdzenie okazuje się wcale nie takie oczywiste, jeżeli spojrzymy na doświadczenia innych krajów, gdzie wielokrotnie infrastruktura, w tym informatyczna, okazała się później przewymiarowana.

Zagrożenie wykluczeniem cyfrowym jest na rozpatrywanym obszarze znaczące. Nie rozwiązuje tego problemu ani wzrost popularności Internetu, ani działania związane ze zwiększeniem ilości aplikacji (których ilość już teraz przekonuje do szerokiego używania Internetu). Mieszkańcy nie mając możliwości taniego dostępu do infrastruktury telekomunikacyjnej często nawet nie wiedzą, w jakim zakresie życia współczesnego społeczeństwa nie mogą uczestniczyć. Dotyczy to także firm, szczególnie małych i średnich. Polska Wschodnia jest obszarem, z którego, z braku perspektyw, wyjeżdża bardzo duża liczba osób w ramach emigracji zarobkowej. Zjawisko to jest bardzo niepokojące, ponieważ z reguły emigrują osoby najaktywniejsze i relatywnie dobrze wykształcone. Strategicznym zadaniem Rządu i wszystkich instytucji publicznych jest podjęcie skutecznych działań, aby ten niekorzystny trend odwrócić, podobnie jak udało się to np. w Irlandii. Bardzo istotną

pozytywną rolę odegra zdecydowane i systematyczne wspieranie działań budujących w Polsce Wschodniej Gospodarkę Opartą na Wiedzy.

Wskaźnik innowacyjności polskiej gospodarki jest jednym z najniższych w Europie. Aktualnie, tylko niewielki odsetek przedsiębiorstw w Polsce jest zaliczony do grupy innowacyjnych. Szczególnie poszkodowane są województwa słabsze ekonomicznie. Powszechnie znanym problemem jest słaba współpraca środowisk gospodarczych i naukowych, niska liczba wdrożeń nowych technologii oraz niska liczba przedsiębiorstw tworzonych w oparciu o nowe technologie.

Jednocześnie, tylko około 1 proc. przedsiębiorców w swoich strategiach rozwoju dostrzega innowacje jako źródło przyszłej przewagi konkurencyjnej. Problem szczególnie dotyczy pięciu województw Polski Wschodniej.

Cele i efekty projektów RIS

- Utworzenie systemu wspierania przedsięwzięć o dużej wartości dodanej oraz dużym znaczeniu społecznym i gospodarczym dla regionu, pozostających w zgodzie ze Strategią Rozwoju Społeczno-Gospodarczego
- Rozwój zasobów ludzkich, zapewnienie wysokiej jakości usług publicznych i budowa społeczeństwa informacyjnego
- Rozwój przedsiębiorczości w oparciu o innowacje i nowe techn. poprzez budowanie relacji sfery nauki
 - Ochrona środowiska i racjonalne zarządzanie zasobami naturalnymi

PODSUMOWANIE

Strategicznym wyzwaniem jest wsparcie młodych i wykształconych obywateli zamieszkujących Polskę Wschodnią w zakładaniu firm w miejscu zamieszkania oraz świadczenie usług dla całej Polski i Europy, co ograniczy ekspansję polskich najbardziej wartościowych zasobów ludzkich na Zachód tworząc jednocześnie wewnętrzny rynek produktów i usług cyfrowych oraz wspomagając młodych ludzi w zakładaniu przedsiębiorstw wytwarzających produkty cyfrowe i świadczących usługi cyfrowe może powstać nawet kilkadziesiąt tysięcy MŚP.

Głównym celem jest więc pobudzenie przedsiębiorczości polskiej młodzieży w miejscu zamieszkania przez otwarcie rynku treści cyfrowych. Istotą programu byłyby masowe projekty (kilkanaście – kilkadziesiąt w każdej gminie) mające na celu świadczenie lokalnych usług cyfrowych w wąskim, dobrze sprecyzowanym zakresie.

Celem każdego takiego projektu byłoby tworzenie i uaktualnianie lokalnej treści w postaci cyfrowej, po pierwsze, na wewnętrzne potrzeby lokalnej społeczności, i po drugie, dla jej prezentacji na zewnątrz przez Internet w celu nawiązywania kontaktów, pozyskiwania inwestorów, poszerzania rynków zbytu, zachęcania do przyjazdu turystów itp. Treści dotyczyłyby dowolnych dziedzin życia z zakresu lokalnej historii, geografii, przyrody, kultury, zdrowia, oświaty, działalności gospodarczej, administracyjnej itd.

Osiągnięcie sukcesu w tworzeniu Gospodarki Opartej na Wiedzy w Polsce Wschodniej wymaga równoczesnego zaangażowania w promocję przedsiębiorczości w sferze usług i produktów cyfrowych, szkoleń dla przedsiębiorców i ich pracowników, ułatwienia małym i średnim firmom pozyskania kapitału na rozwój, silnego rozwoju infrastruktury sieci teleinformatycznych, ułatwienia dostępu do komputerów i legalnego oprogramowania dla wszystkich grup społecznych, szybkiej i skutecznej informatyzacji administracji publicznej, daleko idącej informatyzacji edukacji w sferze treści jak i dostępu do infrastruktury, rozwoju społeczeństwa informacyjnego nie tylko na obszarach wielkich miast, ale także na obszarach wiejskich oraz skutecznego zwalczania wykluczenia cyfrowego powstającego z powodów geograficznych, ekonomicznych czy społecznych.

A n d r z e j S t a s i a k, P a w e ł G a i ń s k i

„Rozwój ekonomiczny ośrodków powiatowych Polski Wschodniej”

- ekspertyza wykonana na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007r.

<http://www.polskawschodnia.gov.pl/OrganizacjaFunduszyEuropejskich/Documents/ekspertyzy%20do%20strategii%20PW/Stasiak.pdf>

Ekspertyza obejmuje zbiór miast ośrodków powiatowych województw: warmińsko-mazurskiego, podlaskiego, lubelskiego, podkarpackiego, świętokrzyskiego. Na zbiór ten składa się 87 miast – siedzib powiatów ziemskich, oraz 14 siedzib powiatów grodzkich (miejskich). Te 14 siedzib powiatów miejskich pokrywa się z siedzibami 14 powiatów ziemskich otaczających miasta wydzielone (powiaty grodzkie).

Omawiane powiaty znajdują się na obszarze ww. 5 województw charakteryzujących się najniższym poziomem PKB w Polsce będących w grupie 10 najuboższych regionów w obecnym układzie terytorialnym Unii Europejskiej (w granicach 32–36% PKB średniego dla UE). Cztery z tych województw przylegają do obecnej granicy wschodniej Unii Europejskiej

(warmińsko-mazurskie, podlaskie, lubelskie, podkarpackie). Graniczące z województwami lubelskim i podkarpackim, woj. świętokrzyskie zostało włączone do tego makroregionu ze względu na niski poziom PKB, zbliżoną charakterystykę osadnictwa. W makroregionie występuje brak miasta powyżej 0,5 mln mieszkańców – Lublin ok. 350 tys. mieszk., Białystok ok. 290 tys. i Kielce mają ok. 210 tys. mieszkańców. Województwo świętokrzyskie ma podobną strukturę społeczno-zawodową i niski poziom urbanizacji.

WNIOSKI I REKOMENDACJE

1. Przez województwa Polski Wschodniej przebiegają główne arterie komunikacyjne ruchu Wschód - Zachód Europy. W chwili obecnej praktycznie nie wykorzystujemy szansy, która przed nimi stoi. Zostało opracowanych wiele różnych dokumentów (np.: Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, instytucji rządowych i pozarządowych), podkreślających konieczność rozbudowy podstawowych układów komunikacyjnych w tej części kraju, przede wszystkim autostrady A2 i A4 oraz drogi S8 (Via Baltica), która stanowi jedyną drogę niekontrolowaną przez Rosję dla państw bałtyckich jako wyjście na „zachód”. Dla rozwoju powiązań wewnątrz regionu należy jak najszybciej zmodernizować drogę ekspresową S19 oraz wiele dróg wojewódzkich, które stanowią podstawową siatkę połączeń pomiędzy miastami – ośrodkami powiatowymi. Realizacja przedsięwzięć inwestycyjnych z zakresu infrastruktury transportowej jest kosztowna i nie przynosi zazwyczaj zysku bezpośredniemu inwestorowi. W związku z powyższym inwestycje te powinny być finansowane przez instytucje publiczne (budżet państwa, samorządy terytorialne) przy wsparciu środków z funduszy zagranicznych.

2. Z analizy demograficznej wynika, że województwa omawianego obszaru wyróżnia niska gęstość zaludnienia oraz niski poziom urbanizacji. W Polsce Wschodniej nie występują miasta liczące więcej niż 500 tysięcy mieszkańców. Ośrodki powiatowe, pełniące ważną rolę w słabo zurbanizowanej przestrzeni powinny dostać dodatkowy impuls rozwojowy aby nie dopuścić do dalszej erozji bazy ekonomicznej tych jednostek.

3. Ośrodki, które mają 80 % i więcej mieszkańców z ludności miejskiej ogółem w powiecie, zgodnie z teorią W. Christallera są miastami z przewagą funkcji ponadlokalnych (egzogenicznych). Mniejszy udział oznacza, że na obszarze powiatu umiejscowione są także inne jednostki o znaczących funkcjach lokalnych i ponadlokalnych.

4. Zmiany własnościowe, procesy restrukturyzacji, likwidacja wielu zakładów skutkowały dużą redukcją miejsc pracy, osłabieniem bazy ekonomicznej miast. Niedostateczna kondycja ekonomiczna ośrodków powiatowych, które niegdyś stanowiły i obecnie stanowią powinny główne ogniwa aktywizacji samych miast oraz terenów z nimi sąsiadujących, przyczynia się do opóźnienia przemian strukturalnych Polski Wschodniej i rzutuje na jego niekorzystną sytuację społeczno-gospodarczą. Znalazło to odbicie w procesach zmniejszania się liczby ludności i ujemnym saldzie migracji.
5. Zmniejszenie potencjału sektora przemysłowego, w wielu miejscach niedorozwój usług rynkowych, przy jednocześnie wzrastających zasobach pracy stanowiły przyczynę utrzymującego się bezrobocia. Dramatyczna sytuacja w dłuższym okresie czasu doprowadzi nie tylko do kryzysu gospodarczego, ale również do degradacji społecznej.
6. Szansą dla omawianych ośrodków powinno być wspieranie już zrestrukturyzowanego potencjału przemysłowego (przemysł wysokich technologii, przemysł rolno-spożywczy, elektromaszynowy, drzewny, budowlany), który stał się w wielu przypadkach konkurencyjny na rynku wewnętrznym, jak i zagranicznym.
7. Wzmocnienie roli ośrodków powiatowych można osiągnąć wykorzystując istniejący potencjał kapitału ludzkiego na obszarze Polski Wschodniej. Wiąże się to z przyspieszonym rozwojem szkolnictwa wyższego, zarówno publicznego jak i prywatnego, w tych pięciu województwach. W dłuższej perspektywie stworzona baza kształcenia ludzi na wyższym poziomie stanowi ogromną szansę rozwojową.
8. Dla wzmocnienia niektórych funkcji ponadlokalnych związanych z usługami turystycznymi należy wykorzystać wysokie walory środowiska przyrodniczego. Miasta - ośrodki powiatowe mogłyby stać się centrami lokalnymi i regionalnymi logistyki turystycznej (wiele jednostek już wykorzystuje rentę położenia z tego tytułu).
9. Elementem pozytywnego programu dla ośrodków powiatowych powinna być aktywizacja lokalnych społeczności w zakresie rozwoju drobnej przedsiębiorczości. Wiele zależy od postawy samorządów lokalnych (w lepszej sytuacji są samorządy gminne aniżeli samorządy powiatowe, które praktycznie nie mają samodzielności finansowej).
10. Dla podniesienia standardu życia mieszkańców i rozwoju przedsiębiorczości należy dalej dostosowywać i rozbudowywać infrastrukturę społeczną i techniczną w taki sposób, który gwarantuje stabilny i trwały rozwój społeczny, gospodarczy i przestrzenny miast oraz obszarów przyległych.

11. Należy pamiętać także o roli współpracy transgranicznej, która może przejawiać się w funkcjonowaniu miast i powiatów przygranicznych. Wszelkie działania podejmowane przez te jednostki samorządowe prowadzone są w ramach polityki lokalnej i służą np.: tworzeniu lobbyngu na rzecz otwierania lub zwiększenia przepustowości przejść granicznych, wsparciu lokalnego biznesu, promocji turystyki, wspólnej organizacji imprez kulturalnych i sportowych. Bardzo popularne stało się organizowane w ostatnich latach wspólnych ćwiczeń różnego rodzaju służb, warunkujących poprawę bezpieczeństwa. Na omawianym obszarze w skali lokalnej brakuje partnerskich przedsięwzięć z zakresu gospodarki komunalnej, np.: wspólne wysypiska śmieci czy oczyszczalnie ścieków.

P a w e ł S w i a n i e w i c z

„Strategiczna analiza stanu spójności ekonomicznej i społecznej przeprowadzona na poziomie obszarów NUTS4 i NUTS5”

- ekspertyza wykonana na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007r.

<http://www.polskawschodnia.gov.pl/OrganizacjaFunduszyEuropejskich/Documents/ekspertyzy%20do%20strategii%20PW/Swianiewicz.pdf>

Opracowanie przedstawia różne aspekty poziomu rozwoju jednostek NUTS4 (powiaty) i NUTS5 (gminy) w Polsce Wschodniej na tle innych regionów kraju. Wybrane wskaźniki prezentowane są tak dla wszystkich jednostek Polski Wschodniej, jak i w rozbiciu na typy jednostek (powiaty, miasta duże, średnie i małe oraz gminy wiejskie) oraz w rozbiciu na poszczególne województwa zaliczane do Polski Wschodniej.

Podstawowym wykorzystywanym wskaźnikiem jest mediana rozkładu poszczególnych zmiennych.

Nie jest żadnym zaskoczeniem, że wartość większości prezentowanych wskaźników jest w Polsce Wschodniej zdecydowanie niższa niż wartości przeciętne dla całego kraju. Prezentowane dane pokazują także, że Polska Wschodnia nie jest monolitem – w przypadku większości wskaźników istotne są różnice między jednostkami wchodzącymi na przykład w skład poszczególnych województw. Nie powinno to dziwić, skoro tak zdefiniowana Polska Wschodnia leży na terenie trzech różnych wielkich regionów historycznych (Lubelskie, Świętokrzyskie i Podlaskie to część byłego zaboru rosyjskiego, Podkarpackie austriackiego, a Warmińsko-Mazurskie to fragment terenów przyłączonych do Polski w 1945 roku) charakteryzujących się różnym dziedzictwem społecznym i gospodarczym.

Zwraca też uwagę, że z małymi wyjątkami, okres objęty analizą (1999-2005, albo 1999-2004) nie przyniósł widocznej poprawy względnej sytuacji jednostek Polski Wschodniej. Mieliśmy do czynienia bądź ze stagnacją, bądź wręcz z dalszym pogłębianiem się różnic. Jedyne wyjątki od tej reguły to:

- zmiany w poziomie wykształcenia (mierzone jednak w innym przekroju czasowym: 1988-2002), będące zresztą jednym z niewielu stosunkowo silnych punktów regionu;
- poziom wydatków inwestycyjnych samorządów, które wyraźnie stymulowane były przez łatwiejszy niż w innych częściach kraju dostęp do środków pomocowych z Unii Europejskiej. Potencjał ten zresztą nie zawsze był należycie wykorzystywany.

Na mapie jednostek, które jak dotychczas (do końca 2005 roku) nie korzystały z funduszy unijnych znajduje się znacząca grupa jednostek z Polski Wschodniej, zwłaszcza z województwa lubelskiego (stosunkowo najmniej takich jednostek jest natomiast w województwie podkarpackim). Dość często pojawiająca się pasywność lub nieskuteczność zabiegów zmierzających do wykorzystania środków europejskich jest ważnym czynnikiem, który może prowadzić do paradoksu polegającego na tym, że środki programów mających za zadanie wyrównywanie różnic mogą przyczynić się do pogłębiania rozwarstwienia.

Wśród jednostek, które w ciągu ostatnich czterech lat zanotowały największy postęp (mierzony rozwojem infrastruktury, wzrostem bazy podatkowej, pojawianiem się nowych firm i inwestorów) stosunkowo mało jest jednostek z Polski Wschodniej. W zestawieniach takich zdecydowanie dominują jednostki z Polski Zachodniej oraz położone w pobliżu największych miast. Natomiast bardzo dużo gmin z Polski Wschodniej znajduje się w zestawieniu jednostek, w których postęp był najmniejszy. Także i w tym przypadku szczególnie niekorzystnie wypada Lubelszczyzna, a stosunkowo najlepiej Podkarpacie. Znaczące jest jednak, że nawet w tym niekorzystnym otoczeniu pojawiają się pozytywne wyjątki. Ich względny sukces wiąże się często z czynnikami miękkimi odnoszącymi się do postaw liderów i społeczności lokalnej (obecność lidera, wizji, odpowiedni poziom optymizmu i aktywności tak liderów, jak i całej społeczności lokalnej). Dość słabym wyjaśnieniem jest natomiast poziom zamożności – nieco upraszczając można powiedzieć, że dostępne dane wskazują, iż wiele jednostek jest biednych, bo mało jest w nich aktywności i przedsiębiorczości, nie jest zaś prawdziwe twierdzenie, że są mało aktywne dlatego, że są biedne. Dlatego też polityki wspierające edukację i rozwój aktywności obywatelskiej wydają się równie istotne, jak udostępnianie środków finansowych na realizację inwestycji infrastrukturalnych.

2. Efekty regionalnych strategii innowacji.

2.1. Ocena i pierwsze efekty Regionalnej Strategii Innowacji Województwa

Świętokrzyskiego

Regionalne Strategie Innowacji stanowią podstawowy instrument realizacji polityki innowacyjnej na poziomie regionalnym. Władze regionalne zgodnie z zapisami ustawy o samorządzie województwa są odpowiedzialne za rozwój społeczno - ekonomiczny regionu. Poprzez Regionalne Strategie Innowacji władze regionalne podjęły wyzwanie budowania podstaw rozwoju ekonomicznego opartego na badaniach naukowych, technologii i innowacjach. Opracowane strategie innowacyjne miały zmobilizować wszystkie dostępne zasoby i instytucje regionalne na rzecz rozwoju innowacyjności i konkurencyjności.

RSI stały się podstawą transformacji w stronę społeczeństwa i gospodarki opartej na wiedzy, gdzie coraz większego znaczenia nabierają inwestycje w edukację, szkolenia, badania i innowacje. W ostatnich latach dominującymi priorytetami funduszy strukturalnych stały się badania, innowacje i społeczeństwo informacyjne poprzez budowanie trwałego partnerstwa pomiędzy jednostkami naukowymi a przedsiębiorstwami i rozwijanie specyficznych umiejętności pracowników w zakresie badań i innowacji. W świetle tych tendencji coraz większego znaczenia nabiera proces wdrażania RSI.

**Grzegorz Gorzelak , Aleksander Bąkowski, Marek Kozak, Agnieszka Olechnicka
przy współpracy Adama Płoszaja**

„Polskie Regionalne Strategie Innowacji: ocena i wnioski dla dalszych działań „

- Ekspertyza wykonana na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego Warszawa, 2006 r.

<http://www.euroreg.uw.edu.pl/index.php/o-nas/historia/38-prof-dr-hab-grzegorz-gorzelak.html#2006>

Ekspertyza zawiera omówienie 15 opracowanych w ostatnich latach polskich regionalnych strategii innowacji. Wg autorów na regionalne strategie innowacji należy spoglądać z trzech punktów widzenia:

- jako na proces budowania wewnątrzregionalnego porozumienia wokół tworzenia i rozprzestrzeniania innowacji;
- jako na opracowany dokument strategiczny, który powinien być utworzony zgodnie ze standardami wymaganymi od tego typu opracowań;

- jako na zespół działań podejmowanych podczas realizacji strategii.

W omawianej ekspertyzie skoncentrowano się na punkcie drugim, podejmując także pewne wysiłki na rzecz określenia rezultatów opracowania strategii innowacji, czyli ich wdrożenia.

Każda z 15 strategii innowacji jest omówiona w czterech aspektach:

1. Organizacja prac, założenia teoretyczne oraz metodologiczne.
2. Diagnoza, w tym omówienie – o ile są dostępne – wyników badań prowadzonych na potrzeby opracowania RSI.
3. Cele strategii – ich układ, przejrzystość, wzajemne relacje.
4. Proces wdrażania zakreślony w strategii.

W uwagach dominuje podejście krytyczne, podkreślające mankamenty, braki i niedoskonałości strategii. Jest to zabieg celowy autorów ekspertyzy, pozwala bowiem na wskazanie tych ich cech, które powinny zostać poddane szczególnej uwadze podczas aktualizacji regionalnych strategii innowacji. Uwag tych nie należy więc odczytywać jako jednoznacznie krytycznej oceny całego przedsięwzięcia, lecz jako zabieg „dydaktyczny”, otwierający pole do pogłębionych dyskusji nad poszczególnymi strategiami i ich całym zestawem.

Województwo Świętokrzyskie

1. RSI woj. świętokrzyskiego została opracowana przez duży liczebnie zespół, w którym nie występowały osobistości o znaczącej pozycji naukowej (tylko jeden członek zespołu miał tytuł profesora). Zespół ten strukturalizowano w znacznym stopniu branżowo, a tematyka prac niektórych zespołów roboczych obejmowała dziedziny odległe od problematyki innowacji. Konsorcjum składało się z najważniejszych instytucji związanych ze sferą badawczą oraz odpowiedzialnych za sterowanie rozwojem regionu, w tym organizacji biznesowych. Podstawy teoretyczne strategii są wątle, nie sprecyzowano jej założeń metodycznych. Cele są słabo ustrukturalizowane, zawierają sformułowania hasłowe, wzajemnie słabo powiązane. Cele krótkookresowe wydają się nierealne do osiągnięcia w zakładanym terminie, natomiast cel długookresowy jest zbyt ogólnikowy, by można się było do niego odnieść.

2. Diagnoza innowacyjnego potencjału województwa świętokrzyskiego nie daje wystarczająco jasnego obrazu:

- jej profil nie odpowiada istocie rozumienia innowacyjności, bowiem w diagnozie zbyt wiele uwagi poświęcono branżom gospodarki o znikomym potencjalnie innowacyjnym. Mimo tego, że wskazywano na potrzebę ujęć „horyzontalnych”, rozważania prowadzono głównie w ujęciach sektorowych.

- w diagnozie dominuje podejście ilościowe, przy znikomej roli podejścia jakościowego. Utrudnia to ocenę potencjału innowacyjnego regionu. Formułowane oceny nie są poparte wynikami empirycznych studiów nad sferami przedsiębiorczości i nauki (eksperci dokonujący oceny RSI zwracają uwagę na brak w strategii odniesień do przeprowadzonych analiz, ich wyniki nie są także dostępne w Internecie) – nie wiadomo więc na jakiej podstawie oceny te zostały sformułowane. Diagnoza zamieszczona w strategii nie w pełni wykorzystuje wyniki badań, przeprowadzonych podczas prac nad tym dokumentem.

Nie określono zapotrzebowania przedsiębiorstw na nowe technologie oraz innowacje. Nie oceniono w obiektywny sposób potencjału nauki regionu, ograniczając się do ujęć ilościowych (według autorów analizowanego raportu oceny te sprawiają wrażenie zbyt optymistycznych, a wydźwięk ten nie znajduje potwierdzenia w dostępnych w Internecie materiałach źródłowych). Nie zbadano dotychczasowej współpracy sfery nauki i biznesu, i nie określono potencjalnych możliwości rozwoju tej współpracy – a przedsięwzięcia te miały być istotą prowadzonych studiów diagnostycznych.

- analizy SWOT były na tyle rozdrobnione, iż – pomijając nawet ich niejasne osadzenie w studiach empirycznych – są one trudno przyswajalne, i słabo nadają się do przełożenia na cele i zadania. Ujęcie scenariuszowe jest ciekawym przedsięwzięciem analitycznym, lecz cierpi na te same wady, co analizy SWOT.

W konkluzji autorzy stwierdzają, iż diagnostyczna warstwa strategii nie zasługuje na ocenę pozytywną. Jest to materiał, który nadaje się do radykalnej przeróbki – skrócenia, oczyszczenia ze stwierdzeń gołosłownych, odwołań do nieinnowacyjnych dziedzin gospodarki regionu, zamienienia fragmentarycznych, rozdrobnionych stwierdzeń na ujęcia syntetyczne.

3. Cele strategiczne są – w zasadzie – poprawnie sformułowane, choć są wśród nich także obecne przedsięwzięcia nieracjonalne (jak np. gminne ośrodki transferu technologii), a także są pominięte niektóre z istotnych zadań, jak powinny być spełnione w celu wzmocnienia potencjału nauki regionu.

Cele te są jednak zdezagregowane do zbyt wielu działań, które są zbyt mało konkretne, a więc w wielu przypadkach trudne do operacjonalizacji.

4. Cele strategii – w swoim najogólniejszym wyrażeniu – autorzy ekspertyzy oceniają pozytywnie. Jednak ich dezagregacja na zadania i przedsięwzięcia – tak w etapie pierwszym, jak i drugim – nie pozwala na uzyskanie realnego obrazu procesu wdrażania strategii. Zadania są niekonkretne, formułowane w trybie postulatycznym, nie są do nich przypisane jednostki wdrażające, nie są podane horyzonty czasowe realizacji projektów, ani też środki, z których będą finansowane.

Zdaniem autorów przytaczanej ekspertyzy system wdrażania strategii jest zagmatwany, niejasny, kompetencje i zobowiązania poszczególnych podmiotów nieokreślone, co więcej – wiele z nich ma wykonywać podobne zadania. System monitoringu jest co prawda szczegółowy, ale skonstruowany formalistycznie, co nie pozwala, by służył on zakładanym celom. Należy wspomnieć, że dla całościowego wdrażania Regionalnej Strategii Innowacji przy Urzędzie Marszałkowskim Województwa Świętokrzyskiego ma zostać utworzona jednostka koordynująca (Centrum Monitoringu RSI), choć nie wskazano, kiedy to ma nastąpić. Równolegle, wskazuje się, że instytucja zajmująca się koordynowaniem i wspieraniem realizacji Regionalnej Strategii Innowacji „winna być spółką prawa handlowego, której w miarę potrzeby udziałowcami winny być organizacje tworzące Konsorcjum Regionalnej Strategii Innowacji i Transferu Technologii lub spółka córka SCITT lub odrębny podmiot prawa handlowego”. Nie są jednak określone relacje między tymi dwoma podmiotami. W strategii przewiduje się także powołanie (nie ma w Internecie dowodu na jego istnienie) Akademickiego Ośrodka Badań Regionalnych.¹

OCENA OGÓLNA

Regionalna Strategia Innowacji województwa świętokrzyskiego powinna być dokumentem, dzięki któremu można zwiększyć potencjał innowacyjny regionu. Oceniana przez autorów omawianej ekspertyzy, strategia zadania tego nie spełnia. Według nich została przygotowana w sposób chaotyczny, słabo intelektualnie zdyscyplinowany. Zawiera wiele stwierdzeń banalnych, wypełniających objętość, niewnoszących jednak żadnych istotnych treści merytorycznych. Tekst strategii nie pozwala na wysnucie wniosku, że autorzy RSI w pełni rozumieją istotę innowacji w procesie rozwoju regionu. Strategia odnosi się do wielu działów gospodarki, których nie można uznać ani za istotnych konsumentów innowacji, ani tym bardziej za jej wytwórców.

¹ Z ogólnie dostępnych informacji wynika, że jednostki takie nie powstały

Diagnoza jest powierzchowna, formalna, a oceny formułowane w strategii na jej podstawie są podporządkowane ujęciom ilościowym, nie zaś jakościowym. Są one w wielu przypadkach zbyt pozytywne. Cele – choć sformułowane w zasadzie poprawnie – nie są przełożone na budzący zaufanie system wdrażania. Struktury instytucjonalne, które mają być powołane do wdrażania strategii, są niejasne, nie mają precyzyjnie określonych zadań i kompetencji. Autorzy ekspertyzy podsumowując ocenę RSI województwa świętokrzyskiego stwierdzają, że dokument należy gruntownie przerobić. W obecnej formie nie stanowi on podstawy do prowadzenia uporządkowanych działań zwiększających potencjał innowacyjny regionu.

WNIOSKI

Według autorów omawianego raportu RSI województwa świętokrzyskiego bazuje na diagnozie nazbyt ogólnikowej, rozstrzelonej i wykraczającej często poza zagadnienia powiązane z innowacyjnością. Wbrew zapowiadanemu podejściu horyzontalnemu, analizy poprowadzono głównie w ujęciu sektorowym. Podobnymi cechami charakteryzuje się analiza (a właściwie analizy) SWOT, które w intencji miały „szczególnie uwzględniać potencjał innowacyjny regionu”, ale w rzeczywistości odnosiły się do całości problemów rozwojowych. Zaskakujące dla ekspertów oceniających RSI jest potraktowanie jako silnej strony potencjału innowacyjnego rozwiniętego przemysłu materiałów budowlanych lub też doświadczeń lecznictwa uzdrowiskowego. Pominęto jakościowe oceny potencjału badawczego, a te, które są obecne, są wyraźnie zawyżone. Nieco lepiej prezentują się cel strategiczny i cele operacyjne strategii, z wyjątkiem celu 6.: „optymalne wykorzystanie funduszy UE”, co jest raczej środkiem niż celem. Niestety, mniej trafne i racjonalne są niektóre z projektowanych działań służących realizacji celów operacyjnych.

Jacek Bauer, Bogusław Bembenek, Paweł Czyż, Tomasz Klajbor, dr Michał Klepka, dr Tomasz Klimczak, dr inż. Halina Kocek, Agnieszka Kowalczyk, Beata Lubicka, dr Michał Opieczynski, Dariusz Podyma, dr inż. Korneliusz Pylak, Jasmina Solecka

„Przeprowadzenie ewaluacji procesu wdrażania Regionalnych Strategii Innowacji 15 regionów Polski pod kątem implementacji projektów wynikających ze strategii”

-raport realizowany na zlecenie Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2006r.

http://www.pi.gov.pl/upload/dokumenty/ris/Ewaluacja_raport/Raport_koncowy_Ewaluacja_RSI_2006.pdf

Raport przedstawia wyniki badania ewaluacyjnego, którego celem była kompleksowa ewaluacja przebiegu procesu wdrażania Regionalnych Strategii Innowacji w 15 regionach Polski oraz wskazanie dobrych praktyk w tym zakresie. Przez metodykę wdrażania rozumiano ustanowione struktury zarządzania wdrażaniem, sposób monitorowania procesu wdrażania, zasady priorytetyzacji przedsięwzięć, w tym przyjęte plany działań oraz tryb i kryteria wyboru projektów. Natomiast stan wdrażania oceniano poprzez ocenę stopnia zaawansowania realizowanych projektów, ich zgodność z celami strategii, ich oddziaływanie na rozwój regionalny i lokalny, trwałość tworzonych partnerstw, trwałość rezultatów.

Województwo Świętokrzyskie

1. Największy wkład do procesu implementacji RSI w analizowanym okresie został wniesiony przez Świętokrzyskie Centrum Innowacji i Transferu Technologii sp. z o.o., które pełni rolę operatora Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego w dziedzinie realizacji polityki innowacyjnej, w ramach całości polityki regionalnej województwa świętokrzyskiego. Organizacja ta posiada obszerny zakres decyzyjności poczynając od wyboru działań do realizacji, poprzez animowanie partnerstwa, skończywszy na realizacji poszczególnych projektów. Silną stroną przyjętych form oddziaływania struktury zarządzania na proces implementacji jest przewrotnie skupienie wdrażania i koordynacji RSI w jednej instytucji. Wielofunkcyjność zadań realizowanych przez te instytucje prowadzi do spójności i skoordynowanego wdrażania strategii, dlatego brak tej instytucji miałby oczywiście nieocenione negatywne konsekwencje dla implementacji RSI.

Większość działań koncentruje się na wykorzystaniu funduszy strukturalnych (przede wszystkim z Działania 2.6 ZPORR) – na wykorzystanie właśnie tego źródła dofinansowania skierowany jest zresztą jeden z celów RSI. Ograniczoność tej formy finansowania jest spowodowana niepewną dostępnością i skończoną wielkością alokacji, przez co nie wszystko i nie we właściwym czasie może zostać zrealizowane.

2. Struktura monitorowania wdrażania strategii oparta jest w dużej mierze o SCiITT, wspomagana przez UMWŚ. O ile charakter tych instytucji może świadczyć o trwałości działań, niemniej jednak brakuje źródeł finansowania kolejnych (np. w roku 2008 i dalszych) badań monitoringowych, nie mówiąc o stworzeniu odpowiedniej i trwałej struktury monitoringowej (wskazanej w RSI – opartej na Centrum Monitoringu). Być może będą realizowane kolejne projekty monitoringowe, ale ich wybór i finansowanie nie jest pewne, wobec czego trwałość narzędzi monitoringowych (po ich stworzeniu

i jednorazowym wykorzystaniu) jest wątpliwa. Autorzy analizowanego raportu stwierdzili, że **można powiedzieć, że forma finansowania tego systemu nie gwarantuje jego przetrwania i rozwoju.**²

W takim wypadku należy mieć nadzieję, że instytucja odpowiedzialna za funkcjonowanie systemu monitoringu zostanie nadal SCiITT, które będzie animowało, przygotowywało i realizowało podobne projekty z dużym prawdopodobieństwem sukcesu.³

Dobre podejście do logiki i przedmiotu wskaźników zawarte w strategii innowacji charakteryzuje się ograniczoną wartością w kontekście ich jakości. Przede wszystkim wskaźniki mają charakter ilościowy, brakuje wskaźników jakościowych – określają one np. ilość kontaktów i ich rodzaj, a nie ich jakość w znaczeniu efektów (np. można wykonać 200 telefonów i 100 rozmów osobistych, z których nic nie wynika). Wskaźniki w obliczu przyjętego podziału na trzy obszary są przygotowane nieodpowiednio tzn. nie spełniają celu, dla którego zostały powołane. Słabe strony tej płaszczyzny systemu monitoringu wypełniać ma projekt „RSI PROMONIT”, dzięki któremu powstanie zintegrowana metodyka monitoringu, uwzględniająca możliwości gromadzenia danych oraz istniejące potrzeby w tym zakresie w innych dziedzinach rozwoju regionu (np. strategii rozwoju regionu). Warto zaznaczyć jest fakt, że projekt RSI PROMONIT (i dotychczasowe działania) w swoich celach nie zakłada przeprowadzenia ewaluacji procesu wdrażania. Pozytywnym aspektem systemu monitoringu jest natomiast odbywający się obecnie w ramach tego projektu rozwój narzędzi monitoringowych.

3. Zdefiniowany system priorytetyzacji działań wdrażających Regionalną Strategię Innowacji Województwa Świętokrzyskiego wykazuje się skutecznością w kontekście procesu tworzenia i realizacji działań w regionie. Problemem jest jednak ograniczona liczba działań objętych systemem priorytetyzacji, gdyż w niedługim czasie lista projektów pilotażowych zostanie wyczerpana, co może przyczynić się do rozhermetyzowania spójnej polityki w zakresie implementacji strategii w regionie. Zatem kwestią najważniejszą implementacji strategii w analizowanym okresie jest wykorzystanie projektu „RSI PROMONIT”, którego działania analityczne w odniesieniu do realizowanych projektów i diagnoza potrzeb w

² Należy pamiętać, że ocena dokumentu dokonywana była w roku 2006, a w obecnej perspektywie finansowej system monitorowania implementacji RSI jest finansowany z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki – komponent regionalny.

³ Świętokrzyskie Centrum Innowacji i Transferu Technologii, nie jest obecnie instytucją odpowiedzialną za funkcjonowanie systemu monitoringu RSI, nie jest też bezpośrednim beneficjentem projektu systemowego STWORZENIE REGIONALNEGO SYSTEMU INNOWACJI (w tym aktualizacja RSI dla województwa świętokrzyskiego) w PO KL – Funkcja ta jest została przypisana Urzędowi Marszałkowskiemu.

regionie mogą przyczynić się do wskazania projektów, które będą kontynuowały działania rozpoczęte na etapie aktualnym dla dokonywania tej oceny RSI.

Osiągane wyniki są niewątpliwie funkcją zaangażowania regionalnych instytucji w proces implementacji strategii, w szczególności SCiITT oraz Urzędu Marszałkowskiego. **Słabą stroną procesu jest natomiast brak zakładanego w strategii systemu wdrażania i monitoringu.**

4. W założeniu systemu wdrażania ZPORR projekty realizujące cele RSI nie są nagradzane, a kryteria w Ramowym Planie Realizacji Działania to zbyt mało, aby mówić o zapewnianiu preferencji takim projektom. W praktyce projekty pilotażowe, a w przyszłości projekty kontynuujące i wykorzystujące ich wyniki, były i prawdopodobnie będą w pewien sposób preferowane (co nie znajduje potwierdzenia w kryteriach). Przeznaczenie większej części alokacji z omawianego Działania na projekty pilotażowe jest zatem wynikiem rozmów i uzgodnień pomiędzy zainteresowanymi stronami (partnerami) i zasługuje na uznanie. Dzięki przekazaniu działań proinnowacyjnych do SCiITT powstał ośrodek, który angażuje się w proces animowania projektów pilotażowych, tworzenie partnerstw podczas przygotowywania projektów, co zaowocowało już wypracowaniem najlepszej ścieżki dojścia do celu projektów, dopracowana struktura, silna zgodnością z celami RSI, realnie zaplanowanymi działaniami itp.

Dzięki zaangażowaniu SCiITT i UM, mimo braku preferencji co do tworzenia partnerstw i skupiania się na najbardziej potrzebnych projektach, można odnieść wrażenie, że wszelkie działania innowacyjne są skoordynowane i podążają spójnie oraz konsekwentnie w kierunku stworzenia Regionalnego Systemu Innowacji w województwie świętokrzyskim.

5. Z przeprowadzonej analizy wynika, iż w województwie świętokrzyskim zaplanowano i wybrano do realizacji projekty tworzące podstawę systemu innowacji w regionie. Należy to uznać za pozytywny aspekt wdrażania strategii, realizujący politykę innowacyjną w regionie. Rozkład obszarów oddziaływania projektów w kontekście zdefiniowanych celów jest odpowiedni, niemniej jednak można zauważyć jeszcze wiele luk w realizacji szczegółowych priorytetów. Ponieważ realizowane projekty są projektami bazowymi w swoich obszarach, należy zarówno myśleć o ich kontynuacji, jak również o przygotowywaniu podobnych projektów w pozostałych priorytetach. Realizowane projekty dosyć dobrze i w pełni odpowiadają na potrzeby regionu. Większość słabych i silnych stron województwa świętokrzyskiego znajduje w nich swoje odbicie. Oznacza to dobre rozpoznanie potrzeb regionu podczas przygotowywania projektów i ich kompleksowość oraz komplementarność

podejścia. Dopasowanie projektów do potrzeb regionu może być wynikiem przyjętych rozwiązań w sferze współpracy w projektach, których animatorem i liderem, w większości przypadków, jest Świętokrzyskie Centrum Innowacji i Transferu Technologii sp. z o.o., co umożliwia nie tylko budowanie trwałych struktur partnerskich w przyszłości, ale również łatwiejszą i szybszą realizację celów określonych w strategii. Istnienie tak aktywnego podmiotu animującego działania proinnowacyjne w regionie należy uznać za niezwykle wartościowe i potrzebne w kontekście skutecznej realizacji strategii.

6. W efekcie wyboru do realizacji 4 z 5 projektów pilotażowych (prawdopodobnie kosztem zwykłych projektów konkursowych), wykorzystano w regionie zdefiniowany model priorytetyzacji działań, maksymalnie efektywnie i skutecznie wykorzystując dostępne (aczkolwiek stosunkowo niewielkie) środki. Bardzo pozytywnie należy zatem ocenić skupienie się na kilku ważnych projektach z punktu widzenia realizacji RSI, które wzajemnie się uzupełniają. Niemniej jednak osiągnięte efekty po stronie realizowanych projektów nie wyczerpują wszystkich potrzeb regionu, wyrażonych zapisami strategii, pozostaje bowiem wiele obszarów priorytetowych, w których należałoby przygotować i zrealizować kolejne projekty parasolowe, niezbędne do tworzenia drobnych komplementarnych projektów wykonawczych. Sposób wyboru dotychczasowych projektów, ich zakres i waga pozwala przypuszczać, że kolejne projekty będą wybierane zgodnie z przyjętym harmonogramem i należyta rozważa.

7. Przeprowadzona analiza wskazuje, iż projekty zaimplementowane w regionie stwarzają warunki do tworzenia systemu innowacji w województwie świętokrzyskim. Przejawia się to przede wszystkim spójnością realizowanych działań w projektach oraz ich komplementarnością. Mocna strona procesu tworzenia systemu innowacji to realizowane partnerstwo, którego członkowie współpracują ze sobą, a których liderem jest w wielu przypadkach ta sama instytucja. Można zaobserwować zatem tworzenie się sieciowych zależności pomiędzy instytucjami i podmiotami w regionie na rzecz wspólnej realizacji projektów, co jest bardzo pozytywnym rezultatem wdrażanej strategii. Wobec udziału w partnerstwach wielu członków o charakterze non-profit (stowarzyszenia, samorządy gospodarcze), uczelni wyższych oraz władz regionalnych i lokalnych zauważyć można, że tworzone sieci współpracy mają charakter raczej ideologiczny, niż instrumentalny, co jeszcze bardziej wzmacnia ich trwałość.

Pozytywnie należy ocenić partnerstwa, które realizują poszczególne projekty skupione wokół

SCIiTT, albowiem – jak wskazywano wyżej – silnie oddziałują one na tworzenie systemu innowacji w regionie (nie tylko poprzez projekt „INNOVAREGIO”). Dodatkowo, system innowacji jest tworzony w oparciu o inicjatywy o charakterze strukturalnym na bazie realizowanej polityki innowacji w regionie (kontynuacja partnerstwa z okresu przygotowywania strategii, wyznaczenie SCIiTT jako instytucji odpowiedzialnej za wdrażanie strategii, aktywność tej instytucji w animowaniu i realizacji projektów w różnych przekrojach partnerstwa w zależności od celów projektu itd.). Może to dodać dynamiki do procesu tworzenia regionalnego systemu innowacji w regionie.

Michał Klepka

„Efekty regionalnych strategii innowacji w Polsce. Rekomendacje do analizy szczegółowej”

– Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2006

<http://www.cptt.uz.zgora.pl/dokumenty/innowacja/raport.pdf>

Celem raportu było wskazanie pierwszych rezultatów regionalnych strategii innowacji oraz zdefiniowanie rekomendacji do szczegółowej ich analizy na potrzeby koordynacji polityki innowacyjnej w kraju.

W wyniku szczegółowej analizy efektów zostały opracowane cztery studia przypadków w województwach: świętokrzyskim, podlaskim, kujawsko-pomorskim oraz śląskim. Studia przypadków powstały na podstawie przeprowadzonych wizyt studialnych w regionach. Każde studium przypadku przeprowadzone zostało w oparciu o przygotowaną metodykę zawierającą zestaw pytań w obszarach wskazanych przy analizie kwestionariuszowej. W rezultacie dokonano prezentacji pierwszych efektów regionalnych strategii innowacji ze wskazaniem procesów, jakie przyczyniły się do siły tych efektów oraz przewidywanych tendencji rozwoju w przyszłości.

Studia przypadków zawarte w raporcie nie mają na celu zdefiniowanie ujednoliconych i porównywalnych danych, a jedynie wskazanie kierunków zmian w regionach.

Województwo Świętokrzyskie

Proces tworzenia Regionalnej Strategii Innowacji w województwie był ściśle podporządkowany zdefiniowanym celom:

- 1) utworzenie systemu wspierania przedsięwzięć o dużej wartości dodanej oraz dużym znaczeniu społecznym i gospodarczym dla regionu, pozostających w zgodzie ze Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Regionu Świętokrzyskiego. Podniesienie konkurencyjności regionu, poprawy życia mieszkańców i łagodzenia skutków bezrobocia,
- 2) rozwój zasobów ludzkich, zapewnienie wysokiej jakości usług publicznych i budowa społeczeństwa informacyjnego,
- 3) rozwój przedsiębiorczości w oparciu o innowacje i nowe technologie poprzez budowanie relacji sfery nauki z gospodarką, zwłaszcza z MSP,
- 4) ochrona środowiska i racjonalne zarządzanie zasobami naturalnymi,
- 5) rozwój małych miast i obszarów wiejskich w oparciu o wdrażanie rozwiązań innowacyjnych.

Zdaniem autora przyjęte cele wskazują na wolę budowania trwałej i długofalowej strategii innowacji, poprzez którą możliwe będzie efektywne zarządzanie istniejącym w regionie potencjałem. W rezultacie wskazano wolę „utworzenia systemu wspierania przedsięwzięć o dużej wartości dodanej oraz dużym znaczeniu społecznym i gospodarczym dla regionu”, co powinno nastąpić poprzez implementację regionalnej strategii innowacji.

1. Analiza wszystkich przyjętych mechanizmów budowania konsensusu i partnerstwa w regionie wskazuje na istotną rolę, jaka przywiązana została do tego obszaru w projekcie. Sformułowany dialog odegrał w konsekwencji kluczową rolę w procesie formułowania celów strategicznych. Potwierdzeniem są również zapisy dokumentu strategii, odwołujące się do konieczności dalszego tworzenia konsensusu i partnerstwa, a przejawiające się zarówno w samej wizji rozwoju regionu, jak i przyjętych mechanizmach implementacji strategii.

2. Projekt RIS przyczynił się zatem do szybszego rozwoju polityki innowacji w regionie, której pierwsze elementy zdefiniowane zostały bezpośrednio przed rozpoczęciem projektu. Proces, zapoczątkowany wraz z przyjęciem do realizacji tego projektu, zaowocował ponadto zmianą w podejściu władz regionu do problematyki innowacji, dedykując jej zarazem zmiany funkcji i pracy Urzędu Marszałkowskiego.

3. Efektem projektu RIS, wynikającym z definiowania narzędzi pomocy w obszarze wsparcia innowacyjności MSP, było ugruntowanie przekonania o kluczowej roli MSP w podnoszeniu innowacyjności regionu. Związane jest to jednakże z przekonaniem, że w tym obszarze, MSP w regionie wymagają wsparcia w większym stopniu poprzez instytucje wsparcia.

Zaowocowało to w efekcie skierowaniem większej uwagi na kluczowe instytucje regionu, zwłaszcza te, które swoją działalność dedykują wspieraniu tego sektora.

Projekt RIS w istoty sposób przyczynił się do zwiększenia świadomości w zakresie barier i ograniczeń realizacji polityki innowacji i podnoszenia innowacyjności regionu. Świadomość ta wskazuje jednocześnie, iż ilość i ciężar gatunkowy barier w województwie świętokrzyskim ulegają ciągłym zmianom, głównie z uwagi na postępujący proces implementacji regionalnej strategii innowacji oraz naturalnym zmianom, które następują w efekcie biegnących procesów gospodarczych w regionie. Zrozumiałe jest, iż w szybki sposób można ograniczyć oddziaływanie tylko tych barier, których rola w całokształcie polityki innowacji jest marginalna. Prawdziwym problemem są bariery o bardziej systematycznym i strukturalnym charakterze, których ograniczenie wymaga niekiedy dużych nakładów pracy i środków.

1. Kluczową rolę odgrywają w regionie bariery o charakterze świadomościowym, wśród których wskazuje się przede wszystkim ograniczoną zdolność małych i średnich przedsiębiorstw w zakresie definiowania potrzeb o charakterze innowacyjnym oraz możliwości wykorzystania nowoczesnych rozwiązań dla polepszenia sytuacji firmy. Bariery o charakterze świadomościowym zdefiniowano również w odniesieniu do jednostek naukowych w regionie. Istotnym problemem jest bowiem konsekwentna realizacja programów nauczania nie uwzględniających elementów kształtowania postaw przedsiębiorczych w realizowanych tokach studiów, zwłaszcza technicznych.

2. Znaczącym ograniczeniem rozwoju innowacyjnego regionu jest brak instytucji otoczenia biznesu, głównie o charakterze konsultacyjno-doradczym, dzięki którym przedsiębiorstwa małe i średnie mogłyby podnosić swoją znajomość technik działania w oparciu o nowe technologie i innowacje.

3. Z punktu widzenia zarządzania i monitoringu procesem implementacji regionalnej strategii innowacji barierą jest ponadto brak spójności organizacyjnej, wynikającej z rozproszenia środków finansowych pomiędzy regionalny i krajowy szczebel. Problemem jest zatem brak systemu ewidencji wydatkowania pieniędzy i uzyskiwanych rezultatów na poziomie regionalnym.

Po stronie organizacyjnej ograniczeniem jest ponadto:

- brak kanałów absorpcji innowacji do przedsiębiorstw z inkubatorem akademickim włącznie,
- mało elastyczny charakter niektórych elementów infrastruktury oddziałującej i wspierającej

przedsiębiorstwa np.: system urzędów pracy interesuje się tylko bezrobotnymi tzn. młodzi naukowcy po studiach muszą się zarejestrować w Urzędzie, aby ich oferta pracy była weryfikowana i rozpowszechniana; aby zostać członkiem izby handlowej należy być przedsiębiorcą.

Projekt RIS, a w szczególności analiza przedsiębiorstw, wskazał również na istnienie potrzeby stworzenia narzędzi finansowania innowacyjnych projektów i działań w przedsiębiorstwach, jak fundusze pożyczkowe i poręczeniowe. Są to główne bariery o charakterze finansowym, nie pomniejszając faktu braku dostatecznej ilości instrumentów finansowania innowacyjności firm przez Fundusze Strukturalne.

WNIOSKI

Charakterystyka pierwszych efektów Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Świętokrzyskiego, wyrażona przytoczonymi opiniami przedstawicieli regionu wskazuje, iż region ten istotnie zmienił sposób postrzegania i realizacji działań podnoszących jego innowacyjność. Okres, jaki upłynął od zakończenia procesu budowania strategii do badania, którego wyniki przedstawia omawiany raport, nie pozwala jednakże wskazać na efekty o charakterze ekonomicznym. Niemniej jednak już pierwsze efekty wskazują, iż zainicjowany wieloletni proces implementacji strategii, może zaowocować w kolejnych latach wymiernymi korzyściami dla gospodarki regionu.

Na podstawie wyników z przeprowadzonych analiz, autor cytowanego raportu wskazuje następujące efekty realizacji projektu RIS w województwie świętokrzyskim:

- 1) doszło do zawiązania konsensusu pomiędzy instytucjami w regionie, na bazie konsensusu zdefiniowane zostały pierwsze inicjatywy, których realizacja dokonuje się w partnerstwie kilku instytucji,
- 2) w sposób otwarty mówi się o realizacji polityki innowacji, której dedykowane zostały narzędzia działania, nastąpiły również zmiany w funkcjonowaniu instytucji odpowiedzialnych za tę politykę, podkreślono zarazem rolę Świętokrzyskiego Centrum Innowacji i Transferu Technologii,
- 3) zapoczątkowany został proces tworzenia zintegrowanego podejścia do podnoszenia innowacyjności regionu z centralną rolą MSP, siłą realizacji tego podejścia jest jednocześnie funkcja efektywności implementacji regionalnej strategii innowacji,

4) znaczącą rolę w zakresie podnoszenia innowacyjności gospodarki regionu przypisano małym i średnim przedsiębiorstwom, wskazano jednocześnie, iż z uwagi na ograniczoną zdolność tych firm do podejmowania działalności innowacyjnej, instrumenty wsparcia powinny oddziaływać przede wszystkim pośrednio – poprzez instytucje wsparcia biznesu,

5) nastąpiło zwiększenie świadomości w zakresie barier hamujących innowacyjny rozwój regionu.

Pierwsze efekty realizacji projektu RIS, jak i dotychczasowego okresu implementacji strategii, wskazują na znaczące zmiany w funkcjonowaniu regionu. Należy obecnie przypuszczać, iż zmiany o charakterze instytucjonalnym oraz głębokie zmiany w świadomości aktorów znajdą swoje odzwierciedlenie w ekonomicznych wskaźnikach gospodarki regionu.

2.2. Trendy i prognozy rozwoju

Wojciech Dziemianowicz, Julita Łukomska, Anna Górka, Magda Pawluczuk

„Trendy w rozwoju regionów”

– ekspertyza wykonana na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2009r.

http://www.mrr.gov.pl/rozwój_regionalny/poziom_regionalny/ekspertyzy/Documents/Trendy_rozwojowe_województw_styczen_2009_2.pdf

Prognozowanie przyszłości na podstawie danych historycznych zawsze budzi wiele wątpliwości, jednak jest bardzo kuszące. Dlatego tak wiele zespołów badawczych zajmuje się analizami, które starają się możliwie precyzyjnie przewidzieć zachodzące zmiany.

Prognozowanie przyszłości w obliczu wiedzy o kryzysie finansowym, ale bez odpowiednich danych o jego wielkości i zasięgu, staje się zadaniem szczególnie trudnym. Pomimo to, podjęto próbę wskazania możliwych zachodzących zmian w polskiej przestrzeni, przy założeniu kilku możliwych wariantów.

W poszukiwaniu trendów rozwojowych przyjęto, że zmienną zależną jest wartość produktu krajowego brutto na mieszkańca (PKB).

Prognozy rozwoju regionów oparto o wyróżnienie 5 wariantów (scenariuszy) rozwoju:

- wariant utrwalający - w latach 2006-2020 i później nie nastąpią żadne istotne zmiany w hierarchii województw, ponieważ będą one rozwijały się w tempie (względem wzrostu krajowego) podobnym do tego, które obserwowano w latach wcześniejszych. Wariant ten zakłada, że odchylenia od stopy wzrostu krajowego PKB będą w każdym z województw bardzo zbliżone do sytuacji z poprzednich okresów. Odchylenia od krajowej stopy wzrostu zależą oczywiście od prognozy krajowego PKB. Należy podkreślić ich znaczenie, ponieważ dopiero dane za 2008 r. będą pokazywały wstępne konsekwencje kryzysu finansowego;
- wariant kryzysu finansowego - jak już wcześniej zauważono, dostępne dane nie dają odpowiedzi, jakie wartości PKB będą obserwowane w latach kryzysowych i jak długo skutki kryzysu będą widoczne. Jednak można założyć, że w okresie kryzysu relatywnie najwięcej stracą regiony najsilniejsze, zaś relatywnie najmniej regiony najsłabsze. Przyjęto zatem, że: w 2007 r. stopa wzrostu poszczególnych województw nie będzie odbiegała od lat poprzednich (w oparciu o wariant utrwalający), zaś w latach 2008-2010 nastąpi najsilniejsze osłabienie dynamiki wzrostu w pięciu województwach najsilniej rozwiniętych (mazowieckie, wielkopolskie, dolnośląskie, śląskie i pomorskie), zaś regiony najsłabsze (pięć województw Polski Wschodniej) uzyskają wynik nieco lepszy, niż wynikałoby to z dotychczasowych odchylen względem średniej. Na podstawie tak przygotowanego szeregu czasowego 1995-2010 wyprowadzono trend do roku 2020 i 2030;
- wariant środkowy - ten wariant celowo nie jest nazwany jako realistyczny, ponieważ ekspertyza opiera się przede wszystkim na analizach statystycznych, które nie uwzględniały w dalszych częściach paneli eksperckich i innych metod mogących wyróżnić najbardziej realistyczną prognozę. W tym wariantcie najważniejsze założenie brzmi: istotny jest trend rozwojowy z szeregu czasowego z lat 1995-2006 przy zastosowaniu metody, która daje najmniejsze wartości błędu w 2020 r. (bez wprowadzania jakichkolwiek korekt);
wariant rosnącej polaryzacji 2011-2013 - bazując na szeregu opracowanym dla wariantu kryzysowego (wyprowadzony do 2010 r.), przyjęto, że w okresie 2011-2013 regiony metropolitalne będą rozwijały się w tempie szybszym, niż ich dotychczasowa stopa wzrostu, zaś dla pozostałych województw zastosowano metodę z wariantu środkowego;
- wariant konwergencji 2011-2013 - w odróżnieniu od wariantu poprzedniego, przyjęto, że w okresie 2011-2013 nastąpi ożywienie w regionach metropolitalnych, ale będzie one słabsze, niż w wariantcie poprzednim, zaś w regionach Polski Wschodniej nastąpi większe od poprzedniego ożywienie (można założyć, że w tym czasie będą już odczuwalne skutki

uruchomienia środków europejskich, które z kolei mają największe znacznie właśnie w regionach najsłabszych).

Do predykcji wartości PKB krajowego i w ujęciu regionalnym zastosowano dwie metody. Pierwsza z nich, to metoda średniej ważonej odchyłeń regionalnych stóp wzrostu od stopy krajowej w latach 1995-2006. Metoda polega na wykorzystaniu średnich odchyłeń regionalnych stóp wzrostu od krajowej stopy wzrostu w latach 1995-2006. Zakładano w niej, że zróżnicowanie dynamiki rozwojowej poszczególnych województw po roku 2006 będzie podobne, jak w latach 1995-2006. Dla każdego województwa obliczane jest średnie odchylenie od krajowej stopy wzrostu przy użyciu metody średniej ważonej. Przy czym zastosowane wagi pozwalają na wzmocnienie znaczenia tempa wzrostu regionalnego w ostatnich latach (2004-2006) przy założeniu, że ścieżka rozwoju regionów z ostatnich badanych lat jest lepszym predykatorem ich przyszłego tempa wzrostu, niż poziom PKB na mieszkańca, który osiągały w drugiej połowie lat 90.

Druga metoda polegała na prognozowaniu szeregów czasowych poprzez wybór najlepszego modelu na podstawie trendu historycznego (wykorzystana do przygotowania wariantu środkowego oraz częściowo posłużono się nią przy wariacie kryzysu finansowego, rosnącej polaryzacji i konwergencji).

W kolejnym etapie dokonano prognozy zmiennych objaśniających poziom wzrostu gospodarczego w ujęciu krajowym i regionalnym.

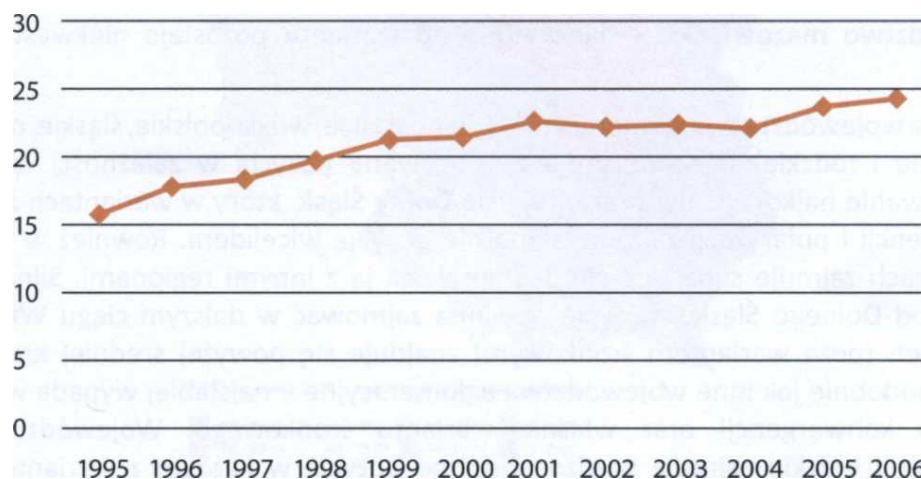
Zmienne objaśniające wzrost gospodarczy kraju i regionów starano się dobierać w badaniu w oparciu o kryteria merytoryczne (ujmują istotne własności analizowanych zjawisk, są precyzyjnie zdefiniowane, są logicznie ze sobą powiązane), formalne (są mierzalne i kompletne dla wszystkich obiektów i okresów badania oraz zapewniają porównywalność obiektów w czasie i przestrzeni) i statystyczne (charakteryzują się dużą zmiennością, nie są silnie skorelowane pomiędzy sobą, są silnie skorelowane ze zmienną objaśnianą). Punktem wyjścia do doboru zmiennych była analiza szeregu opracowań.

Metodą prognozowania szeregów czasowych przy użyciu automatycznego wyboru najlepszego modelu na podstawie trendu historycznego posłużono się również w przypadku predykcji wartości zmiennych opisujących krajowy i regionalny rozwój gospodarczy.

Jedną z częściej stosowanych miar rozproszenia danej zbiorowości jest współczynnik zmienności. Analiza wartości omawianego wskaźnika dla okresu 1995-2006 (wykres 1) wskazuje, że zróżnicowania międzywojewódzkie w Polsce rosną, choć w okresie 2001-2004 mieliśmy do czynienia z ich zahamowaniem. Po tym okresie odnotowujemy ponownie

widoczny wzrost zróżnicowań, choć należy podkreślić, że są one wciąż na średnim poziomie europejskim.

Wykres 1. Zróżnicowania regionalne w Polsce (współczynnik zmienności w %)

Źródło: „Trendy rozwojowe województw” styczeń 2009, W.Dziemianowicz

Wyniki analizy zróżnicowań regionalnych w pięciu wariantach prowadzą do następujących wniosków:

- niezależnie od stosowanego wariantu zróżnicowania regionalne w Polsce będą rosły;
- relatywnie najbardziej stabilny (z punktu widzenia zróżnicowań regionalnych) jest wariant kryzysu finansowego,
- dwa warianty - utrwalający i konwergencji - dają bardzo podobny poziom zróżnicowań do 2020 r., choć należy podkreślić, że również wariant środkowy pomimo większych zróżnicowań w początkowym okresie, w latach 2020-2030 daje wyniki zbliżone do wspomnianych dwóch wariantów,
- zdecydowanie największe zróżnicowania w kraju występują w wariantcie polaryzacji.

Tabela nr 2. Zróżnicowania regionalne w różnych wariantach rozwoju, stan i prognoza

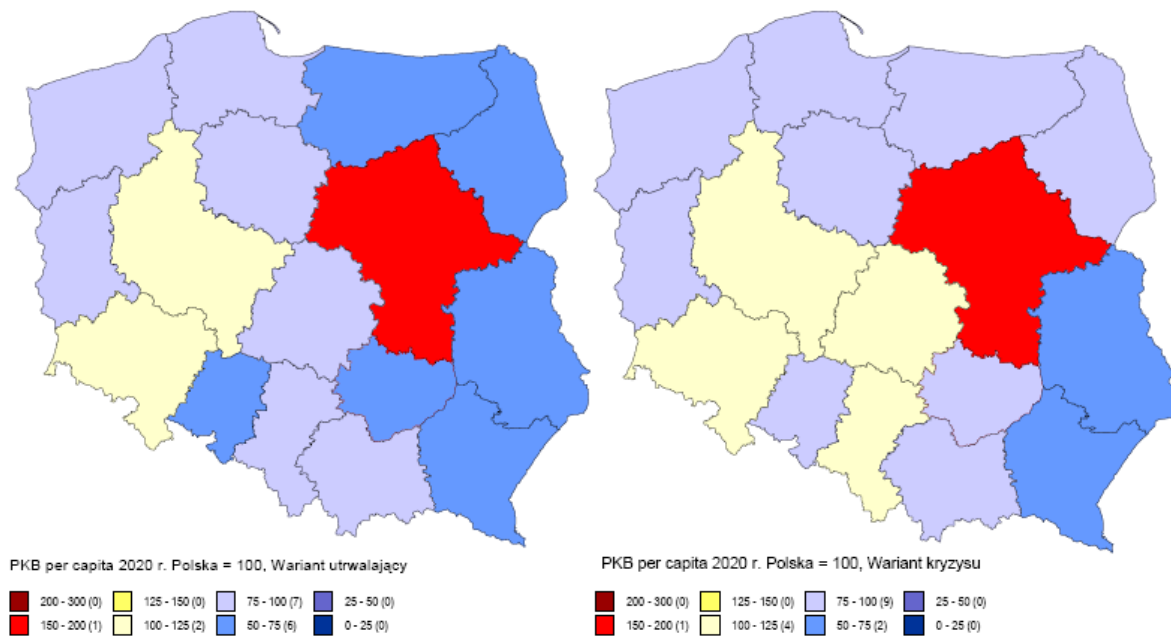
PKB percapita	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2030
Stan	15,9	21,5	23,8	-	-	-	-
Wariant utrwalający	-	-	-	27,8	32,4	37,4	b.d.
Wariant kryzysu finansowego	-	-	-	26,9	28,7	30,3	32,7
Wariant środkowy	-	-	-	29,6	35,3	39,7	46,3
Wariant rosnącej polaryzacji	-	-	-	26,9	35,5	43,5	54,6
Wariant konwergencji	-	-	-	26,9	31,7	37,2	45,1

Prezentacja graficzna zróżnicowań regionalnych (mapy 1-5) została ograniczona do roku 2020, ze względu na wysoką wartość błędu statystycznego dla 2030 r. oraz braku prognozy PKB kraju wykraczającej poza 2020 r. (potrzebnej dla wariantu utrwalającego). Wszystkie prezentowane dane obliczono według cen stałych z 2006 r.

Analiza położenia województwa w poszczególnych grupach w różnych wariantach pozwala sformułować następujące wnioski:

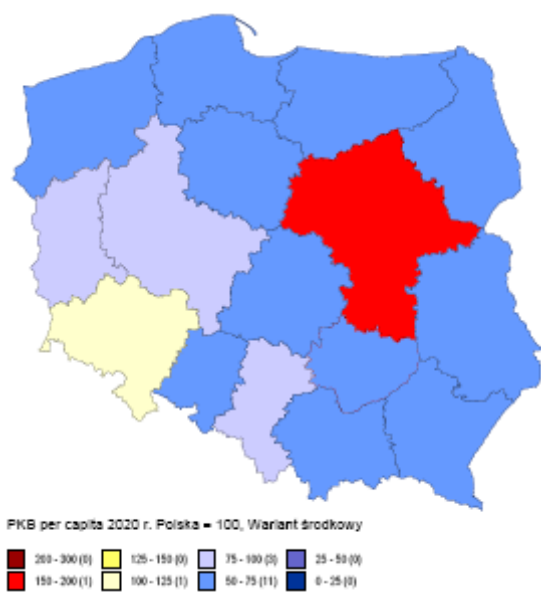
- niezależnie od wariantu województwo mazowieckie pozostaje niekwestionowanym liderem; pozostałe województwa „aglomeracyjne” (dolnośląskie, wielkopolskie, śląskie, małopolskie, pomorskie i łódzkie) charakteryzuje zróżnicowana pozycja w zależności od wariantu. Zdecydowanie najkorzystniej prezentuje się Dolny Śląsk, który w wariantach środkowym, konwergencji i polaryzacji zajmuje samotnie pozycję wicelidera. Również w pozostałych przypadkach zajmuje silną pozycję, jednak dzieli ją z innymi regionami. Silną, ale nieco słabszą od Dolnego Śląska, pozycję powinna zajmować w dalszym ciągu Wielkopolska. Region ten (poza wariantem środkowym) znajduje się powyżej średniej krajowej, przy czym - podobnie jak inne województwa aglomeracyjne - najslabiej wypada w przypadku wariantu konwergencji oraz właśnie wariantu środkowego. Województwa śląskie, pomorskie i łódzkie zajmują bardzo podobne pozycje w każdym z wariantów (łódzkie wypada najslabiej w wariantcie środkowym);
- województwa małopolskie i zachodniopomorskie charakteryzują się również zróżnicowanym położeniem, jednak zazwyczaj plasują się o jedną klasę niżej, niż regiony omówione w poprzednim punkcie;
- położenie najslabszych województw (Polski Wschodniej) oraz kujawsko-pomorskiego i opolskiego ulega zmianom w zależności od wariantów, jednak zazwyczaj są to pozycje poniżej średniej krajowej;
- na zakończenie warto wskazać, że w wariantcie utrwalającym jedynie trzy regiony plasują się powyżej średniej, gdy dla pozostałych wariantów liczba tych regionów wynosi: 5 (wariant kryzysu i wariant polaryzacji), 2 - wariant środkowy i konwergencji.

Mapy 1 i 2. PKB per capita w 2020 r. - wariant utrwalający oraz wariant kryzysu

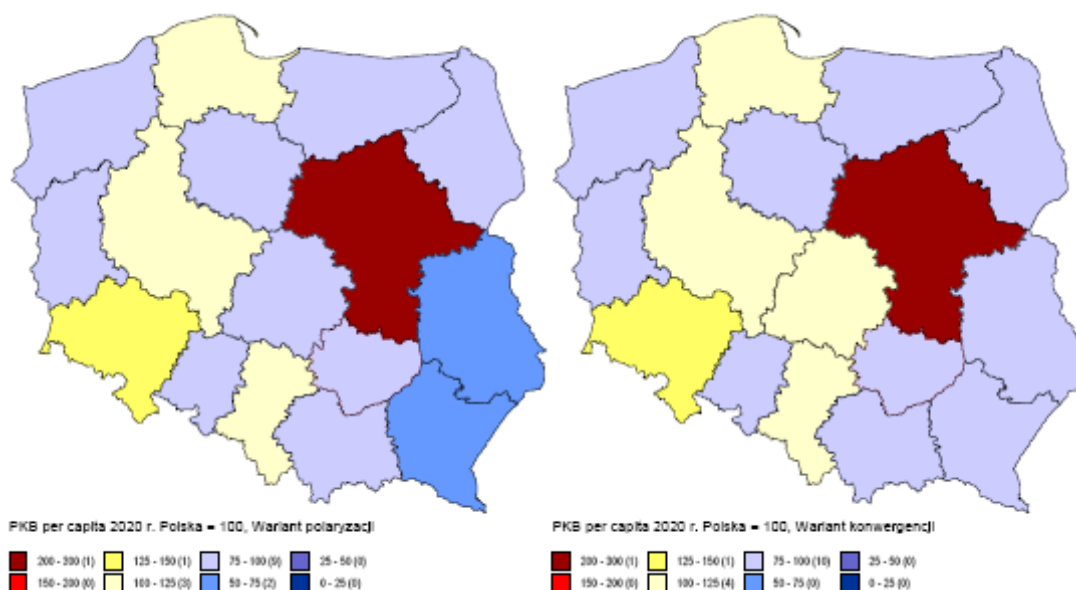
Źródło: „Trendy rozwojowe województw” styczeń 2009, W.Dziemianowicz

Mapa 3. PKB per capita 2020 r. – wariant środkowy

Źródło: „Trendy rozwojowe województw” styczeń 2009, W.Dziemianowicz

Mapy 4 i 5. PKB per capita 2020 r. - warianty rosnącej polaryzacji i konwergencji

Źródło: „Trendy rozwojowe województw” styczeń 2009, W.Dziemianowicz

Subiektywnie przyjęto następujące oceny dla poszczególnych rozpiętości:

- rozpiętość od 0 do 1 - stabilna pozycja województwa;
- rozpiętość od 2 do 3 - raczej stabilna pozycja województwa;
- rozpiętość od 4 do 5 - raczej niestabilna pozycja województwa;
- rozpiętość powyżej 5 miejsc - pozycja niestabilna.

Okazuje się, że najbardziej stabilną pozycję mają województwa najwyżej klasyfikowane w prognozach, tj. mazowieckie i dolnośląskie oraz nieco słabsze śląskie i małopolskie (tab. 3).

Wśród województw o raczej stabilnej pozycji znajdują się zarówno województwa z czołówki - wielkopolskie oraz pomorskie, środka tabeli - łódzkie oraz zachodniopomorskie oraz województwa **peryferyjne-świętokrzyskie** i warmińsko-mazurskie. Dziwić może fakt pojawienia się w tej grupie województw zaliczanych do Polski Wschodniej, szczególnie w kontekście dwóch analizowanych wariantów - polaryzacji oraz konwergencji, które w największym stopniu powinny być odczuwalne właśnie w przypadku Polski Wschodniej. Tymczasem, w wariantcie konwergencji oba województwa nie tylko nie notują wzrostu pozycji, ale wręcz zajmują gorszą pozycję niż w przypadku wariantu polaryzacji.

Tabela nr 3. Ocena pozycji województw w różnych wariantach

Pozycja stabilna		Pozycja raczej stabilna		Pozycja raczej niestabilna		Pozycja niestabilna	
	m-ce	Województwo	m-ce	Województwo	m-ce		m-ce
<i>mazowieckie</i>	1	<i>wielkopolskie</i>	3	<i>kujawsko-pomorskie</i>	10	<i>lubuskie</i>	8
<i>dolnośląskie</i>	2	<i>pomorskie</i>	4	<i>opolskie</i>	15	<i>podlaskie</i>	12
<i>śląskie</i>	5	<i>łódzkie</i>	6	<i>lubelskie</i>	16		13
<i>małopolskie</i>	7		9				
		świętokrzyskie	11				
		<i>warmińsko-mazurskie</i>	14				

Źródło: „Trendy rozwojowe województw” styczeń 2009, W.Dziemianowicz

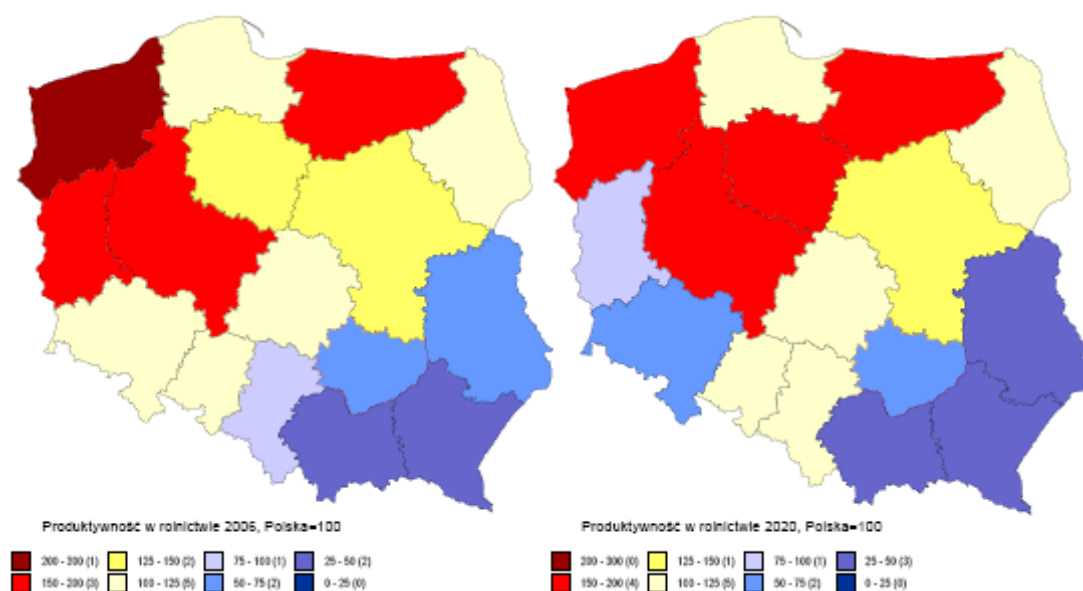
Raczej niestabilną pozycję odnotowują województwa zajmujące dolną część tabeli: opolskie i lubelskie (odpowiednio 15 i 16 miejsce), a także kujawsko-pomorskie (miejsce 10), które charakteryzują się znacznymi wahaniami w zależności od analizowanego wariantu. W przypadku województwa opolskiego dziwić może także relatywnie niska „uśredniona pozycja” - tzn. 15. miejsce, szczególnie że stosunkowo wysoka dynamika wzrostu w ostatnim okresie mogłaby świadczyć o pozytywnych tendencjach rozwojowych.

Najbardziej niestabilną pozycją charakteryzują się trzy województwa - podlaskie, podkarpackie oraz lubuskie. Podlasie i Podkarpacie zdecydowanie zyskają na wariancie konwergencji (przesuną się o 6 miejsc). Czy jednoznacznie świadczy to o efektywności pomocy kierowanej ku regionom peryferyjnym i stanowi uzasadnienie polityki regionalnej? O ile przypadek tych dwóch województw mógłby na to wskazywać, o tyle pozycja województwa świętokrzyskiego oraz warmińsko-mazurskiego zdecydowanie temu zaprzecza. Spodziewana poprawa sytuacji województw Polski Wschodniej wiązana była z efektami działania środków unijnych z PO Polska Wschodnia, który obejmuje 5 województw (w tym także warmińsko-mazurskie i świętokrzyskie).

Za miernik produktywności przyjęto wartość dodaną brutto w danym sektorze w przeliczeniu na pracującego w tym sektorze. W przypadku rolnictwa (mapy 6 i 7) można mówić, w kontekście prognozy o następujących cechach charakterystycznych:

- wzrost produktywności w rolnictwie w latach 2006-2020 może być tylko niewiele niższy, niż w pozostałych sektorach;
- zróżnicowanie regionalne są jednak w tym przypadku zdecydowanie największe i prognozuje się ich lekkie powiększenie;
- Południowo-wschodnia część kraju, o najniższej produktywności, z wyjątkiem Śląska, pozostanie wciąż najsłabsza;
- czołówka krajowa ulegnie niewielkim zmianom (wciąż silna pozycja województw: warmińsko-mazurskiego, zachodniopomorskiego i wielkopolskiego), choć na uwagę zasługują przesunięcia trzech województw: kujawsko-pomorskiego (na plus) oraz lubuskiego i dolnośląskiego (na minus).

Mapy 6 i 7. Wartość dodana brutto na pracującego w rolnictwie, stan i prognoza

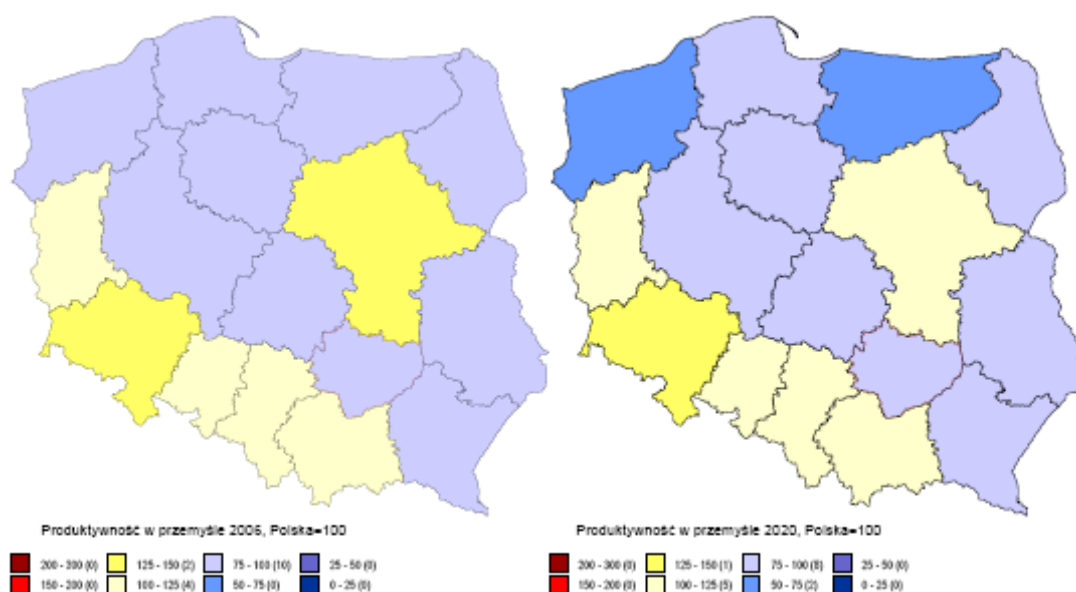
Źródło: „Trendy rozwojowe województw” styczeń 2009, W.Dziemianowicz

Prognoza produktywności w przemyśle daje podstawy do następujących stwierdzeń (mapy 8 i 9)

- produktywność w przemyśle może ulec niemal podwojeniu (osiągając największą spośród wszystkich zmiennych opisujących poziom rozwoju dynamikę wzrostu na poziomie kraju), przy jednoczesnym wzroście zróżnicowań regionalnych, przy czym poziom zróżnicowań jest i będzie według prognozy znacznie niższy, niż zróżnicowania PKB pc;
- widoczna jest silna relacja między produktywnością w przemyśle, a wzrostem PKB pc w wariacie kryzysu finansowego, ale również w wariacie polaryzacji i konwergencji;

- najlepsze, w tym zakresie, województwa Polski południowo-zachodniej oraz Mazowsze, prawdopodobnie będą utrzymywały swoje pozycje. Prognozowana zmiana dotyczy głównie województwa dolnośląskiego, w którym obecny trend pozwala przypuszczać, że w 2020 r. region ten będzie liderem.
- dla trzech regionów w kraju produktywność w przemyśle wyjaśnia istotnie wzrost gospodarczy w większości wariantów, tj. dla: opolskiego, śląskiego i świętokrzyskiego, ale tylko w opolskim wzrost produktywności daje największy wzrost PKB pc.

Mapy 8 i 9. Wartość dodana brutto na pracującego w przemyśle, stan i prognoza

Źródło: „Trendy rozwojowe województw” styczeń 2009, W.Dziemianowicz

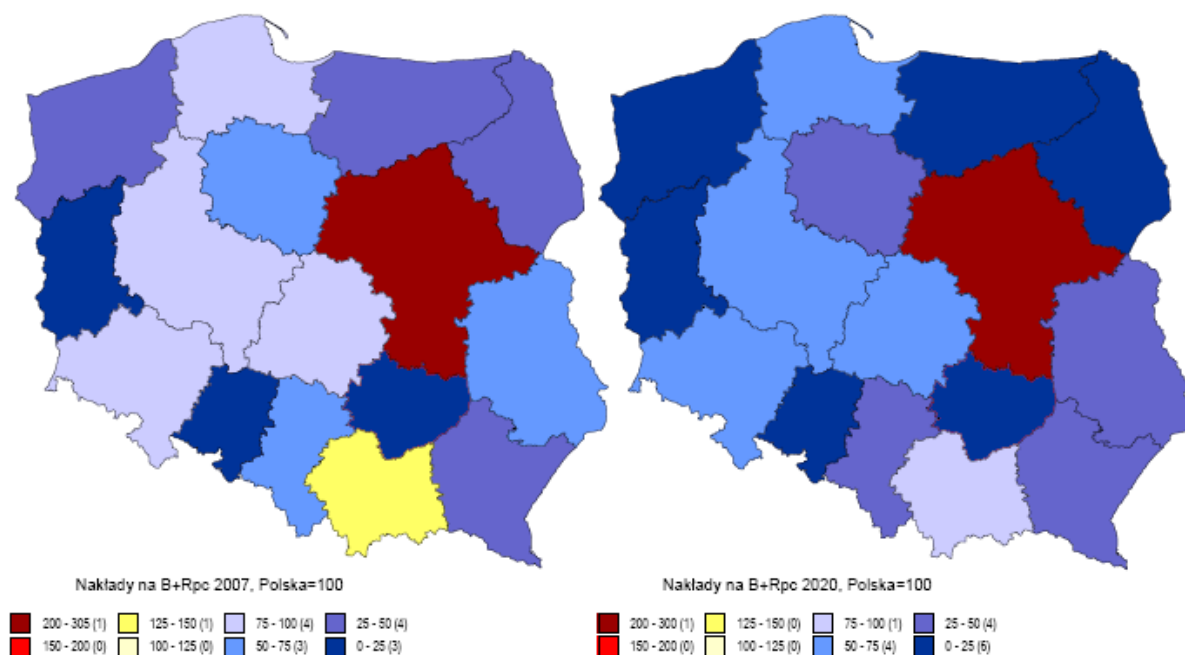
Prognoza wzrostu nakładów na działalność badawczo-rozwojową per capita jest jedną z wyższych wśród omawianych zmiennych. Jednocześnie, i tak bardzo duże zróżnicowania regionalne, ulegną prawdopodobnie powiększeniu.

Nakłady na B+R wykazują w przypadku kilku województw pozytywny wpływ na poziom rozwoju gospodarczego, jednak tylko w przypadku województwa podkarpackiego w wariantcie środkowym nakłady na B+R dają najwyższą prognozę regionalnego PKB pc. Warto również podkreślić, że istotne znacznie wpływu nakładów na B+R na regionalny poziom rozwoju nie odnosi się ani do wariantu polaryzacji, ani do wariantu konwergencji

Wprawdzie generalny układ województw (mapy 10 i 11) nie ulegnie zmianie, to wartości przypisane poszczególnym grupom w 2007 i 2020 r. pokazują, iż województwo mazowieckie

będzie jedynym regionem powyżej średniej krajowej. Oznacza to relatywny spadek dla takich województw, jak: małopolskie, a także dolnośląskie, łódzkie, wielkopolskie i pomorskie. Nieco inaczej prezentuje się obecnie i jest prognozowana sytuacja w zakresie nakład na innowacje w przemyśle (mapy 12 i 13).

Mapy 10 i 11. Nakłady na działalność badawczo-rozwojową na mieszkańca, stan i prognoza

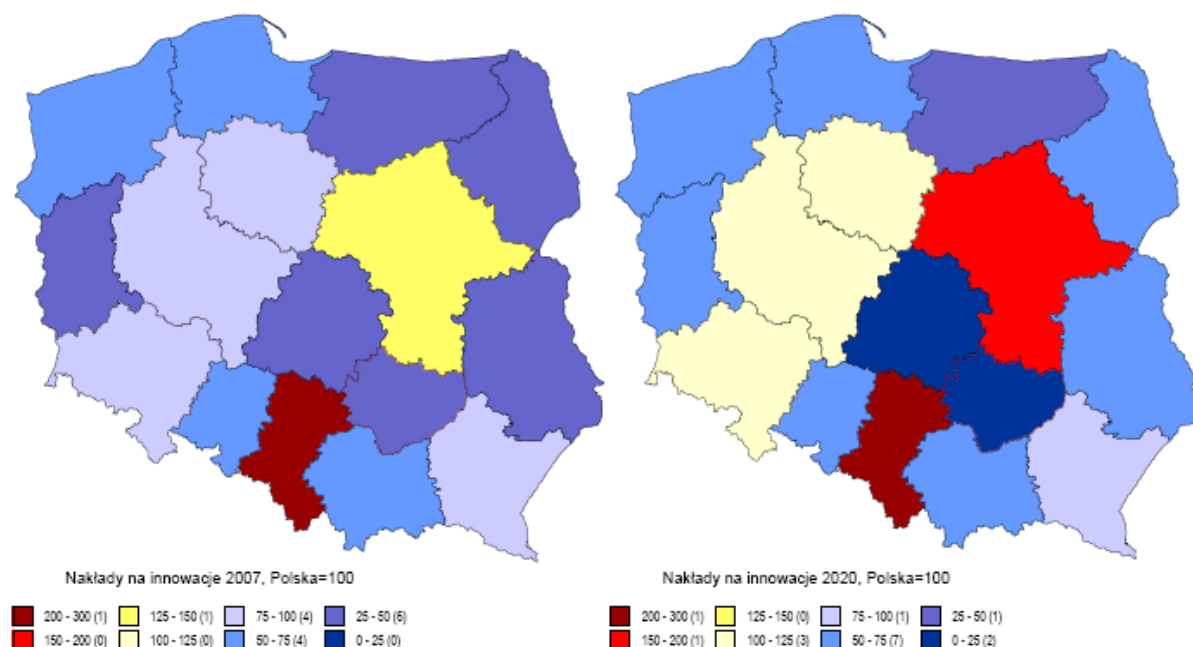
Źródło: „Trendy rozwojowe województw” styczeń 2009, W.Dziemianowicz, ...

Dynamika wzrostu nakładów na innowacje w przemyśle (mapy 12 i 13) może osiągnąć widoczny, ale nie znaczny wzrost, jak w przypadku zmiennych do tej pory omawianych, przy jednoczesnym wzroście zróżnicowań regionalnych. Dla żadnego z regionów wzrost innowacyjności w przemyśle nie jest czynnikiem dającym najwyższy wzrost PKB pc, w żadnym z pięciu wariantów. Jednak w przypadku czterech województw (mazowieckie, opolskie, śląskie i zachodniopomorskie) widoczna jest istotna relacja między nakładami na innowacje w przemyśle a wzrost gospodarczym regionu.

Województwo śląskie może pozostać samotnym liderem w zakresie innowacyjności przemysłu a na drugim miejscu pozostanie Mazowsze. Województwa: dolnośląskie, wielkopolskie i kujawsko-pomorskie powinny osiągnąć poziom nakładów na innowacje powyżej średniej krajowej.

Obserwowane obecnie trendy wskazują na możliwość znacznego spadku znaczenia dwóch województw: świętokrzyskiego i łódzkiego w strukturze regionalnych nakładów na innowacje w przemyśle.

Mapy 12 i 13. Wydatki na innowacje w przemyśle na mieszkańca, stan i prognoza

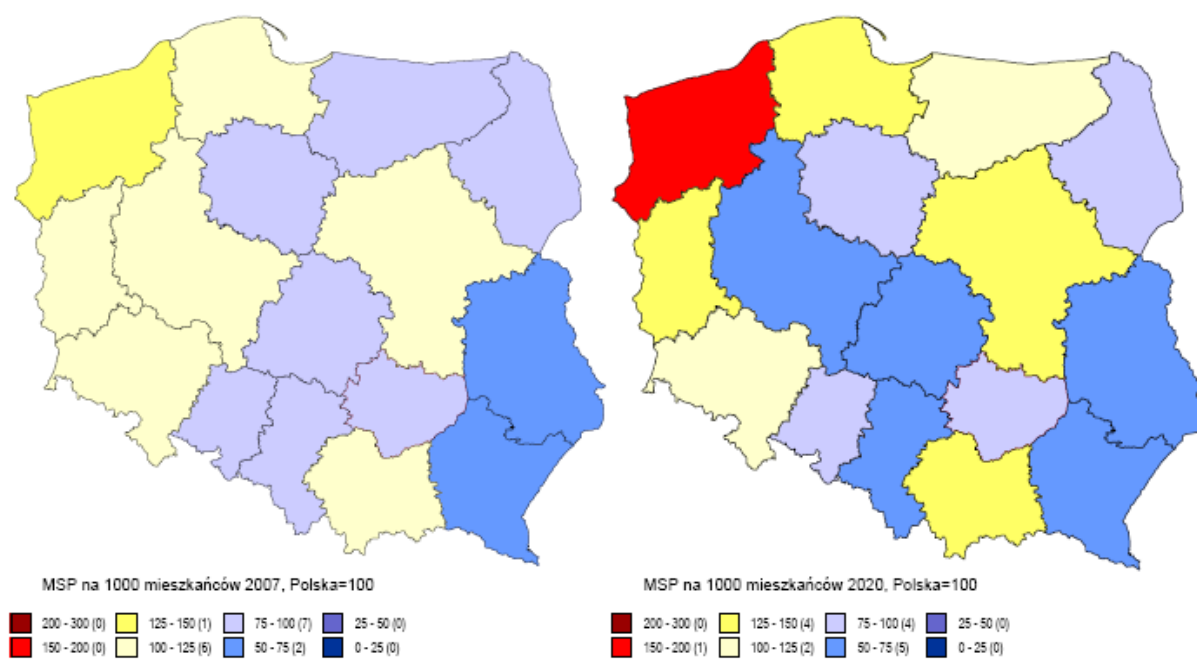
Źródło: „Trendy rozwojowe województw” styczeń 2009, W.Dziemianowicz, ...

Przedsiębiorczość mierzona liczbą aktywnych MSP przypadającą na 1000 mieszkańców jest zmienną, która pośród wszystkich analizowanych, daje największy wzrost PKB pc na poziomie kraju w wariancie środkowym). Choć trendy wskazują na możliwość podwojenia się różnicowań regionalnych w tym zakresie, to i tak poziom różnicowań będzie na poziomie zróżnicowania regionalnego PKB pc. Dalsze wnioski na temat przedsiębiorczości można sformułować następująco:

- przedsiębiorczość może być najważniejszym czynnikiem dynamizującym rozwój województw mazowieckiego i opolskiego. Szczególnie dla Mazowsza istotne wydaje się, że jest to zmienna dająca najwyższy wzrost PKB pc w wariantach polaryzacyjnym, jak i konwergencji. Z kolei dla Opolszczyzny przedsiębiorczość jest istotna w każdym z prezentowanych wariantów;
- istotne znaczenie relacji między regionalnym PKB pc a przedsiębiorczością zauważalne jest również w województwach: zachodniopomorskim, lubuskim i warmińsko-mazurskim;

- prognoza wariantu środkowego (mapy 14 i 15) wyraźnie pokazuje utrzymanie się na pozycji lidera województwa zachodniopomorskiego. Istotny wzrost odnotują województwa: lubuskie, mazowieckie, pomorskie i małopolskie. Jednocześnie zauważalna jest niepokojąca tendencja w takich województwach, jak: wielkopolskie, łódzkie i śląskie.

Mapy 14 i 15. Aktywne MSP na 1000 mieszkańców, stan i prognoza

Źródło: „Trendy rozwojowe województw” styczeń 2009, W.Dziemianowicz, ...

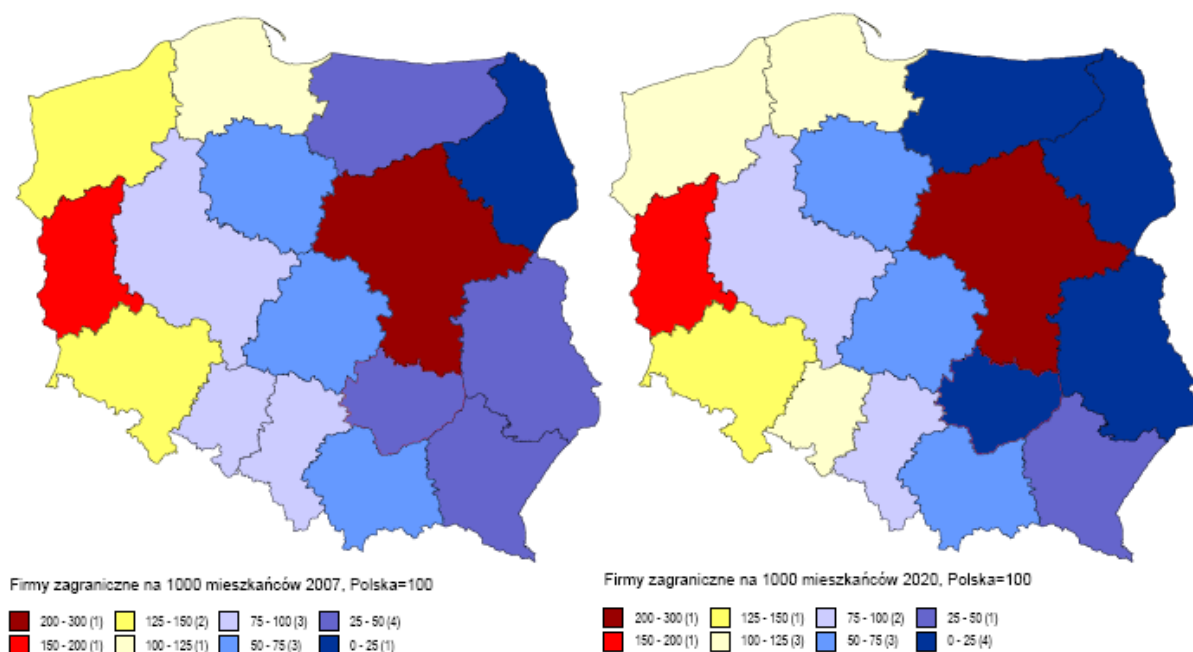
Aktywność podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego, już dziś dość znacznie różnicująca Polską przestrzeń, będzie jeszcze bardziej skoncentrowana w wybranych regionach.

W latach 2007-2020 może nastąpić widoczny wzrost omawianego wskaźnika. Uwagę zwraca fakt, iż działalność firm z udziałem zagranicznym jest istotnym czynnikiem wyjaśniającym wzrost gospodarczy dla relatywnie dużej grupy województw, choć w różnych wariantach (ale tylko raz firmy zagraniczne są istotne w wariantcie polaryzacji i ani razu w wariantcie konwergencji).

W grupie tych województw znajdują się zarówno regiony od lat uznawane za bardzo atrakcyjne (dolnośląskie, śląskie), regiony przeciętne (np. pomorskie), jak i regiony Polski Wschodniej. Jednak tylko w przypadku województwa pomorskiego (w wariantcie kryzysu) wzrost aktywności firm z udziałem zagranicznym daje największy wzrost regionalnego PKB per capita.

Generalnie w układzie województw nie zajdą większe zmiany (mapy 16 i 17). Polska Wschodnia pozostanie najmniej atrakcyjną częścią kraju, Mazowsze będzie samotnym liderem, zaś do czołówki krajowej dołączy województwo opolskie.

Mapy 16 i 17. Firmy z udziałem zagranicznym na 1000 mieszkańców, stan i prognoza

Źródło: „Trendy rozwojowe województw” styczeń 2009, W.Dziemianowicz, ...

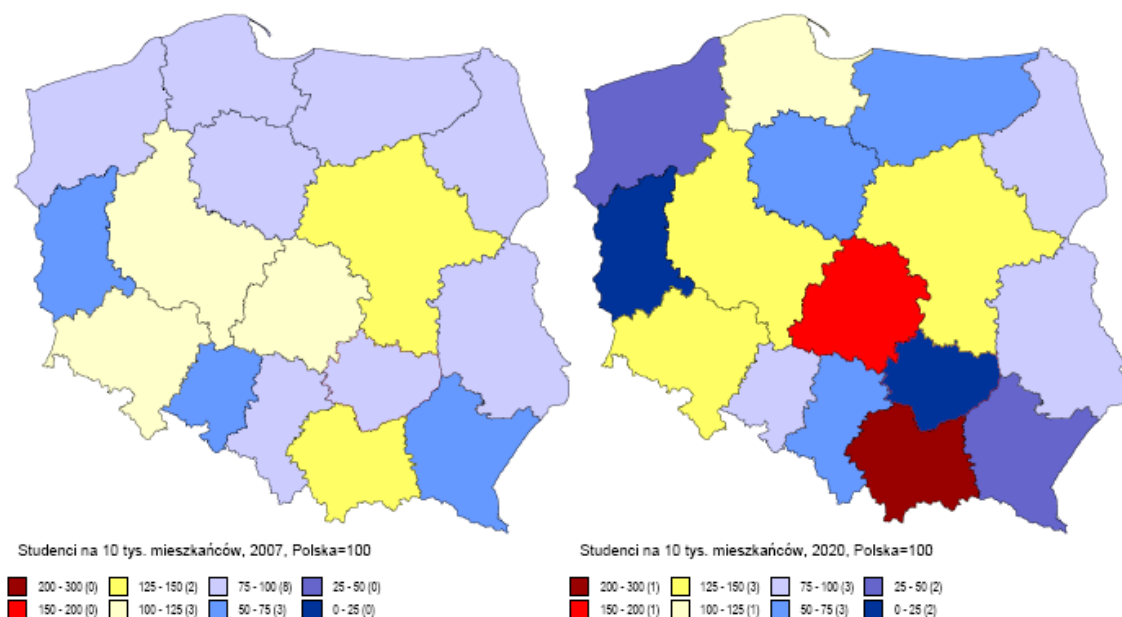
Prognoza na 2020 r. pokazuje, że liczba studentów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców zmniejszy się, ale nastąpi bardzo poważny wzrost zróżnicowań regionalnych (trzykrotny wzrost współczynnika zmienności). Liczba studentów w regionie jest szczególnie istotna w przypadku wariantu utrwalającego, dla takich województw, jak: kujawsko-pomorskie, lubuskie, opolskie pomorskie i świętokrzyskie.

Jednak w przypadku tylko dwóch województw zmiana omawianego wskaźnika daje maksymalny wzrost PKB. Dotyczy to województwa mazowieckiego w wariantcie utrwalającym oraz świętokrzyskiego w wariantcie konwergencji. Atrakcyjność regionu jako miejsca do studiowania może mieć również istotne znaczenie w wariantcie polaryzacji w przypadku Małopolski i Dolnej Śląska.

Rysujące się obecnie tendencje w układzie wojewódzkim (mapy 18 i 19) pokazują, że zajdą dramatyczne zmiany w czołówce województw (poza zmianą lidera i awansem Pomorza w zasadzie wszystkie silne w 2007 r. województwa są również powyżej średniej w 2020 r.

Jednak trend pokazuje istotny spadek wskaźnika w województwie lubuskim i świętokrzyskim przy dość słabych wynikach pozostałych województw, które w 2007 r. charakteryzowały się niską wartością omawianego wskaźnika.

Mapy 18 i 19. Liczba studentów na 10 tys. mieszkańców, stan i prognoza

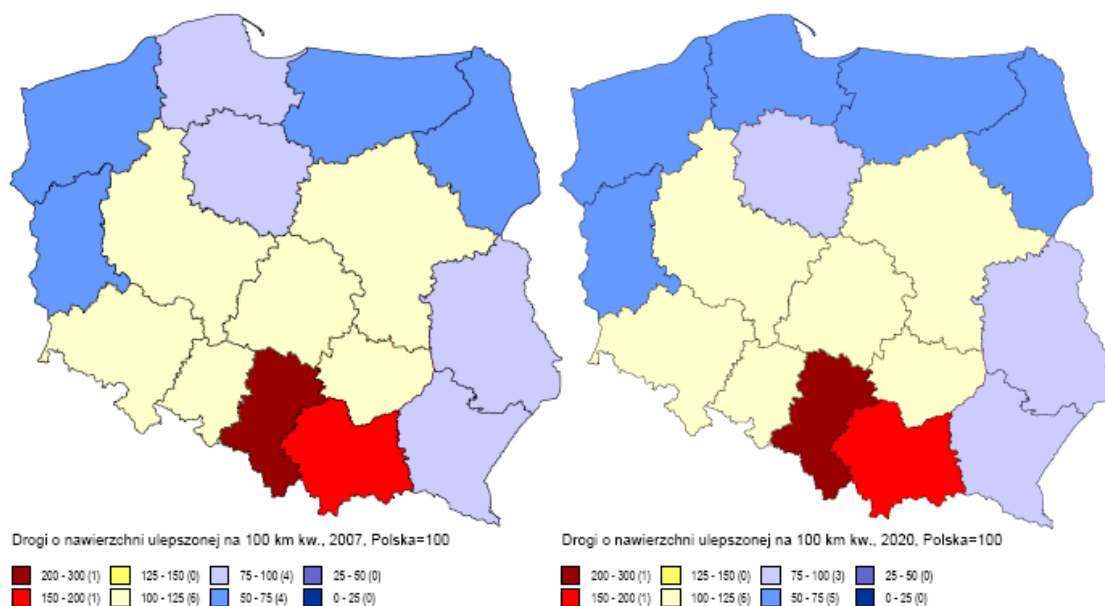

Źródło: „Trendy rozwojowe województw” styczeń 2009, W.Dziemianowicz, ...

W przypadku analizy danych na temat gęstości dróg o nawierzchni ulepszonej uzyskane wyniki pozwalają sformułować następujące wnioski (mapy 20 i 21):

- dynamika zmian jest niewielka, co ma wpływ na niewielki wzrost zróżnicowań regionalnych w tym zakresie;
- pomimo to, zróżnicowania regionalne są porównywalne ze zróżnicowaniem PKB pc;
- tylko trzy regiony wydają się być istotnie związane z jakością dróg, przy czym dla Wielkopolski jest to szczególnie ważny wskaźnik w wariancie utrwalającym.

Mapy 20 i 21. Drogi o nawierzchni ulepszonej w km na 100 km², stan i prognoza

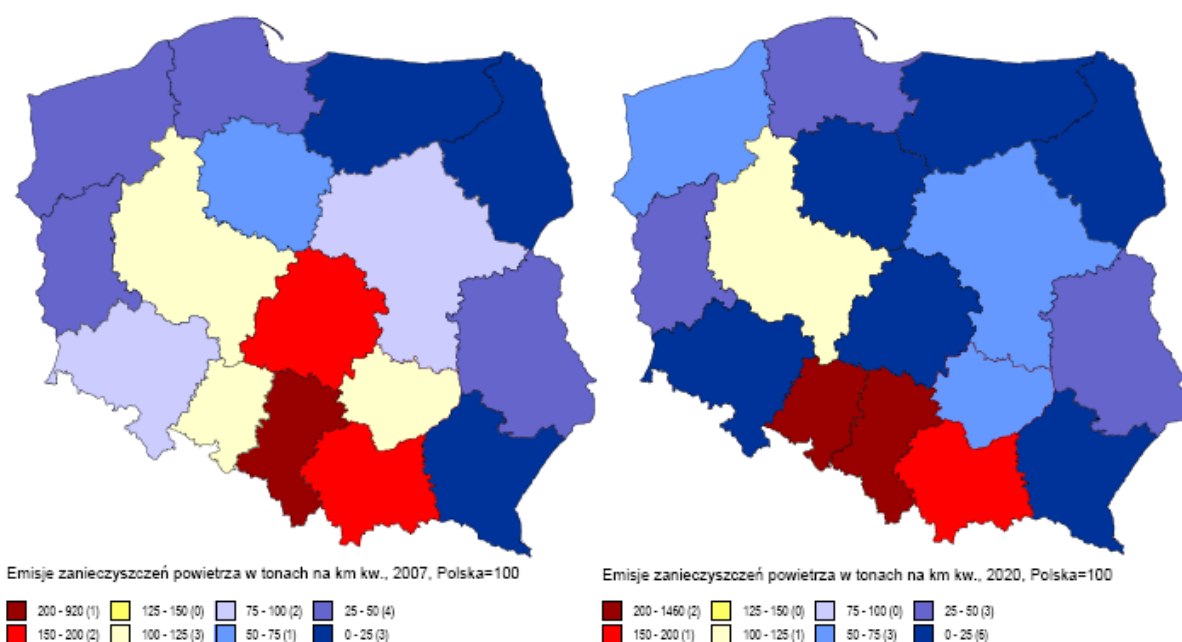

Źródło: „Trendy rozwojowe województw” styczeń 2009, W.Dziemianowicz, ...

Emisja zanieczyszczeń powietrza na km² (mapy 22-23) wykazuje istotną statystycznie relację z PKB pc na poziomie kraju, a ponadto jest szczególnie istotna, dla takich województw, jak: lubelskie, lubuskie i świętokrzyskie (istotne są warianty: środkowy, polaryzacji i konwergencji). Warto również odnotować, że istnieją statystycznie istotne relacje między zmianami emisji zanieczyszczeń i regionalnych PKB pc w takich województwach, jak: śląskie, warmińsko-mazurskie, podkarpackie i dolnośląskie (zazwyczaj w wariancie środkowym), czyli w regionach bardzo czystych, jak i w regionach, które emitują znaczne ilości zanieczyszczeń.

Prognoza zanieczyszczeń na poziomie kraju pokazuje tendencję spadkową, przy czym znacznie wzrosną - i tak już duże - zróżnicowania regionalne. Szczególnie niepokojący jest trend w województwie opolskim. Z kolei województwo łódzkie może charakteryzować się diametralną poprawą sytuacji.

Mapy 22 i 23. Emisja zanieczyszczeń powietrza na 1 km² (destymulanta), stan i prognoza

Źródło: „Trendy rozwojowe województw” styczeń 2009, W.Dziemianowicz, ...

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Na podstawie analiz dokumentów strategicznych oraz analiz statystycznych autorzy omawianej ekspertyzy stwierdzają, że polskie regiony największą wagę przywiązują do spraw gospodarczych, takich jak: zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności oraz poprawa stanu infrastruktury technicznej. Kwestie społeczne wydają się pozostawać na drugim planie. Z pewnością jednak przyjęte cele odzwierciedlają problemy danych województw i prawdopodobnie najgłębsze zmiany powinny zajść właśnie w sferze gospodarczej.

Wprawdzie dostrzeżono już konieczność uwzględniania specyfiki poszczególnych województw w polityce regionalnej państwa i w dokumentach rządowych zaczęto zwracać uwagę na zróżnicowany potencjał województw, to z pewnością konieczne jest określenie „kształtu i koloru”, jaki rząd i samorząd regionalny chcą nadać poszczególnym województwom. Pytanie o charakter regionu jest pytaniem przewijającym się nie tylko w procesie opracowywania regionalnych strategii rozwoju, ale również w przypadku strategii innowacji. Z doświadczeń autorów omawianej ekspertyzy wiadomo, że niezmiennie trudno (z przyczyn merytorycznych i politycznych) wskazać branże, dziedziny czy sfery, które przez najbliższe 10-15 lat będą priorytetowe dla władz.

Dlatego dokumenty strategiczne są zazwyczaj bardzo ogólnikowe, co ma również walor, ponieważ są praktyczne w użyciu, jeśli weźmiemy pod uwagę konieczność aplikowania o środki z funduszy europejskich.

Zazwyczaj ocena stopnia rozwoju, konkurencyjności, czy innowacyjności regionu dokonywana jest poprzez użycie wskaźnika syntetycznego. **Przeprowadzone prognozy wyraźnie pokazują, że nie można liczyć na zmniejszenie się zróżnicowań regionalnych.**

Istnieje pogląd, (np. wyrażany w trakcie debaty nad Strategią Rozwoju Polski Wschodniej), iż **nie zróżnicowania regionalne są problemem, lecz poziom ubóstwa** tej części kraju (w szerszym kontekście: poziom ubóstwa regionów peryferyjnych).

Dlatego warto odłożyć na pewien czas dyskusję o PKB per capita, a zastanowić się nad konsekwencjami zróżnicowań regionalnych w innych, ważniejszych, obszarach. Jednym z takich obszarów jest przedsiębiorczość. W tym kontekście autorzy cytowanego raportu zadają dwa podstawowe pytania:

- *dlaczego Państwo godzi się na to, by przedsiębiorcy w jednych regionach funkcjonowali w zdecydowanie lepszych warunkach (korzyści zewnętrzne), niż ma to miejsce w innych obszarach? Dlaczego Państwo dusi w ten sposób znaczną część przedsiębiorczości? Oczywiście dotyczy to takich elementów, jak: kwalifikacje siły roboczej, infrastruktura komunikacyjna, a także jakość instytucji otoczenia biznesu. Niestety znaczna część tych problemów wykracza poza możliwości władz regionalnych, a w dużym stopniu powinna być realizowana we współpracy z władzami centralnymi;*
- *dlaczego Państwo godzi się na to, by Polska przegrywała konkurencję o te inwestycje zagraniczne, których celem jest operowanie w Europie Wschodniej i są realizowane na Ukrainie, Litwie, Łotwie, Słowacji? Dotyczy to również relokacji polskich przedsiębiorstw, które uznają, że lepiej jest prowadzić działalność na Wschodzie Europy, niż na wschodzie Polski (poza warunkami prawnymi i niższymi kosztami siły roboczej, niestety ważnym czynnikiem są szeroko rozumiane koszty transakcyjne i korzyści zewnętrzne - a te w dużym stopniu zależą od specyfiki regionów i środowisk lokalnych).*

Z punktu widzenia polityki rozwoju regionalnego, oprócz wspomnianego wcześniej niwelowania najważniejszych barier rozwoju gospodarczego, powinno być zatem:

1. rozpoznanie kluczowych barier rozwoju gospodarczego w regionach najbiedniejszych i opracowanie ekspresowej ścieżki ich likwidacji we współpracy z władzami regionalnymi, której realizacja nie byłaby hamowana poprzez potrzeby dokonania inwestycji w innych obszarach kraju.

2. budowanie systemu współpracy i wymiany informacji, którego celem będzie możliwość oferowania przedsiębiorcom krajowym i zagranicznym rzetelnej wiedzy o całej Polsce, nie tylko o sześciu-ośmiu największych miastach i ich okolicach.

Problem wspierania innowacji dotyczy również polskich uczelni. Uniwersytety trzeciej generacji nie mogą być tylko hasłem. Wyzwaniem dla Państwa jest wspieranie współpracy na linii biznes-nauka, na tyle usieciowionej, by ludzie przedsiębiorczy i innowacyjni nie odczuwali, że np. „Warszawa jest daleko”. Temu mogłoby służyć np. ***wprowadzenie odrębnej puli środków na badania i wdrożenia we współpracy ośrodków naukowych z różnych części kraju (oczywiście chodzi tu o środki na zachęcanie do współpracy jednostki z regionów silnych z ośrodkami z regionów słabszych)***.

Bez wątpienia jednym z czynników ułatwiających rozprzestrzenianie się wiedzy jest i pozostanie Internet. To, jakim stopniu i w jakim celu będzie on wykorzystywany przez mieszkańców regionów, zależy od jakości kapitału ludzkiego i kapitału społecznego i wydaje się pozostawać w gestii polityki poszczególnych regionów. Jednak dostęp do najlepszych materiałów informacyjnych, publikacji naukowych przez Internet również zależy od środków finansowych. **Warto zatem porównać możliwości studentów z uczelni peryferyjnych z możliwościami studentów z uczelni metropolitalnych**, by spróbować określić możliwości wyrównania szans na obcowanie z wiedzą.

W ekspertyzie autorzy przedstawili również krótkie charakterystyki województw ze względu na omawiane wcześniej wskaźniki oraz wybrane informacje na temat najistotniejszych zmiennych, które najsilniej wpływają na wzrost PKBpc w danym regionie.

Województwo świętokrzyskie

Świętokrzyskie należy do województw o pozycji raczej stabilnej w różnych wariantach rozwojowych, najlepsze 11 miejsce uzyskuje w 3 wariantach: utrwalającym, kryzysu, polaryzacji, najgorsze miejsce 13 w wariantcie środkowym. Wśród wielu wskaźników istotnych dla wzrostu regionalnego PKB pc w analizowanych wariantach rozwojowych najczęściej pojawiają się: WDB na 1 pracującego w przemyśle, zużycie wody na km² oraz ludność korzystająca z komunalnych oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności.

Zagrożeniem dla województwa świętokrzyskiego wydaje się być prognozowane znaczne osłabienie pozycji regionu w zakresie liczby studentów szkół wyższych oraz nieznaczne pogorszenie sytuacji dotyczącej liczby firm z udziałem zagranicznym i nakładów na innowacje w przemyśle. Szans dla regionu można natomiast upatrywać w prognozowanym skoku w zakresie zmniejszenia emisji zanieczyszczeń oraz nieznacznej poprawie sytuacji demograficznej.

3. Środki EFRR w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych.

Polska jest największym beneficjentem unijnej polityki spójności w okresie 2007-2013 i dysponuje blisko 1/5 środków przeznaczonych na realizację jej celów w państwach członkowskich UE. Taka skala środków to ogromna szansa na nadrobienie dystansu cywilizacyjnego: poprawę infrastruktury i środowiska, inwestycje w kapitał ludzki, impuls rozwojowy dla polskich przedsiębiorstw.

Na szczególną uwagę zasługują nowatorskie w porównaniu do poprzedniej perspektywy regionalne programy operacyjne, które uwzględniają specyfikę regionu oraz jego potencjał gospodarczy. Decyzja o wdrożeniu 16 programów regionalnych w miejsce jednego zintegrowanego odzwierciedlała nowe podejście Polski do polityki regionalnej, którego zasadniczą przesłanką była decentralizacja programowania rozwoju regionów, a przez to dążenie do zwiększenia stopnia efektywności prowadzonych działań rozwojowych, wzmocnienia zaangażowania społeczności lokalnych w kształtowanie i realizację polityki rozwoju, a także lepszej identyfikacji regionalnych potrzeb rozwojowych oraz zapewnienia większej regionalnej specjalizacji.

W konsekwencji zdecydowano się również na znaczną decentralizację przyznanych środków – 1/4 z nich została przeznaczona na programy regionalne.

Wartość środków ogółem przeznaczonych na realizację 16 RPO to ponad 23 mld euro, z czego: środki Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) stanowią ponad 70% (czyli 16,5 mld euro), krajowy wkład publiczny - ok. 13% (3,1 mld euro) oraz środki prywatne - ponad 15% (3,6 mld euro).⁴

⁴ „Bilans otwarcia Programów Operacyjnych realizowanych w latach 2007-2013, Perspektywa Regionalna”

http://www.mrr.gov.pl/rozwój_regionalny/Ewaluacja_i_analizy/Raporty_o_rozwoju/przeglady_regionalne/Documents/Bilans1_1.pdf

Tabela nr 4. Ogół środków przeznaczonych na realizację 16 RPO wg województw

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem		Ogółem		Wkład EFRR (%)	Krajowy wkład publiczny			Środki prywatne (%)
	w mln euro	%	na 1 mieszkańca			Ogółem (%)	W tym		
			w euro	Polska=100			Budżet państwa (%)	Budżet JST (%)	
	1=5+6+9	2	3	4		5	6	7	
16 RPO	23 310,2	100,00	611,4	100,0	71,02	13,46	5,34	7,03	15,52
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	1 541,6	6,61	1 080,4	176,7	67,24	12,65	3,74	8,59	20,11
Świętokrzyskie	969,0	4,16	757,1	123,8	74,90	14,52	3,68	10,84	10,57
LUBELSKIE	1 636,8	7,02	753,3	123,2	70,62	12,46	4,90	6,38	16,92
ZACHODNIOPOMORSKIE	1 222,9	5,25	722,4	118,2	68,32	12,06	8,39	3,67	19,63
OPOLSKIE	740,3	3,18	710,5	116,2	57,70	10,18	4,82	4,12	32,12
PODLASKIE	825,6	3,54	690,3	112,9	77,06	17,87	6,44	11,25	5,07
PODKARPACKIE	1 393,8	5,98	664,5	108,7	81,53	9,34	9,34	0,00	9,14
KUJAWSKO-POMORSKIE	1 243,1	5,33	601,6	98,4	76,51	13,33	6,32	6,46	10,17
POMORSKIE	1 315,7	5,64	597,1	97,7	67,27	25,03	11,46	9,83	7,70
LUBUSKIE	594,4	2,55	589,4	96,4	73,89	13,92	4,29	7,26	12,19
MAZOWIECKIE	3 032,5	13,01	586,4	95,9	60,39	10,66	3,78	6,54	28,95
MAŁOPOLSKIE	1 785,8	7,66	545,9	89,3	72,25	12,75	6,28	6,47	15,00
DOLNOŚLĄSKIE	1 561,1	6,70	541,6	88,6	77,71	11,94	1,80	8,24	10,35
WIELKOPOLSKIE	1 806,8	7,75	534,8	87,5	70,44	20,31	8,95	9,46	9,24
ŚLĄSKIE	2 358,5	10,12	505,1	82,6	72,63	12,88	3,37	7,01	14,49
ŁÓDZKIE	1 282,3	5,50	499,7	81,7	78,48	8,64	0,00	7,55	12,88

Źródło: Bilans otwarcia Programów Operacyjnych realizowanych w latach 2007-2013, Perspektywa Regionalna

Najmniej dodatkowych środków poza EFRR zaprogramowano w ramach RPO województwa podkarpackiego - wkład EFRR w tym programie wynosi ok. 82%. Wyższy niż przeciętny udział środków EFRR zaplanowano także m.in. w RPO województw łódzkiego, dolnośląskiego i podlaskiego.

Najwięcej środków przewidziano w województwie opolskim - stanowią one ponad 32% ogólnej wartości programu oraz w województwie mazowieckim - niemal 29%. Jest to sześciokrotnie więcej niż w województwie podlaskim, gdzie wkład prywatny stanowi zaledwie 5% wartości programu. Niewiele większe środki zaprogramowano także w przypadku województw pomorskiego, podkarpackiego i wielkopolskiego.

Jak wynika ze sporządzonych zestawień **alokacji środków EFRR** w przekroju poszczególnych obszarów tematycznych - kategorii interwencji zdefiniowanych w rozporządzeniu Komisji Europejskiej (WE) nr 1828/2006 z dnia 8 grudnia 2006 r., najwięcej

środków EFRR w ramach 16 RPO zostanie przeznaczonych **na transport** - niemal 27% całości alokacji, co oznacza, że co czwarte euro wesprze ten typ inwestycji. Najwięcej środków na transport zamierza przeznaczyć województwo warmińsko-mazurskie - aż 34% całości alokacji, a niewiele mniej województwa podlaskie (33%), pomorskie i wielkopolskie (po 32%). Najmniejsze wydatki w tym obszarze zaplanowało województwo dolnośląskie - 16%.

Kolejnym, bardzo znaczącym obszarem wsparcia są **badania i rozwój technologiczny, innowacje i przedsiębiorczość**. Na ten obszar przeznaczono przeciętnie w skali 16 RPO 24% dostępnych środków EFRR, a zróżnicowanie w poziomie alokacji na ten cel w poszczególnych regionach jest niewielkie. Wyjątkiem jest województwo opolskie, które przeznaczyło na ten cel więcej środków niż przeciętnie (33%).

Następny istotny obszar wsparcia - **inwestycje w infrastrukturę ochrony zdrowia oraz społeczną** - absorbuje ok. 11 % całości alokacji EFRR. Tutaj widać spore zróżnicowanie wśród województw. Największe wydatki w tym obszarze zaplanowano w RPO województwa dolnośląskiego ok. 15% ogółu dostępnych środków, a najmniejsze - w RPO województwa opolskiego - ok. 8% środków.

Środowisko, zapobieganie i zwalczanie zagrożeń przyrodniczych i technologicznych to obszar absorbujący również ok. 11% całości alokacji EFRR. Najwięcej środków na wsparcie tego obszaru zamierza wydać województwo podkarpackie - ponad 17% środków dostępnych w ramach swojego programu, natomiast województwo zachodniopomorskie prawie czterokrotnie mniej czyli ok. 5% całości środków.

Znaczne środki- niemal 8% dostępnych środków dla 16 RPO - zostały przeznaczone na wsparcie **społeczeństwa informacyjnego**. W tym obszarze także widoczne są bardzo znaczące zróżnicowania pomiędzy poszczególnymi województwami, jeśli chodzi o wielkość alokacji. Najwięcej środków na wsparcie tego obszaru zaplanowały województwa mazowieckie i śląskie - po 12%, natomiast najmniej województwo świętokrzyskie - 4 %.

Tabela nr 5. Podział środków EFRR przeznaczonych na realizację 16 RPO wg dziedzin wsparcia i województw

WYSZCZEGÓLNIENIE	Badania i rozwój technologiczny, innowacje i przedsiębiorczość	Spółeczeństwo Informacyjne	Transport	Inwestycje energetyczne	Środowisko/ Zapobieganie i zwalczanie zagrożeń przyrodniczych i technologicznych	Turystyka	Kultura	Rewitalizacja obszarów miejskich i wiejskich	Inwestycje w infrastrukturę ochrony zdrowia oraz społeczną
	w mln euro								
16 RPO	3891,7	1285,6	4408,3	497,5	1754,7	738,4	609,3	924,3	1835,4
DOLNOŚLĄSKIE	303,6	120,1	195,9	36,4	160,9	58,5	39,8	72,1	179,9
KUJAWSKO-POMORSKIE	252,0	57,1	238,7	24,3	93,6	47,6	26,1	66,5	116,7
LUBELSKIE	285,0	72,4	262,5	45,5	138,7	65,3	59,4	27,7	161,0
LUBUSKIE	92,9	37,3	111,6	15,0	55,4	19,2	15,6	26,0	53,1
ŁÓDZKIE	215,7	70,4	250,8	49,6	124,2	44,0	42,8	82,5	96,1
MAŁOPOLSKIE	314,6	75,0	336,8	22,0	97,5	33,6	100,1	75,0	181,7
MAZOWIECKIE	386,2	205,1	547,5	47,7	166,6	66,7	72,8	28,9	210,7
OPOLSKIE	140,8	25,6	110,3	8,5	49,5	17,5	11,7	16,4	34,0
PODKARPACKIE	252,6	94,8	293,0	43,3	194,1	23,0	17,2	42,9	135,2
PODLASKIE	150,3	50,9	205,1	15,0	48,6	29,9	21,9	0,0	79,0
POMORSKIE	185,9	40,3	283,9	38,1	96,1	44,9	30,5	64,6	74,3
ŚLĄSKIE	376,7	200,9	366,6	29,1	196,4	60,6	47,0	230,7	162,1
ŚWIĘTOKRZYSKIE	174,7	29,0	207,3	21,8	65,3	43,6	27,3	59,1	69,2
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	235,2	62,2	352,3	20,7	77,6	73,6	28,5	60,6	84,5
WIELKOPOLSKIE	292,7	102,5	406,3	44,6	149,9	35,1	26,4	47,9	127,4
ZACHODNIOPOMORSKIE	232,8	42,0	239,7	35,9	40,3	75,3	42,2	23,4	70,5

Źródło: Przegląd regionalny nr 1, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2008 r.

Tabela nr 6. Udział środków EFRR przeznaczonych na realizację 16 RPO wg obszarów wsparcia w województwach

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	w tym								
		Badania i rozwój technologiczny, innowacje i przedsiębiorczość	Spółeczeństwo Informacyjne	Transport	Inwestycje energetyczne	Środowisko/ Zapobieganie i zwalczanie zagrożeń przyrodniczych i technologicznych	Turystyka	Kultura	Rewitalizacja obszarów miejskich i wiejskich	Inwestycje w infrastrukturę ochrony zdrowia oraz społeczną
		w %								
16RPO	100	23,7	7,8	26,8	3,0	10,7	4,5	3,7	5,6	11,2
DOLNOŚLĄSKIE	100	25,0	9,9	16,1	3,0	13,3	4,8	3,3	5,9	14,8
KUJAWSKO-POMORSKIE	100	26,5	6,0	25,1	2,6	9,8	5,0	2,7	7,0	12,3
LUBELSKIE	100	24,8	6,3	22,8	4,0	12,1	5,7	5,2	2,4	14,0
LUBUSKIE	100	21,1	8,5	25,4	3,4	12,6	4,4	3,6	5,9	12,1
ŁÓDZKIE	100	21,4	7,0	24,9	4,9	12,3	4,4	4,3	8,2	9,5
MAŁOPOLSKIE	100	24,6	5,9	26,3	1,7	7,6	2,6	7,8	5,9	14,2
MAZOWIECKIE	100	21,9	11,7	31,1	2,7	9,5	3,8	4,1	1,6	12,0
OPOLSKIE	100	33,0	6,0	25,8	2,0	11,6	4,1	2,7	3,8	8,0
PODKARPACKIE	100	22,4	8,4	26,0	3,8	17,2	2,0	1,5	3,8	12,0
PODLASKIE	100	24,0	8,1	32,8	2,4	7,8	4,8	3,5	0,0	12,6
POMORSKIE	100	21,0	4,6	32,1	4,3	10,9	5,1	3,4	7,3	8,4
ŚLĄSKIE	100	22,0	11,7	21,4	1,7	11,5	3,5	2,7	13,5	9,5
ŚWIĘTOKRZYSKIE	100	24,3	4,0	28,8	3,0	9,1	6,1	3,8	8,2	9,6
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	100	22,7	6,0	34,0	2,0	7,5	7,1	2,7	5,8	8,2
WIELKOPOLSKIE	100	23,0	8,1	31,9	3,5	11,8	2,8	2,1	3,8	10,0
ZACHODNIOPOMORSKIE	100	27,9	5,0	28,7	4,3	4,8	9,0	5,1	2,8	8,4

maksymalny udział minimalny udział

Źródło: Przegląd regionalny nr 1, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2008 r.

Środki przeznaczone na badania i rozwój technologiczny, innowacje i przedsiębiorczość obejmują osiem kategorii interwencji. Większość środków przypadnie na bezpośrednie wsparcie dla małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) - ok. 65%. Najwięcej w ramach kategorii nr 8 „Inne inwestycje w przedsiębiorstwa” - ponad 36% środków. Kolejne 16% środków zostanie przeznaczone na projekty w ramach kategorii „Inne działania mające na celu pobudzanie badań, innowacji i przedsiębiorczości w MŚP, a ok. 13% na „Inwestycje w przedsiębiorstwa bezpośrednio związane z dziedziną badań i innowacji”.

Rozpatrując ogromne zróżnicowanie alokacji w tym obszarze w poszczególnych województwach można przypuszczać, że stosowały one odmienne podejścia np. województwo lubuskie niemal 55% środków przeznaczyło na podstawowe inwestycje czyli znacznie więcej niż przeciętnie w skali 16 RPO. Z kolei województwo mazowieckie przeznaczyło najwięcej środków na inwestycje w przedsiębiorstwa bezpośrednio związane z dziedziną badań i innowacji - trzykrotnie więcej niż przeciętnie dla 16 RPO.

Tabela nr 7. Środki EFRR na realizację 16 RPO w obszarze badań i rozwoju technologicznego, innowacji i przedsiębiorczości.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Klasyfikacja wydatków wg kategorii interwencji funduszy							
		Infrastruktura BRT oraz specjalistyczne ośrodki kompetencji	Transfer technologii i doskonalenie sieci współpracy między MŚP, między MŚP a innymi przedsiębiorstwami, uczelniami itp.	Wsparcie na rzecz rozwoju B+D, w szczególności w MŚP	Usługiw zakresie zaawansowanego wsparcia dla przedsiębiorstw i grup przedsiębiorstw	Wsparcie na rzecz MŚP w zakresie promocji produktów i procesów przyjaznych dla środowiska	Inwestycje w przedsiębiorstwa bezpośrednio związane z dziedziną badań i innowacji	Inne inwestycje w przedsiębiorstwa	Inne działania mające na celu pobudzanie badań, innowacji i przedsiębiorczości w MŚP
		02	03	04	05	06	07	08	09
		w mln euro							
16 RPO	3891,8	349,7	271,8	122,2	437,6	182,7	496,5	1416,9	614,4
DOLNOŚLĄSKIE	303,6	27,9	22,3	5,6	54,9	24,8	15,3	147,2	5,6
KUJAWSKO-POMORSKIE	252,0	0,0	34,2	13,3	47,6	19,0	28,5	109,4	0,0
LUBELSKIE	285,0	23,7	2,9	2,9	40,5	4,6	49,1	131,3	30,1
LUBUSKIE	92,9	5,3	3,5	1,5	5,7	6,0	6,0	50,9	13,9
LÓDŹSKIE	215,7	19,0	18,5	10,1	31,2	19,3	27,7	81,5	8,4
MAŁOPOLSKIE	314,6	63,5	10,5	6,3	4,2	0,0	0,0	136,8	93,3
MAZOWIECKIE	386,2	4,3	5,3	1,1	2,6	8,0	158,1	76,5	130,4
OPOLSKIE	140,8	4,9	4,9	1,9	10,0	2,4	34,1	58,8	23,9
PODKARPACKIE	252,6	56,6	14,3	7,5	39,2	16,8	7,5	60,3	50,5
PODŁASKIE	150,3	42,0	9,0	1,0	14,0	4,0	9,0	46,4	25,0
POMORSKIE	185,9	0,0	55,8	0,0	16,7	9,7	26,0	38,7	39,0
ŚLĄSKIE	376,7	28,1	46,0	54,5	9,6	0,0	0,0	134,8	103,7
ŚWIĘTOKRZYSKIE	174,7	18,7	7,3	7,3	7,3	21,7	43,6	43,6	25,5
WARMIA I KUJAWY	235,2	3,0	10,1	0,0	30,0	10,0	44,9	107,2	30,0
WIELKOPOLSKIE	292,7	49,8	12,3	8,3	60,0	26,4	16,6	85,9	33,3
ZACHODNIOPOMORSKIE	232,8	3,0	15,0	1,0	64,1	10,0	30,0	107,7	2,0

Źródło: Przegląd regionalny nr 1, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2008 r.

Tabela nr 8. Udział środków EFRR na realizację 16 RPO w obszarze badań i rozwoju technologicznego, innowacji i przedsiębiorczości.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Klasyfikacja wydatków wg kategorii interwencji funduszy							
		Infrastruktura IRT oraz specjalistyczne ośrodki kompetencji	Transfer technologii i udoskonalanie sieci współpracy między MSP, między MSP a innymi przedsiębiorstwami, uczelniami itp.	Wsparcie na rzecz rozwoju IRT w szczególności w MSP	Usługi w zakresie zaawansowanego wsparcia dla przedsiębiorstw i grup przedsiębiorstw	Wsparcie na rzecz MSP w zakresie pomocy produktowej i procesowej przydatnych dla środowiska	Inwestycje w przedsiębiorstwa bezpośrednio związane z działalnością badań i innowacji	Inne inwestycje w przedsiębiorstwa	Inne działania mające na celu pobudzanie badań, innowacji i przedsiębiorczości w MSP
		02	03	04	05	06	07	08	09
		w %							
16 RPO	100,0	9,0	7,0	3,1	11,2	4,7	12,8	36,4	15,8
DOLNOŚLĄSKIE	100,0	9,2	7,4	1,8	18,1	8,2	5,1	48,5	1,8
KUJAWSKO-POMORSKIE	100,0	-	13,6	5,3	18,9	7,5	11,3	43,4	-
LUBELSKIE	100,0	8,3	1,0	1,0	14,2	1,6	17,2	46,1	10,5
LUBUSKIE	100,0	5,7	3,8	1,6	6,2	6,5	6,5	54,8	15,0
ŁÓDZKIE	100,0	8,8	8,6	4,7	14,5	8,9	12,8	37,8	3,9
MAŁOPOLSKIE	100,0	20,2	3,3	2,0	1,3	-	-	43,5	29,7
MAZOWIECKIE	100,0	1,1	1,4	0,3	0,7	2,1	40,9	19,8	33,8
OPOLSKIE	100,0	3,5	3,5	1,3	7,1	1,7	24,2	41,7	16,9
PODKARPACKIE	100,0	22,4	5,7	3,0	15,5	6,6	3,0	23,9	20,0
PODLASKIE	100,0	27,9	6,0	0,7	9,3	2,7	6,0	30,8	16,6
POMORSKIE	100,0	-	30,0	-	9,0	5,2	14,0	20,8	21,0
ŚLĄSKIE	100,0	7,5	12,2	14,5	2,6	-	-	35,8	27,5
ŚWIĘTOKRZYSKIE	100,0	10,7	4,1	4,2	4,2	12,4	24,9	24,9	14,6
WARMINSKO-MAZURSKIE	100,0	1,3	4,3	-	12,8	4,3	19,1	45,6	12,7
WIELKOPOLSKIE	100,0	17,0	4,2	2,8	20,5	9,0	5,7	29,4	11,4
ZACHODNIOPOMORSKIE	100,0	1,3	6,4	0,4	27,5	4,3	12,9	46,3	0,9

maksymalny udział
 minimalny udział

Projekty z zakresu społeczeństwa informacyjnego są wspierane w ramach pięciu kategorii interwencji.

Tabela nr 9. Środki EFRR na realizację 16 RPO w obszarze społeczeństwa informacyjnego

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Klasyfikacja wydatków wg kategorii interwencji funduszy				
		Infrastruktura telekomunikacyjna (w tym sieci szerokopasmowe)	Technologie informacyjne (komunikacyjne, bezpieczeństwo, interoperacyjność, zapobieganie zagrożeniom, badania, innowacje, treści cyfrowe)	Usługi i aplikacje dla obywateli (e-zdrowie, e-administracja, e-edukacja, e-integracja)	Usługi i aplikacje dla MSP (e-handel, kształcenie, zatrudnienie, tworzenie sieci)	Inne działania mające na celu poprawę dostępu do TIK, ich wydajne użytkowanie
		10	11	13	14	15
		w mln euro				
16 RPO	1285,7	579,0	177,8	353,9	112,2	1285,7
DOLNOŚLĄSKIE	120,1	48,5	15,0	50,3	6,2	-
KUJAWSKO-POMORSKIE	57,1	19,0	9,6	13,2	13,4	1,8
LUBELSKIE	72,4	18,8	23,1	21,9	0,0	8,7
LUBUSKIE	37,3	16,5	1,6	8,9	5,6	4,8
ŁÓDZKIE	70,4	28,2	10,6	14,1	12,7	4,9
MAŁOPOLSKIE	75,0	30,0	17,6	27,4	-	-
MAZOWIECKIE	205,1	149,2	6,0	33,0	9,0	7,9
OPOLSKIE	25,6	13,7	3,4	8,5	-	0,0
PODKARPACKIE	94,8	8,2	12,9	46,9	18,4	8,4
PODLASKIE	50,9	25,5	5,4	11,9	8,1	-
POMORSKIE	40,3	24,2	-	8,1	8,1	-
ŚLĄSKIE	200,9	95,0	58,6	47,3	0,0	-
ŚWIĘTOKRZYSKIE	29,0	10,9	3,1	8,2	3,7	3,1
WARMINSKO-MAZURSKIE	62,2	19,3	-	13,0	20,0	10,0
WIELKOPOLSKIE	102,5	42,2	8,0	32,2	6,9	13,2
ZACHODNIOPOMORSKIE	42,0	30,0	3,0	9,0	-	-

Źródło: Przegląd regionalny nr 1, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2008 r.

Najwięcej środków zostanie przeznaczonych na *infrastrukturę telekomunikacyjną* – średnio 45% oraz *usługi i aplikacje dla obywateli* – średnio 27,5% w ramach 16 RPO. Najmniej środków zaplanowano w kategorii *inne działania mające na celu poprawę dostępu do technologii informacyjno – komunikacyjnych* – niecałe 5%.

Regiony w bardzo różny sposób zagospodarowały środki przeznaczone na ten obszar wsparcia, np. województwo mazowieckie planuje ponad 70% dostępnych środków EFRR przeznaczyć na infrastrukturę telekomunikacyjną (świętokrzyskie poniżej 40%), z kolei województwo podkarpackie połowę środków - na usługi i aplikacje (świętokrzyskie 18%),. Województwo warmińsko-mazurskie w największym stopniu wesprze MŚP, przeznaczając ponad 30% środków na usługi i ich aplikację (e-handel, kształcenie i szkolenie, tworzenie sieci), a świętokrzyskie niewiele powyżej 12%.

Tabela nr 10. Środki EFRR na realizację 16 RPO w obszarze społeczeństwa informacyjnego

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Klasyfikacja wydatków wg kategorii interwencji funduszy				
		Infrastruktura telekomunikacyjna (w tym sieci szkieletowe)	Technologie informacyjne (komunikacja i dostęp, bezpieczeństwo, interoperacyjność, zapobieganie zagrożeniom, badania, innowacje, treści cyfrowe)	Usługi i aplikacje dla obywateli (e-zdrowie, e-administracja, e-edukacja, e-integracja)	Usługi i aplikacje dla MŚP (e-handel, kształcenie i szkolenie, tworzenie sieci)	Inne działania mające na celu poprawę dostępu do TK i ich wydajne użytkowanie
		10	11	13	14	15
		w%				
16 RPO	100,0	45,0	13,8	27,5	8,7	4,9
DOLNOŚLĄSKIE	100,0	40,4	12,5	41,9	5,2	-
KUJAWSKO-POMORSKIE	100,0	33,3	16,8	23,2	23,5	3,2
LUBELSKIE	100,0	25,9	31,8	30,3	-	12,0
LUBUSKIE	100,0	44,2	4,2	23,8	15,1	12,8
ŁÓDZKIE	100,0	40,0	15,0	20,0	18,0	7,0
MALOPOLSKIE	100,0	40,0	23,5	36,5	-	-
MAZOWIECKIE	100,0	72,8	2,9	16,1	4,4	3,9
OPOLSKIE	100,0	53,4	13,3	33,3	-	-
PODKARPACKIE	100,0	8,6	13,6	49,5	19,4	8,8
PODLASKIE	100,0	50,1	10,6	23,3	16,0	-
POMORSKIE	100,0	60,0	-	20,0	20,0	-
ŚLĄSKIE	100,0	47,3	29,2	23,5	-	-
ŚWIĘTOKRZYSKIE	100,0	37,4	10,7	28,3	12,8	10,8
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	100,0	31,0	-	20,8	32,2	16,0
WIELKOPOLSKIE	100,0	41,1	7,8	31,4	6,8	12,9
ZACHODNIOPOMORSKIE	100,0	71,4	7,1	21,4	0,0	0,0
		maksymalny udział	minimalny udział			

maksymalny udział minimalny udział

Źródło: Przegląd regionalny nr 1, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2008

System wskaźników na poziomie programu operacyjnego jest syntetyczną ilustracją planowanych w ramach programu działań i efektów tych działań. Oznacza to w uproszczeniu, że interwencja finansowa w pierwszej kolejności wywołuje efekty rzeczowe, czyli wartości wskaźników produktu (np. km zbudowanych dróg, zakupiony tabor itp.). Dalej powinno się to

przekładać na konkretne korzyści dla beneficjentów mierzone wartościami wskaźników rezultatu, definiowanych jako bezpośrednie i natychmiastowe efekty programu dla bezpośrednich beneficjentów (np.: oszczędność czasu podróży).

Z reguły interwencja wpływa nie tylko na beneficjentów końcowych, lecz także wywołuje zmiany w otoczeniu społeczno-gospodarczym. W programach operacyjnych mierzone są one wskaźnikami oddziaływania odnoszącymi się do skutków programu wykraczających poza efekty natychmiastowe np. wzrost PKB. Dla każdego wskaźnika powinna być określona wartość docelowa rozumiana jako wartość oczekiwana po zrealizowaniu programu.

W zakresie badań i rozwoju technologicznego, innowacji i przedsiębiorczości efekty rzeczowe można podzielić generalnie na te z dziedziny badań i rozwoju technologicznego oraz bezpośredniej pomocy inwestycyjnej dla MMŚP (mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa). W ramach 16 RPO planowane jest zrealizowanie ponad 950 projektów z zakresu B+R o bardzo różnorodnym charakterze obejmujących m.in.: wsparcie rozwoju ośrodków badawczych, tworzenie infrastruktury badawczej, zakup aparatury itp. Ponadto przewiduje się zrealizowanie blisko 700 projektów z zakresu współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami i jednostkami badawczymi, w tym np. inwestycje związane z rozwojem powiązań kooperacyjnych, wsparcie proinnowacyjnych sieci instytucji otoczenia biznesu, wdrożenie w przedsiębiorstwach wyników prac w zakresie B+R itp. Rozpatrując skalę różnic w zakresie liczby zrealizowanych projektów w ramach RPO należy mieć na uwadze, że projekty mogą być bardzo zróżnicowane pod względem wartości.

Według szacunkowych wartości wskaźników bezpośrednią pomocą inwestycyjną zostanie objętych ponad 17 tys. przedsiębiorstw, głównie mikro-przedsiębiorstw - ponad 55% w skali 16 RPO. Przedsiębiorstwa te dzięki wsparciu funduszy UE będą mogły podjąć działania inwestycyjne, dokładając na ten cel 2,3 mld euro ze swoich środków.

W ramach obszaru wsparcia społeczeństwo informacyjne zostanie zrealizowanych 950 projektów obejmujących m.in.: inwestycje w infrastrukturę podstawową, czyli dostęp do internetu szerokopasmowego, aplikacje i systemy informatyczne, udostępnianie rejestrów publicznych on-line, poprawę technologii informacyjno-komunikacyjnych. Dzięki tym inwestycjom niemal 5 mln osób uzyska dostęp do internetu szerokopasmowego, z czego 1/3 to mieszkańcy terenów wiejskich.

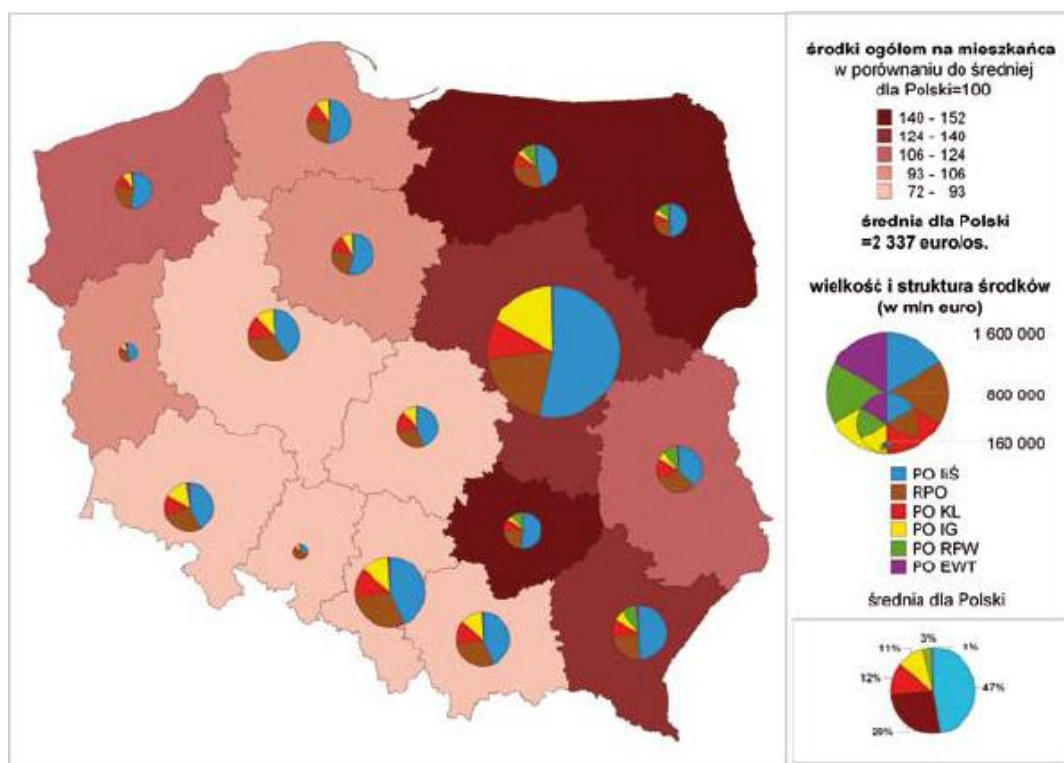
4. Środki na realizację Narodowej Strategii Spójności na lata 2007-2013 w ujęciu regionalnym.

W ramach ogólnej kwoty środków unijnych przeznaczonych na realizację polityki spójności w ramach NSS na regiony rozszacowano przeszło 48 mld euro" tj. ok. 75% środków w oparciu o:

- przyjęte algorytmy podziału (dotyczy to 100% środków alokowanych na 16 RPO i PO RPW oraz 2/3 środków przyznanych na PO KL)
- przyjętych indykatorywnych list projektów indywidualnych - wg stanu na dzień 30 stycznia 2008 r. (w ten sposób rozliczono ponad 77% środków w PO LiŚ i ok. 28% w PO IG)
- przeprowadzonych szacunków wykorzystując m.in.: odpowiednie dane pokazujące realizację w przekroju regionalnym programów w perspektywie 2004-2006 (głównie PO KL i PO IG) lub liczbę ludności.

W zestawieniach nie uwzględniono środków przeznaczonych na PO PT oraz komponentu pomocy technicznej w programach sektorowych. Uwzględniono natomiast komponent pomocy technicznej w ramach 16 RPO.

Mapa 24. Planowane środki finansowe na realizację programów operacyjnych 2007-2013

Źródło: Przegląd regionalny nr 1, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2008

Uwzględniając wkład krajowy wartość wszystkich programów operacyjnych w ramach NSS wyniesie w latach 2007-2013 przeszło 84 mld euro. Z powyższej kwoty najwięcej środków - przeszło 17% przypadnie województwu mazowieckiemu a najmniej - województwu opolskiemu ok. 2% ogółu środków. O skali środków finansowych które zostaną skierowane do województwa mazowieckiego na realizację przedsięwzięć rozwojowych w ramach NSS świadczy fakt, że następne w kolejności województwo śląskie pozyska tych środków prawie dwukrotnie mniej.

W przeliczeniu na 1 mieszkańca kraju średnia wielkość środków zapisanych w NSS wynosi przeszło 2034 tys. euro. Biorąc pod uwagę ten wskaźnik w czołówce beneficjentów pomocy unijnej znalazło się pięć województw Polski Wschodniej" a zwłaszcza województwa: warmińsko-mazurskie" gdzie na każdego mieszkańca regionu przypada o przeszło 50% środków więcej aniżeli średnio na mieszkańca Polski oraz świętokrzyskie i podlaskie - odpowiednio o 45% i 40% środków więcej. Powyżej średniej krajowej uplasowały się również województwa: mazowieckie (o 26%)" podkarpackie (o 25%)" zachodniopomorskie (o 10%) i lubelskie (o 7%).

W przypadku wszystkich województw za wyjątkiem opolskiego najwięcej środków będzie pochodziło z największego programu NSS - PO IiŚ. Program ten ma szczególnie duże znaczenie w województwach kujawsko-pomorskim, mazowieckim, zachodniopomorskim, świętokrzyskim i pomorskim, w których przeszło połowa środków będzie z niego pochodzić, a najmniejsze w województwie opolskim - 29%, gdzie na pierwsze miejsce wysuwa się Regionalny Program Operacyjny, na który przypada 42,2% środków. W województwie mazowieckim RPO stanowi mniej niż 1/5 ogółu środków NSS. W tym regionie na trzecim miejscu, z najwyższym udziałem ze wszystkich województw Polski (blisko 17%)" plasuje się alokacja na PO IG. Na trzecim miejscu" z udziałem 15%" program ten uplasował się również w województwie dolnośląskim. W pozostałych 14 regionach PO IG ustępuje PO KL.

W 14 województwach, podobnie jak w całym kraju, na trzecim miejscu pod względem koncentracji środków znajduje się PO KL przy czym najwięcej środków program skupia w województwach: opolskim – 16,2% ogółu środków NSS alokowanych w tym regionie oraz łódzkim i wielkopolskim - przeszło 15% ogółu środków. Najmniejszy udział we wszystkich województwach stanowią programy operacyjne Europejskiej Współpracy Terytorialnej. Największe znaczenie mają one oczywiście w regionach nadgranicznych" zwłaszcza położonych na granicy z Niemcami. W regionach Polski Wschodniej duży udział w ogólnej

kwocie środków ma program specjalnie stworzony dla tej części kraju - PO Rozwój Polski Wschodniej. W województwach podlaskim i warmińsko-mazurskim, program ten plasuje się na trzecim miejscu po PO IiŚ i RPO ze względu na wielkość zaplanowanych środków.

Tabela nr 11. Planowane środki unijne w latach 2007-2013 w podziale na makro-obszary interwencji polityki spójności - malejąco wg ogółem na mieszkańca

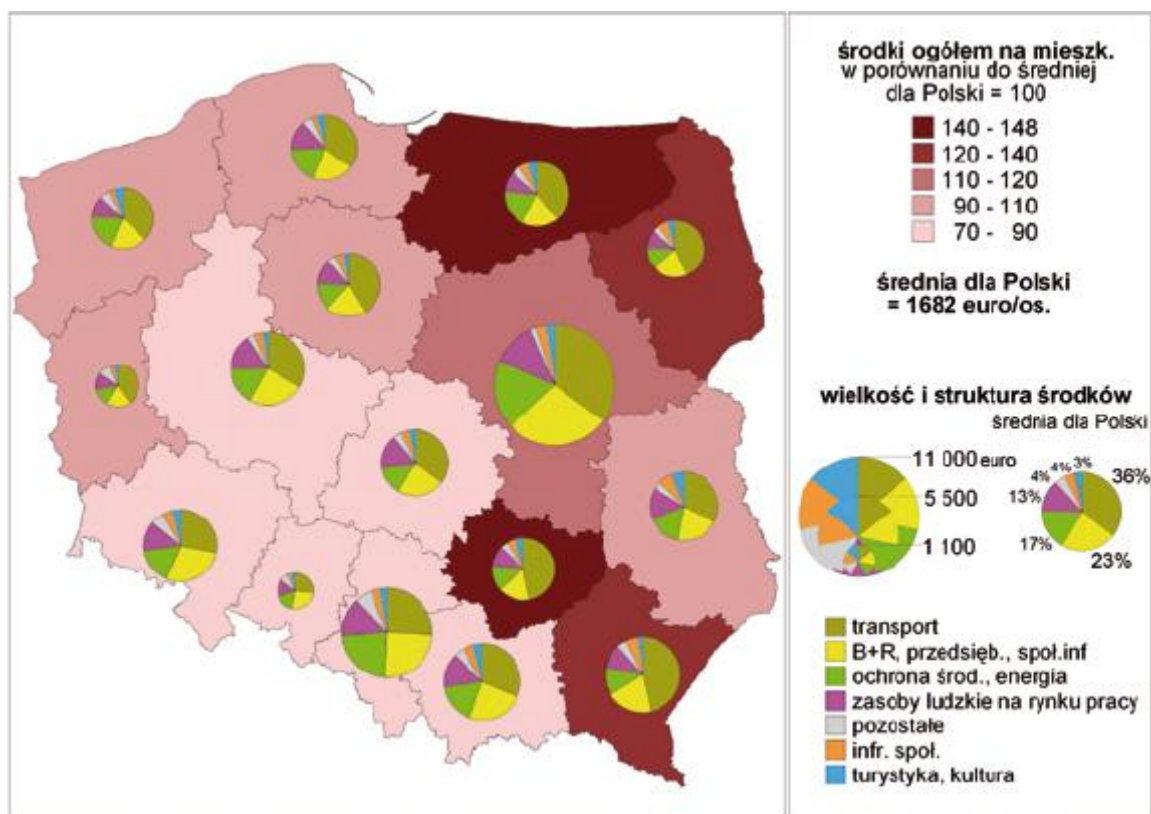
Województwa	Ogółem		Ogółem na 1 mk		Udział poszczególnych makro-obszarów interwencji (w %)									
	(w mln euro)	%	w euro	Polska =100	B+R, Innowacje przyszłości	Spółecz Informacyj	Transport	Energia	Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom	Turystyka i kultura	Konkurencyjność i zasobów ludzkich na rynku pracy	Infrastruktura społeczna	Rozwój terytorialny	Potencjał instytucji i administracji
UNIA EUROPEJSKA					16,89	3,75	24,50	2,50	15,00	3,10	23,00	5,50	2,50	1,70
POLSKA	64 118,3	100,00	1681,8	100,0	17,12	5,77	35,53	3,46	13,44	3,27	13,00	4,18	2,58	1,66
ŚWIĘTOKRZYSKIE	3 183,4	4,96	2487,4	147,9	13,18	3,55	46,55	0,88	12,34	4,03	10,74	5,04	1,98	1,70
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	3 523,0	5,49	2469,0	146,8	13,60	4,29	39,45	6,54	12,15	4,28	10,34	4,84	2,42	2,10
PODLASKIE	2 798,0	4,36	2339,3	139,1	14,79	4,94	43,22	4,67	7,88	3,72	10,01	6,34	2,35	2,07
PODKARPACKIE	4 592,4	7,16	2189,4	130,2	14,99	4,64	46,37	1,83	10,27	2,04	10,48	5,30	2,65	1,42
MAZOWIECKIE	10 364,2	16,16	2004,0	119,2	15,81	12,04	35,05	1,69	17,10	2,32	11,84	2,64	0,66	0,84
ZACHODNIOPOMORSKIE	3 073,4	4,79	1815,5	108,0	15,32	4,08	36,99	7,47	11,64	4,75	11,51	3,20	2,89	2,14
LUBELSKIE	3 867,3	6,03	1779,9	105,8	15,62	4,84	32,41	3,23	12,66	5,80	14,72	6,96	1,93	1,83
LUBUSKIE	1 677,8	2,62	1663,6	98,9	14,19	4,20	40,30	1,18	11,89	2,76	12,82	3,87	6,07	2,72
KUJAWSKO-POMORSKIE	3 360,8	5,24	1626,4	96,7	16,85	3,35	41,33	2,13	11,70	2,74	13,53	3,95	2,61	1,81
POMORSKIE	3 435,6	5,36	1559,1	92,7	15,64	5,30	34,90	5,66	12,63	4,06	14,41	2,70	2,97	1,72
DOLNOŚLĄSKIE	4 320,8	6,74	1499,1	89,1	23,11	5,12	28,30	3,40	12,84	3,83	13,00	4,66	3,91	1,82
MAŁOPOLSKIE	4 659,0	7,27	1424,3	84,7	20,32	3,41	31,50	6,86	10,61	3,75	14,48	4,69	2,53	1,86
ŁÓDZKIE	3 573,6	5,57	1392,6	82,8	18,62	4,87	35,11	1,79	12,42	3,03	15,88	3,98	2,53	1,75
ŚLĄSKIE	6 175,9	9,63	1322,7	78,7	18,90	5,72	25,82	3,89	19,50	2,37	13,96	3,62	4,99	1,22
WIELKOPOLSKIE	4 271,2	6,66	1264,2	75,2	20,42	4,52	33,16	2,52	14,06	2,25	16,09	3,92	1,37	1,69
OPOLSKIE	1 241,9	1,94	1191,9	70,9	21,78	4,70	26,14	4,29	12,69	3,09	15,96	3,52	4,19	3,64

Źródło: Przegląd regionalny nr 1, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2008

Prezentacja szacunkowej alokacji terytorialnej środków stanowi projekcję stanu, którego można oczekiwać po zamknięciu okresu programowania na lata 2007-2013. Trzeba jednak pamiętać, że zmiany - z uwagi na różne uwarunkowania - będą zachodziły i należy je na bieżąco uwzględniać. Można się przede wszystkim spodziewać, że niektóre województwa

wykazą większą aktywność w pozyskiwaniu środków na realizację swoich przedsięwzięć. Dotyczy to zwłaszcza województw, które nie były preferowane w ramach algorytmów podziału środków lub niewiele z ich projektów zostało uwzględnionych na Indykatorywnych listach projektów indywidualnych i w związku z tym cechuje je większa „chłonność”, jeśli chodzi o fundusze. Być może również prezentacja struktury środków pod względem kierunków wydatkowania będzie bodźcem do refleksji nad tym, jakie obszary powinny stanowić centrum zainteresowania danego województwa i w konsekwencji, jakie projekty i do jakich programów należy przedkładać.

Mapa 25. Wielkość planowanych środków unijnych w latach 2007-2013 w podziale na makroobszary interwencji polityki spójności

Źródło: Przegląd regionalny nr 1, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2008

Województwo Świętokrzyskie w Narodowej Strategii Spójności

1. W ramach Narodowej Strategii Spójności na lata **2007-2013** do województwa świętokrzyskiego, na inwestycje realizowane w tym regionie, może trafić ok. **1 370,99 mln euro** funduszy unijnych. Kwota obejmuje alokację na Regionalny Program Operacyjny, regionalny komponent PO Kapitał Ludzki oraz PO Rozwój Polski Wschodniej.

Dla porównania w latach **2004-2006** w ramach **Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego** alokacja dla województwa Świętokrzyskiego wyniosła **133,08 mln euro**.

2. Na realizację **Regionalnego Programu Operacyjnego** województwo świętokrzyskie otrzymało **725,81 mln euro**. W ramach regionalnego komponentu **PO Kapitał Ludzki** alokacja wynosi **269,88 mln euro**. Natomiast w ramach **Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej** województwo świętokrzyskie otrzymało **375,30 mln euro**.

3. W województwie świętokrzyskim będą także realizowane projekty w pozostałych krajowych programach operacyjnych. Na listę podstawową projektów indywidualnych dla PO Infrastruktura i Środowisko oraz PO Innowacyjna Gospodarka wpisane zostały **22 projekty** (w tym przedsięwzięcia przewidziane do realizacji na obszarze więcej niż jednego województwa). Natomiast na liście rezerwowej znalazło się **9 projektów**.

3. Minister właściwy do spraw rozwoju wsi może określić, w drodze rozporządzenia, podział środków przeznaczonych na realizację określonych działań w ramach **Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich**, na poszczególne województwa. Zgodnie z zaproponowanym przez MRiRW podziałem, dla wybranych działań, do województwa Świętokrzyskiego trafi ok. **234,14 mln euro** pochodzących z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Kwota ta ulegnie zwiększeniu po dokonaniu przez MRiRW podziału na regiony środków na gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi.

Tabela nr 12. Planowane środki z funduszy UE dla województwa Świętokrzyskiego

Środki na inwestycje współfinansowane z funduszy unijnych dla województwa świętokrzyskiego w Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015			
Program Operacyjny	Fundusze unijne (mln euro)	Wkład krajowy (mln euro)	OGÓŁEM
Regionalny Program Operacyjny	725,81	128,08	853,89
PO Kapitał Ludzki	269,88	47,62	317,50
PO Rozwój Polski Wschodniej	375,30	66,23	441,53
ŁĄCZNIE	1 370,99	241,93	1 612,92
PROW	234,14	75,60	309,74
RAZEM	1 605,13	317,53	1 922,66

Źródło: Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego

Agnieszka Bąk, Marta Krasowska, Monika Piotrowska,
Agnieszka Sobkiewicz, Anna Szymborska, Roman Chmielewski
Nadzór merytoryczny- Magdalena Jasińska

„Doświadczenia i szanse regionów” - Przegląd regionalny nr 2

- Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2008

http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/poziom_regionalny/przeglady_regionalne/Documents/Przeglad_regionalny_nr2_2.pdf

W ramach perspektywy 2004-2006 Polska otrzymała łącznie ponad 12,8 mld euro z budżetu Wspólnoty, co stanowiło ważny bodziec dla rozwoju gospodarczego i społecznego kraju oraz wsparcie w procesie niwelowania zapóźnień rozwojowych wobec innych członków UE. Niniejsze opracowanie prezentuje analizę danych dotyczących programów i projektów współfinansowanych w ramach polityki spójności UE zgromadzonych w bazie opracowywanej i aktualizowanej w systemie półrocznym przez Instytucję Zarządzającą Podstawami Wsparcia Wspólnoty (IZ PWW) (stan na marzec 2008 r.)

Analiza koncentruje się na zagadnieniu regionalnego zróżnicowania we wdrażaniu funduszy unijnych, a także na kwestii aktywności poszczególnych samorządów w ubieganiu się o środki unijne. Pozwoliło to oszacować wpływ zaangażowanych ośrodków na wspomaganie wzrostu gospodarczego i społecznego poszczególnych województw oraz ich znaczenie dla budowania spójności terytorialnej Polski.

Z analizy terytorialnego rozkładu wsparcia wynika, że największy strumień środków z Unii Europejskiej – około 40% całej alokacji – został skierowany do czterech najbogatszych województw Polski, tj. śląskiego, dolnośląskiego, mazowieckiego i wielkopolskiego. Rozkład ten to przede wszystkim efekt bardzo dużych nakładów poniesionych w tych województwach – od 40% do 62% wszystkich środków – na duże projekty w zakresie ochrony środowiska i infrastruktury transportowej.

Najmniej środków zakontraktowano na projekty realizowane w pięciu województwach Polski Wschodniej, ale jednocześnie w trzech z nich: w świętokrzyskim, podlaskim i warmińsko-mazurskim zanotowano jedne z najwyższych udziałów wkładów własnych (około 50%).

Nieco inaczej kształtował się regionalny rozkład wsparcia po uwzględnieniu liczby ludności. Średnio na mieszkańca Polski wartość dofinansowania wyniosła 1374 zł. W województwach: zachodniopomorskim, dolnośląskim, mazowieckim i pomorskim udzielono wsparcia powyżej tej kwoty, **natomiast najmniejsze dofinansowanie uzyskały województwa: małopolskie, podkarpackie, świętokrzyskie i opolskie.**

Dominującymi źródłami dofinansowania w większości województw był Fundusz Spójności i ZPORR, które obejmowały łącznie od 53% do 79% środków przyznanych regionom. Jedynie w pięciu województwach można dostrzec większy udział innych programów: SPO Transport w łódzkim (28% wszystkich środków) oraz SPO ROL w podlaskim (30%), lubelskim (23,5%), świętokrzyskim (20%), warmińsko-mazurskim (20%), czyli regionach charakteryzujących się najwyższymi udziałami sektora rolnictwa w wartości dodanej brutto.

Generalnie wielkość dofinansowania z Funduszu Spójności, a w drugiej kolejności ze ZPORR ze względu na nieporównywalny do pozostałych źródeł rozmiar zdeterminowała kształt struktury wsparcia udzielonego w poszczególnych województwach. Aby nie zafałszowało to faktycznego obrazu należy pamiętać o specyficznym charakterze Funduszu Spójności, którego celem było wzmacnianie spójności społecznej i gospodarczej, ale przede wszystkim na poziomie kraju, a nie regionu – stąd nieliczne projekty realizowane w ramach tego instrumentu koncentrowały się na wybranych obszarach, kluczowych z perspektywy rozwoju całego kraju. Należy mieć również na uwadze, że alokacja wsparcia ze ZPORR została rozdzielona regionalnie zgodnie z algorytmem uwzględniającym poziom rozwoju województw.

Struktura środków objętych umowami o dofinansowanie była zdominowana przez wydatki na infrastrukturę transportową (35%) oraz ochronę środowiska (24%), a w szczególności przez inwestycje drogowe i kolejowe oraz związane z oczyszczaniem ścieków i udostępnianiem wody pitnej. Jedynie w województwie podlaskim najwięcej – czyli blisko 1/3 dofinansowania UE – zakontraktowano na działania z innego zakresu tj. rolnictwa, leśnictwa, rybołówstwa. Zarówno w przypadku województwa podlaskiego, jak i innych regionów, które przeznaczyły na ten obszar znaczną część środków (lubelskie, warmińsko-mazurskie, świętokrzyskie) skoncentrowano się przede wszystkim na modernizacji gospodarstw rolnych, wspieraniu zmian i dostosowań w sektorze rolno-żywnościowym, a także ułatwianiu startu młodym rolnikom.

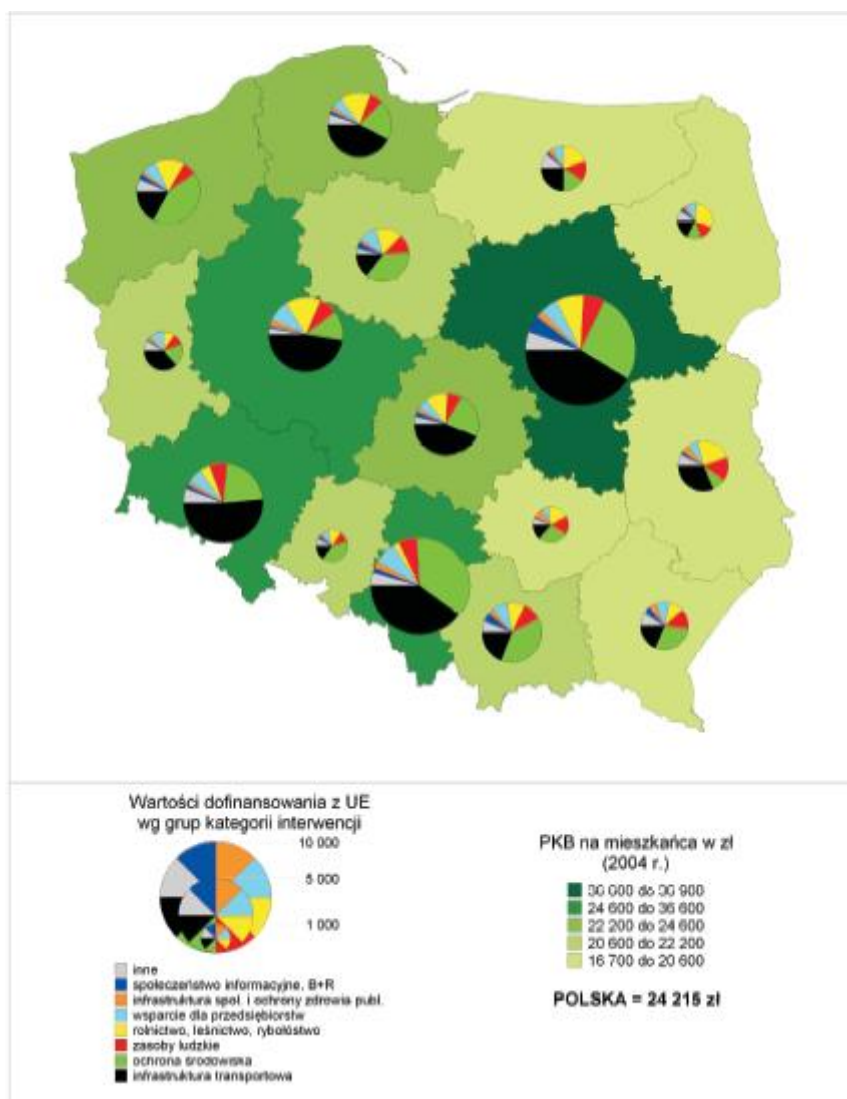
Wydatki na projekty związane z zasobami ludzkimi stanowiły 14% wartości umów, i najwyższe były w pięciu województwach Polski Wschodniej, średnio prawie dwukrotnie wyższy niż w pozostałych regionach.

Projekty oferujące bezpośrednie wsparcie dla przedsiębiorstw stanowiły zaledwie 7% łącznej puli dofinansowania UE. Gross tych środków (64%) przeznaczono na inwestycje w kapitał rzeczowy oraz poprawę dostępu do zewnętrznego finansowania inwestycji przedsiębiorstw (18%). Dodatkowo w województwach: śląskim, dolnośląskim i małopolskim ponad 1/5 dofinansowania zakontraktowano na wspieranie tworzenia parków przemysłowych, parków naukowo-technologicznych oraz inkubatorów technologicznych. Prawie wszystkie środki przeznaczone na wspieranie przedsiębiorstw trafiły do małych i średnich podmiotów: zarówno liczba, jak i wartość dofinansowania, które przypadło dużym przedsiębiorstwom nie przekroczyły progu 5% całkowitej alokacji dofinansowania przypadającej na ten obszar. Jedynie w czterech województwach (lubelskim, łódzkim, opolskim i świętokrzyskim) zanotowano wyższy (ponad 10%) udział wydatków na projekty skierowane do dużych przedsiębiorstw. Trzeba przy tym pamiętać, że z perspektywy Komisji Europejskiej wsparcie dla sektora MŚP było jedną z kwestii o priorytetowym znaczeniu. Uznając za kluczową rolę małych i średnich przedsiębiorstw dla wzrostu gospodarczego i tworzenia miejsc pracy, fundusze unijne miały kreować zachęty dla prowadzenia działalności gospodarczej oraz ułatwiać wprowadzanie innowacji i zmian. Zgodnie z intencjami KE szczególne traktowanie sektora MŚP znalazło odzwierciedlenie w zasadach przyznawania środków unijnych w ramach poszczególnych programów operacyjnych.

Niewielki udział w łącznej puli dofinansowania unijnego miały projekty dotyczące infrastruktury społecznej i ochrony zdrowia – zaledwie 2,5%, przy czym średni udział wydatków na ten obszar w województwach Polski Wschodniej był ponad dwukrotnie wyższy. Takiego zróżnicowania nie było natomiast w przypadku dofinansowania przedsięwzięć związanych z budową społeczeństwa informacyjnego oraz B+R. Udział wydatków na projekty z tego obszaru wyniósł średnio 2,4%, najwięcej (blisko 5%) w województwach: mazowieckim, małopolskim i podkarpackim, a najmniej w wielkopolskim – 0,8%. Warto podkreślić, iż w województwach Polski Wschodniej 2/3 środków wsparło przedsięwzięcia z dziedziny infrastruktury telekomunikacyjnej i społeczeństwa informacyjnego, podczas gdy w

pozostałych województwach średnio przeważały wydatki na badania i rozwój, głównie infrastrukturę badawczo-rozwojową.

Mapa 26. Struktura udzielonego dofinansowania wg grup kategorii interwencji
(stan na koniec 2006 r.)

Źródło: Przegląd regionalny nr 2, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2008

W latach 2004-2007 w sytuacji społeczno-gospodarczej Polski nastąpiła wyraźna poprawa. W tym okresie przeciętne roczne tempo wzrostu PKB wyniosło 5,4% i było dwukrotnie szybsze zarówno od przeciętnego tempa wzrostu w UE-27, jak i tempa wzrostu PKB osiągniętego przez Polskę w latach 2000-2003. Można więc mówić o postępującej konwergencji zewnętrznej polskiej gospodarki z krajami UE, choć trzeba podkreślić, że nadal poziom PKB Polski w przeliczeniu na mieszkańca należy do najniższych wśród krajów UE-27. Pogłębia się natomiast różnica w poziomie rozwoju poszczególnych województw – mimo, że we

wszystkich zanotowano w latach 2004-2005 wzrost poziomu PKB per capita, to najbogatsze województwa rozwijały się szybciej niż regiony najbiedniejsze.

Specjalizacja ekonomiczna regionów i jej implikacje dla rozwoju regionalnego

Struktura gospodarcza regionów zależy w znacznej mierze od uwarunkowań wewnętrznych (m.in. zasobów naturalnych takich jak: klimat, ukształtowanie powierzchni, zasoby mineralne, oraz zasobów społeczno – gospodarczych, w tym m.in. wielkości i jakości siły roboczej, infrastruktury, dziedzictwa kulturowego, społecznego), a także w coraz większym stopniu od czynników zewnętrznych.

Znaczenie tych ostatnich uległo wzmocnieniu w wyniku toczących się procesów liberalizacji handlu i integracji europejskiej, które umożliwiają stosunkowo swobodną relokację wielu czynników produkcji oraz ich koncentrację w najatrakcyjniejszych lokalizacjach, tym samym przyczyniając się do wzrostu specjalizacji regionów.

W takich warunkach regionalna struktura gospodarcza, z punktu widzenia jej wpływu na poziom rozwoju może mieć dwa wymiary:

- 1) korzystny w przypadku regionów, w których strukturze gospodarczej dominują wysoce konkurencyjne branże
- 2) niekorzystny w przypadku regionów, w których dominują wysoce niekonkurencyjne branże powodujące dodatkowe problemy związane z odpływem czynników rozwojowych (np. kapitału, inwestorów, wykwalifikowanej siły roboczej) i utrwalającą się niekorzystną strukturą gospodarczą.

Może to przyczynić się do powstawania obszarów problemowych. W kontekście zachodzących procesów konieczne jest zatem zidentyfikowanie skali zjawiska i różnicowanie krajowej polityki regionalnej, szczególnie w odniesieniu do regionów o niekorzystnej strukturze gospodarczej.

W analizowanym raporcie podjęto także próbę przedstawienia zmian struktury gospodarczej regionów w podziale na jednostki NTS-2 i NTS-3 w latach 1995-2006 i jej wpływu na osiągnięty poziom rozwoju. Takie podejście umożliwia również wstępną identyfikację obszarów borykających się z określonymi problemami.

W celu dokonania analizy zjawiska autorzy cytowanego raportu wykorzystano wskaźniki specjalizacji regionalnej i koncentracji geograficznej, obliczone w oparciu o indeks (niepodobieństwa) Krugmana.

Specjalizacja regionalna i koncentracja geograficzna jest określona poprzez porównanie struktury gospodarczej danego regionu do przeciętnej struktury pozostałych regionów. O wysokiej specjalizacji regionalnej można mówić, gdy region ma odmienną branżową strukturę od przeciętnej dla pozostałych regionów. Jest ona natomiast obliczana przez porównanie struktury regionalnej danej branży gospodarki ze strukturą regionalną pozostałych branż gospodarki. Wysoka koncentracja geograficzna danej branży ma miejsce, gdy jej regionalna struktura znacznie odbiega od przeciętnej regionalnej struktury pozostałych branż.

Mając na uwadze dostępność informacji statystycznych⁵ oraz mając świadomość, że wyniki prowadzonych badań w znacznym stopniu zależą od rodzaju wykorzystanych danych i stopnia ich dezagregacji branżowej, a także skali przestrzennej analiz, w celu uzyskania rzetelnych i wiarygodnych wyników analizę specjalizacji i koncentracji oparto na następujących danych:

- wartość dodana brutto (WDB) według PKD dla lat 1995-2005,
- liczby pracujących według PKD dla lat 1999-2006,
- pracujących w przemyśle według wybranych branż według NACE dla lat 1996-2005.
- WDB według 3 sektorów struktury branżowej PKD dla lat 1995-2005.

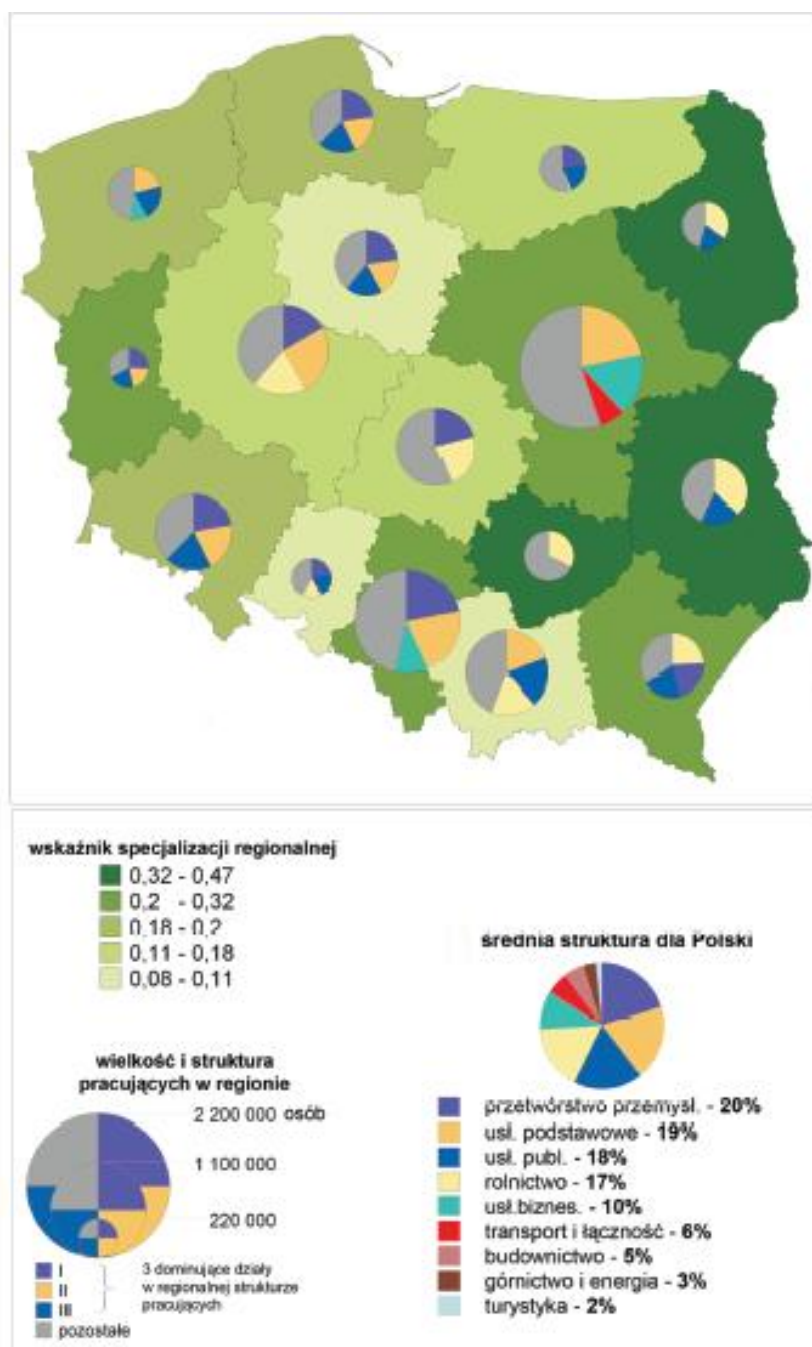
Autorzy analizowanego raportu zauważają, że w latach 1999-2006 nie zaobserwowano dynamicznych zmian w poziomie specjalizacji regionalnej, co świadczy o dużej stabilności i niezmienności struktury zatrudnienia w poszczególnych województwach, zwłaszcza w województwach Polski Wschodniej.

Najwyższy poziom specjalizacji (powyżej 0,300) charakteryzował niezmiennie województwa: lubelskie, podlaskie, świętokrzyskie oraz śląskie.

Województwa Polski Wschodniej zawdzięczają swoją wysoką odmienność w stosunku do pozostałych regionów przede wszystkim bardzo znacznemu udziałowi pracujących w , który przekracza znacznie 30%, gdy średnio w pozostałych regionach kształtuje się na poziomie 16% oraz stosunkowo niskiemu wskaźnikowi pracujących w usługach biznesowych, w handlu i usługach naprawczych oraz w przemyśle przetwórczym.

⁵ Wykorzystano dane dostępne w Banku Danych Regionalnych GUS, szczególnie w module Hermin oraz dane dostępne w Eurostat.

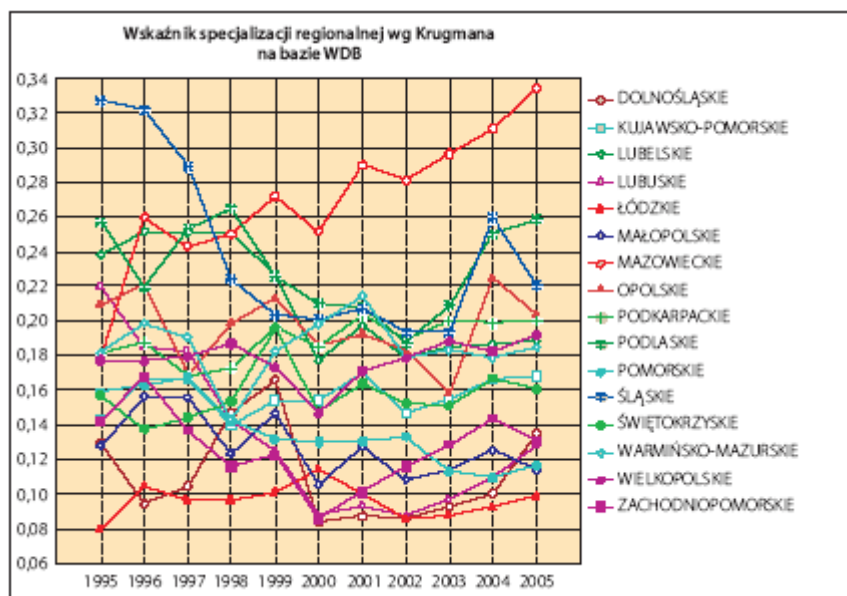
Mapa 27. Specjalizacja regionalna na bazie pracujących w 2006 r. a dominujące działy gospodarki

Źródło: Przegląd regionalny nr 2, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2008

Należy zauważyć, że o specyfice przemysłu województwa Świętokrzyskiego decyduje wysoki udział przemysłu mineralnego (z surowców niemetalicznych) i wyrobów z metali.

Wykres 2. Specjalizacja regionalna na bazie WDB w latach 1995-2005

Źródło: Przegląd regionalny nr 2, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2008

Niekorzystnym zjawiskiem jest bardzo wysoka i stale narastająca koncentracja pracujących w rolnictwie. W trzech województwach Polski Wschodniej (lubelskie, podlaskie świętokrzyskie) pracuje ponad 1/4 ogółu pracujących w tym dziale.

Wyniki analiz wykazały, że w Polsce występuje zarówno korzystna, jak i niekorzystna gospodarczo specjalizacja regionalna. Jej charakter można ocenić poprzez porównanie wysokiego stopnia specjalizacji danego regionu z jego poziomem i dynamiką rozwoju.

O korzystnej specjalizacji można mówić w odniesieniu do województwa mazowieckiego. W latach 1995-2005 rosnący tam udział wysoce efektywnych usług biznesowych w strukturze regionalnej WDB oraz w strukturze pracujących przełożył się na wysoką dynamikę jego rozwoju gospodarczego.

Niekorzystną (choć najwyższą w ostatnich 7 latach) specjalizacją regionalną charakteryzowały się natomiast województwa Polski Wschodniej: lubelskie, podkarpackie, podlaskie oraz świętokrzyskie, o czym świadczy ich najniższy poziom rozwoju. Jest to spowodowane tym, że w regionach tych wysoka specjalizacja wynika głównie z dużego zatrudnienia w niskoefektywnym rolnictwie.

Niestety spośród nich jedynie województwo podlaskie przyspieszyło swój rozwój (tempo wzrostu PKB na mieszkańca województwa podlaskiego przewyższyło średnią krajową w latach 1999-2005).

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego- Projekt

Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, wrzesień 2009

„Profile Regionalne- najważniejsze wewnętrzne potencjały województw”

http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/polityka_regionalna/ksrr_2010_2020/strony/default.aspx

Województwo świętokrzyskie

W latach 2000-2007 strukturę branżową województwa świętokrzyskiego mierzona wskaźnikami Wartości Dodanej Brutto oraz zatrudnienia charakteryzuje znaczne wzmocnienie sektora usług. Jego udział w gospodarce województwa świętokrzyskiego zwiększył się z 57,8% w 1999 r. do 63,10% w 2007 r. Na pozytywny trend rozwoju usług rynkowych największy wpływ ma rozwój nowoczesnego centrum targowego (Targi-Kielce) i związanych z nim usług biznesowych.

W sektorze usług największy udział posiadają usługi związane z handlem, naprawami, hotelami i restauracjami, transportem, gospodarką magazynową i łącznością – 27,2% w odniesieniu do WDB (w odniesieniu do struktury pracujących udział ten wynosi 19,7%).

Znacznie zwiększył się także udział pracujących w sektorze usług – z poziomu 32,3% w 2000 r. do 44,2% w 2007.

Poziom rozwoju przemysłowego sytuuje województwo na 6 miejscu w kraju pod względem WDB oraz 13 miejsce pod względem poziomu zatrudnienia. Udział działalności przemysłowej w gospodarce województwa, mierzony WDB, wzrósł wprawdzie nieznacznie i obecnie wynosi 33,7% (33,4% w 1999 r.), natomiast wzrost liczby pracujących w przemyśle wykazuje znacznie większą dynamikę (największą po podkarpackim – o 5,6 p.p.). Poziom zatrudnienia zwiększył się z 18,7% w 2000 r. do 24,3% w 2007 r. Specyfikę działalności przemysłowej w województwie określa wysoki udział przemysłu mineralnego (z surowców niemetalicznych) i wyrobów z metali, wytwarzania i zaopatrywania w energię oraz produkcji artykułów spożywczych.

Pozostałe 6,3% WDB (6 miejsce w kraju) wytwarza sektor I - rolnictwo, natomiast jego udział w strukturze pracujących przekracza 30% podobnie jak w lubelskim i podlaskim i wynosi (31,5%) miejsce). Pomimo tak wysokiego wskaźnika pracujących w rolnictwie obserwuje się pozytywny znaczący odpływ siły roboczej – udział pracujących w tym sektorze w 2007 r. wynosił 31,5%, podczas gdy w 2000 r. – 49,0% (spadek o 17,5 p.p.).

Odływ pracujących z rolnictwa przełożył się na rozwój sektora usług, a także – w mniejszym stopniu – sektora przemysłowego.

Najważniejsze wewnętrzne potencjały województwa świętokrzyskiego:

- Potencjał i doświadczenie Targów Kielce, Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Starachowicach, ŚCITT, SIPH i innych instytucji otoczenia biznesu;
- Bogate tradycje związane z przemysłem, głównie wydobywczym i przetwórczym surowców mineralnych i metali;
- Liczące się w skali kraju złoża kopalin mineralnych wykorzystywanych do produkcji podstawowych materiałów budowlanych;
- Ugruntowana tożsamość regionalna oraz silna motywacja do poprawy poziomu rozwoju cywilizacyjnego (gospodarstw domowych, samorządów terytorialnych, edukacji na poziomie wyższym);
- Znaczące w skali kraju firmy budowlane;
- Dogodna pozycja geograficzna regionu w dobrze rozwiniętym otoczeniu, co powinno sprzyjać aktywizacji przestrzeni ekonomicznej województwa;
- Dobrze rozwinięte zaplecze naukowe, głównie w dziedzinie nauk technicznych oraz stosunkowo dobrze rozwinięta sieć wyższego szkolnictwa biznesowego;
- Jedyne w Polsce Centrum Usług Satelitarnych w Psarach k/Kielc;
- Dobre warunki glebowe i klimatyczne oraz znaczący potencjał produkcji rolnej i ogrodniczej;
- Atrakcyjne turystycznie położenie w centralnej części kraju w bezpośrednim sąsiedztwie największych aglomeracji miejskich i przemysłowych (Warszawa, Kraków, Łódź, Górnośląski Okręg Przemysłowy).

5. Przedsiębiorczość i innowacyjność

Dorota Węclawska, Paulina Zadura-Lichota, Maja Wasilewska
pod redakcją Aleksandra Żołnierskiego

**„Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008
Profile regionalne”**

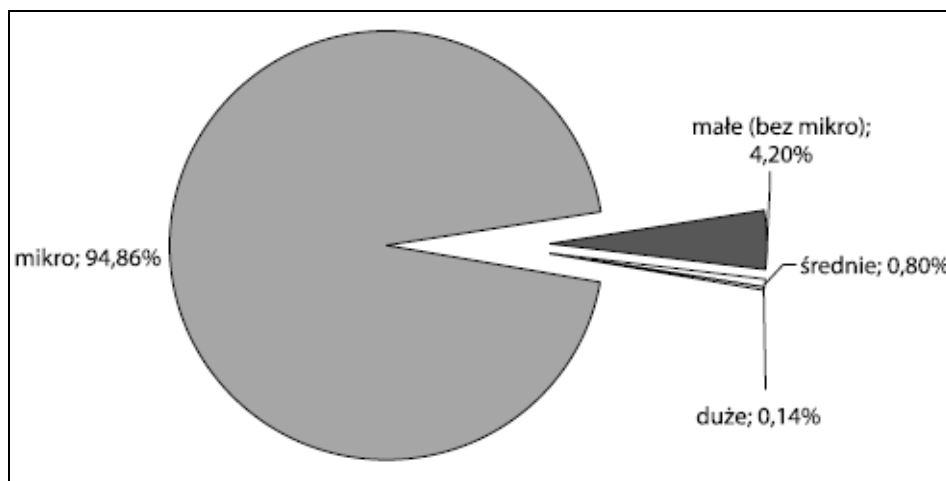
-raport na zlecenie Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości 2009

<http://www.parp.gov.pl/files/74/81/305/5000.pdf>

W raporcie przedstawiona została charakterystyka stanu sektora małych i średnich przedsiębiorstw w formie profili regionalnych dla każdego województwa w Polsce.

Ze względu na dobrą koniunkturę w gospodarce w latach 2003–2007 stale rosła liczba podmiotów sektora przedsiębiorstw. W 2007 r. najszybciej wzrosła liczba przedsiębiorstw małych (1,9%) i mikro (1,4%).

Wykres 3. Struktura sektora przedsiębiorstw w Polsce w 2007 roku (REGON)

Źródło: Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008 pod redakcją Aleksandra Żołnierskiego

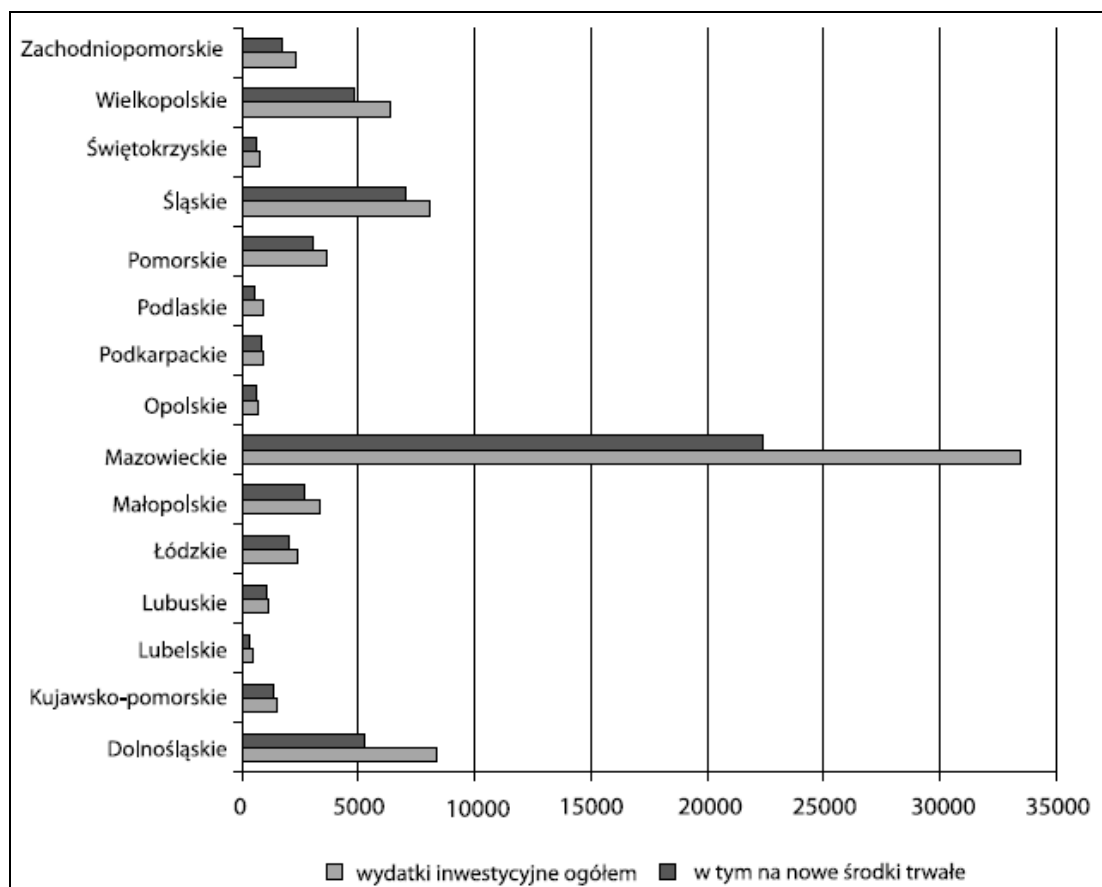
Na skutek wysokiej dynamiki przedsiębiorstw małych oraz ich relatywnie wysokiego udziału w strukturze przedsiębiorstw w latach 2003–2007 następowały powolne, ale systematyczne zmiany w strukturze liczby przedsiębiorstw zarejestrowanych.

W 2007 r., podobnie jak w całym okresie 2003–2007 liczba przedsiębiorstw aktywnych była dużo niższa niż przedsiębiorstw zarejestrowanych i stanowiła 46,8%. Największą aktywnością charakteryzowały się przedsiębiorstwa duże (59,3%), a najmniejszą małe przedsiębiorstwa (28,3%).

Poziom przedsiębiorczości w Polsce, mierzony liczbą przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców, w stosunku do innych krajów europejskich wypada przeciętnie. Według danych za 2005 r. Polska zajmuje 15 miejsce na 28 wybranych państw europejskich z wartością nieco niższą od średniej unijnej. Poziom przedsiębiorczości mierzonej tym wskaźnikiem jest najwyższy w Czechach, Portugalii i Grecji, najniższy natomiast na Słowacji, w Rumunii i Niemczech.

W przedsiębiorstwach z udziałem kapitału zagranicznego, w układzie przestrzennym da się łatwo zauważyć prawidłowość polegającą na tym, że najczęściej nakładów inwestycyjnych dokonano w województwach, w których jest najczęściej zarejestrowanych firm z udziałem kapitału zagranicznego.

Wykres 4. Wydatki inwestycyjne przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego w 2007 w mln zł

Źródło: Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008 pod redakcją Aleksandra Żołnierskiego

Województwo świętokrzyskie

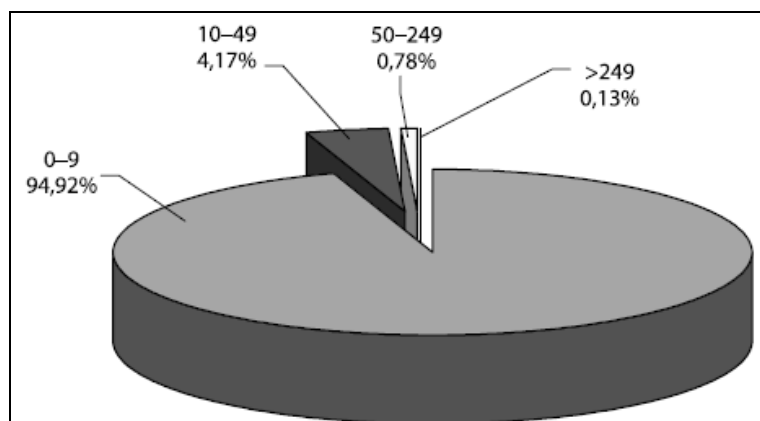
W 2007 roku w województwie świętokrzyskim w systemie REGON znajdowało się ponad 110,6 tys. przedsiębiorstw. Zdecydowaną większość stanowiły przedsiębiorstwa mikro (ok. 95%). Dość istotną grupę stanowiły (podobnie jak w większości województw) firmy niezatrudniające pracowników. Firmy z regionu stanowiły niecałe 3% wszystkich firm zarejestrowanych w kraju. Jest to jeden z najniższych odsetek spośród wszystkich regionów. Niższe wyniki uzyskiwały jedynie województwa podlaskie, opolskie i lubuskie.

W 2007 roku powstało ok. 7,7 tys. firm, z czego ponad 98% to firmy mikro. Jednocześnie w analizowanym roku zlikwidowano blisko 7 tys. firm. Warto zwrócić uwagę na fakt, że firm średnich zlikwidowano więcej niż założono nowych. Największy udział regionu wśród przedsiębiorstw zlikwidowanych w kraju dotyczył firm małych (2,9%), ale jednocześnie miały one największy udział w nowo powstałych przedsiębiorstwach (tylko 2,71%, ale w skali słabych wskaźników regionu i tak był to udział najwyższy). Najwięcej przedsiębiorstw nowo powstałych w stosunku do zlikwidowanych było w firmach mikro (nowo powstałych było prawie o 1000 więcej niż zlikwidowanych).

W sektorze prywatnym najwięcej firm specjalizowało się w *Handlu i naprawach* (ponad 40%), 12% firm działało w sekcji *Budownictwo*, w dalszej kolejności pod względem ważności branż pojawiają się *Obsługa nieruchomości i firm* (11%) oraz *Przetwórstwo przemysłowe* z 10-procentowym udziałem.

W sektorze publicznym dominowała jedna branża – *Edukacja* z ponad 40-procentowym udziałem. MŚP z udziałem kapitału zagranicznego przeważały w sekcjach *Handel i naprawy* (44%) i *Przetwórstwo przemysłowe* (21%). Prawie co czwarta nowo powstała firma rozpoczęła działalność handlową, a 10% zajęło się *Obsługą nieruchomości i firm*. Wśród przedsiębiorstw likwidowanych również dominowały te dwie branże z wynikami odpowiednio 41% i 15%, ale tylko *Obsługa nieruchomości i firm* zanotowała dość poważny ujemny bilans stosunku przedsiębiorstw utworzonych do zlikwidowanych. Szczegóły podziału branżowego znajdują się w załączniku cytowanego raportu (tabela pt.: Struktura branżowa MŚP zarejestrowanych w REGON).

Wykres 5. Struktura podmiotowa przedsiębiorstw zarejestrowanych w REGON w województwie świętokrzyskim w 2007 r., wg liczby pracowników

Źródło: Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008 pod redakcją Aleksandra Żołnierskiego

Województwo świętokrzyskie utrzymuje dość niską pozycję na tle innych regionów pod względem podstawowych wskaźników obrazujących poziom przedsiębiorczości.

W województwie w 2007 r. na 1000 mieszkańców przypadało około 86 MŚP zarejestrowanych w REGON, co dało regionowi dopiero dwunaste miejsce w rankingu województw. Kolejne wskaźniki również świadczą o tym, że w województwie poziom przedsiębiorczości ma jeszcze sporo do nadrobienia w stosunku do innych regionów. W przypadku nowo powstałych firm na 1000 mieszkańców województwo zajęło czternaste miejsce (6,04 firm na 1000 mieszkańców), a w przypadku zlikwidowanych – trzecie miejsce. Region pozostał także na jednym z ostatnich miejsc – czternastym, jeśli chodzi o liczbę firm z kapitałem zagranicznym na 1000 mieszkańców (0,46 firm na 1000 mieszkańców).

Tabela nr 13. MŚP zarejestrowane w REGON w stosunku do liczby mieszkańców

Świętokrzyskie	Liczba firm na 1000 mieszkańców	Miejsce w Polsce
MŚP ogółem	86,60	12
MŚP nowo powstałe	6,04	14
MŚP zlikwidowane	5,37	3
MŚP z kapitałem zagranicznym	0,46	14

Źródło: Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008 pod redakcją Aleksandra Żołnierskiego

Inwestycje i efektywność MŚP

Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw w regionie wyniosły 2,7 mld zł, z czego na mikroprzedsiębiorstwa przypadło 400 mln zł, na małe firmy 226 mln zł, na średnie – 620 mln zł i na firmy duże – ponad 1,5 mld zł. W stosunku do roku 2006 r. spadł udział nakładów firm

z sektora MŚP, małych firm z 12% w 2006 r. do 8% w 2007 r., firm średnich z 31% do 23%. Firmy mikro nieco zwiększyły udziały w nakładach, zbliżając się do poziomu 13%.

Tabela nr 14. Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw

Świętokrzyskie	Ogółem	0–9	10–49	50–249	>249
Nakłady w tys. zł	2 721 640,00	372 694,00	225 706,00	619 388,00	1 503 852,00
Udział w nakładach przedsiębiorstw regionu (%)	100,00	13,69	8,29	22,76	55,26

Źródło: Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008 pod redakcją Aleksandra Żołnierskiego

Wśród świętokrzyskich MŚP największy udział w strukturze inwestycji regionu miały podmioty z sekcji *Przetwórstwo przemysłowe* (35%), następnie podmioty z sekcji *Handel i naprawy* z 16-procentowym udziałem, *Obsługanieruchomości i firm* (10%). Szczegółowe dane na temat struktury branżowej inwestycji można znaleźć w załączniku do cytowanego raportu.

Przedsiębiorstwa województwa świętokrzyskiego w prawie 70% finansowały swoje inwestycje ze środków własnych. Ze środków własnych równie często korzystały firmy małe i średnie, jak i duże (różnice wahały się do 3 p.p.). Drugim co do wielkości finansowania źródłem wykorzystywanym przez przedsiębiorstwa były kredyty i pożyczki krajowe. Dla firm małych i średnich źródło to było podobnie istotne, jak dla firm dużych.

Ze środków zagranicznych najchętniej korzystały przedsiębiorstwa duże (ich inwestycje były w 10,4% finansowane z tego źródła).

Środki budżetowe nie stanowiły istotnego źródła finansowania inwestycji, jednakże przez przedsiębiorstwa z sektora MŚP, zwłaszcza firmy małe, wykorzystywane były częściej niż środki zagraniczne.

Wśród przedsiębiorstw prowadzących pełną księgowość najwyższe przychody netto ze sprzedaży w przeliczeniu na podmiot osiągnęły firmy z sekcji *Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę*. W sektorze MŚP najwyższe przychody netto ze sprzedaży w przeliczeniu na podmiot osiągnęły firmy z sekcji *Handel i naprawy*. Szczegółowe dane na temat przychodów przedsiębiorstw, również tych prowadzących księgi przychodów i rozchodów, znajdują się w załączniku przytoczonego raportu (tabela pt.: *Przychody przedsiębiorstw według sekcji PKD*).

Zarówno energochłonność, jak i materiałochłonność przedsiębiorstw w Świętokrzyskim były wyższe od poziomu krajowego we wszystkich grupach przedsiębiorstw. Szczegółowe dane dostępne są także w załączniku cytowanego raportu.

Tabela nr 15. Źródła finansowania inwestycji przedsiębiorstw (%)

Świętokrzyskie	Razem	0–49	50–249	>249
Środki własne	69,45	71,00	72,00	67,84
Środki budżetowe	2,97	5,00	2,09	3,07
Kredyty i pożyczki krajowe	16,89	16,00	18,55	16,19
Środki zagraniczne ogółem:	7,02	2,98	1,86	10,45
W tym zagraniczne kredyty	5,23	0,02	0,64	8,58
Inne źródła	1,91	5,00	2,25	1,17
Nakłady niefinansowe	1,75	0,03	3,26	1,28

Źródło: Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008 pod redakcją Aleksandra Żołnierskiego

W 2007 r. w województwie było zarejestrowanych ponad 300 firm prowadzących działalność eksportową. Najwięcej eksporterów znajdowało się w grupie średnich przedsiębiorstw (142 podmioty). Z drugiej strony w tych przedsiębiorstwach udział sprzedaży eksportowej w przychodach ogółem był niższy niż w przedsiębiorstwach dużych. Niemniej jednak sprzedaż eksportowa w województwie stanowiła zaledwie 13% przychodów ogółem.

W województwie działała mniejsza liczba firm importujących (296). Najwięcej firm importujących było zarejestrowanych w grupie małych przedsiębiorców (123), choć wartość ich zakupów z importu była najniższa – wyniosła niecałe 400 mln zł.

Tabela nr 16. Wymiana handlowa

Świętokrzyskie	Ogółem	10–49	50–249	>249
Liczba firm eksportowych	337	137	142	58
Udział sprzedaży eksportowej w przychodach ogółem	0,13	0,04	0,08	0,19
Liczba firm importujących	296	123	115	58
Wartość zakupów z importu w mln zł	2767,84	359,01	593,95	1814,88

Źródło: Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008 pod redakcją Aleksandra Żołnierskiego

Firmy eksportowe dominowały w sekcji *Przetwórstwo przemysłowe* oraz *Handel i naprawy*. Podobna sytuacja miała miejsce w przypadku firm importerów (patrz tabela pt.: Liczba

eksporterów i importerów według województw i sekcji PKD w załączniku do cytowanego raportu).

Specyfika przedsiębiorstw aktywnych

W 2007 r. w województwie funkcjonowało ponad 46 tys. aktywnych przedsiębiorstw, tj. prawie 42% wszystkich zarejestrowanych w regionie. Świętokrzyskie przedsiębiorstwa aktywne stanowiły tylko niecałe 3% aktywnych podmiotów w kraju, co jest jednym z najniższych udziałów, słabszy wynik osiągnęły tylko województwa podlaskie i opolskie. W stosunku do 2006 r. liczba pracujących w przedsiębiorstwach aktywnych w regionie wzrosła jedynie o 16 tys. Najwięcej pracujących zanotowano w grupie mikroprzedsiębiorstw (45%), a najmniej w grupie przedsiębiorstw małych (13%).

Przychody przeciętnego przedsiębiorstwa w regionie wyniosły ok 1,3 mln zł, o 0,4 mln zł mniej niż wyniosła średnia krajowa. Również przychody we wszystkich grupach wielkości przedsiębiorstw były niższe od średniej krajowej dla poszczególnych grup. Najbardziej od przeciętnej krajowej odbiegały przychody dużych firm, ale z drugiej strony miały one największy udział w przychodach wszystkich przedsiębiorstw regionu (35%).

Firmy średnie miały bardzo podobne udziały dochodzące do 26%. Zdecydowanie najmniejszy udział przypadł firmom małym – zaledwie 13%. W porównaniu z 2006 rokiem udziały wszystkich grup przedsiębiorstw pozostały na zbliżonym poziomie.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto było o 16% niższe od średniej krajowej. Największe różnice można zauważyć w przypadku przedsiębiorstw małych i mikro (odpowiednio 79% i 76% średniej krajowej), a najmniejsze w przedsiębiorstwach średnich i dużych (odpowiednio 93% i 91% średniej krajowej). Najniższe przeciętne wynagrodzenie brutto cechowało przedsiębiorstwa mikro 1185 zł i małe – 1528 zł. Było to najniższa kwota wynagrodzenia w kraju.

Tabela nr 17. Przedsiębiorstwa aktywne

Świętokrzyskie	Ogółem	0–9	10–49	50–249	>249
Liczba aktywnych przedsiębiorstw	46 603	44 860	1 267	393	83
Udział regionu w Polsce (%)	2,62	2,62	2,80	2,54	2,56
Struktura pracujących (%)	Liczba: 214 210	45	13	20	22
Przychody na 1 podmiot w mln zł	1,28	0,35	6,13	39,90	249,36
Struktura przychodów (%)	100,00	26,14	12,99	26,24	34,63
Przeciętne wynagrodzenie miesięczne brutto w zł	2 296	1 185	1 528*	2 647	3 063
Inwestycje na przedsiębiorstwo w tys. zł	64	10	275	2 438	14 938
Inwestycje na pracującego w przedsiębiorstwach w tys. zł	13,99	4,67	12,56	22,26	26,57

* dotyczy przedsiębiorstw o zatrudnieniu od 0 do 49.

Źródło: Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008 pod redakcją Aleksandra Żołnierskiego

Tabela nr 18. Przedsiębiorstwa aktywne, gdy przeciętna dla Polski = 100

Świętokrzyskie	Ogółem	0–9	10–49	50–249	>249
Liczba aktywnych przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców	78,36	78,25	83,79	76,00	76,41
Przychody na 1 podmiot w mln zł	78,91	88,90	72,421	94,49	68,48
Przeciętne wynagrodzenie miesięczne brutto w zł	84	76	79*	93	91
Inwestycje na przedsiębiorstwo	79	94	78	108	64
Inwestycje na pracującego w przedsiębiorstwach	86,99	91,49	79,95	103,71	96,94

* dotyczy przedsiębiorstw o zatrudnieniu od 0 do 49.

Źródło: Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008 pod redakcją Aleksandra Żołnierskiego

Inwestycje na przedsiębiorstwo przeprowadzone w 2007 r. w województwie wyniosły 64 tys. zł i były niższe od średniej krajowej o ok. 20 tys. W stosunku do średniej krajowej w inwestycjach na przedsiębiorstwo w sektorze MŚP najkorzystniej wypadły przedsiębiorstwa średnie, których inwestycje na poziomie 2,4 mln zł stanowiły 108% średniej krajowej. W przypadku pozostałych firm inwestycje były już niższe od średniej krajowej, w mikroprzedsiębiorstwach o 6%, a w małych o 22%.

**dr inż. Krzysztof Biernat, Agnieszka Haber, Prof. dr hab. Andrzej H. Jasiński,
Piotr Klimczak, dr Aleksandra Laskowska-Rutkowska, dr Stanisław Łobejko,
dr Beata Mazurek-Kucharska, Jacek Pokorski, dr Elżbieta Wojnicka,
dr Agnieszka Wojtczuk-Turek**

**„Innowacyjność 2008 Stan innowacyjności, projekty badawcze, metody wspierania,
społeczne determinanty”**

RAPORT pod redakcją Aleksandra Żołnierskiego – Polska Agencja Rozwoju
Przedsiębiorczości, Warszawa 2008r.

<http://www.parp.gov.pl/files/74/81/194/4359.pdf>

Raport w pierwszym z rozdziałów zawiera bardzo szczegółowe informacje na temat stanu innowacyjności polskich przedsiębiorstw sektora MSP. Z myślą o odbiorcach raportu, którzy związani są z tworzeniem, modelowaniem, zarządzaniem i ewaluacją Regionalnych Strategii Innowacji część statystyczna Raportu przygotowana jest w układzie regionalnym i zawiera podrozdziały odpowiadające województwom.

Dalej uwagę autorzy raportu zwracają na kwestie zarządzania wiedzą w przedsiębiorstwie sieciowym, co jest niezwykle istotne z punktu widzenia rozwoju konkurencyjności w nowoczesnej gospodarce opartej na wiedzy i wykorzystującej zaawansowane technologie. W kolejnym rozdziale opisywana jest tematyka transformacji wyników badań naukowych do praktyki gospodarczej. Zagadnienie to prezentowane jest na przykładzie realizowanego przez Instytut Technologii Eksploatacji w Radomiu kończącego się już programu wieloletniego (PW004).

W dalszej części Raportu przedstawiono materiał, który powstał jako merytoryczna podstawa badania (*desk research*), które autorzy realizowali latach 2006 - 2007. Badanie *Społeczne determinanty innowacyjności przedsiębiorstw* miało na celu identyfikację czynników społecznych wpływających na podejmowanie działań innowacyjnych w firmach. Badano czynniki, które są przedmiotem badań psychologii społecznej, analizowano kwestie kultury organizacyjnej firm i społecznego potencjału organizacji a także czynniki ekonomiczne kształtujące systemy postaw pracowników przedsiębiorstw.

Autorzy badania przedstawili ocenę efektów działań 2.1 (*Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez doradztwo*) i 2.3 (*Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez inwestycje*) oraz opinie beneficjentów programu.

Ostatnia część przytaczanego raportu dotyczy problematyki innowacyjności w ochronie środowiska, które powinny stać się już w najbliższych latach kluczowym problemem do rozwiązania dla naszego kraju, jeśli chcemy osiągnąć założenia Polityki Ekologicznej Państwa do 2025 roku.

W raporcie autorzy stwierdzają, że w sektorze małych i średnich firm mniej jest zazwyczaj przedsiębiorstw wprowadzających innowacje niż w gronie dużych. Wynika to z faktu samego zakresu działania małych przedsiębiorstw, które częściej opierają się o jeden rodzaj produktu, czy usługę więc prawdopodobieństwo wprowadzania zmian jest tam mniejsze niż w przedsiębiorstwach o zróżnicowanej ofercie i rozbudowanych procesach, co ma miejsce w przypadku większości dużych firm.

Najbardziej innowacyjne⁶ w latach 2004-2006 były małe przedsiębiorstwa z województwa pomorskiego – 22,6%, i z podkarpackiego – 21,1%, które wdrożyły innowacje, czyli ponad dwa razy tyle co w kujawsko-pomorskim i lubuskim, gdzie procesy innowacyjne w małych firmach były najsłabsze. Większy lub równy średniej dla kraju odsetek małych firm innowacyjnych był też w lubelskim, dolnośląskim, śląskim, podlaskim i **świętokrzyskim**.

W grupie średnich firm do najbardziej innowacyjnych w latach 2004-2006 należały podmioty mazowieckie. Blisko 46% z nich prowadziło działalność innowacyjną. Z kolei 41-42% firm zatrudniających od 50 do 249 osób wdrożyło innowacje w opolskim, podlaskim, śląskim i podkarpackim. Najmniejszy odsetek firm innowacyjnych zanotowano w województwach – **świętokrzyskim**, zachodniopomorskim, lubuskim i łódzkim, w których zaledwie co trzecia średnia firma wdrożyła nowe produkty i procesy.

Z raportu wynika, że głównym problemem polskiego systemu innowacji jest słaba działalność badawczo-rozwojowa. W 2006 roku nakłady na B+R wyniosły 0,56% PKB, podobnie jak w 2004 roku, podczas gdy średnio w UE około 1,8%. Ponadto zaledwie 25% nakładów na B+R w Polsce stanowią środki biznesowe. Polska w ujęciu nakładów B+R nie zbliżyła się więc do celu wyznaczonego przez Strategię Lizbońską 3% nakładów na B+R w PKB w 2010 r., z czego 2/3 mają być finansowane przez biznes.

Małe firmy prowadzą prace B+R głównie w sposób dorywczy – 3,8% ogółu, wobec 1,8% podmiotów prowadzących je w sposób ciągły w latach 2004-2006 i podobna sytuacja

⁶ Według metodologii Oslo za innowacyjne uważa się przedsiębiorstwo, które w badanym trzyletnim okresie wprowadziło przynajmniej jedną innowację techniczną: nowy lub ulepszony produkt bądź nowy lub ulepszony proces, będące nowością przynajmniej z punktu widzenia tego przedsiębiorstwa.

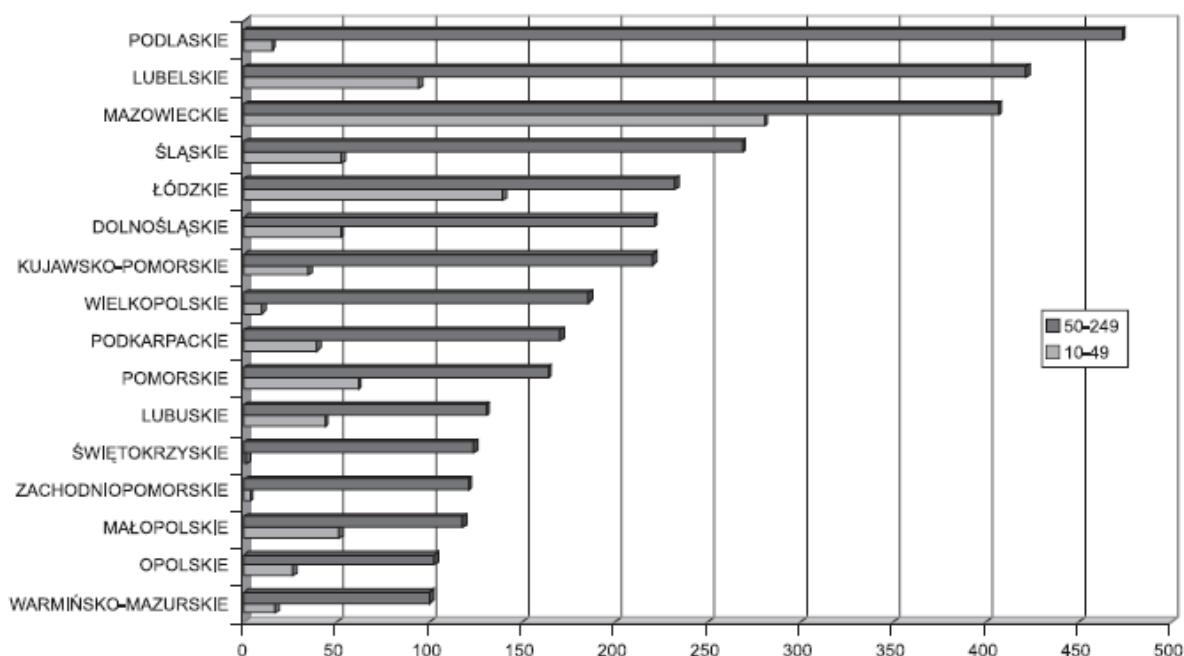
występuje w sektorze prywatnym i publicznym. Wśród średnich firm podobnie przeważały w obu sektorach podmioty prowadzące prace B+R w sposób dorywczy.

Najwięcej małych przedsiębiorstw prowadzących prace B+R w badanym okresie było w pomorskim – 8,8% i **świętokrzyskim** – 8,3%, a także w zachodniopomorskim, śląskim i podkarpackim – powyżej 7%.

W ujęciu nakładów na B+R w przeliczeniu na małe przedsiębiorstwo prowadzące prace B+R liderem jest jednak Mazowsze – 280,3 tys. zł oraz województwo łódzkie – 139,2 tys. zł. Powyżej średniej dla kraju – 94,5 tys. zł na firmę wyniosły nakłady na badania i rozwój małych podmiotów z województwa lubelskiego prowadzących takie prace.

Najniższe nakłady cechowały firmy małe, aktywne badawczo w **świętokrzyskim** – 1,6 tys. zł na podmiot i zachodniopomorskim – 3 tys. zł, a więc w regionach, gdzie stosunkowo duży odsetek małych firm prowadziło prace B+R. Odzwierciedla to ogromne zróżnicowanie wysokości nakładów na B+R między województwami.

Wykres 6. Nakłady na B+R na firmę prowadzącą działalność badawczo-rozwojową w regionach w tys. zł

Źródło: Innowacyjność 2008, RAPORT pod redakcją Aleksandra Żołnierskiego

Najważniejszą kategorią nakładów na innowacje polskich przedsiębiorstw pozostają nakłady inwestycyjne.

Tabela nr 19. Struktura nakładów na innowacje w regionach (%)

		działalność badawczo-rozwojowa	z tego nakłady		Zakup gotowej technologii	Oprogramowanie	nakłady inwestycyjne				Szkolenie personelu	Marketing	Pozostałe przygotowanie
			wewnętrzne	zewnętrzne			razem	budynki i budowle	maszyny i urządzenia	w tym z importu			
Dolnośląskie	10-49	3,1	1,9	1,2	0,2	2,3	93,2	5,9	87,3	23,9	0,2	0,5	0,5
	50-249	4,9	3,6	1,3	1,9	2,8	87,7	20,6	67,1	39,3	0,3	1,1	1,3
Kujawsko-pomorskie	10-49	6,7	2,5	4,1	0,5	2,4	89,2	15,0	74,3	27,2	0,3	0,6	0,2
	50-249	4,8	3,4	1,4	2,5	1,6	89,0	19,7	69,3	22,3	0,4	1,1	0,7
Lubelskie	10-49	16,2	13,3	2,9	0,0	2,4	79,1	21,5	57,6	9,3	1,0	0,7	0,6
	50-249	4,8	2,2	2,6	0,0	0,9	94,0	36,7	57,3	20,1	0,1	0,2	0,1
Lubuskie	10-49	8,1	6,4	1,6	0,0	0,6	89,2	4,9	84,3	3,6	0,3	1,7	0,1
	50-249	2,7	1,1	1,7	2,3	1,9	91,5	27,1	64,4	21,1	0,2	1,3	0,1
Łódzkie	10-49	28,1	28,1	0,0	0,1	2,0	66,0	23,2	42,7	16,3	0,9	2,5	0,5
	50-249	9,8	6,6	3,3	0,3	3,4	82,2	13,8	68,4	21,8	0,4	3,0	0,9
Małopolskie	10-49	5,2	4,6	0,6	3,1	0,7	86,6	25,1	61,4	9,5	1,9	0,9	1,7
	50-249	2,4	1,9	0,5	0,9	1,3	93,6	19,2	74,4	22,0	0,2	0,8	0,7
Mazowieckie	10-49	9,7	5,8	3,9	2,2	3,4	83,6	10,4	73,2	43,3	0,3	0,5	0,2
	50-249	7,8	5,9	1,9	1,1	1,8	84,3	19,5	64,8	19,4	0,6	3,3	1,0
Opolskie	10-49	2,0	1,3	0,6	0,1	1,7	95,0	14,0	81,0	37,1	0,5	0,3	0,4
	50-249	2,8	2,0	0,9	0,2	2,7	68,2	16,5	51,7	19,5	0,5	0,6	25,1
Podkarpackie	10-49	2,0	1,0	1,1	0,1	0,4	95,8	14,0	81,9	5,7	0,2	0,3	1,1
	50-249	4,2	3,1	1,1	0,1	1,4	92,4	21,7	70,8	21,1	0,3	0,9	0,6
Podlaskie	10-49	0,6	0,6	0,0	0,2	0,7	94,9	9,3	85,7	27,6	0,1	0,4	3,2
	50-249	8,6	8,6	0,0	0,2	1,4	89,2	17,0	72,3	10,0	0,2	0,2	0,2
Pomorskie	10-49	7,8	6,0	1,8	2,0	1,5	83,8	23,4	60,3	8,8	2,2	1,2	1,5
	50-249	5,7	5,1	0,7	1,9	2,1	88,0	21,8	66,2	12,0	0,3	1,3	0,7
Śląskie	10-49	4,8	4,0	0,8	1,0	1,2	90,4	31,8	58,6	13,2	1,6	0,3	0,6
	50-249	6,8	5,0	1,9	0,4	3,5	86,9	28,1	58,8	20,6	0,3	1,4	0,6
Świętokrzyskie	10-49	0,3	0,2	0,1	0,2	0,4	91,3	21,9	69,4	12,9	0,4	4,3	3,1
	50-249	3,5	2,9	0,7	0,8	1,5	92,5	30,4	62,1	19,9	0,2	0,8	0,7
Warmińsko-mazurskie	10-49	0,9	0,3	0,6	0,1	1,9	96,2	53,1	43,1	7,3	0,2	0,1	0,7
	50-249	2,3	1,4	0,9	0,0	1,1	94,1	33,0	61,1	21,6	0,2	0,7	1,5
Wielkopolskie	10-49	1,0	0,8	0,3	0,2	2,6	93,8	30,2	63,6	11,8	0,8	0,8	0,8
	50-249	4,8	4,1	0,7	0,8	2,8	84,8	23,1	61,7	28,5	0,3	4,3	2,2
Zachodniopomorskie	10-49	0,6	0,5	0,1	0,0	0,7	95,4	2,5	92,8	0,1	0,3	1,9	1,1
	50-249	3,2	2,4	0,8	0,3	14,2	81,2	25,0	56,2	17,5	0,1	0,7	0,2

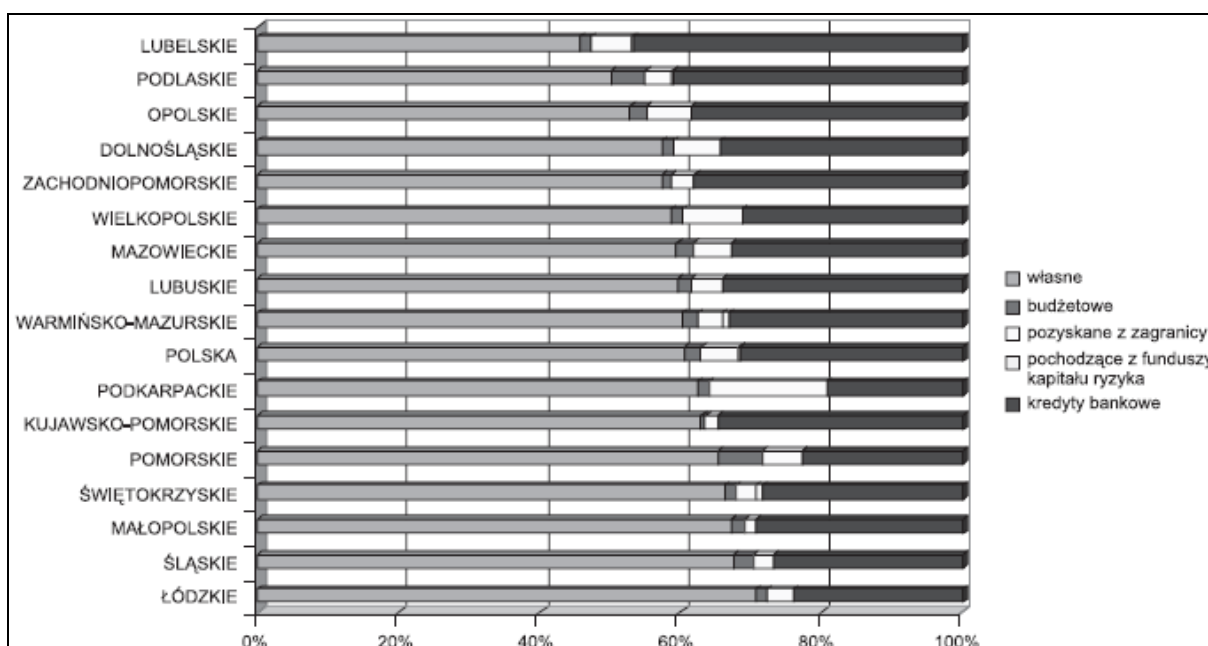
Źródło: Innowacyjność 2008, RAPORT pod redakcją Aleksandra Żołnierskiego

Nakłady inwestycyjne stanowią największą część budżetu na innowacje małych i średnich przedsiębiorstw sektora prywatnego oraz małych sektora publicznego– odpowiednio 88,6%, 88,2% i 93,5% w 2006 r. Wśród dużych i średnich podmiotów sektora publicznego ich udział wynosił od 73% do 81%. Większość nakładów na inwestycje przeznaczona jest na zakup

maszyn i urządzeń technicznych potrzebnych dla procesu innowacyjnego, ale relatywnie większe znaczenie takie zakupy mają w sektorze prywatnym wśród MSP, zaś w grupie firm dużych w sektorze publicznym.

Przedsiębiorstwa finansowały proces innowacyjny w 2006 roku głównie ze środków własnych – 51% nakładów stanowiły środki własne w grupie firm małych, 60% wśród średnich i 86% wśród dużych.

Wykres 7. Źródła finansowania nakładów innowacyjnych MSP w regionach

Źródło: Innowacyjność 2008, RAPORT pod redakcją Aleksandra Żołnierskiego

W sektorze MSP środki własne sfinansowały największą część nakładów na innowacje w 2006 r. w województwie łódzkim – ponad 65%, a ponad 60% jeszcze w śląskim, małopolskim, świętokrzyskim, pomorskim, kujawsko-pomorskim i podkarpackim.

Wsparcie działalności innowacyjnej częściej trafiało do przedsiębiorstw średnich niż małych w ujęciu odsetka wszystkich firm danej klasy – 11,5% podmiotów średnich, około 4% małych i 14% dużych otrzymało wsparcie związane z procesem innowacyjnym. W sektorze MSP większy odsetek firm sektora prywatnego niż publicznego otrzymało takie wsparcie podczas gdy w przypadku dużych odwrotnie.

Wsparcie pochodziło głównie z Unii Europejskiej. Spośród regionów Najwięcej małych firm otrzymało dotację w podkarpackim – 7,7% i świętokrzyskim – 4,8%.

Tabela nr 20. Wsparcie działalności innowacyjnej w regionach w %

Odsetek firm, które otrzymały wsparcie		ogółem	od jedn. szczebla lokalnego	od jedn. szczebla centralnego	z UE	z VI PRBIRT UE
Dolnośląskie	10-49	4,7	0,5	0,7	3,5	0,6
	50-249	11,1	1,2	2,1	9,3	1,6
Kujawsko-pomorskie	10-49	2,1	0,0	1,3	1,0	0,0
	50-249	11,2	1,6	2,3	9,6	1,1
Lubelskie	10-49	5,4	2,0	1,1	3,4	0,4
	50-249	11,5	3,1	2,4	8,7	0,7
Lubuskie	10-49	1,8	0,3	0,3	1,4	0,0
	50-249	8,4	0,9	1,3	6,6	0,0
Łódzkie	10-49	1,9	0,4	0,4	1,2	0,2
	50-249	8,1	2,0	2,3	5,4	0,6
Małopolskie	10-49	1,9	0,1	1,2	1,2	0,0
	50-249	10,4	0,9	2,2	9,0	0,2
Mazowieckie	10-49	4,0	0,7	1,2	2,8	0,5
	50-249	12,8	1,5	3,8	9,4	0,6
Opolskie	10-49	5,1	0,3	1,8	3,8	0,0
	50-249	8,8	1,9	1,4	7,4	0,5
Podkarpackie	10-49	9,9	3,6	0,5	7,7	2,8
	50-249	16,4	1,9	6,4	11,9	0,0
Podlaskie	10-49	4,9	0,0	1,5	4,1	0,0
	50-249	22,0	1,2	8,7	19,7	5,2
Pomorskie	10-49	5,0	1,1	1,9	3,8	0,0
	50-249	9,5	1,7	3,8	6,3	0,2
Śląskie	10-49	4,2	1,1	0,9	3,1	0,1
	50-249	13,2	1,3	4,5	9,2	1,1
Świętokrzyskie	10-49	5,0	1,6	1,2	4,8	1,4
	50-249	11,1	2,5	2,5	7,6	0,0
Warmińsko-mazurskie	10-49	4,2	0,0	1,3	2,9	0,1
	50-249	11,6	1,5	2,7	7,3	1,2
Wielkopolskie	10-49	3,1	0,7	1,1	1,8	0,0
	50-249	11,2	0,9	2,3	9,4	1,2
Zachodniopomorskie	10-49	3,0	0,3	1,4	1,4	0,1
	50-249	11,1	1,5	3,4	7,1	0,3

Źródło: Innowacyjność 2008, RAPORT pod redakcją Aleksandra Żołnierskiego

Wsparcie procesu innowacyjnego z **VI Programu Ramowego UE** otrzymało 0,4% małych, 0,9% średnich i 0,8% dużych firm prywatnych średnio w Polsce, zaś w sektorze publicznym żadna mała, 0,2% średnich i 2,5% dużych. W regionach najskuteczniejsze w aplikowaniu do Programu Ramowego Badań i Rozwoju Technologicznego UE były średnie firmy podlaskie oraz małe podkarpackie – odpowiednio 5,2% i 2,8% z nich dostało wsparcie. W ogóle takiego

wsparcia nie otrzymały średnie firmy **świętokrzyskie**, podkarpackie i lubuskie oraz małe pomorskie, wielkopolskie, opolskie, lubuskie, małopolskie, podlaskie i kujawsko-pomorskie.

Polski sektor MSP wdraża więcej innowacji procesowych, czyli usprawnień sposobu wytwarzania niż nowych wyrobów. Pokrywa się to z dominacją nakładów inwestycyjnych w budżecie innowacyjnym.

Z innowacji procesowych najczęściej występowały ulepszenia metod wytwarzania wyrobów, zaś najrzadziej zmiany polegające na ulepszaniu metod logistyki i dystrybucji. Średnio często firmy wprowadzały nowe metody wspierające procesy w przedsiębiorstwie i dotyczy to większości klas firm we wszystkich branżach przemysłowych.

Nowe metody wspierające procesy w przedsiębiorstwie zastosowało najczęściej tj. ponad 20% średnich przedsiębiorstw z Mazowsza, Podkarpacia i opolskiego. Najmniej natomiast – 10% – przedsiębiorstw średnich z łódzkiego. Wśród małych firm takie innowacje procesowe były popularne szczególnie w pomorskim – wdrożyło je 9% firm, a także w dolnośląskim – 18%. Najmniej – 1% małych firm zastosowało nowe metody wspierające procesy w przedsiębiorstwie w województwie kujawsko-pomorskim i **świętokrzyskim**.

W latach 2004-2006 sprzedaż produktów nowych wprowadzonych na rynek przez małe firmy w Polsce wyniosła przeciętnie 1,7 mln zł na firmę, czyli mniej niż w latach 2004-2006 – 2,5 mln zł. Jednakże sprzedaż innowacji średnich firm wyniosła średniorocznie w latach 2002-2004 około 3 mln zł, zaś w okresie 2004-2006 około 9 mln zł.

Największe przychody ze sprzedaży wyrobów nowych i zmodernizowanych w latach 2004- 2006 w grupie małych firm miały przedsiębiorstwa wielkopolskie, **świętokrzyskie** i pomorskie – około 2,6 mln zł na przedsiębiorstwo. Wpływy w wysokości około 1,6 mln zł miało przeciętne małe przedsiębiorstwo innowacyjne z Mazowsza i województwa warmińsko-mazurskiego.

Najczęściej wskazywanym efektem innowacyjnej działalności małych i średnich przedsiębiorstw są zmiany dotyczące produktów. Przede wszystkim poprawa ich jakości na co wskazuje 44% małych i 38,6% średnich przedsiębiorstw innowacyjnych. Na drugim pod względem ważności efektem zadeklarowanym przez 38% małych i 36,8% średnich przedsiębiorstw jest zwiększenie asortymentu oferowanych produktów.

Odsetek przedsiębiorców wskazujących na poszczególne efekty wprowadzania innowacji produktowych jest przestrzennie zróżnicowany. Poprawa jakości to rezultat innowacji

wskazywany głównie przez małe firmy lubuskie, pomorskie i **świętokrzyskie** oraz średnie firmy lubuskie, łódzkie i mazowieckie.

Innowacje procesowe polegają m.in. na zakupie urządzeń do automatyzacji procesów produkcyjnych. Wyposażenie w środki automatyzacji produkcji odzwierciedla zaawansowanie technologiczne firm. Podobnie jak w przypadku pozostałych wskaźników innowacyjności tak i w tym MSP są znacznie słabsze od przedsiębiorstw dużych, zaś w samym sektorze wyraźnie widać przewagę przedsiębiorstw średnich nad małymi. W 2006 roku przeciętnie w Polsce środki automatyzacji produkcji posiadało 73% firm dużych, 43% średnich i 14% małych. Były to nieznacznie wyższe wskaźniki niż w latach 2002-2004, co świadczy o unowocześnianiu polskich przedsiębiorstw.

W przekroju regionalnym najwięcej średnich firm posiada nowoczesne wyposażenie usprawniające procesy technologiczne w **świętokrzyskim** i opolskim – 50% i mazowieckim – 48%. Więcej niż przeciętna dla kraju takich firm jest też w zachodniopomorskim, małopolskim, dolnośląskim, warmińsko-mazurskim i śląskim.

We wszystkich regionach najczęściej spotykanym wyposażeniem są komputery do sterowania i regulacji procesami technologicznymi. Ponad 300 takich komputerów na 100 firm posiadających środki automatyzacji przypada w grupie średnich firm z województwa **świętokrzyskiego** i podlaskiego. Wśród średnich firm najgorzej wypadają podkarpackie i warmińsko-mazurskie.

Najwięcej komputerów przypada na małe firmy wyposażone w środki techniczne w lubuskim – 124 i pomorskim – 98. Najmniej – 15 komputerów sterujących na 100 małych przedsiębiorstwach posiadających środki automatyzacji jest w województwie kujawsko-pomorskim.

Automatyczne linie produkcyjne to drugie najczęściej występujące wyposażenie. Najwięcej takich linii posiadają średnie firmy lubuskie i podkarpackie – ponad 200 na 100 firm, a najmniej **świętokrzyskie** – 50. Wśród małych firm liderem są warmińsko-mazurskie – 132 linie na 100 podmiotów wyposażonych w środki automatyzacji, a zamykają ranking kujawsko-pomorskie – 39 linii na 100 firm.

Stosunkowo dużo przedsiębiorstw wyposażonych jest również w linie produkcyjne sterowane komputerem. Najwięcej linii na 100 firm średnich jest na Opolszczyźnie oraz w najbogatszych polskich regionach tj. na Mazowszu i Śląsku, a także w kujawsko-pomorskim – powyżej 140 na 100 firm. Najmniej natomiast w podkarpackim – 94 linie. W przypadku

małych firm linie sterowane komputerem zdarzają się najczęściej w **świętokrzyskim** – 124 na 100 podmiotów, a najrzadziej w małopolskim – 17.

Działalność innowacyjna obejmuje też zmiany sposobu organizacji przedsiębiorstwa oraz zmiany na etapie marketingu wyrobów. Podobnie jak w przypadku innowacji technologicznych, produktowych i procesowych innowacje organizacyjne i marketingowe są bardziej skłonne wdrażać większe przedsiębiorstwa.

W Polsce w latach 2004-2006 innowacje organizacyjne wdrożyło 16% firm małych, 33% średnich oraz 60% przedsiębiorstw dużych. Innowacje marketingowe wprowadziło mniej przedsiębiorstw we wszystkich klasach wielkościowych – 14,5% małych, 24% średnich oraz 39% dużych firm.

Innowacje organizacyjne sektora MSP polegały głównie na wdrożeniu nowych lub ulepszonych sposobów zarządzania wiedzą w przedsiębiorstwie. Tego typu innowacje są istotnym elementem maksymalizującym wykorzystanie potencjału pracowników – umożliwiają bowiem m.in. lepszą wymianę doświadczeń zarówno w formie skodyfikowanej – przez odpowiednie gromadzenie i zapisywanie wiedzy powstającej w firmie, jak i tzw. cichej powstającej w wyniku spotkań osób np. przy pracy zespołowej. Zarządzanie wiedzą to element konkurencyjności przedsiębiorstw, który staje się coraz bardziej istotny w obliczu uznania wiedzy za najważniejszy czynnik produkcji. Polskie MSP dostrzegają tę potrzebę. Najwięcej MSP wdrożyło metody zarządzania wiedzą w województwie kujawsko-pomorskim, pomorskim i śląskim – ponad 18%. Najmniej natomiast w podlaskim i łódzkim – 9-10% firm zatrudniających od 10 do 249 pracowników.

Pod względem wdrożeń istotnych zmian w organizacji pracy liderem ponownie są MSP opolskie – 18% z nich zmieniło organizację pracy, podobnie jak około 13,5% MSP z pomorskiego, śląskiego, małopolskiego i mazowieckiego. Najmniej takich innowacji wdrożyły MSP łódzkie i **świętokrzyskie** – 7,6% z nich. Innowacje organizacyjne mogą też dotyczyć istotnych zmian w relacjach z podmiotami zewnętrznymi jak inne przedsiębiorstwa. Taką innowacją może być współpraca z innymi firmami na zasadzie sieci innowacyjnych, czy włączenie się w działalność grona przedsiębiorczości o danym profilu. W tym względzie najbardziej były innowacyjne MSP z województwa opolskiego – 12% z nich zmieniło swoje zewnętrzne relacje, podobnie jak około 10% firm ze Śląska a Świętokrzyskie – 5%. Najmniej zmian w zasadach współpracy z otoczeniem wprowadziły MSP z warmińsko-mazurskiego – 4,6% .

Przedsiębiorstwa i inni aktorzy systemu innowacyjnego mogą być powiązani w procesie innowacyjnym na wiele sposobów. Podstawową, tradycyjną metodą są powiązania transakcyjne oparte o rynek. Jednak coraz częstsze są więzi nierynkowe, czego przejawem są porozumienia o współpracy dotyczące wspólnej działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej. Występują tutaj porozumienia między przedsiębiorstwami – zarówno poziome jak i pionowe, jak też porozumienia między przedsiębiorstwami i publiczną sferą badawczo-rozwojową, czyli nierynkowymi graczami. Porozumienia mogą mieć różne formy – formalne czy nieformalne, sporadyczne czy długookresowe, mogą mieć różny zasięg geograficzny, może być dwóch lub kilku partnerów, partnerzy mogą być różnego rodzaju. Mogą być jednostronne – gdy jeden podmiot uzupełnia swoimi zasobami inny lub dwustronne – wzajemne. Współpraca między partnerami w procesie gospodarczym, a szczególnie innowacyjnym przejawia się coraz większą popularnością pojęć sieci i klastrów oraz systemów innowacyjnych zarówno wśród badaczy jak i polityków.

W systemie innowacyjnym występują też powiązania, które zwiększają ogólny potencjał innowacyjny firmy, czy jego bazę technologiczną i stanowią substytut bądź uzupełnienie bezpośredniej działalności B+R. W przeciwieństwie do współpracy w procesie innowacyjnym, w pośrednich powiązaniach mniej istotny jest charakter podmiotów, które ze sobą współpracują, a ważniejszy typ wiedzy, jaka jest przenoszona. Wiedzę niezbędną do innowacji przedsiębiorstwa mogą nabywać w postaci maszyn i urządzeń lub w postaci wiedzy/technologii skodyfikowanej w patentach, know-how, znakach towarowych, licencjach czy w formie produktów.

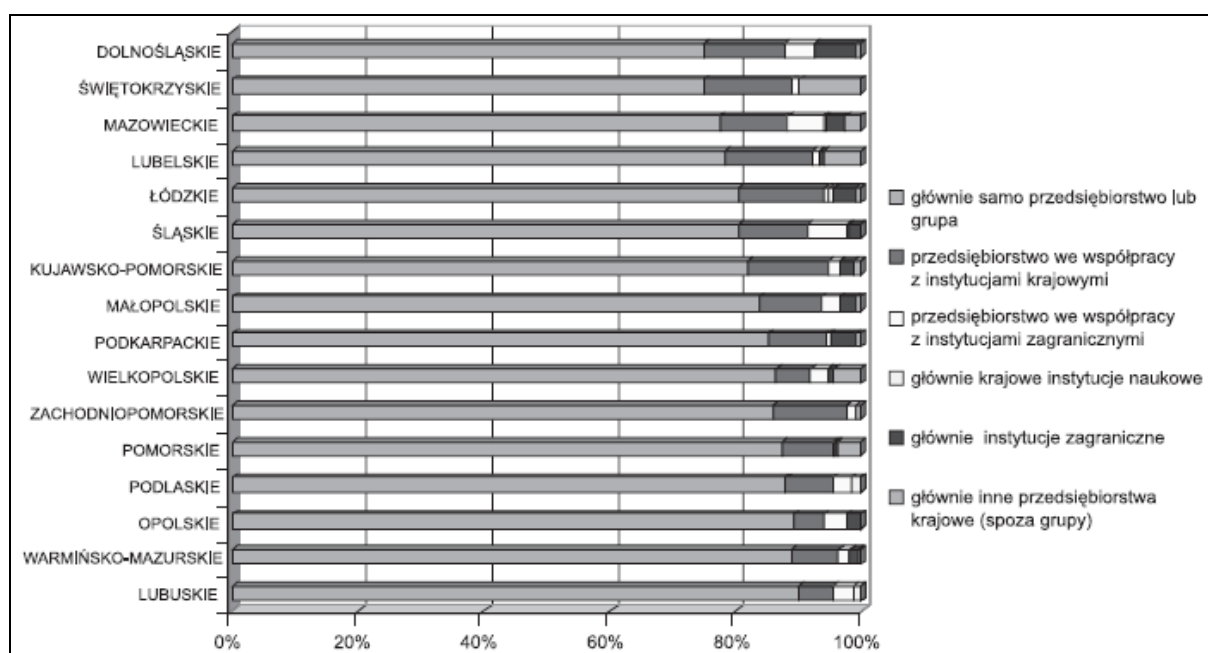
Spośród MSP najwięcej innowacji produktowych w oparciu o współpracę wdrożyły podmioty z dolnośląskiego i **świętokrzyskiego** – około 25% wszystkich. Była to głównie współpraca z instytucjami krajowymi, choć w **świętokrzyskim** wyróżniała się również współpraca z firmami krajowymi spoza grupy, a w dolnośląskim z instytucjami zagranicznymi. Wewnętrzne pochodzenie innowacji produktowych dominowało natomiast przede wszystkim wśród MSP lubuskich, warmińsko-mazurskich i opolskich.

Współpraca z innymi przedsiębiorstwami krajowymi wyróżniała się poza województwem świętokrzyskim jeszcze w lubelskim, dolnośląskim i łódzkim – po około 13% innowatorów stwierdziło takie pochodzenie innowacji. Najślabza zaś była w Wielkopolsce i opolskim – około 5% wskazań. Przedsiębiorstwo we współpracy z instytucjami zagranicznymi opracowało innowacje głównie w przypadku sektora MSP śląskiego i mazowieckiego – dotyczyło to około 6% innowatorów. Takie pochodzenie innowacji nie wystąpiło w pomorskim sektorze MSP.

Krajowe instytucje naukowe były źródłem innowacji produktowych w jakimkolwiek stopniu jedynie dla MSP regionów podlaskiego i lubuskiego (ponad 1% innowacji) oraz lubuskiego, łódzkiego, śląskiego, pomorskiego, wielkopolskiego i mazowieckiego. Innowacje opracowane przez instytucje zagraniczne miały dość duże znaczenie w przypadku innowatorów z sektora MSP w regionach – dolnośląskim, podkarpackim, łódzkim i mazowieckim – od około 7% innowatorów wskazało to pochodzenie po około 3%. Takie źródło innowacji nie pojawiło się wśród MSP podlaskich, lubuskich, zachodniopomorskich i **świętokrzyskich**.

Głównie inne przedsiębiorstwa krajowe (spoza grupy) poza świętokrzyskim miały pewne znaczenie w przypadku innowacji MSP lubelskiego, wielkopolskiego, pomorskiego i mazowieckiego – od 5,9% do 2,5% firm wdrożyło takie produkty. To źródło nie zaistniało w ogóle w sektorze MSP opolskim, śląskim, podlaskim i lubuskim.

Wykres 8. Pochodzenie innowacji produktowych MSP przemysłowych w regionach

Źródło: Innowacyjność 2008, RAPORT pod redakcją Aleksandra Żołnierskiego

Innowacje procesowe powstały na bazie współpracy lub pochodziły spoza firmy głównie w mazowieckim sektorze MSP – ponad 55% z nich, a także w zachodniopomorskim, kujawsko-pomorskim, podlaskim, dolnośląskim i lubelskim – ponad 40%. Ponad 70% innowacji MSP pochodziło z wewnątrz firmy bądź grupy w małopolskim, opolskim i warmińsko-mazurskim. Przedsiębiorstwa we współpracy z instytucjami krajowymi opracowały innowacje procesowe głównie w zachodniopomorskim i dolnośląskim – ponad 26% innowatorów. Najrzadziej to

źródło innowacji procesowych wystąpiło wśród małych i średnich firm małopolskich i opolskich – poniżej 13%.

Ponad 5% innowatorów opracowało nowe procesy we współpracy z instytucjami zagranicznymi w lubelskim, mazowieckim i śląskim, a **żaden** w **świętokrzyskim**.

Krajowe instytucje naukowe były źródłem innowacji procesowych w 11 województwach, bez kujawsko-pomorskiego, opolskiego, małopolskiego, warmińsko-mazurskiego i **świętokrzyskiego**.

Nowe procesy opracowane głównie przez instytucje zagraniczne nie zostały wdrożone jedynie przez MSP **świętokrzyskiego**, zaś najczęściej pojawiły się w łódzkim, mazowieckim i kujawsko-pomorskim – ponad 6% innowacji.

Procesy opracowane głównie przez inne przedsiębiorstwa krajowe (spoza grupy) pojawiły się w MSP wszystkich regionów, a najwięcej ich było w mazowieckim – 21% wskazań oraz wielkopolskim, **świętokrzyskim** i pomorskim – około 12% MSP innowacyjnych posłużyło się tym źródłem.

Porozumienia o współpracy w działalności innowacyjnej posiadało w latach 2004-2006 5,1% firm małych w sektorze prywatnym i tylko 2,2% w publicznym. W ujęciu odsetka przedsiębiorstw aktywnych najwięcej małych firm posiadało porozumienia o współpracy w podkarpackim – około 13%, oraz w pomorskim – 8% i dolnośląskim – około 7%. Najmniej takich porozumień zawarły natomiast podmioty zatrudniające od 10 do 49 osób w wielkopolskim i łódzkim – po około 2% przedsiębiorstw. Porozumienia z zagranicznymi partnerami najczęściej zawierały firmy ze Śląska oraz pomorskie – po około 4% aktywnych małych firm. W ogóle takie porozumienia nie występowały w **świętokrzyskim**.

W przekroju regionalnym szczególnie ważni są dostawcy jako partnerzy w innowacjach dla małych i średnich firm zachodniopomorskich, lubelskich, pomorskich i świętokrzyskich – ponad 70% firm posiadających takie umowy ma je z dostawcami. Najmniej ważni są dostawcy dla MSP podlaskich, mazowieckich i warmińsko-mazurskich – od 52% do 57% umów ich dotyczy. Klienci jako partnerzy w umowach dotyczących innowacji są najważniejsi dla MSP **świętokrzyskich** i lubelskich – około 50% z tych, które mają porozumienia ma je z klientami. Stosunkowo mało ważni są klienci dla MSP łódzkich i podlaskich – mniej niż 30% umów ich dotyczy. Z zagranicznymi klientami porozumienia mają głównie małe i średnie firmy lubuskie – 41% porozumień. Najmniej porozumień z zagranicznymi klientami mają MSP **świętokrzyskie** – zaledwie około 9% umów.

Konkurenci z Polski są partnerami w umowach o współpracy głównie firm lubelskich – 42% porozumień, a także pomorskich i **świętokrzyskich** – ponad 25% umów. Z konkurentami zagranicznymi porozumienia mają głównie firmy lubuskie oraz zachodniopomorskie i śląskie. Firmy konsultingowe z Polski są partnerami najczęściej dla MSP podlaskich i dolnośląskich – prawie co trzecia umowa ich dotyczy. Z firmami konsultingowymi zagranicznymi umowy zawarło po około 5% MSP posiadających porozumienia w wielkopolskim, śląskim i mazowieckim. W większości regionów takie porozumienia występują sporadycznie.

Porozumienia z jednostkami badawczo-rozwojowymi zawarły przede wszystkim MSP świętokrzyskie – 41% porozumień oraz śląskie, dolnośląskie, mazowieckie i wielkopolskie – po około 20% umów. Najmniej takich porozumień cechowało MSP opolskie i zachodniopomorskie – mniej niż 10% umów.

Tabela nr 21. Porozumienia o współpracy w procesie innowacyjnym z firmami konsultingowymi i nauką – odsetek MSP posiadających porozumienie

	Firmy konsul- tingowe		Placówki na- ukowe PAN	Jednostki badawczo-roz- wojowe	Zagraniczne publiczne instytut.		Szkoły wyższe	
	Polska	zagra- nica	Polska	Polska	Polska	zagra- nica	Polska	zagra- nica
Dolnośląskie	28,7	4,0	3,0	21,3	0,0	1,5	20,3	0,0
Kujawsko-pomorskie	12,4	3,1	0,0	14,4	1,0	0,0	14,4	0,0
Lubelskie	23,1	1,9	4,6	18,5	2,8	0,9	20,4	0,0
Lubuskie	7,3	0,0	1,8	16,4	0,0	0,0	10,9	0,0
Łódzkie	16,0	2,3	5,3	19,8	0,8	2,3	19,1	2,3
Małopolskie	26,9	2,3	1,7	14,3	0,0	0,6	17,1	0,0
Mazowieckie	20,5	5,1	5,4	20,5	1,9	3,5	13,2	0,0
Opolskie	16,2	4,4	1,5	4,4	1,5	1,5	29,4	1,5
Podkarpackie	21,1	1,2	6,8	14,3	0,6	0,0	13,0	3,7
Podlaskie	31,7	1,7	3,3	11,7	0,0	0,0	18,3	0,0
Pomorskie	9,6	1,8	8,4	10,8	0,0	0,0	15,7	0,6
Śląskie	14,7	5,5	2,0	22,5	0,3	1,4	18,2	0,6
Świętokrzyskie	24,1	1,9	5,6	40,7	3,7	1,9	9,3	0,0
Warmińsko-mazurskie	24,6	1,5	1,5	16,9	0,0	1,5	13,8	1,5
Wielkopolskie	22,1	5,5	0,6	20,4	0,6	1,1	18,2	0,0
Zachodniopomorskie	10,1	1,4	0,0	7,2	0,0	0,0	11,6	0,0

.Źródło: Innowacyjność 2008, RAPORT pod redakcją Aleksandra Żołnierskiego

Najwięcej porozumień ze szkołami wyższymi z Polski posiadają średnie firmy opolskie, lubelskie i dolnośląskie – od 29% po 20% umów, a najmniej **świętokrzyskie** – 9,3% porozumień. Z zagranicznymi szkołami wyższymi współpracują jedynie MSP podkarpackie, łódzkie, opolskie, warmińsko-mazurskie, śląskie i pomorskie.

Z placówkami PAN umowy o współpracy mają głównie MSP pomorskie i podkarpackie – odpowiednio 8,4% i 6,8% umów. Takie porozumienia nie występują w ogóle w kujawsko-pomorskim i zachodniopomorskim.

Z zagranicznymi instytucjami w Polsce porozumienia posiadają MSP **świętokrzyskie**, lubelskie, mazowieckie, opolskie, kujawsko-pomorskie, łódzkie, wielkopolskie, podkarpackie i śląskie. Sumarycznie najwięcej porozumień z publiczną sferą B+R i firmami konsultingowymi polskimi i zagranicznymi w ujęciu odsetka wszystkich umów mają MSP **świętokrzyskie**, dolnośląskie, lubelskie i mazowieckie.

Aktywność wszystkich krajowych MŚP objętych badaniem GUS w zakresie sprzedaży własnych technologii innym podmiotom dotyczy tylko 0,76%. Łącznie wszystkie MŚP sprzedały 201 technologii. Liderami w tym rankingu okazały się przedsiębiorstwa z województw: mazowieckiego – 31 sprzedanych technologii, pomorskiego i łódzkiego – po 28. Co trzecia technologia pochodząca z sektora MŚP znalazła nabywcę zagranicą – technologie te trafiały najczęściej do innych krajów europejskich. W dwóch województwach: opolskim i **świętokrzyskim** żadna z firm małych i średnich nie sprzedała technologii, w podlaskim i warmińsko-mazurskim, lubelskim, kujawsko-pomorskim dotyczyło to tylko pojedynczych przedsiębiorstw.

Źródła informacji w procesie innowacyjnym dla MŚP podzielić można na źródła wewnętrzne tj. wiedza pracowników oraz wiedza skodyfikowana w dokumentacji przedsiębiorstwa oraz źródła zewnętrzne (rynkowe, instytucjonalne i inne). Dla przedsiębiorstw sektora MŚP w Polsce głównym źródłem informacji w procesie innowacyjnym są źródła wewnętrzne – wskazuje na to 40% małych i 45% średnich firm. Nieco mniejsze znaczenie wewnętrznych źródeł informacji w małych firmach wynika z ich potencjału kadrowego i organizacyjnego i wpływa na konieczność większej aktywności w pozyskiwaniu informacji z otoczenia.

Kolejnym trzem źródłom tj. dostawcom, konkurencji i innym przedsiębiorstwom z tej samej dziedziny oraz udziałom w targach, konferencjach i wystawach przedsiębiorcy przypisali podobne znaczenie. Na podobnym poziomie ważności oceniono udział w targach, konferencjach i wystawach, które poza aspektem doksztalcenia i prezentowania własnej

oferty są również miejscem podpatrywania i śledzenia rozwiązań stosowanych przez konkurencję, nawiązywania kontaktów biznesowych itp. Znaczenie tego źródła szczególnie silnie podkreślane jest przez małe firmy z województw: łódzkiego i **świętokrzyskiego** (30% firm) oraz średnie z lubuskiego, zachodniopomorskiego i podkarpackiego

Pozostałe źródła informacji mają relatywnie mniejsze znaczenie w pozyskiwaniu informacji, która może przydać się w procesie innowacyjnym. Sporadycznie wskazywanym przez przedsiębiorców źródłem informacji są firmy konsultingowe, laboratoria komercyjne, placówki naukowe Polskiej Akademii Nauk, jednostki badawczo-rozwojowe, szkoły wyższe, zagraniczne publiczne instytucje badawcze oraz towarzystwa i stowarzyszenia naukowo-techniczne, specjalistyczne i zawodowe oraz inne podmioty tego typu. W sektorze MŚP za istotne źródło uznaje je tylko od 3% do 7% firm. Niedostrzeganie tych źródeł wiedzy przez przedsiębiorców z firm innowacyjnych świadczy o słabości współpracy między firmami sektora MŚP a instytucjami otoczenia biznesu a w szczególności współpracy sektora nauki i przedsiębiorstw. Na ten właśnie typ współpracy kładą obecnie nacisk polityki państw najbardziej rozwiniętych, gdyż od jej przebiegu zależy, czy dany kraj będzie w stanie generować nowe technologie, które są uzależnione od wiedzy podstawowej, powstającej ciągle głównie na uczelniach. Aktualnie ze względu na krótki cykl życia produktów równie ważna jest zdolność do szybkiego aplikowania nowych rozwiązań – tylko wówczas dana wiedza podstawowa przyniesie wymierne korzyści rozwojowe.

Bez udrożnienia kanałów transferu wiedzy między sektorem nauki a przemysłem nie będzie możliwa poprawa poziomu innowacyjności polskich przedsiębiorstw sektora MŚP. Niski odsetek wskazań dotyczących korzystania z dorobku nauki (uczelni wyższych, jednostek B+R) jako ważnego źródła informacji w procesie innowacyjnym przy jednocześnie większym odsetku wskazań dotyczących współpracy z ośrodkami naukowymi może oznaczać występowanie zakłóceń w transferze wiedzy polegających na braku przygotowania przedsiębiorców do absorpcji wiedzy płynącej z nauki lub wskazywać na problem bardziej dotkliwy a mianowicie brak wiedzy w instytucjach otoczenia biznesu, która byłaby rzeczywiście kluczowa dla innowacji firm.

BARIERY W DZIAŁALNOŚCI INNOWACYJNEJ

Czynniki utrudniające działalność innowacyjną podzielić można na te, o charakterze ekonomicznym tj. brak środków własnych i zewnętrznych na finansowanie działalności innowacyjnej, zbyt wysokie koszty wdrażania innowacji; czynniki związane z szeroko

rozumianą wiedzą tj. brak odpowiednio wykwalifikowanego personelu, brak informacji na temat technologii, na temat rynków, problemy ze znalezieniem odpowiednich partnerów oraz czynniki rynkowe tak jak zbyt daleko posunięta monopolizacja rynku, niepewny popyt. Obok powyższych czynników niska aktywność innowacyjna przedsiębiorstw może wynikać w ogóle z braku potrzeby podejmowania takiej działalności albo zupełnego braku popytu na innowacje.

We wszystkich regionach najważniejszym czynnikiem ograniczającym aktywność innowacyjną firm okazał się czynnik ekonomiczny. Przedsiębiorcy nie podejmują się działalności innowacyjnej z uwagi na brak środków finansowych – taką opinię wyraziło w badaniu GUS 37% małych firm innowacyjnych i 31% średnich. Podobny odsetek przedsiębiorców – 36% małych i 32% średnich firm wskazuje na zbyt wysokie koszty innowacji. Nieco mniejsze znaczenie przypisują przedsiębiorcy ograniczeniom i trudnościom związanym z pozyskiwaniem zewnętrznych środków na finansowanie działalności innowacyjnej – dotyczy to 29% małych innowatorów i 26% średnich.

Druga pod względem ważności kategoria czynników utrudniających proces innowacyjny to czynniki rynkowe w tym szczególnie niepewny popyt i opanowanie rynku przez dominujące przedsiębiorstwo. Wśród małych firm niepewny popyt uznany został przez 22% firm za istotną barierę, dokładnie taki sam odsetek przedsiębiorców wskazał na monopolizację rynku na którym działają. Wśród firm średnich odsetek ten wyniósł odpowiednio 17% i 15%.

Niepewny popyt to problem zgłaszany głównie przez firmy łódzkie, małopolskie i podlaskie zaś zdominowanie rynku przez głównego gracza odczuwają szczególnie MŚP z województwa śląskiego i **świętokrzyskiego**.

Trzecia co do istotności kategoria czynników utrudniających procesy innowacyjne to czynniki dotyczące dostępu do wiedzy. W tej grupie czynników głównym problemem zgłaszanym przez przedsiębiorców zarówno przez małe jak i średnie przedsiębiorstwa jest znalezienie partnerów – dotyczy to 15% małych firm i 10% średnich oraz trudności wynikające z braku wykwalifikowanego personelu.

Brak natomiast informacji na temat technologii i rynków uznany został za istotną barierę przez 7% małych i 7% średnich firm. Najdotkliwiej brak informacji o technologii i rynku odczuwają małe i średnie firmy z województwa podlaskiego. Przeszkody te są najmniej istotne w województwie opolskim w grupie małych firm i województwach: **świętokrzyskim**, opolskim i łódzkim wśród firm średnich. Część firm w ogóle nie widzi potrzeby podejmowania działalności innowacyjnej – ogółem dotyczy to 8% małych i 7% średnich firm.

Warto zaznaczyć, iż w działaniu doradczym 2.1 SPO WKP skierowanym do sektora MSP wzięły udział głównie firmy małe (54%). Ponad połowa firm korzystających z dotacji na doradztwo była zlokalizowana w miastach powyżej 100 tysięcy mieszkańców, a jedynie 15% przedsiębiorstw miało siedzibę na wsi. Projekty w ramach działania 2.1 realizowano najczęściej w województwach: mazowieckim (17%), wielkopolskim (14%), małopolskim (13%), najrzadziej natomiast w województwie warmińsko-mazurskim (1,5%), opolskim (0,7%), **świętokrzyskim (0,5%)**. Średnia wysokość dotacji udzielonej na zakup usług doradczych wyniosła 20 270 PLN, zaś przeciętna wartość dotacji (mediana) wyniosła 11 000 zł. Spośród badanych beneficjentów działania 2.3 SPO WKP najliczniejszą grupą były średnie przedsiębiorstwa (46%) oraz firmy małe (45%). Mikroprzedsiębiorstwa stanowiły zaledwie 9% całej grupy. Projekty inwestycyjne badanych przedsiębiorstw były realizowane w pierwszej kolejności w województwie wielkopolskim (11%), mazowieckim (10%), śląskim (10%), małopolskim i łódzkim (po 9%). Natomiast projekty realizowane w lubelskim, lubuskim, zachodniopomorskim, opolskim i **świętokrzyskim** stanowiły najniższy odsetek (3%).

W Polsce działa także **Krajowa Sieć Innowacji (KSI)** - grupa usługodawców KSU świadczących usługi doradcze o charakterze proinnowacyjnym, zgodnie z określonym i badanym standardem. Standard ten określa Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 27 stycznia 2005 r. w sprawie Krajowego Systemu Usług dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw. Zgodnie z nową strategią rozwoju Krajowego Systemu Usług, KSI ma świadczyć usługi w zidentyfikowanym obszarze luki rynkowej w zakresie innowacji. W chwili obecnej usługi te obejmują przeprowadzenie audytu technologicznego oraz obsługę procesu transferu technologii w zakresie:

- przygotowania oferty lub zapytania o technologię,
- przeglądu profili i nawiązania kontaktu z dostawcami lub odbiorcami technologii,
- pomocy doradczą we wdrażaniu technologii lub podczas negocjacji i zawierania umowy pomiędzy odbiorcą a dostawcą technologii,
- monitorowania wdrażania technologii lub realizacji umowy oraz inne aspekty pomocy powdrożeniowej.

W 2009 roku, PARP rozstrzygnęła konkurs na wsparcie ośrodków KSU należących do Krajowej Sieci Innowacji w ramach projektu systemowego PARP „Rozwój usług doradczych o charakterze proinnowacyjnym świadczonych przez ośrodki Krajowej Sieci Innowacji”.

Wsparcie uzyskały 22 ośrodki Krajowej Sieci Innowacji KSU, z 13 województw, które bezpłatnie świadczą usługi proinnowacyjne na rzecz przedsiębiorców.

Proces świadczenia tych usług finansowany jest z działania 5.2. Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, natomiast przedsięwzięcia służące zapewnieniu odpowiednich kwalifikacji konsultantów je świadczących, współdziałaniu w ramach sieci oraz podnoszeniu potencjału organizacji do świadczenia tych usług, z poddziałania 2.2.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

W województwie rolę takiej jednostki pełni SCITT a jednostką naukową współpracującą z KSI jest Politechnika świętokrzyska.

Ośrodki KSI świadczą bezpłatnie usługi proinnowacyjne dla przedsiębiorstw w zakresie audytu i transferu technologii.

Krzysztof B Matusiak

„Ośrodki Innowacji i Przedsiębiorczości w Polsce. SOOIPP Raport – 2007” -

Łódź/Kielce/Poznań 2007

http://www.sooipp.org.pl/pliki/biblioteka/raport_lodz-poznan_2007.pdf

Wersja książkowa Raportu ukazała się w ramach projektu „Kielecki Inkubator Technologiczny” realizowanego przez Gminę Kielce.

Jest to szósta edycja raportu, który ma charakter informacyjno-popularyzacyjny. Raport zawiera prezentację potencjału i dotychczasowych osiągnięć oraz identyfikację kierunków i barier rozwoju poszczególnych typów ośrodków.

Zorientowane na wspieranie przedsiębiorczości, transfer i komercjalizację technologii oraz poprawę konkurencyjności lokalne i regionalne programy gospodarcze wymagają profesjonalnej obudowy instytucjonalnej. W praktyce oznacza to potrzebę tworzenia instytucji rozwoju lokalnego, wyspecjalizowanych w działaniach na rzecz rozwoju gospodarczego poprzez:

- wspieranie przedsiębiorczości, samozatrudnienia, ułatwianie startu i pomoc nowotworzonym prywatnym firmom; promocję i poprawę konkurencyjności MSP;

– tworzenie warunków dla transferu nowych rozwiązań technologicznych do gospodarki i pomoc

w realizacji przedsięwzięć innowacyjnych;

– podnoszenie jakości zasobów ludzkich przez edukację, szkolenia i doradztwo oraz upowszechnianie wzorów pozytywnego działania;

– zagospodarowanie zasobów i realizację przedsięwzięć infrastrukturalnych;

– tworzenie sieci współpracy i partnerstwa różnych podmiotów działających na rzecz dynamizacji rozwoju, wzrostu dobrobytu i zasobności mieszkańców.

Dla podmiotów aktywnych w obszarze wsparcia przedsiębiorczości, innowacyjności i konkurencyjności przyjęło się wiele określeń: infrastruktura innowacji i transferu technologii, niekomercyjne otoczenie biznesu, instytucje wsparcia rozwoju gospodarczego, instytucje wsparcia itp. W Polsce najczęściej używa się nazwy **„ośrodki innowacji i przedsiębiorczości”**

Struktura i zakres podejmowanych przez poszczególne instytucje zadań jest zdeterminowana: celami lokalnej/regionalnej strategii rozwoju, uwarunkowaniami kulturowymi, sytuacją ekonomiczną i poziomem rozwoju gospodarczego. Nie ma jednocześnie jednego, uniwersalnego wzorca organizacyjnego i funkcjonalnego dla omawianych instytucji. Działalność każdej z nich jest uzależniona od: zasobów uzyskanych od udziałowców, przyjętej misji, sprawności i przygotowania merytorycznego pracowników, możliwości pozyskiwania zewnętrznych środków na działalność statutową oraz ich odbioru przez lokalną społeczność.

Instytucje wspierania rozwoju gospodarczego umożliwiają aktywizację wewnętrznych (endogenicznych) zasobów regionów i pełniejsze wykorzystanie lokalnych czynników wzrostu.

Funkcjonalnie omawiane instytucje koncentrują swoją aktywność na newralgicznych dla procesów rozwojowych obszarach wspierania przedsiębiorczości i procesów innowacyjnych w formie:

- 1) szerzenia wiedzy i umiejętności poprzez doradztwo, szkolenia, informację w ramach ośrodków szkoleniowo-doradczych;
- 2) pomocy w transferze i komercjalizacji nowych technologii w ramach centrów transferu technologii;
- 3) pomocy finansowej (*seed* i *start-up*) w formie parabankowych funduszy pożyczkowych, załączkowych i poręczeń kredytowych oferowanej osobom podejmującym działalność gospodarczą i młodym firmom bez historii kredytowej;

- 4) asysty w tworzeniu nowych firm w otoczeniu instytucji naukowych i szkół wyższych, zakładanych przez studentów, absolwentów, doktorantów i pracowników naukowych w preinkubatorach i akademickich inkubatorach przedsiębiorczości;
- 5) szerokiej pomocy doradczej, technicznej i lokalowej dla nowo powstałych przedsiębiorstw w inkubatorach przedsiębiorczości i centrach technologicznych;
- 6) tworzenia skupisk przedsiębiorstw (klastrow) i animacji innowacyjnego środowiska poprzez łączenie na określonym zagospodarowanym terenie usług biznesowych i różnych form pomocy firmom w ramach: parków technologicznych, stref biznesu, parków przemysłowych.

Na podstawie przeprowadzonych w drugiej połowie 2007 r. 25 badań i analiz można określić szacunkową liczbę działających w Polsce ośrodków innowacji i przedsiębiorczości na 694, w tym:

- 326 ośrodków szkoleniowo-doradczych;
- 87 centrów transferu technologii;
- 49 preinkubatorów (akademickie inkubatory przedsiębiorczości);
- 84 lokalne i regionalne fundusze pożyczkowe;
- 64 fundusze poręczeń kredytowych;
- 6 funduszy kapitału zaangażowanego;
- 47 inkubatorów przedsiębiorczości;
- 16 inkubatorów technologicznych;
- 15 parków technologicznych.

W układzie terytorialnym ośrodki innowacji i przedsiębiorczości znaleźć można na terenie całego kraju, jednak ich oddziaływanie jest ciągle ograniczone. Na terenach wiejskich działa tylko 9 ośrodków, co drugi powiat i ponad 3/4 gmin (głównie wiejskich) nie posiada instytucji wspierania rozwoju. Obserwuje się koncentrację ośrodków w aglomeracjach oraz dużych i średnich miastach (71,6%). Na terenach wiejskich i w małych miastach (do 50 tys. mieszkańców) identyfikuje się łącznie 28,4% ośrodków. Najsilniejsza koncentracja ma miejsce wokół aglomeracji (Warszawa, Trójmiasto, Kraków, Poznań) i dużych miast oraz w regionach poddanych programom restrukturyzacji (Górny Śląsk, Zagłębie Wałbrzyskie, Region Łódzki, Mielec).

Według województw największe nasycenie ośrodkami innowacji i przedsiębiorczości autorzy prowadzonych badań identyfikują na Górnym Śląsku (75) oraz na Mazowszu (65) i w

Wielkopolsce (64), a najmniejsze w województwie opolskim (16), lubuskim (21) i **świętokrzyskim** (23). Ocena wygląda inaczej, kiedy bierze się pod uwagę potencjalnych odbiorców. Dostępność ośrodków w przeliczeniu na liczbę mieszkańców, aktywnych firm czy nowopowstałych podmiotów zdecydowanie najgorzej kształtuje się w województwie mazowieckim. Znacznie lepiej prezentują się relatywnie biedne regiony: Podlasie, Warmia i Mazury czy Świętokrzyskie.

Tabela nr 22. Nasycenie polskich regionów ośrodkami innowacji i przedsiębiorczości

Województwo	Liczba OLiP	Liczba mieszkańców (w tys.) na jeden OLiP	Liczba aktywnych firm (dane GUS) na jeden OLiP	Liczba nowo utworzonych firm (dane GUS) na jeden OLiP
Polska	694	55,7	2444	433
Dolnośląskie	51	56,8	2338	509
Kujawsko-Pomorskie	35	59,1	2275	455
Lubelskie	42	52,1	1769	297
Lubuskie	21	48,1	2055	435
Łódzkie	43	60,3	2789	427
Małopolskie	47	69,3	2975	518
Mazowieckie	65	80,3	4334	733
Opolskie	16	70,2	2441	401
Podkarpackie	45	46,6	1452	252
Podlaskie	35	34,4	1147	219
Pomorskie	49	44,7	2206	433
Śląskie	75	63,6	2894	429
Świętokrzyskie	23	64,5	2084	386
Warmińsko-Mazurskie	37	39,7	1548	300
Wielkopolskie	64	52,5	2588	459
Zachodniopomorskie	45	37,7	2129	404

Źródło: OŚRODKI INNOWACJI I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI W POLSCE, Krzysztof B Matusiak

Tym samym dominuje koncentracja działalności wsparcia w regionach o dużym potencjale gospodarczym i silnym rynku. Jeśli spojrzeć na potencjalny rynek odbiorców usług, to słabsze regiony i tak charakteryzują się większą dostępnością do ośrodków innowacji i przedsiębiorczości. Oczywiście zaprezentowane zestawienie nie dotyczy kwestii potencjału samych instytucji. Podmioty w regionach peryferyjnych dysponują z reguły znacznie słabszym zapleczem kadrowym i technicznym. Zatem rozwijany w Polsce system wsparcia aktywizuje obszary, które są już dynamiczne, prowadząc tym samym do dalszego pogłębienia dysproporcji rozwojowych w ujęciu przestrzennym.

Dotychczasowy rozwój polskich ośrodków innowacji i przedsiębiorczości należy uznać za sukces lokalnych społeczności i osób bezpośrednio związanych z analizowanymi inicjatywami. Wnoszą one nową jakość w swoje otoczenie uaktywniając lokalną społeczność, transferując nowe doświadczenia i pomoc zewnętrzną, a przede wszystkim pomagając ludziom w realizacji ich biznesowych planów. Wymierne, policzalne efekty to tylko część socjo-ekonomicznych korzyści z ich działania. Szerszy rachunek powinien uwzględniać społeczne i psychologiczne korzyści pokazujące potrzebę aktywności i samoorganizacji społeczności lokalnych.

W ostatnich latach wzrosła także różnorodność instytucjonalnych form wsparcia – preinkubatory, inkubatory technologiczne i fundusze kapitału zaangażowanego. Otoczenie innowacyjnych firm wzbogaciło się również kilkoma sieciami aniołów biznesu oraz wzrosła aktywność funduszy *venture capital*. O niespotykanej w dotychczasowej historii ośrodków dostępności środków finansowych świadczy dynamiczny wzrost budżetów oraz spadek poziomu samofinansowania (pokrycia wydatków dochodami własnymi). Stan ten utrzyma się przez najbliższe lata, stanowiąc szansę na konsolidację systemu wsparcia. Trzeba jednak pamiętać, że po 2013 r. utrzymanie instytucji w znacznie większym zakresie będzie spoczywać na środowiskach lokalnych.

Większość ośrodków oferuje doradztwo i szkolenia w zakresie utworzenia firmy, opracowania biznesplanu i wniosku kredytowego oraz usługi w obszarze: marketingu, finansów, księgowości i doradztwa podatkowego. Czas trwania szkoleń oraz liczba uczestników jest zróżnicowana w zależności od tematyki oraz możliwości technicznych i lokalowych ośrodka. W ostatnich latach zdecydowanie największą popularnością cieszyły się sesje informacyjne i kursy dotyczące wykorzystania funduszy strukturalnych przez MSP jak i samorządy lokalne.

1. Podstawowym typem ośrodków innowacji są Centra Transferu Technologii (CTT). Pod tą nazwą kryje się zróżnicowana organizacyjnie grupa nie nastawionych na zys jednostek doradczych, szkoleniowych i informacyjnych realizujących programy wsparcia transferu i komercjalizacji technologii i wszystkich towarzyszących temu procesowi zadań. Działalność CTT na styku sfery nauki i biznesu, ma zaowocować absorpcją nowoczesnych technologii przez działające w regionie małe i średnie firmy, a tym samym przyczynić się do podniesienia innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw oraz regionalnych struktur gospodarczych.

CTT są naturalnym partnerem parków i inkubatorów technologicznych, preinkubatorów, funduszy ryzyka i innych instytucji, w realizacji programów wspierania innowacyjności gospodarki. Część zadań dotyczących wsparcia technologicznego i biznesowego innowacyjnych firm, jest realizowana przez pracowników CTT w zakresie:

- 1) dostępu do baz danych i informacji technologicznej;
- 2) doradztwa technologiczne i patentowe;
- 3) pośrednictwa w kontaktach z twórcami techniki;
- 4) pozyskiwania funduszy na rozwój przedsięwzięć innowacyjnych;
- 5) poszukiwania partnerów i pośrednictwo kooperacyjne;
- 6) promocji firm i rozwijanych projektów;
- 7) pomocy w zakresie certyfikacji i ochrony prawnej.

W układzie regionalnym co piąte CTT znajduje się w województwie mazowieckim, w tym 11 bezpośrednio w Warszawie. Ma to związek z koncentracją krajowych zasobów B+R w stolicy. Kolejne regiony to Wielkopolska (10 CTT) i Małopolska (9 CTT). Najmniejsze natomiast nasycenie omawianymi podmiotami występuje w województwie zachodniopomorskim (1 CTT) oraz lubuskim i świętokrzyskim (po 2)⁷.

2. W wyniku aktywności Fundacji Akademickie Inkubatory Przedsiębiorczości największą dynamikę obserwuje się w odniesieniu do preinkubatorów. Z 30 preinkubatorami na uczelniach w całej Polsce, Fundacja stworzyła największą tego typu sieć w Europie.

Akademickie inkubatory przedsiębiorczości działają w Polsce od kilku lat i ciągle powinno się mówić o „docieraniu się” koncepcji adekwatnych do krajowych i lokalnych warunków. Przeprowadzone badania umożliwiły autorom cytowanego raportu, identyfikację w drugiej połowie 2007 r. łącznie 44 preinkubatorów.⁸ Jednocześnie liczba inicjatyw zmienia się praktycznie z dnia na dzień a nowym inicjatywom sprzyjają: klimat medialny, definiowane priorytety wykorzystania funduszy europejskich w okresie programowania 2007-2013 oraz relatywnie niskie nakłady finansowe niezbędne do uruchomienia tego typu inkubatora.

Działalność preinkubatorów nadal w bardzo niewielkim zakresie jest powiązana z procesem dydaktycznym uczelni. Działalność w inkubatorze jest traktowana jako dodatkowa aktywność

⁷ Świętokrzyskie Centrum Innowacji i Transferu Technologii oraz Ośrodek Innowacji NOT - Kielce

⁸ Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości przy Akademii Świętokrzyskiej, Kielce (obecnie Uniwersytet Jana Kochanowskiego), oraz Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości przy Wyższej Szkole Biznesu i Przedsiębiorczości - Ostrowiec Świętokrzyski

– poza zajęciami dydaktycznymi. Widoczne są natomiast pierwsze próby powiązania działalności AIP z kursową specjalnością w zakresie „przedsiębiorczości”. Ciągłe preinkubatory, jak i pozostałe ogniwa infrastruktury transferu technologii, pozostają zasadniczo na marginesie zadań statutowych szkół wyższych przy małym zaangażowaniu, a często i zainteresowaniu władz uczelni. W opinii dyrektorów inkubatorów uczelnianych, zdecydowanie lepsze warunki i większą otwartość gwarantują szkoły niepubliczne. Z drugiej jednak strony jakość pomysłów i zaangażowanie studentów jest zdecydowanie większe na renomowanych uczelniach państwowych.

3. Lokalne i Regionalne Fundusze Pożyczkowe (FP) to parabankowe jednostki, wspomagająca lokalny rozwój społeczno-ekonomiczny poprzez kreowanie nowych podmiotów gospodarczych i miejsc pracy, jak również postaw sprzyjających przedsiębiorczości. Fundusze świadczą pomoc finansową w formie preferencyjnych pożyczek dla rozpoczynających działalność gospodarczą oraz małych, rozwojowych firm nie posiadających wystarczającej historii kredytowej lub wymaganych zabezpieczeń dla banku komercyjnego.

W drugiej połowie 2007 r. zidentyfikowano w Polsce 84 fundusze pożyczkowe o lokalnym lub regionalnym charakterze. FP odgrywają coraz ważniejszą rolę dostarczyciela kapitału zewnętrznego dla nowotworzonych i najmniejszych firm. Na uwagę zasługuje nie uwzględnionych w opracowaniu, 5 systemów mikrokredytowania o zasięgu ogólnokrajowym⁹.

W układzie regionalnym najwięcej funduszy jest zlokalizowanych w województwie śląskim (9), a dalej w kolejności w warmińsko-mazurskim (7) oraz wielkopolskim i małopolskim po 6. Najmniej natomiast w świętokrzyskim¹⁰ i kujawsko-pomorskim (po 3).

4. Obok funduszy pożyczkowych należy wymienić Fundusze Poręczeń Kredytowych, które są nie nastawionymi na zysk jednostkami parabankowymi, wspomagającymi lokalny rozwój społeczno-ekonomiczny. Fundusze świadczą pomoc finansową w formie poręczeń dla

⁹ (1) Fundusz MIKRO Sp. z o.o., (2) Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej, (3) Program Mikropożyczek Fundacji Wspomagania Wsi, (4) Fundacja na Rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa, (5) Program Pierwszy Biznes – Pożyczki Banku Gospodarstwa Krajowego na rozpoczęcie działalności gospodarczej.

¹⁰ (1) Pierzchnica – Fundacja Rozwoju Regionu Pierzchnica, (2) Końskie – Fundusz Rozwoju Przedsiębiorczości, (3) Starachowice – Fundacja Agencja Rozwoju Lokalnego

małych, rozwojowych firm nie posiadających wystarczającej historii kredytowej lub wymaganych przez bank komercyjny zabezpieczeń.

W drugiej połowie 2007 r. Zidentyfikowano w Polsce 64 fundusze tworzone głównie z inicjatywy władz samorządowych od szczebla lokalnego po wojewódzki. Lokalizacja funduszy poręczeniowych jak dotąd zależy głównie od aktywności lokalnych lub regionalnych organizacji i instytucji, w tym przede wszystkim od władz samorządowych i organizacji pozarządowych tworzących infrastrukturę wspierania przedsiębiorczości.

Najliczniej fundusze występują na północy i południu Polski, najmniej jest ich w Polsce centralnej i wschodniej. Po siedem funduszy jest zlokalizowanych w województwie warmińsko-mazurskim, dolnośląskim, a dalej w kolejności po 6 w zachodniopomorskim, śląskim i pomorskim. Najmniej natomiast (po 1) w lubuskim, świętokrzyskim¹¹, opolskim. Należy pokreślić, że ponad 40% FPK działa w małych miastach do 50 tys. mieszkańców. Fundusze poręczeniowe są typem ośrodków najczęściej spotykanym w regionach peryferyjnych.

5. W drugiej połowie 2007 r. działało w Polsce 47 inkubatorów przedsiębiorczości¹². Spadek liczby podmiotów (rok 2004 – 53) wynika z przesunięcia kilku inkubatorów do kategorii inkubatory technologiczne (np. Mielec, Kalisz, Szczecin). Równocześnie podjęto szereg nowych inicjatyw, ale jednocześnie nie ustrzeżono się likwidacji.

Omawiając ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce należy zauważyć, że w przygotowaniu jest Kielecki Inkubator Technologiczny (www.inkubator.kielce.pl) oraz Regionalne Centrum Naukowo-Technologiczne w Podzamczu Chęcińskim (<http://www.rcnt.pl>).

Obydwie inicjatywy będą współfinansowane z funduszy strukturalnych. Zostały ujęte na Liście Projektów Indywidualnych w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej i obecnie są na etapie przygotowania dokumentacji projektowej.

¹¹ Starachowice – Fundacja Agencja Rozwoju Lokalnego

¹² W województwie świętokrzyskim funkcje taką pełniły: Ostrowiec Świętokrzyski – Inkubator Przedsiębiorczości, Starachowice – Starachowicki Inkubator Przedsiębiorstw

1. Regionalne Centrum Naukowo-Technologiczne zostało powołane jako jednostka budżetowa przy Urzędzie Marszałkowskim Województwa świętokrzyskiego w 2009 r. W skład RCNT ma wejść Regionalny Park Naukowo-Technologiczny oraz Regionalny Inkubator Technologiczny zlokalizowane w Podzamczu k. Chęciny i ma być miejscem spotkania nauki z biznesem, skupiającym na swoim terenie zarówno duże znane przedsiębiorstwa, jak też przedsiębiorstwa utworzone przez pracowników naukowych, studentów i absolwentów, instytucje otoczenia biznesu oraz jednostki naukowo-badawcze świadczące swe usługi na rzecz przemysłu.

RCNT ma stworzyć warunki organizacyjne, materialne i logistyczne dla transferu osiągnięć nauki i nowych technologii do przedsiębiorstw oraz działalności badawczo-wdrożeniowej. Centrum stworzy struktury informacyjne, doradcze i konsultingowe działające na rzecz przedsiębiorczości opartej na wiedzy, ułatwiające współpracę regionalnym firmom z Unią Europejską. Kluczowym dla powodzenia przedsięwzięcia jest wybudowanie Regionalnego Inkubatora Technologicznego. To właśnie Inkubator będzie miejscem tworzenia firm typu spin-off oraz start-up. Inkubacja takich przedsiębiorstw będzie jednym ze strategicznych celów działania Regionalnego Centrum Naukowo-Technologicznego. Ważnym elementem działalności RCNT będzie także prowadzenie procesów inwestycyjnych oraz stwarzanie optymalnych warunków do inwestowania na swoim terenie. Regionalne Centrum Naukowo-Technologiczne za cel stawia sobie stać się jednostką kreującą kulturę innowacyjną w Województwie Świętokrzyskim poprzez budowanie środowiska przyjaznego innowacjom, działania na rzecz podnoszenia świadomości wszystkich środowisk (samorządów, instytucji otoczenia biznesu, jednostek sektora B+R, przedsiębiorców, społeczeństwa) na temat znaczenia innowacji i przedsiębiorczości w rozwoju gospodarczym regionu.

2. Kielecki Inkubator Technologiczny – został utworzony jako jednostka budżetowa Urzędu Miasta Kielce 2008 r. Od początku swego istnienia współpracuje z małymi i średnimi przedsiębiorstwami, uczelniami wyższymi, przedsiębiorcami oraz samorządem lokalnym biorąc aktywny udział w działaniach na rzecz rozwoju miasta Kielce i regionu świętokrzyskiego. W lipcu 2009 r. jednostka zmieniła nazwę na "Kielecki Park Technologiczny".

Kielecki Inkubator Technologiczny realizował projekt w 2007 - 2008 r. w trzech obszarach: opracowano niezbędne dokumenty, m.in. „Koncepcję programową” dla Kieleckiego Parku Technologicznego i Studium wykonalności inwestycji, budowano partnerstwo pomiędzy Beneficjentami Ostatecznymi, rozpowszechniano wiedzę z zakresu innowacji i transferu

technologii, poprzez organizację cyklu konferencji, a także wyjazdy studyjne do parków oraz inkubatorów technologicznych w kraju i za granicą.

Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową

„Konkurencyjność województwa pomorskiego”

– *opracowanie na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, Gdańsk*
2009

http://www.midwig.woj-pomorskie.pl/assets/files/RAPORTY_I_BADANIA/raport_konkurencyjnosc/Raport_konkurencyjnosc.pdf

Celem opracowania jest przedstawienie poszerzonej koncepcji badań konkurencyjności województwa pomorskiego na tle pozostałych regionów. Wyniki badań dotyczą poziomu konkurencji czynnikowej i wynikowej i obejmują także zmiany wskaźników w ciągu sześciu lat 2002-2007.

W ocenie konkurencyjności wynikowej wykorzystano trzy wskaźniki: Produkt Regionalny Brutto per capita, udział eksportu w produkcji sprzedanej przemysłu, zagraniczny kapitał podstawowy na mieszkańca. Konkurencyjność czynnikowa została przeanalizowana w sześciu aspektach: wydajność gospodarki, poziomu innowacyjności, stopnia samodzielności, jakość kapitału ludzkiego, warunki życia, infrastruktura. Autorzy największe znaczenie przypisali wydajności oraz innowacyjności.

Pomiar poziomu innowacyjności ogółem oraz w poszczególnych rodzajach działalności gospodarczej (przemysł, usługi oraz działalność wysoko technologiczna) przeprowadzono uwzględniając: wielkość nakładów na działalność badawczo-rozwojową, liczbę udzielonych patentów w relacji na 10 tys. mieszkańców oraz znaczenie firm innowacyjnych w gospodarce regionu.

Innowacyjność jest istotnym elementem konkurencyjności z uwagi na silne powiązania działalności innowacyjnej:

- ze zdolnością do konkurowania na rynkach międzynarodowych,
- utrzymaniem wysokiego tempa rozwoju gospodarczego,
- powstawaniem lepszych miejsc pracy,

- zapewnieniem mniejszej zależności innowacyjnej gospodarki od wahań światowej koniunktury gospodarczej.

Analiza trzech wybranych rodzajów działalności gospodarczej w okresie 2002-2007 wskazuje na niską konkurencyjność województwa świętokrzyskiego. Bazując na wynikach badań należy zauważyć, że w większości analizowanych wskaźników pozycja województwa świętokrzyskiego uległa pogorszeniu, z wyjątkiem kapitału ludzkiego (+5) w przemyśle i zaawansowanych technologiach (+2).

Wskaźnik ogólnej konkurencyjności województwa w latach 2002-2007 odnotował spadek o – 0,14, co przesunęło województwo świętokrzyskie z 14-go na ostatnie miejsce w rankingu 16-tu regionów.

Badania konkurencyjności regionów oprócz określenia pozycji i potencjału konkurencyjnego regionu, powinny służyć wypracowaniu rekomendacji dla działań administracji regionalnej skierowanych na podnoszenie poziomu konkurencyjności regionalnej gospodarki. Doświadczenia innych regionów europejskich wskazują, że systematyczna ocena konkurencyjności połączona z analizą przyczynowo-skutkową może służyć lepszemu ukierunkowaniu polityki rozwoju i konkretnych działań samorządów zarówno lokalnych, jak i regionalne.

Jako przykładowe możliwe działania można wskazać:

- wykorzystanie zachęt w postaci ulg podatkowych do wdrażania innowacji
- przygotowanie terenów pod inwestycje o wysokim potencjale technologicznym
- monitorowanie potrzeb przedsiębiorczości
- wspieranie centrów obsługi inwestora,
- stymulowanie kooperacji pomiędzy biznesem i instytucjami badawczo-rozwojowymi
- tworzenie mechanizmów transferu innowacji wspartych infrastrukturą umożliwiającą tworzenie i rozwój firm innowacyjnych

Tabela nr 23. Wartości bazowych wskaźników konkurencyjności województwa świętokrzyskiego w latach 2002 – 2007

aspekty konkurencyjności	przemysł			usługi			zaawansowane technologie			ogółem		
	2002	2007	zmiana 2007-2002	2002	2007	zmiana 2007-2002	2004	2007	zmiana 2007-2004	2002	2007	zmiana 2007-2002
ogółem	- 0,19 (10)	- 0,40 (12)	- 0,21 (-2)	- 0,23 (10)	- 0,46 (11)	- 0,23 (-1)	- 0,33 (11)	- 0,40 (11)	- 0,07 (0)	- 0,61 (14)	- 0,75 (16)	- 0,14 (-2)
wydajność	- 0,13 (8)	- 0,44 (12)	- 0,31 (-4)	- 0,51 (14)	- 0,80 (16)	- 0,29 (-2)	- 0,47 (11)	- 0,83 (16)	- 0,36 (-5)	- 1,04 (13)	- 1,36 (15)	- 0,32 (-2)
innowacyjność	- 0,35 (13)	- 0,77 (14)	- 0,42 (-1)	- 0,18 (9)	- 0,19 (9)	- 0,01 (0)	- 0,15 (9)	- 0,17 (8)	- 0,02 (+1)	- 0,8 (16)	- 0,96 (16)	- 0,16 (0)
samodzielność	- 0,27 (10)	- 0,50 (14)	- 0,23 (-4)	- 0,27 (10)	- 0,50 (14)	- 0,23 (-4)	- 0,43 (11)	- 0,50 (14)	- 0,07 (-3)	- 0,27 (10)	- 0,50 (14)	- 0,23 (-4)
kapitał ludzki	0,10 (8)	0,52 (3)	0,42 (+5)	0,63 (2)	- 0,11 (10)	- 0,58 (8)	- 0,60 (13)	- 0,22 (11)	0,38 (+2)	- 0,06 (8)	- 0,05 (9)	+ 0,01 (-1)
warunki życia	- 0,34 (12)	- 0,75 (13)	- 0,41 (-1)	- 0,07 (9)	- 0,31 (11)	- 0,24 (2)	0,26 (4)	- 0,29 (12)	- 0,55 (-8)	- 0,07 (9)	- 0,31 (11)	- 0,24 (-2)
infrastruktura	- 0,29 (10)	- 0,36 (11)	- 0,07 (-1)	- 0,66 (14)	- 0,58 (14)	0,08 (0)	- 0,64 (13)	- 0,63 (13)	- 0,01 (0)	- 0,62 (14)	- 0,58 (14)	+ 0,04 (0)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Konkurencyjność województwa pomorskiego, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2009*

6. Analiza porównawcza innowacyjności regionów w Polsce

Instytut Technologii Eksploatacji Państwowy Instytut Badawczy

„Analiza porównawcza innowacyjności regionów w Polsce w oparciu o metodologie European Innovation Scoreboard”, Radom 2008

– Ekspertyza wykonana na zlecenie Ministerstwa Gospodarki

<http://www.mg.gov.pl/NR/rdonlyres/3B2E3AC5-CBDE-47D4-AF6A-3ED270D74965/52556/Ekspertyza.pdf>

Ekspertyza zawiera dokładną analizę porównawczą poziomu innowacyjności polskich województw za pomocą wskaźników określających poziom innowacyjności gospodarki używanych w wydawanych corocznie raportach European Innovation Scoreboard (EIS) (Europejska Tablica Wyników w zakresie Innowacji), a także w innych opracowaniach, przede wszystkim European Regional Innovation Scoreboard 2006 (Europejska Regionalnej Tablicy Wyników w zakresie Innowacji). Opracowanie dostarcza jednolitej bazy danych dla poszczególnych województw Polski w oparciu o zasoby danych statystycznych zgromadzonych w Głównym Urzędzie Statystycznym (GUS) lub w innych podmiotach oraz proponuje ranking poszczególnych regionów pod względem syntetycznego wskaźnika poziomu innowacyjności oraz w rozbiciu na poszczególne grupy wskaźników.

Metodologia European Innovation Scoreboard

Zainteresowanie Unii problematyką rozwoju polskich regionów przedstawione było przez Komisję Europejską w Portrait of the Regions w 2000 r., w którym oprócz walorów turystycznych, rolniczych i zagadnień demograficznych zaprezentowano wybrane elementy oceny innowacyjności, w tym: strukturę pracujących (w rolnictwie, przemyśle i usługach) oraz udział ludności aktywnej zawodowo w porównaniu ze średnią dla Polski. Był to zarazem początek regionalnych badań innowacji. W obecnej formie „Portret Regionów” zawiera podstawowe dane o każdym regionie w następujących zagadnieniach: geografia i historia, ludność, gospodarka, środowisko, edukacja/zdrowie/kultura (wykorzystuje bazę REGIO Eurostatu), ale pomija zagadnienia oceny innowacyjności. Polski „Portret terytorialny” w Banku Danych Regionalnych w odniesieniu do poziomu województw (NUTS 2) obejmuje bardziej bogaty zestaw (szesnaście grup danych) miar i wskaźników, ale pomimo, że nie

posiada modułu oceny innowacyjności regionu, to uwzględnia pewne wskaźniki z tego obszaru w grupie „gospodarka”:

- PKB ogółem,
- PKB na 1 mieszkańca,
- wartość dodana brutto ogółem,
- wartość dodana brutto na 1 pracującego,
- nakłady na działalność B+R na 1 mieszkańca,
- nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca,
- produkcja sprzedana przemysłu na 1 mieszkańca,

na podstawie których można obliczyć wskaźniki intensywności B+R oraz intensywności inwestycji.

Prace nad „jakością” wskaźników statystycznych użytych w odniesieniu do polityki regionalnej Wspólnoty (PKB, tempo bezrobocia, stan i struktura populacji etc.), wprowadzone początkowo w krajach 15-tki, a następnie w nowych państwach członkowskich (NMS) wymuszały pierwszeństwo dopasowania danych do analizy celów zrównoważonego rozwoju i oceny innowacyjności regionów. W pakiecie wskaźników zrównoważonego rozwoju jeden moduł poświęcono innowacjom, konkurencyjności i eko-efektywności.

W module tym ujęto następujące wskaźniki:

- produktywność pracy w przeliczeniu na godzinę pracy,
- nakłady na działalność B+R ogółem,
- intensywność innowacji (w % obrotu),
- efekty innowacji w zakresie oszczędności materiałów i efektywności zużycia energii,
- intensywność energetyczna w gospodarce.

W pakiecie zrównoważonego rozwoju prace Eurostatu przebiegały z myślą o tym, żeby umożliwić włączenie do bazy REGIO danych regionalnych z obszaru ochrony środowiska i energii. Regionalna Statystyka i Księgowość jest domeną Dyrektoriatu Ogólnego dla Polityki Regionalnej (Directorate-General for Regional Policy) Komisji Europejskiej, która powstawała w latach 1975-1980. Podział krajów na poziomy NUTS został zaakceptowany przez Radę Regulacji wiosną 2003 r. Prace Dyrektoriatu Polityki Regionalnej przebiegają nad regularnym aktualizowaniem różnych domen bazy danych REGIO w NewCronos. Zaplanowano rozszerzenie wskaźników w kontekście zrównoważonego rozwoju i analizy w rolnictwie. Jednym z kluczowych elementów budowania regionalnej bazy danych Unii

Europejskiej jest korygowanie społecznych i regionalnych dysproporcji. Jest to zarazem najważniejszym celem Funduszy Strukturalnych, w których Komisja położyła nacisk na spójność społeczną i ekonomiczną.

W latach 2002 i 2003 Komisja Europejska opracowała europejski standard badań innowacji "European Trend Chart on Innovation", w którym dwie Tablice Wyników Innowacji były opublikowane dla regionów UE15. Badanie innowacyjności regionów ewoluowało, zarówno w aspekcie ilości zastosowanych wskaźników, jak i ilości regionów objętych badaniem; RIS2002 - 7 wskaźników (148 regionów), RIS2003 - 13 wskaźników (173 regiony). Po włączeniu NMS10 do UE25 w 2004 r. prowadzono prace dostosowawcze statystyki oceny innowacyjności regionów nowych krajów do obowiązujących standardów unijnych. Liczba wykorzystywanych i analizowanych wskaźników w regionach, z uwagi na brak dostępu do danych z wymienionego zakresu oceny innowacyjności w większości krajów NMS10, została ograniczona w badaniu RIS2006 do siedmiu. Badaniem objęto łącznie 208 regionów. Opis wskaźników Europejskiej Regionalnej Tablicy Wyników Innowacyjności (RIS2006) przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela nr 24 Opis wskaźników Europejskiej Regionalnej Tablicy Wyników Innowacyjności 2006 European Regional Innovation Scoreboard (RIS2006)

Zasoby ludzkie w nauce i technice (w % ludności) - brak wskaźnika w EIS2007 (<i>Human Resources in Science and Technology - Core% of population</i>))	Liczba osób które ukończyły edukację na poziomie (trzecim) wyższym w dziedzinie nauka i technika (S&T), które są zatrudnione w zawodach S & T	Ludność (cała populacja) w rozumieniu definicji Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA 1995)	Szybko zmieniające się ekonomiczne środowisko i rosnący nacisk na bazę wiedzy gospodarki powoduje duże zainteresowanie rolą i pomiarem umiejętności. Poznanie popytu nowej gospodarki jest podstawowym zagadnieniem polityki i ma silny wpływ na społeczną, środowiskową i ekonomiczną pomyślność populacji. Dane na temat zasobów ludzkich w Nauce i Technice (HRST) mogą ulepszyć nasze zrozumienie zarówno popytu jak i podaży personelu w dziale nauka i technologii —jako ważnego aspektu nowej gospodarki.
Udział uczącej się ludności w kształceniu ustawicznym (w % ludności w wieku 25-64 lat) (wskaźnik 1.4 EIS2007) (<i>Participation in life-long learning per 100 population aged 25-64</i>)	Liczba osób, która objęła naukę w sposób ciągły	Ludność w wieku 25-64 lat	Centralną charakterystyką gospodarki wiedzy jest bezustanny techniczny rozwój i innowacja. Osoby nieustannie uczą się nowych pomysłów i nabierają umiejętności albo uczestniczą w nauczaniu przez całe życie. Wszystkie typy nauczania przygotowują ludzi do „zdobywania umiejętności uczenia się”. Zdolność uczenia się może wtedy zostać odniesiona do nowych zadań ze społecznymi i ekonomicznymi korzyściami.
Nakłady publiczne B+R (w % PKB) (wskaźnik 2.1 EIS2007) (<i>Public R&D expenditures, % of GDP</i>)	Różnica pomiędzy (GERD) nakładami ogólnymi na B+R i (BERD) nakładami na B+R poniesionymi przez biznes (przedsiębiorstwa)	PKB zdefiniowany w Europejskim Systemie Księgowości (ESA 1995)	Nakłady B+R reprezentują jeden z głównych wskaźników wzrostu ekonomicznego w gospodarce bazującej na wiedzy. Trendy nakładów B+R dostarczają kluczowych mierników w przyszłej rywalizacji regionów UE. Nakłady na działalność badawczo-rozwojową są podstawowym miernikiem gospodarki opartej na wiedzy, jak również kreowania nowej wiedzy i technologii produkcji i stymulowania wzrostu gospodarczego.
Nakłady na B+R finansowane przez biznes jako % PKB (wskaźnik 2.2)	Wszystkie nakłady na działalność B+R poniesionymi przez biznes (BERD)	PKB zdefiniowany w Europejskim Systemie	Wskaźnik ujmuje tworzenie z nowej wiedzy w firmach. To jest szczególnie ważne w sektorze opartej na nauce (farmaceutyki, substancje

EIS 2007) (<i>Business R&D expenditures (% of GDP)</i>)		Księgowości (ESA 1995)	chemiczne i niektóre obszary elektroniki), gdzie najnowsza wiedza jest kreowana w albo przez laboratoria B+R.
Zatrudnienie w średnio-wysokiej i wysokiej technice przetwórstwa przemysłowego, w % ogółu pracujących (wskaźnik 4.5 EIS2007) (Employment in medium-high and high-tech manufacturing, % of total workforce)	Liczba zatrudnionych osób w średniowysokim i wysokim poziomie techniki produkcji przetwórstwie. W tym produkcji: wyrobów chemicznych (NACE24), maszyn (NACE29), maszyn biurowych (NACE30), wyposażenia elektrycznego (NACE31), wyposażenia telekomunikacyjnego i pokrewnego (NACE32), instrumentów medycznych (NACE33), pojazdów mechanicznych (NACE34) i pozostałego sprzętu transportowego (NACE35)	Liczba pracujących w produkcji i sektorze usług	Założeniem wskaźnika jest to, że produkcja w gospodarce jest owocem nieustannych innowacji, a kreowaniem działalności innowacyjnej zajmują się wytypowane działy przetwórstwa przemysłowego
Zatrudnienie w usługach wysokiej techniki (w % ogółu pracujących) (wskaźnik 4.1 EIS2007) (Employment in high-tech services, % of total workforce)	Liczba zatrudnionych osób w sektorach (pocztą i telekomunikacją (NACE64), informatyką i działalnością pokrewną (NACE72) i sferą usług B+R (NACE73)	Liczba pracujących w produkcji i usługach	Sektor usług wysokiej techniki dostarcza innowacyjne usługi bezpośrednio do konsumentów i przyczynia się do wzrostu produktywności gospodarki oraz do dyfuzji innowacji, szczególnie bazujące na technologiach ICT.
Nowe wnioski patentowe w EPO na milion mieszkańców (wskaźnik 5.1 EIS2007) (EPO patents per million population)	Liczba zarejestrowanych wniosków patentowych w Europejskim Biurze Patentowym	Ludność (cała populacja) według ESA 1995	Zdolność firm do wprowadzania nowych produktów określa ich konkurencyjność. Jedynym ze sposobów pomiaru tempa wprowadzania nowego produktu-innowacji jest wskaźnik liczby nowych wniosków patentowych. Wskaźnik mierzy liczbę patentów w Europejskim Biurze Patentowym.

Źródło: Analiza porównawcza innowacyjności regionów w Polsce w oparciu o metodologie European

Innovation Scoreboard ¹³

Statystykę z zakresu innowacji reguluje Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1450/2004, w ramach której uwzględniono następujące wskaźniki:

- Liczba przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie (jako wartość bezwzględna i jako procent wszystkich przedsiębiorstw).

- Liczba przedsiębiorstw innowacyjnych, które wprowadziły nowe produkty lub znacznie ulepszyły produkty będące nowością na rynku (jako wartość bezwzględna, jako procent wszystkich przedsiębiorstw oraz jako procent wszystkich przedsiębiorstw działających innowacyjnie).

1. Obroty pochodzące z innowacji, związane z produktami nowymi lub znacznie ulepszonymi produktami będącymi nowością na rynku (jako wartość bezwzględna, jako procent ogólnych obrotów oraz jako procent ogólnych obrotów przedsiębiorstw działających innowacyjnie).

¹³ wszystkie tabele i wykresy w tej części raportu pochodzą z tego samego źródła

2. Obroty pochodzące z innowacji, związane z produktami nowymi lub znacznie ulepszonymi produktami będącymi nowością dla firmy, ale nie dla rynku (jako wartość bezwzględna, jako procent ogólnych obrotów oraz jako procent ogólnych obrotów przedsiębiorstw innowacyjnych).
3. Liczba przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie, które współpracują w zakresie działalności innowacyjnej z innymi jednostkami (jako wartość bezwzględna i jako procent przedsiębiorstw działających innowacyjnie).
4. Wydatki na innowacje (jako wartość bezwzględna, jako procent ogólnych obrotów oraz jako procent ogólnych obrotów przedsiębiorstw działających innowacyjnie).
5. Liczba przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie, które wskazały bardzo ważne efekty innowacji (jako wartość bezwzględna i jako procent wszystkich przedsiębiorstw działających innowacyjnie).
6. Liczba przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie, które wskazały ważne źródła informacji dotyczące innowacji (jako wartość bezwzględna i jako procent wszystkich przedsiębiorstw działających innowacyjnie - fakultatywnie).
7. Liczba przedsiębiorstw spotykających się z poważnymi utrudnieniami (jako wartość bezwzględna, jako procent wszystkich przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie oraz jako procent wszystkich przedsiębiorstw nieaktywnych innowacyjnie).

Poza danymi statystycznymi, które zostały wymienione powyżej, Państwa Członkowskie zestawiają dodatkowe dane (również w podziałach) zgodnie z głównymi pozycjami tematycznymi określonymi w Podręczniku Oslo.

Pomiary działalności naukowej, technicznej i innowacji w statystyce międzynarodowej i polskiej dokonywane są przy wykorzystaniu następujących metodologii:

- *Proposed Standard Practice for Surveys of Research and Experimental Development - Frascati Manual, sixth edition* (OECD, 2002),
- *Main Definitions and Conventions for the Measurement of Research and Experimental Development (R&D): A Summary of the Frascati Manual 1993* [OECD/GD(94)84],
- *Proposed Standard Method of Compiling and Interpreting Technology Balance of Payments Data - TBP Manual* (OECD, 1990),
- *Proposed Guidelines for Collecting and Interpreting Technological Innovation Data - Oslo Manual, third edition* (OECD/EC/Eurostat, 2005),
- *The Measurement of Scientific and Technological Activities: Using Patent Data as Science and Technology Indicators - Patent Manual* [OECD/GD(94)114],
- *The Measurement of Human Resources Devoted to S&T - Canberra Manual* [OECD/EC/Eurostat, OECD/GD(95)77].

Podstawę prawną badań statystycznych w Polsce z zakresu N+T stanowi Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 05.09.2006 r. Program badań statystycznych statystyki publicznej (PBSSP) (Dz. U. nr 170).

European Innovation Scoreboard jest narzędziem oceny innowacyjności powstałym jako agregacja danych międzynarodowego programu badań statystycznych innowacji CIS (*Community Innovation Survey*), którego piąta edycja CIS 2006 została przeprowadzona w 2007 r. i dotyczyła działalności innowacyjnej w latach 2004-2006. W tabelach 6-7 przedstawiono zestawienie wskaźników wejścia i wyjścia Europejskiej Karty Wyników Innowacyjności 2007, które stanowią podstawę oceny innowacyjności krajów i potencjalne źródło oceny innowacyjności regionów.

Tabela nr 25. Wskaźniki wejścia zalecane przez Europejską Kartę Wyników Innowacyjności 2007 (EIS2007)

Grupy WEJŚCIA

Silny napędowe innowacji

- 1.1 Liczba absolwentów kierunków technicznych na 1000 członków populacji w wieku 20-29 lat
- 1.2 Odsetek ludności z wyższym wykształceniem w wieku 25-64 lat
- 1.3 Wskaźnik penetracji szerokopasmowej (liczba linii szerokopasmowych na 100 mieszkańców)
- 1.4 Uczestnictwo w nauczaniu ciągłym (w % populacji w wieku 25-64 lat)
- 1.5 Poziom wykształcenia młodych (udział młodych w wieku 20-24 ze średnim i wyższym wykształceniem w % populacji młodych)

Kreowanie wiedzy

- 2.1 Nakłady na sferę B+R w % PKB (intensywność B+R)
- 2.2 Nakłady na B+R finansowane przez biznes jako % PKB, tzw. BERD
- 2.3 Udział średniej i wysokiej techniki w wydatkach na sferę B+R w przetwórstwie przemysłowym
- 2.4 Udział przedsiębiorstw korzystających ze środków publicznych na innowacje
- (2.5 Wydatki na B+R uczelni wyższych finansowane przez biznes w wydatkach szkół wyższych na B+R - wskaźnik obecny w EIS2005)

Innowacje i przedsiębiorczość

- 3.1 Innowacje wprowadzone w MSP w przetwórstwie przemysłowym, w % liczby ogólnej MSP
 - 3.2 Innowacyjne MSP kooperujące z innymi, w % liczby ogólnej MSP
 - 3.3 Nakłady na działalność innowacyjną, w % obrotu (intensywność innowacji)
 - 3.4 Kapitały ryzyka w fazie wczesnego rozwoju (w % PKB)
 - 3.5 Wydatki ICT, w % PKB
 - 3.6 Udział MSP wprowadzających innowacje organizacyjne (w % liczby ogólnej MSP)
-

Tabela nr 26. Wskaźniki wyjścia według przez Europejskiej Karty Wyników Innowacyjności 2007 (EIS2007)

Grupy WYJŚCIA

<u>Wdrożenia</u>
4.1 Zatrudnienie w usługach wysokiej techniki, w % ogółu pracujących
4.2 Udział eksportu high-tech, w % eksporcie ogółem
4.3 Sprzedaż nowych i zmodernizowanych produktów z punktu widzenia rynku, w % obrotu
4.4 Sprzedaż nowych produktów z punktu widzenia firmy, w % obrotu
4.5 Zatrudnienie w średnio-wysokiej i wysokiej technice przetwórstwa przemysłowego, w % ogółu pracujących
<u>Własność intelektualna</u>
5.1 Nowe wnioski patentowe w EPO na milion mieszkańców
5.2 Nowe wnioski patentowe w USPTO na milion mieszkańców
5.3 Wnioski patentowe zgłoszone w triadzie biur patentowych na milion mieszkańców
5.4 Liczba nowych znaków towarowych uznawanych na obszarze UE na milion mieszkańców
5.5 <u>Liczba nowych wzorów przemysłowych uznawanych na obszarze UE na milion mieszkańców</u>

25 wskaźników EIS2007 stanowi potencjalną bazę mierników, które mogą być zastosowane w ocenie innowacyjności regionów mimo, że w Europejskiej Regionalnej Tablicy Wyników Innowacyjności zastosowano tylko siedem wskaźników. Przyjęto podstawowe założenie, że statystyka regionalna powinna być co najmniej dostosowana do miar dostępnych na poziomie narodowym.

W European Regional Innovation Scorbard, na podstawie dostępnego zestawu danych regionalnych (7 z 26 wskaźników EIS2005) opracowano koncepcję syntetycznej oceny innowacyjności regionów i ich rangowania.

Integracja statystyki krajów wstępujących dokonana w systemie danych regionalnych pozwoliła na rozpowszechnienie problematyki nauki, techniki i innowacji w formie rocznika statystycznego „Eurostat regional yearbook 2007”, w którym ujęto następujące zagadnienia: badania i rozwój, zasoby ludzkie dla nauki i techniki, przemysł wysokiej techniki i usługi oparte na wiedzy oraz patenty w regionach.

Stan i możliwości rozwoju badań innowacyjności regionów w Polsce

W literaturze przedmiotu rozważania na temat oceny innowacyjności regionów obejmują wybrane elementy zarówno z zestawu wskaźników RIS2002-RIS2006, jak i oceny innowacyjności na poziomie narodowym. R. Drozdowski przedstawił potencjał regionu (województwa), w którym jednym z elementów Zbiorczego Wskaźnika Potencjału Regionu

był Wskaźnik Potencjału Innowacyjnego. Przyjęta koncepcja Zbiorczego Wskaźnika Potencjału Regionu, w której ujęto również zbiorcze wskaźniki: kapitału ludzkiego i społecznego, jakości edukacji, potencjału akademickiego, ekonomicznego poziomu życia mieszkańców, potencjału ekonomicznego, sprawności instytucjonalnej, miały posłużyć do określenia potencjału regionalnej przedsiębiorczości akademickiej.

W określeniu Wskaźnika Potencjału Innowacyjnego uwzględniono tylko dwie zmienne:

(1) wysokość nakładów na działalność B+R w województwie w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, oraz (2) odsetek przedsiębiorstw opartych na wiedzy/przedsiębiorstw należących do obszaru nowej ekonomii w liczbie zlokalizowanych na terenie województwa przedsiębiorstw zaliczanych do 500 największych firm w Polsce.

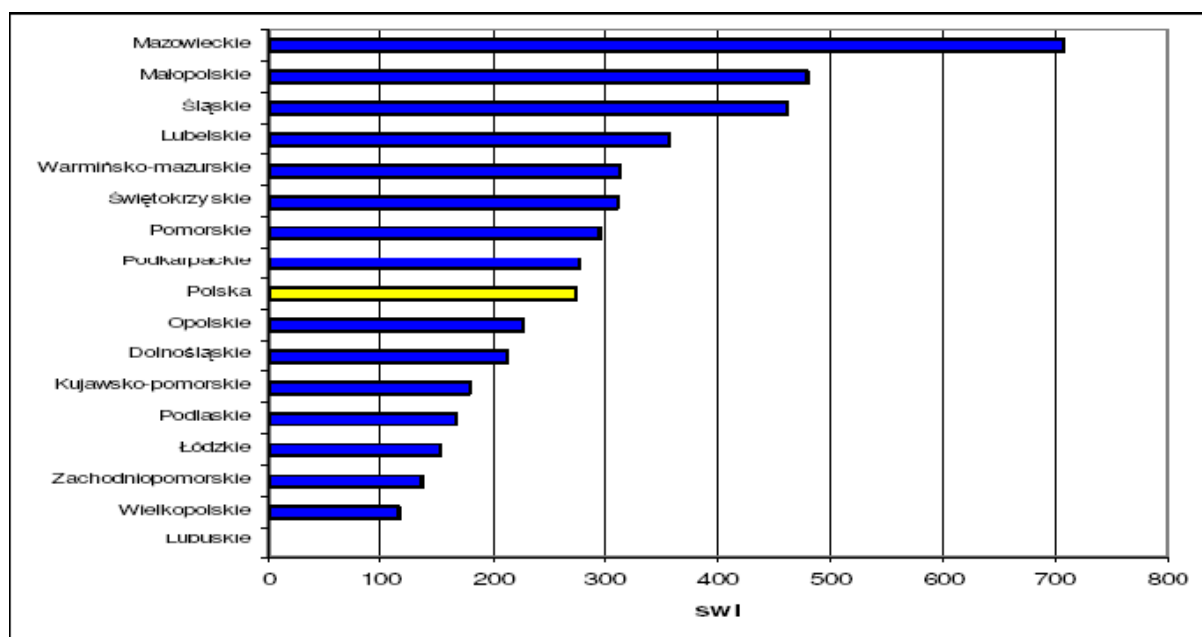
Oceną innowacyjności regionów zajmują się województwa w wyniku wdrażania Regionalnych Strategii Innowacji (RSI). Każda z RSI zapewnić powinna monitoring realizacji celów Strategii w województwie. Regionalne Strategie Innowacji powstawały w różnym czasie i jako wynik pracy różnych zespołów badawczych. W raporcie przedstawiono zestawienie podejść w zakresie monitoringu wskazanych w piętnastu Regionalnych Strategiach Innowacji, z pominięciem wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania. Dwa województwa wybrały metodologię EIS do monitoringu RSI: podkarpackie, zachodniopomorskie, a podlaskie postanowiło wykorzystać wyniki badań CIS. W niektórych województwach nie zdefiniowano wskaźników monitoringu RSI (dolnośląskie, opolskie, warmińsko-mazurskie), a w innych nie określono ram monitoringu (lubuskie, małopolskie).

Tabela nr 27. Monitoring wskazany w Regionalnych Strategiach Innowacji (RSI)

Świętokrzyskie	Wskaźniki porównawcze: 1. Wskaźniki innowacyjności regionu (6) 2. Wskaźniki działalności i zdolności badawczej regionu (7), 3. Wskaźniki odnośnie działań wspierających innowacje (4), 4. Wskaźniki do ewaluacji RIS: trwałości wdrażania (11), efektywność metod działań (9), skuteczność podejmowanych działań, trafności doboru instrumentów.	Wskaźniki podaży, popytu oraz wyniku przypisane zostały do przyjętych priorytetów RIS. Wskaźniki do ewaluacji RIS pochodzą ze zdefiniowanych konkretnych wskaźników oraz grup wskaźników popytowych, podażowych i wynikowych.
----------------	--	--

Źródło: Analiza porównawcza innowacyjności regionów w Polsce w oparciu o metodologię European Innovation Scoreboard

Wykres 9. Ranking województw według wskaźnika syntetycznego potencjału B+R i innowacyjnego

Źródło: Analiza porównawcza innowacyjności regionów w Polsce w oparciu o metodologię European Innovation Scoreboard

Analiza porównawcza innowacyjności regionów na podstawie rankingu wskaźników European Innovation Scoreboard

Spośród wytypowanych wskaźników przyjęto, że podstawę odniesienia rankingu wskaźników European Innovation Scoreboard stanowi 10 wskaźników RIS2006 i EIS, a tym samym ustalenia rankingu bazowego województw, dla których dostępne były dane w regionach.

Przyjętymi wskaźnikami EIS pozostały:

- 1.4 Uczestnictwo w nauczaniu ciągłym (w % populacji w wieku 25-64 lat);
- 1.5. Poziom wykształcenia młodych (udział młodych w wieku 19-24 z średnim i wyższym wykształceniem w % populacji w młodych); HRST, w % ludności wskaźnik RIS2006;
- 2.1 Nakłady na sferę B+R w % PKB (intensywność B+R) (GERD/GDP) w %;
- 2.2 Nakłady na B+R finansowane przez biznes jako % PKB, tzw. BERD/GDP;
- 3.1 Innowacje wprowadzone w MSP w przetwórstwie przemysłowym, w % ogółu MSP;
- 3.3 Nakłady na działalność innowacyjną, w % obrotu (intensywność innowacji); 4.1 Zatrudnienie w usługach wysokiej techniki (w % ogółu pracujących);

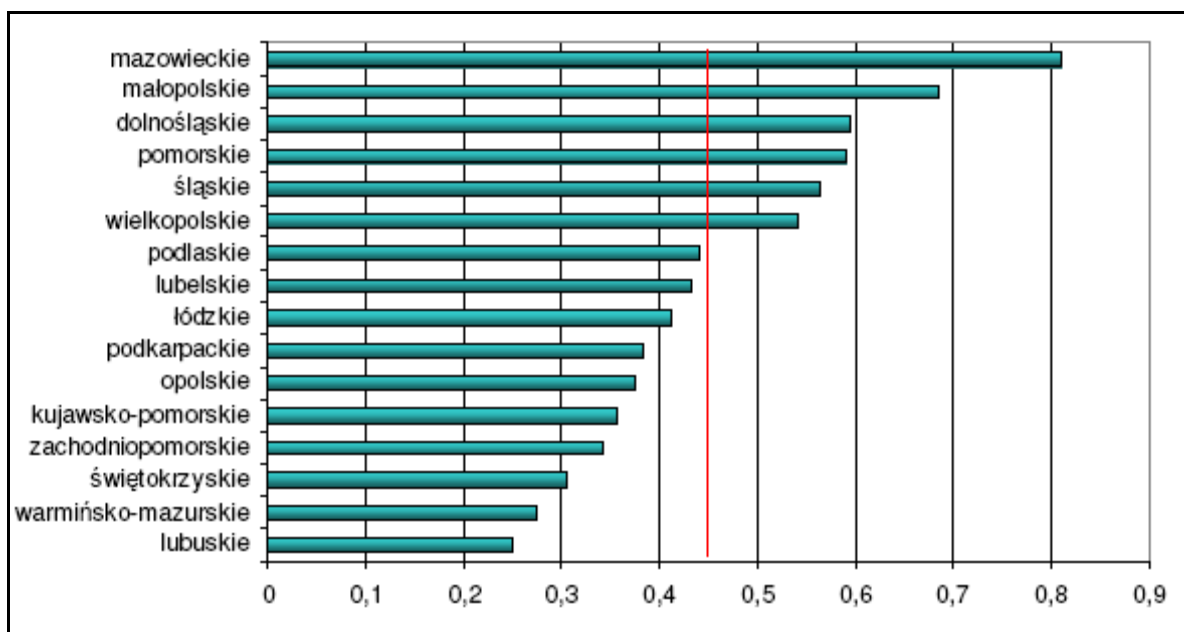
4.5 Zatrudnienie w średnio-wysokiej i wysokiej technice przetwórstwa przemysłowego, w % ogółu pracujących;

5.1 Nowe wnioski patentowe w EPO na milion mieszkańców.

Na podstawie 10 wskaźników EIS, zamieszczonych powyżej, ustalono ranking bazowy, w którym pierwsze trzy miejsca zajęły województwa: mazowieckie, małopolskie, dolnośląskie, a ostatnie trzy miejsca: świętokrzyskie (14), warmińsko-mazurskie (15), lubuskie (16). Mazowieckie w sześciu na dziesięć wskaźników uzyskało pierwsze miejsce, w 10 wskaźniku „Nowe wnioski patentowe w EPO na milion mieszkańców” drugie miejsce, natomiast w intensywności innowacji było na siódmym miejscu, w zatrudnionych w średnio-wysokiej i wysokiej technice przetwórstwa przemysłowego aż na 11 miejscu, a w innowacjach wprowadzonych w MSP w przetwórstwie przemysłowym uplasowało się dopiero na 12 miejscu.

Wyróżniającymi się województwami w ocenie innowacyjności, które uzyskały ponadprzeciętne wartości agregatowego RNSII i sumarycznego Indeksu uwzględniającego wagi 10 wskaźników EIS, według danych 2006 r., były: mazowieckie, małopolskie, dolnośląskie, pomorskie, śląskie, wielkopolskie (wykres 10. RNSII (10 wskaźników EIS, dane 2006r.)

Wykres 10. Ocena innowacyjności według agregatowego RNSII dla 10 wskaźników EIS

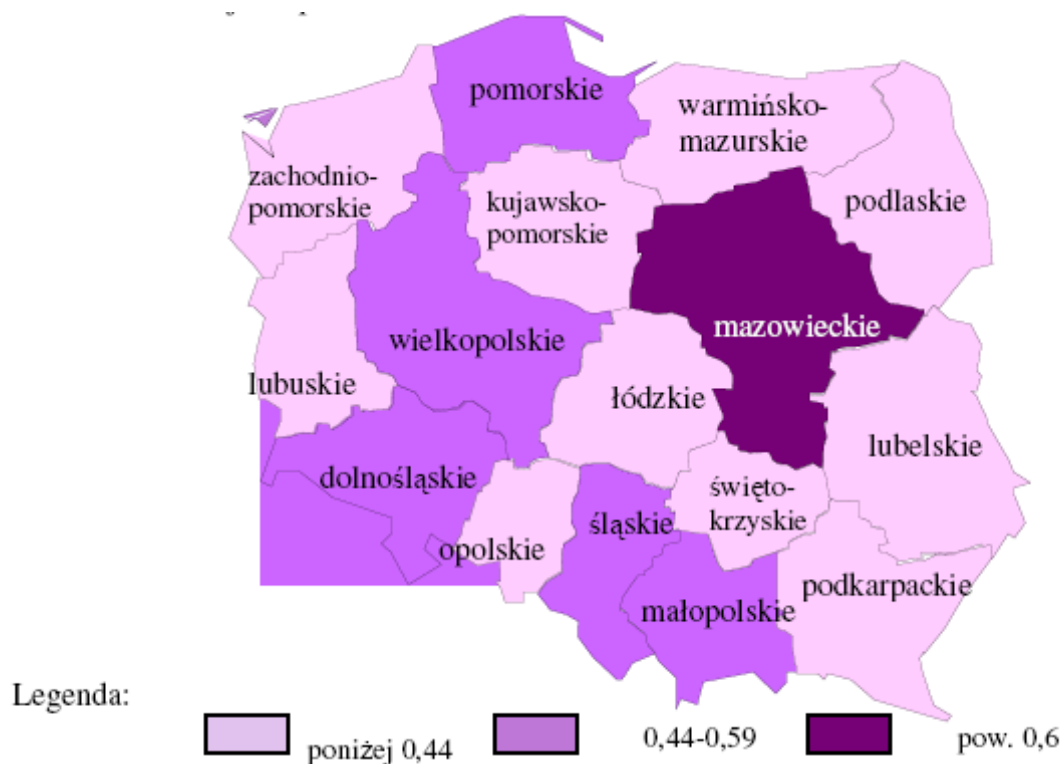

Źródło: Analiza porównawcza innowacyjności regionów w Polsce w oparciu o metodologię European Innovation Scoreboard

Wyniki rankingu innowacyjności według wskaźnika agregatowego RNSII (45) w województwach, bez małopolskiego, pokrywają się z mapą zamożności województw. Są to również województwa, w których odnotowano również wysoki udział zatrudnionych w GOW powyżej przeciętnej dla Polski (24,7%) oraz wysoki udział jednostek GOW działających w tych regionach. Na mapie 3. przedstawiono poziom zamożności regionów Polski, na której zaznaczono wartości produktu krajowego brutto przypadającego na 1 mieszkańca.

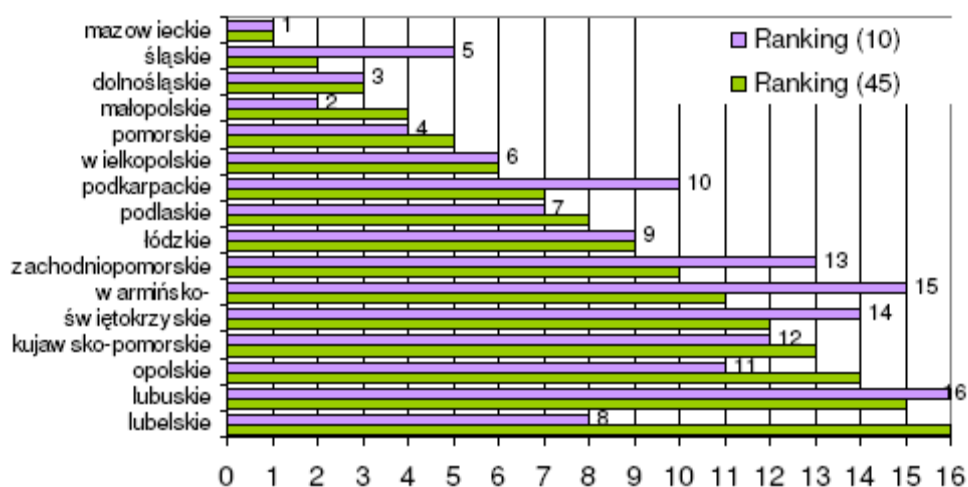
Są to również województwa, w których odnotowano również wysoki udział zatrudnionych w GOW powyżej przeciętnej dla Polski (24,7%) oraz wysoki udział jednostek GOW działających w tych regionach.

Mapa 28. Wyniki oceny innowacyjności przy wykorzystaniu 45 wskaźników „Rankingu (45)”

Źródło: Analiza porównawcza innowacyjności regionów w Polsce w oparciu o metodologię European Innovation Scoreboard

Wykres 11. Lokaty województw w Rankingu (10) i Rankingu (45) na podstawie danych 2006r.

Źródło: Analiza porównawcza innowacyjności regionów w Polsce w oparciu o metodologię European Innovation Scoreboard

W uproszczonej ocenie innowacyjności regionów RNSII (10) i rozbudowanej RNSII (45) sześć pierwszych miejsc zajmują te same województwa (mazowieckie, małopolskie, dolnośląskie, pomorskie, śląskie i wielkopolskie), ale tylko trzy z nich uplasowały się na tych samych pozycjach: mazowieckie (1 miejsce), dolnośląskie (3 miejsce) i wielkopolskie (6 miejsce). Interesującym zjawiskiem jest fakt uzyskania przez śląskie w rozbudowanym systemie oceny drugiego miejsca, podczas gdy w uproszczonym systemie posiadało aż piąte miejsce, natomiast małopolskie wypadło zdecydowanie korzystniej w ocenie uproszczonej. Zaś pomorskie utraciło 1 lokatę w ocenie rozszerzonej. Województwo świętokrzyskie zajmuje pozycję trzecia od końca w Rankingu (10) i 12 w Rankingu (45).

7. Miejsce i rola Polski w raportach OECD

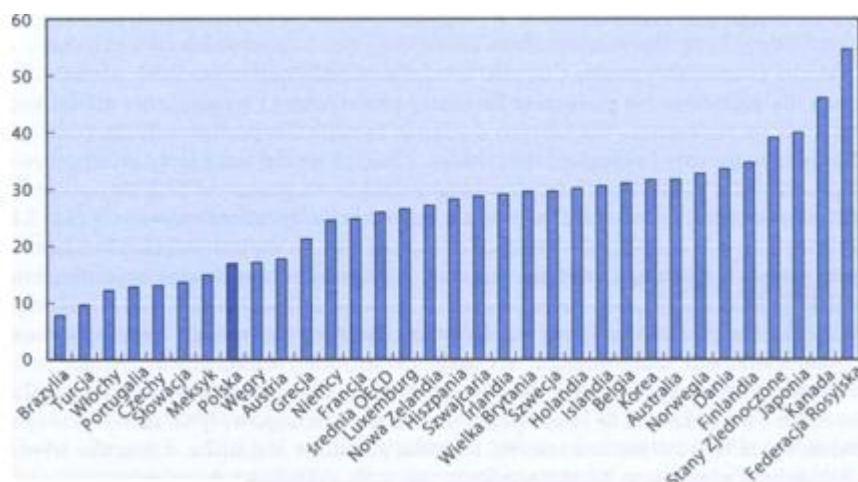
Kapitał ludzki i innowacje

Edukacja

Polska osiąga dobre wyniki, jeżeli chodzi o edukację średnią, ale gorsze pod względem edukacji wyższej. Chociaż udział wykształcenia wyższego w Polsce uległ znacznej poprawie (liczba osób z wykształceniem wyższym wzrosła o 140% w okresie od 1994 do 2004 roku w grupie wiekowej 25-34, co oznacza najwyższy wzrost na obszarze OECD), odsetek wykształcenia wyższego w tej grupy wiekowej (23,2%) jest nadal niższy niż średnia OECD (31%) (wykres 1.25). Dla Polski jako całości procent populacji z wykształceniem wyższym jest nadal niski: 15,6% w 2004 roku w porównaniu do średniej OECD wynoszącej 25,2% (26,4% dla Hiszpanii), nieznacznie niższy niż na Węgrzech (16,7%) i nieco wyższy niż w Czechach i Słowacji.

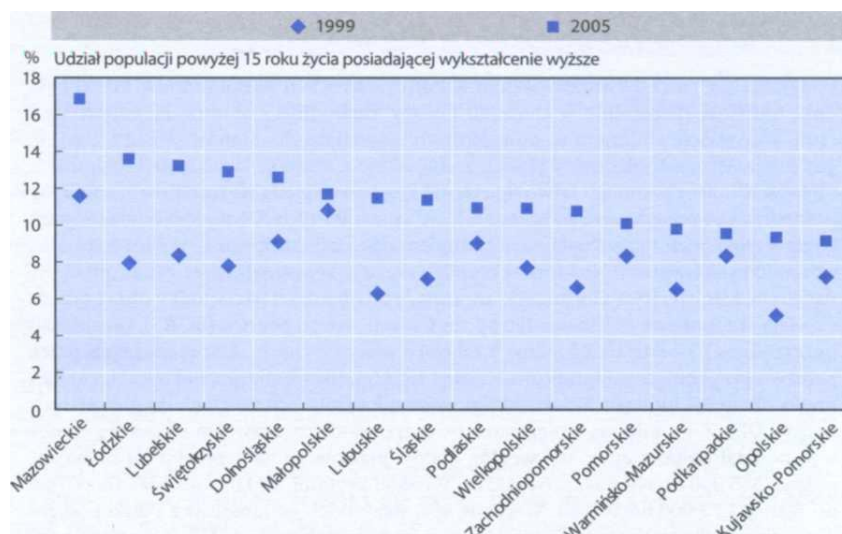
Chociaż dysproporcje regionalne w poziomie wykształcenia nie są wyraźnie widoczne na poziomie TL2 (z wyjątkiem województwa mazowieckiego, które zajmuje pozycję wyższą niż pozostałe województwa), dla poziomu wykształcenia istotne znaczenie ma luka pomiędzy obszarami miejskimi a wiejskimi. Jak zauważono powyżej, zaledwie 5,4% ludności wiejskiej posiada wykształcenie wyższe, w porównaniu do 17,5% populacji miejskiej (GUS, 2004). Chociaż od końca lat 90-tych XX wieku zanotowano znaczny postęp, wyzwanie to nadal jest ogromne.

Wykres 12. Wykształcenie wyższe w grupie wiekowej 25-34 jako procent populacji w tej grupie wiekowej, 2005 lub ostatnie dostępne dane

Źródło: na podstawie Regionalnej bazy danych OECD (2008)

Wykres 13. Wykształcenie wyższe w polskich województwach

Źródło: na podstawie Regionalnej bazy danych OECD (2008)

Emigracja

Od lat 90-tych XX wieku na potencjał kapitału ludzkiego Polski wpływ ma emigracja, szczególnie po przystąpieniu Polski do UE w 2004 roku. Różne szacunki wskazują, że od 2004 roku kraj opuściło od 1 do 2 milionów Polaków, którzy wyjechali głównie do Wielkiej Brytanii i Irlandii. Emigracja jest trudna do oceny, ponieważ gromadzone są wyłącznie dane na temat zarejestrowanej migracji (353 000 w okresie od 1990 do 2005 roku). Polscy emigranci z reguły są osobami młodymi i stosunkowo lepiej wykształconymi niż przeciętny Polak. Udział młodych osób (poniżej 35 roku życia) wśród emigrantów wzrósł z 51% w 2000 roku do 61% w 2004 roku, a 93% Polaków przybywających do Wielkiej Brytanii nie ukończyło 34 lat. Emigranci często posiadają lepsze kwalifikacje niż wymagają tego ich stanowiska obejmowane zagranicą.

Ze względu na ograniczony dostęp do danych, trudno ocenić regionalne różnice dotyczące emigracji. Jednak patrząc na początek obecnej dekady, oficjalne dane wskazują, że województwa śląskie i opolskie zanotowały największy poziom emigracji w okresie od 1999 do 2005 roku. Może to być związane z wysokim bezrobociem w tych województwach na początku XXI wieku. Jednak emigracja dotknęła wszystkie polskie regiony, a problem ten ma bardziej charakter narodowy niż regionalny, ponieważ większość dynamicznie rozwijających się miast, takich jak Poznań, Warszawa i Wrocław, także utraciła wykwalifikowanych pracowników, co doprowadziło do znacznego niedoboru personelu. Ostatnie informacje wydają się wskazywać jednak na spowolnienie skali zjawiska emigracji. Na przykład liczba Polaków, którzy wjechali do Wielkiej Brytanii w trzecim kwartale 2007 roku, spadła o 18% w

porównaniu do poprzedniego roku, prawdopodobnie w wyniku mocnego złotego i wzrostu gospodarczego w Polsce.

Chociaż emigracja ma niekorzystny wpływ na gospodarkę regionów, może odgrywać także pozytywną rolę. Jej niekorzystny wpływ jest przede wszystkim związany z utratą wykwalifikowanych pracowników i talentów, co prowadzi do ich poważnego niedoboru (na przykład w ochronie zdrowia i sektorze budowlanym). Z drugiej strony „drenaż mózgów” może być także związany z emigracją sezonową (wysoką w Polsce) oraz pozyskaniem kompetencji i nowych kontaktów. Ponadto napływ środków pieniężnych (przekazy) może także pomóc w zwiększaniu dochodów i rozwoju lokalnych firm. W sumie, efekty emigracji, która jest bardzo złożona w ocenie, mogą mieć mieszany charakter.

Prace badawczo-rozwojowe i innowacje

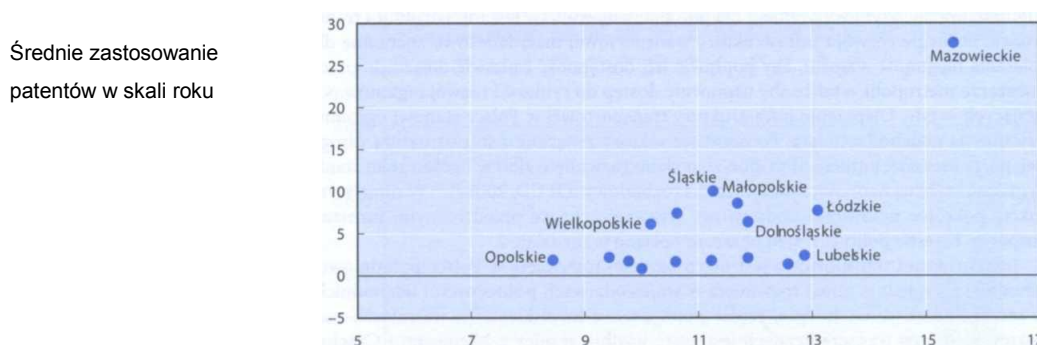
Innowacje nie są jeszcze siłą napędową regionalnego wzrostu. Częściowo może być to związane z faktem, że liczba patentów nie jest wystarczającym wskaźnikiem poziomu innowacyjności, który powiązany jest z nowymi procesami i/lub produktami na rynku. Możliwe także, że powiązania pomiędzy instytucjami kształcenia wyższego i ośrodkami badawczymi a środowiskiem przedsiębiorców są słabe, w związku z czym liczba patentów na ulepszone procesy lub nowe produkty jest niewielka. Polska pozostaje daleko w tyle za pozostałymi państwami UE i OECD, jeżeli chodzi o udział prac badawczo-rozwojowych w PKB. Pozycja kraju jest także niekorzystna w porównaniu do innych państw, które przystąpiły do UE w 2004 roku. W roku 2004 sektor przedsiębiorstw finansował zaledwie 22,6% wydatków brutto na prace badawczo-rozwojowe, finansowanie rządowe stanowiło 61,7%, a 5,2% pochodziło z zagranicy. Niskie wydatki przedsiębiorstw na prace badawczo-rozwojowe znajdują także odzwierciedlenie w strukturze eksportu. Produkty oparte na niskich i średnich technologiach stanowią ponad połowę całkowitego eksportu wyrobów przemysłu przetwórczego. Większość wydatków na działalność innowacyjną w 2004 roku przeznaczono na urządzenia i sprzęt techniczny (59,8%), 23,2% na budowlę i obiekty, zaledwie 7,5% na prace badawczo-rozwojowe i około 3% na zakup patentów, licencji i know-how.

Według European Innovation Scoreboard, Polska znajduje się na 21. miejscu wśród państw członkowskich UE pod względem innowacji (EIS, 2006). Wskaźnik innowacji UE uwzględnia 208 regionów (bez Rumunii i Bułgarii). Najwyższą pozycję w rankingu spośród polskich regionów zajmuje województwo mazowieckie, mieszczące się na 155 miejscu

natomiast województwo świętokrzyskie zajmuje przedostatnią 207 pozycję¹⁴, na ostatnim miejscu znalazło się województwo podlaskie. Pozostałe polskie województwa notują pozycje znacznie poniżej województwa mazowieckiego, jeżeli chodzi o liczbę patentów (wykres 14) i ich pozycja w rankingu UE jest niższa.

Pogarszają się warunki do tworzenia wiedzy, szczególnie w wyniku zmniejszania się wydatków przedsiębiorstw na prace badawczo-rozwojowe, z 0,28% PKB w 1998 roku do 0,15% w 2003 roku. Współpraca pomiędzy ośrodkami badawczo-rozwojowymi a przedsiębiorstwami jest niewystarczająca, a wydatki na prace badawczo-rozwojowe w ramach kształcenia wyższego finansowane przez sektor prywatny spadły z 9% w 1998 roku do 6% w 2004 roku, co pokazuje, że firmy nie zlecają badań firmom zewnętrznym aby wyrównać spadające własne wydatki na prace badawczo-rozwojowe. Istnieje niewielka wola współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami (małymi i średnimi) a instytucjami badawczymi, częściowo z powodu obaw przedsiębiorców dotyczących ryzyka związanego z inwestowaniem skąpych zasobów w badania.

Wykres 14. Działalność patentowa i kapitał ludzki według województw

Udział ludności w wieku 15+ z wykształceniem wyższym w populacji ogółem
Źródło: na podstawie Regionalnej bazy danych OECD (2008)

Chociaż liczba polskich instytucji wspierających innowacje wzrosła od 2000 roku o 91%, 55% z nich oferuje przede wszystkim usługi w zakresie szkoleń, doradztwa i informacji. Jedynie jedna na dziesięć instytucji jest w stanie wspierać działalność innowacyjną przedsiębiorstw pod względem transferu technologii. Tak więc wpływ tego typu organizacji jest nadal ograniczony. Ponadto 50% powiatów i 75% gmin nie posiada żadnej instytucji wspierającej innowacje.

¹⁴

http://www.proinno-europe.eu/ScoreBoards/Scoreboard2006/pdf/eis_2006_regional_innovation_scoreboard.pdf

Ograniczone wykorzystanie technologii informacyjnych i telekomunikacyjnych

Na przejście do gospodarki opartej na wiedzy wpływ ma także ograniczony rozwój technologii informacyjnych i telekomunikacyjnych. Chociaż wydatki na tego typu technologie są o 14% wyższe niż średnia UE (EIS, 2006), Polska jako całość pozostaje jednym z najsłabiej rozwiniętych państw członkowskich UE pod względem wykorzystania nowych technologii. Jeśli nawet infrastruktura telekomunikacyjna Polski uległa wyraźnej poprawie po roku 1989, postęp w jej rozwoju jest nierówny, na przykład wykorzystanie telefonów komórkowych gwałtownie rośnie, a rozwój sieci linii naziemnych jest bardzo powolny, szczególnie na wsiach. Pod względem wyposażenia gospodarstw domowych w sprzęt komputerowy, Polska znajduje się na dole listy. Załedwie 40% gospodarstw posiada dostęp do domowego komputera, co jest wynikiem gorszym niż na Węgrzech i w Słowacji. W 2005 roku dostęp do internetu posiadało 23% polskich gospodarstw domowych (29% w miastach, 11% na obszarach wiejskich) w porównaniu z 43% średnio w UE (GUS, 2005). W 2004 roku załedwie 4% osób fizycznych (najniższy wynik w UE) korzystało z internetu do nauki w systemie szkolnictwa (szkoły, uniwersytety). Jest to wynik pięciokrotnie niższy niż w krajach, gdzie ten sposób pozyskiwania wiedzy jest bardziej powszechny, takich jak Estonia (21%), Litwa i Finlandia (po 20%).

8. Miejsce i rola Polski według danych Komisji Europejskiej

W praktyce w niektórych państwach członkowskich na przestrzeni ostatnich lat uzyskano konwergencję PKB na mieszkańca na szczeblu regionalnym, podczas gdy w innych wystąpiła dywergencja. W Austrii w latach 1995-2004 zmniejszyła się różnica wartości PKB na mieszkańca pomiędzy regionami. Z kolei w Niemczech, Francji, Grecji, Hiszpanii i we Włoszech, jak również w Belgii i Finlandii nie zaobserwowano znaczących zmian. W Zjednoczonym Królestwie, Szwecji, Niderlandach i Portugalii w latach 1995-2000 różnice się pogłębiły. Większość rozbieżności miała miejsce w latach 1995-2000, z czego w latach 2000-2004 wystąpiła niewielka dywergencja w Zjednoczonym Królestwie i Portugalii oraz umiarkowana konwergencja w Szwecji i Niderlandach.

Także w Polsce i na Węgrzech w latach 1995-2000 rozbieżności regionalne się pogłębiły, ale na dużo większą skalę niż w Zjednoczonym Królestwie, a do 2004 r. nie odnotowano znaczącej poprawy. W tym samym okresie w Republice Czeskiej oraz w Rumunii i Bułgarii

różnice pogłębiły się znacząco, podczas gdy w Słowacji pogłębienie różnic miało znacznie mniejszy zasięg. Patrząc z perspektywy terytorium, można stwierdzić, że we wszystkich tych krajach, przede wszystkim w nowych państwach członkowskich, duża część rozbieżności pomiędzy zamożnością regionów była wynikiem dużej koncentracji działalności gospodarczej i wzrostu wewnątrz i na obrzeżach stolic. Ponadto nawet w państwach, w których rozbieżności pozostały na tym samym poziomie lub zmniejszyły się, PKB na mieszkańca w stolicy regionu wzrastał szybciej niż w innych częściach kraju.

W latach 1995-2004 wszystkie regiony stołeczne, z wyjątkiem Berlina, zwiększyły lub przynajmniej utrzymały swój dotychczasowy udział w PKB danego kraju. Znaczny wzrost zaobserwowano w Warszawie, Pradze, Budapeszcie, Sofii i Bukareszcie.

Relatywny wzrost gospodarczy w regionach ze stolicami jest ściśle związany z ich atrakcyjnością jako miejsc rozwoju działalności gospodarczej i osób. Prowadzi to do zachwiania równowagi rozwoju terytorialnego wewnątrz państw, chyba że istnieją inne ośrodki aktywności gospodarczej, jak np. duże miasta i konurbacje lub sieci mniejszych miast i miejscowości zapewniające taką samą atrakcyjność (zob. Ramka).

Koncentracja działalności gospodarczej w stolicach przynosi korzyści w postaci, między innymi, efektu skali, tworzenia aglomeracji i dużego rynku.

Koncentracja działalności gospodarczej w stolicach

W 2004 r. regiony stołeczne wytworzyły średnio 32% PKB swoich krajów, chociaż ich ludność stanowiła jedynie 22% populacji całego kraju. Wszystkie regiony stołeczne, z wyjątkiem Berlina, mają wyższy PKB na mieszkańca niż średnia krajowa, a w czternastu z nich poziom PKB przewyższa średnią o 40%-100%. Fakt ten jest skutkiem relatywnie wyższej koncentracji działalności gospodarczej i wyższego poziomu produktywności w tych regionach. Poziomy produktywności w regionach stołecznych były średnio o 25% wyższe niż na szczeblu krajowym, a Berlin był jedyną stolicą o poziomie produktywności poniżej poziomu krajowego. Stąd regiony stołeczne pełnią często funkcji biegunów wzrostu, które oferując liczne usługi i udogodnienia oraz duży rynek zbytu, przyciągają z zewnątrz inwestycje gospodarcze.

W latach 1995-2004 regiony stołeczne polepszyły swoją pozycję ekonomiczną wewnątrz państwa - ich udział w krajowym PKB wzrósł średnio o 9% przy równoczesnym wzroście ich liczby ludności tylko o 2%. Jedynie Berlin i Dublin odnotowały spadek udziału w krajowym PKB (odpowiednio o 10% i 3%).

równoważyć potencjał gospodarczy stolic (zob. Ramka). W Hiszpanii regionem, który przyczynił się do wytworzenia 14% hiszpańskiego PKB, jest Barcelona (definiowana jako poziom NTS 3), podczas gdy Madryt przy podobnej liczbie mieszkańców wytworzył 18%. Jednak Madryt ma większy udział w przyroście populacji i we wzroście gospodarczym niż Barcelona. PKB na mieszkańca Barcelony obniżył się w stosunku do Madrytu w latach od 1995 do 2004. We Włoszech Mediolan miał 10% udział w PKB kraju, podobnie jak Rzym. Natomiast położony na południu Neapol ma znacznie mniejszy udział w PKB i pomimo nieco szybszego wzrostu w regionach południowych niż północnych zachodzącego w ostatnich latach wciąż nie widać oznak niwelowania różnic. W Niemczech istnieje wiele biegunów wzrostu, do których zaliczają się regiony wokół czterech największych miast wraz z Berlinem, mające 5% udział w krajowym PKB, a w omawianym okresie trzy z czterech regionów (Monachium, Frankfurt nad Menem i Hamburg) rozwijały się szybciej niż Berlin. W innych krajach regiony stołeczne na ogół dominują. We Francji i w Zjednoczonym Królestwie udział Paryża i Londynu stanowi około 30% krajowego PKB, podczas gdy udział innych miast jest nie większy niż 3-4%. We Francji PKB na mieszkańca w regionie Lyon przekracza średnią krajową i zbliża się do PKB Paryża, chociaż w Lille i Marsylii sytuacja jest odmienna. W Zjednoczonym Królestwie poziom PKB na mieszkańca w Birmingham, Manchester i Glasgow nie przekracza średniej krajowej, a Polsce, pomimo stosunkowo dużej koncentracji ludności w Łodzi, Krakowie i we Wrocławiu, działalność gospodarcza jest skupiona przede wszystkim w regionie Warszawy (której udział w polskim PKB wynosi 16% przy zaledwie 7% udziale w populacji kraju), w którym w latach 1995-2004 odnotowano znacznie wyższy wzrost niż w pozostałych wymienionych miastach. W pozostałych regionach UE, chociaż odnotowano przypadki miast nie będących stolicami, a których PKB wzrasta szybciej niż w całym państwie, ich udział w krajowym PKB w latach 1995-2004 obniżył się o 1 punkt procentowy. W większości przypadków PKB na mieszkańca utrzymuje się na poziomie lub poniżej średniej krajowej. Miasta drugorzędne, w których PKB na mieszkańca jest wyższy niż w stolicy, występują jedynie we Włoszech i w Niemczech. Niezależnie od sytuacji w poszczególnych państwach różnice w poziomie zamożności w UE są nadal znaczne. W 2005 r. poziom PKB na mieszkańca w trzech nowych państwach członkowskich (Cypr, Słowenia i Republika Czeska) przekroczył 75% średniej UE-27. Według prognoz, jeśli utrzymają się bieżące trendy dotyczące względnej stopy wzrostu, do 2016 r. kolejne sześć państw może osiągnąć ten poziom - trzy kraje bałtyckie, Węgry, Malta i Słowacja. Polska, a w szczególności Bułgaria i Rumunia, mogą potrzebować znacznie więcej czasu.

Nawet jeśli stopa wzrostu gospodarczego w nowych państwach członkowskich utrzyma się na dużo wyższym poziomie niż w pozostałych krajach UE, a powyższe prognozy się potwierdzą, w wielu regionach tych państw, o ile różnice regionalne nie zostaną znacząco zredukowane, PKB na mieszkańca pozostanie na poziomie dużo niższym niż 75% średniej UE. Na przykład w Republice Czeskiej w 2004 r. PKB na mieszkańca w trzech z ośmiu regionów wyniósł około 60% średniej UE. Nawet przy założeniu utrzymania stopy wzrostu na stosunkowo wysokim poziomie wiele regionów będzie potrzebować więcej czasu na osiągnięcie poziomu 75% niż państwa, których są częścią. Z tego względu, jeśli rozbieżności regionalne mają zostać zniwelowane w jak najkrótszym czasie, polityka spójności pozostaje istotnym narzędziem wspierania rozwoju regionów, przede wszystkim w nowych państwach członkowskich.

Produktywność i wzrost zatrudnienia

W każdym państwie lub regionie poziom PKB na mieszkańca w pewnym stopniu zależy od dwóch ogólnych czynników. Jeden z nich jest wartość wytworzona przez każdą osobę zatrudnioną, czyli poziom ich wydajności. Drugi czynnik to odsetek zatrudnionej ludności. Ta sama zasada dotyczy zmian w dłuższej perspektywie czasu. Stąd do wzrostu PKB na mieszkańca przyczynia się wzrost produktywności lub zatrudnienia wśród mieszkańców. Obydwa czynniki są ważne. Pomimo iż często stosowanym środkiem zwiększania poziomów dochodów w dłuższej perspektywie czasowej jest wzrost wydajności, częściowo z uwagi na jej związek z konkurencyjnością - chociaż rosnące znaczenie czynników pozacenowych sprawia, że związek ten nie koniecznie jest ścisły, wzrost zatrudnienia może w co najmniej równym stopniu przyczynić się do wzrostu gospodarek o niskim poziomie PKB. Ponadto niski poziom zatrudnienia oraz duża liczba osób bezrobotnych mają wpływ na spójność społeczną.

Struktura działalności gospodarczej regionów ma związek nie tylko z poziomem PKB na mieszkańca, ale także z ich nieodłącznymi właściwościami. Pomimo tendencji gospodarki do odchodzenia od sektorów o niskiej wartości dodanej do sektorów o wysokiej wartości dodanej w miarę rozwijania się regionów, szczegółowa analiza wykazuje, że sektorowa struktura działalności będzie w pewnym stopniu odzwierciedlała podstawowe właściwości poszczególnych regionów. Takie czynniki jak położenie geograficzne, topologia, klimat, rozmieszczenie terenów zabudowanych, dziedzictwo kulturowe i przemysłowe oraz zgromadzona wiedza, które są istotnymi czynnikami decydującymi o przewadze komparatywnej danego regionu, kształtują zazwyczaj strukturę gospodarki nawet w regionach o relatywnie wysokim PKB na mieszkańca.

Zjawisko to jest na przykład widoczne w regionach specjalizujących się nadal w produkcji tekstyliów i odzieży w północnych Włoszech lub maszyn w zachodnich częściach Niemiec. Nawet jeśli odsetek siły roboczej zatrudnionej w tych sektorach jest bardzo mały, przy czym dużo większy niż w innych regionach o podobnym stopniu zamożności, pozostają one ważną częścią regionalnej gospodarki z powodu bezpośrednio lub pośrednio generowanego dochodu. Dlatego te obszary specjalizacji pozostają zazwyczaj mniej oczywiste pod kątem względnej liczby zatrudnianych osób wraz z rozwojem regionu, a inne rodzaje działalności wspólnej dla wszystkich regionów - takie jak sprzedaż detaliczna, edukacja, opieka zdrowotna - rozwijają się pod wpływem dochodu generowanego w omawianych obszarach.

Regiony o stosunkowo dużym udziale zatrudnienia w przemyśle tekstylnym, odzieżowym i wyrobów skórzanych odnotowują zazwyczaj relatywnie niski poziom dochodu i niskie koszty pracy oraz znajdują się głównie w nowych państwach członkowskich (mapa 1.11). W wielu regionach - w Bułgarii, Rumunii, Estonii, Litwie i Polsce - przemysł rozrósł się na przestrzeni ostatnich lat w wyniku niskich kosztów. Z drugiej strony istnieje sporo regionów w innych częściach UE, w których przemysł ma duży udział w zatrudnieniu. Ma to miejsce szczególnie w Norte w Portugalii, gdzie około 13% wszystkich zatrudnionych osób pracuje w przemyśle tekstylnym, co stanowi największy odsetek w UE. Jednak w ostatnich latach zatrudnienie w tym regionie odnotowało spadek wskutek wzmożonej konkurencji ze strony niskobudżetowej produkcji z Chin i innych części Wschodniej Azji, szczególnie po wygaśnięciu w 2005 r. Międzynarodowej Umowy Włókienniczej (MFA).

Wyzwaniem, przed którym stoją portugalscy producenci, jest przeniesienie podstawy ich konkurencyjności z niskich kosztów produkcji na jakość, styl i szybką reakcję na zmieniające się wzorce popytu, tak jak zrobili to w przeszłości producenci z północnych i środkowych Włoch, w których przemysł ma stosunkowo duży udział w zatrudnieniu. Wymaga to jednak zasadniczej zmiany metod pracy i organizacji produkcji. Ponadto rodzi się zapotrzebowanie na siłę roboczą o innych niż dotychczasowe kwalifikacjach. Podobne wyzwania mogą czekać producentów z nowych państw członkowskich w miarę wzrostu ich dochodów i poziomu wynagrodzeń.

Wyzwanie to nie dotyczy jedynie producentów przemysłowych, ponieważ spadek zatrudnienia w przemyśle tekstylnym i odzieżowym nastąpi z całą pewnością, bez względu na to, czy przyjęta w sektorze przemysłowym strategia okaże się skuteczna czy nie - niezależnie od tego, czy miejsca pracy będą redukowane z uwagi na nowe technologie oraz zlecanie zewnętrznym wykonawcom bardziej podstawowych części procesu produkcji, które wymagają dużych nakładów pracy, jak miało to miejsce we Włoszech, lub wskutek likwidacji

spółek. Równoległe wyzwanie dotyczy zatem regionu i polega na rozwoju nowych form działalności w celu zastąpienia dochodu i miejsc pracy, które zostały zredukowane w wyniku kurczenia się przemysłu.

Bardzo podobne spostrzeżenia dotyczą przemysłu stalowego, który jest bardziej rozproszony na terenie UE, lecz stopień jego ważności jest różny w poszczególnych regionach - w północnych częściach Hiszpanii, w południowych częściach Szwecji i północnych częściach Finlandii oraz na obszarach przemysłowych nowych państw członkowskich, które obejmują północno-wschodnią część Republiki Czeskiej (Moravskoslezsko), południową część Polski (województwo śląskie) oraz wschodnią część Słowacji (Stredne Slovensko i Vychodne Slovensko).

Zatrudnienie w gałęziach produkcji urządzeń elektrycznych oraz sprzętu audiowizualnego i teleinformatycznego jest również rozproszone w całej UE, niemniej jednak dużą koncentrację obserwuje się w kilku regionach Węgier, Republiki Czeskiej i Słowacji, w których jego udział w zatrudnieniu wynosi ponad 4%, zatem ponad trzy razy więcej niż średnia UE równa 1,3%. Jak w przypadku przemysłu tekstylnego, częścią tego sektora są działania, które trudniej przenieść w inne miejsce ze względu na bliskie powiązania z główną siedzibą firm, takich jak Nokia w Finlandii czy Hewlett-Packard w Irlandii, szczególnie gdy kluczowe znaczenie dla utrzymania konkurencyjności firmy ma opracowywanie nowych produktów.

Pomimo znaczących wahań, w dłuższej perspektywie czasowej wzrost cen ropy naftowej jest niemal nieuchronny, w miarę wyczerpywania się łatwiej dostępnych rezerw. Wszystko to wraz z potrzebą redukcji emisji gazów cieplarnianych nie pozostanie bez wpływu na łączne koszty energii. Tempo tych procesów będzie zależało w dużej mierze od postępów dokonujących się w zakresie racjonalnej gospodarki energią oraz stopnia ograniczenia zużycia stosunku do poziomu PKB. Jak dotąd, pomimo poczynionych w tym kierunku wysiłków, zużycie energii wrasta wraz z rosnącym poziomem PKB.

Niemniej jednak państwa o najwyższym poziomie PKB na mieszkańca osiągają zazwyczaj najniższy poziom zużycia energii na jednostkę produkcji. Godnym uwagi wyjątkiem są Stany Zjednoczone, które w dużej mierze dzięki polityce utrzymywania niskich cen zużywają o 50% więcej energii w relacji do PKB niż UE-15.

Wzrosty kosztów energii wpływają na regiony w różny sposób z uwagi na zróżnicowane poziomy zapotrzebowania na energię, będących skutkiem położenia geograficznego, klimatu i struktury działalności gospodarczej:

- Rosnące ceny energii mogą spowodować podnoszenie kosztów transportu, jeśli nie będzie im towarzyszyła lepsza wydajność paliw. Ponieważ rosnące koszty w różny sposób oddziałują na poszczególne rodzaje transportu, mogą one także sprzyjać przesunięciom pomiędzy środkami transportu, szczególnie z drogowego w kierunku kolejowego oraz, w miarę możliwości, morskiego i wodnego śródlądowego. Niemniej najbardziej peryferyjne regiony, takie jak północne części Finlandii i Szwecji lub najbardziej wysunięte na południe części Portugalii, Hiszpanii i Włoch, odczują te wpływy najwyraźniej.
- Wzrosty cen energii będą także miały wpływ na szybszy wzrost kosztów niektórych procesów i produktów oraz będą zachęcać do przechodzenia na energooszczędne metody produkcji, jak również do rozwoju nowych produktów, takich jak na przykład materiały kompozytowe zastępujące stal, do produkcji której używa się znacznych ilości energii. Regiony, które w większym stopniu niż inne oparte są na przemyśle związanym z dochodem i miejscami pracy - jak wspomniano powyżej, są to regiony specjalizujące się na przykład w produkcji stali - będą przechodziły trudności, jeśli nie zareagują w podobny sposób. Wzrost cen podróży lotniczych może mieć także wpływ na regiony specjalizujące się w turystyce.
- Regiony, w których istnieje możliwość rozwoju i poszerzania odnawialnych źródeł energii - takich jak energia wiatru, słoneczna, biomasa, elektrownie wodne - mogą zyskać wskutek zmian w gospodarce energetycznej.
- Wzrost kosztów energii może także skutkować zmianą modelu zagospodarowania mieszkalnego regionów, których mieszkańcy będą preferowali mieszkać bliżej lub dalej swojego miejsca pracy, chociaż potrzeba czasu zanim takie zjawiska znajdą odzwierciedlenie w rozwoju przestrzennym.

Czynniki decydujące o konkurencyjności regionów, ich rozwoju i poziomie zatrudnienia

Istnieje szereg czynników, które determinują konkurencyjność regionów, a tym samym ich możliwości rozwoju gospodarczego i tworzenia nowych miejsc pracy. Dla podnoszenia konkurencyjności zasadnicze znaczenie ma racjonalna polityka makroekonomiczna w połączeniu z politykami strukturalnymi. Kontekst ekonomiczny, charakteryzujący się stabilnością cen i korzystnym saldem budżetowym, na ogół zyskuje dzięki niższym stopom procentowym. To z kolei stymuluje inwestycje i akumulację kapitału, podnosząc zarówno produktywność, jak i poziom zatrudnienia. Ponadto pomaga w podnoszeniu stopnia i dyfuzji innowacji oraz obniża koszty kapitału, umożliwiając w ten sposób wzrost konsumpcji i płac w stosunku do realnych płac w sektorze produkcyjnym.

Kolejnym krytycznym czynnikiem jest produktywność i efektywność administracji publicznej na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym, która ma istotny wpływ na rozwój gospodarczy i tworzenie miejsc pracy. Przykładowo wysoki poziom korupcji, nadmiernie rozbudowana biurokracja, niska jakość sądownictwa i duża szara strefa ekonomiczna (wszystkie symptomy wadliwego funkcjonowania administracji) bezpośrednio oddziałują na ogólną konkurencyjność. Działania sektora publicznego mogą również wpływać na produktywność i wzrost, zmieniając poziom produktywności sektora publicznego oraz prowokując wzrost produktywności w sektorze prywatnym.

Wzrost i praca zależą w znacznym stopniu od warunków ramowych, takich jak stan różnego rodzaju infrastruktury: materialnej - w postaci sieci transportowych i telekomunikacyjnych, osobowej - w postaci umiejętności i wiedzy siły roboczej oraz socjalnej - w postaci opieki oraz innych usług wspomagających. Obejmują one również potencjał innowacyjny, który jest coraz istotniejszym wyznacznikiem konkurencyjności i wiąże się z zasobami ludzkimi, ale który obejmuje zarówno środki przeznaczone na badania i rozwój, jak i efektywność, z jaką są wykorzystywane.

Polityka spójności może znacząco przyczynić się do tworzenia opisanych warunków. Zostały one kolejno przeanalizowane poniżej, mając na uwadze różnice wynikające z odmienności regionów, a także zmiany, jakie zaszły w przeciągu ostatnich lat.

Zwiększanie atrakcyjności Europy i jej regionów dla inwestorów i pracowników

Jak stwierdzono w Traktacie UE (art. 16), dostęp do usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym ma zasadnicze znaczenie dla osiągnięcia gospodarczej, społecznej i terytorialnej spójności. Istnienie wydajnego systemu transportowego, szybkiej sieci telekomunikacyjnej i stałych dostaw energii jest kluczowym wyznacznikiem zdolności regionów do przyciągania inwestycji gospodarczych.

Transport

Infrastruktura transportowa jest istotnym aspektem konkurencyjności regionalnej, a także źródłem komparatywnej przewagi dla przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenach o rozwiniętej infrastrukturze²². Potwierdza to znaczenie, jakie przywiązują do niej przedsiębiorstwa, podejmując decyzję o umiejscowieniu inwestycji. Doroczny raport „European Cities Monitor”²³ w badaniu opinii decydentów biznesowych stwierdza, iż połączenia międzynarodowe z głównymi centrami gospodarczymi są trzecim najważniejszym kryterium przy wyborze lokalizacji dla inwestycji. To samo badanie donosi ponadto, że właśnie ten aspekt decydenci uznają za kluczowy dla poprawy atrakcyjności lokalizacji.

Inwestycje w infrastrukturę w istotny sposób wpływają bezpośrednio na PKB w skali zarówno krajowej, jak i regionalnej, co wykazuje analiza makroekonomiczna²⁴. Bardziej szczegółowa analiza inwestycji w Hiszpanii pokazuje, że mogą wystąpić jednak znaczne różnice w korzyściach pomiędzy regionami, w zależności od początkowo zastanego systemu transportowego, który wpływa na potencjalne zyski z nowych inwestycji. Inwestycje w połączenia transgraniczne bezpośrednio przyczyniły się do wzrostu eksportu towarów i usług do pozostałych części Unii.

Jednocześnie, zbliżając regiony do siebie, inwestycje w transport podnoszą konkurencję między nimi, co ma implikacje zarówno dla pracowników, jak i przedsiębiorstw. Z tego względu realizacja potencjalnych korzyści ze zwiększenia dostępności uzależniona jest od konkurencyjności danego regionu i niektóre regiony mogą znaleźć się w trudnym położeniu, gdy dokonają szerszego otwarcia na konkurencję z zewnątrz.

Ogólna sytuacja transportu w UE

W ramach UE istnieją znaczące różnice w zakresie wyposażenia w infrastrukturę transportową i wynikającą z niego dostępność infrastruktury. Pomiedzy krajami UE-15 a nowymi państwami członkowskimi można zauważyć trwałe różnice w zakresie gęstości autostrad²⁵. Za wyjątkiem Słowenii i Litwy, pozostałe kraje uzyskują wynik poniżej 50% średniej unijnej. Pomimo potrojenia długości autostrad w Grecji i sześciokrotnego przyrostu w Irlandii w latach 1990-2004, oba kraje nadal znajdują się poniżej 50% omawianego wskaźnika.

W 2004 r. Bułgaria, Rumunia i Polska miały wskaźnik gęstości autostrad poniżej 30% średniej unijnej. W Rumunii nie odnotowano przyrostu długości autostrad w latach 1990-2002. W Bułgarii długość autostrad wzrosła o 21% w latach 2000-2004, natomiast w Polsce ich długość zwiększyła się ponad dwukrotnie.

Badania i rozwój oraz innowacje

Potencjał innowacyjny w państwach członkowskich

Według wskaźnika sumarycznego (współczynnik regionalnej efektywności innowacyjnej - RIPI, należącego do zbioru wskaźników Europejskiej Tablicy Wyników w dziedzinie Innowacji)³⁸, kraje nordyckie mają najwyższy potencjał innowacyjny w całej UE, przewyższając pod tym względem Stany Zjednoczone i Japonię. Wiele z nowych państw członkowskich znajduje się na najniższym poziomie, mimo iż niektóre z nich (Estonia,

Słowenia i Węgry) wypadają lepiej niż trzy kraje spójności należące do UE-15 (Grecja, Portugalia i Hiszpania).

Państwa mogą zostać zaklasyfikowane do czterech głównych grup pod kątem zmian we wskaźniku sumarycznym na przestrzeni ostatnich lat.

- Finlandia, Szwecja, Dania i Niemcy - cztery kraje wiodące w zakresie współczynnika sumarycznego, które wykazały się wzrostem niższym niż w Japonii, a w obrębie tej grupy wzrost, jaki odnotowała Szwecja i Dania, był niższy od średniej unijnej.
- Grupa krajów, które w przybliżeniu osiągnęły średnią unijną omawianego wskaźnika, do której zaliczają się pozostałe kraje UE-15, za wyjątkiem Grecji, Hiszpanii i Portugalii, które wykazały się zróżnicowanymi wynikami, ze szczególnym wzrostem w Austrii i niewielkimi tendencjami wzrostowymi w Irlandii i Zjednoczonym Królestwie.
- Kraje, w których poziom omawianego wskaźnika znajduje się poniżej średniej unijnej ale oscyluje w kierunku średniej, czyli Grecja, Portugalia, Słowenia, Węgry, Republika Czeska, Litwa, Łotwa, Cypr oraz Malta.
- Kraje, dla których omawiany wskaźnik jest poniżej średniej unijnej i które wypadają najsłabiej w tym względzie, mianowicie Hiszpania, Estonia, Bułgaria, Polska, Słowacja oraz Rumunia.

Według najnowszych dostępnych danych wydatki na badania i rozwój wyniosły w roku 2003 średnio 1,9% PKB w 27 krajach UE. Rozbieżności regionalne w tym zakresie są jednak bardzo duże. Mimo iż w 27 regionach przekroczyły one cel barceloński, wynoszący 3%, w ponad 100 regionach wydatki te były mniejsze niż 1% PKB. Wszystkie regiony, w których wydatki były największe, za wyjątkiem Drezna w Niemczech, mają stosunkowo wysoki poziom PKB na mieszkańca i wiele z nich 5 z 20 plasujących się najwyżej - to regiony, w obrębie których znajdują się stolice (w Niemczech, Finlandii, Szwecji, Austrii i Francji). Regiony mające najniższe wydatki znajdują się w nowych państwach członkowskich lub są to regiony spoza terenów nowych państw członkowskich, charakteryzujące się stosunkowo niskim poziomem PKB na mieszkańca, na ogół zlokalizowane w trzech krajach spójności UE-15, lecz także wschodnie Niemcy i południowe Włochy. Istnieją jednak pewne wyjątki, jak np. Aland w Finlandii, Korsyka we Francji, Bolzano/Bozen we Włoszech oraz wyspy Baleary w Hiszpanii.

Niemniej jednak, w szeregu krajów, gdzie poziom PKB na mieszkańca wynosi 75% średniej unijnej - zwłaszcza w Hiszpanii, Niemczech i Włoszech, lecz także w Estonii i na Litwie - wydatki na badania i rozwój na przestrzeni ostatnich lat przekroczyły średnią unijną.

Podobny obraz wyłania się z analizy wydatków na badania i rozwój w obrębie sektora prywatnego. Tylko jeden region, w którym poziom PKB na mieszkańca znajduje się poniżej średniej unijnej, Stfedm Cechy w Republice Czeskiej (region otaczający Pragę), posiadał wydatki powyżej 2% PKB, zbieżne z celem barcelońskim dla badań i rozwoju w przedsiębiorstwach, podczas gdy najwyższe poziomy odnotowuje się w regionach, w których obrębie znajdują się stolice.

Podobna rozbieżność pojawia się w stosunku do liczby osób z wyższym wykształceniem oraz osób pracujących w zawodach wymagających zazwyczaj stosunkowo wysokich kwalifikacji (tj. menadżerów, przedstawicieli zawodów wolnych lub techników), która to liczba może stanowić szeroki wskaźnik alokacji zasobów ludzkich w dziedzinie nauki i techniki, definiując te kategorie w sposób na tyle rozległy, by obejmowały zarówno wiedzę, jak i jej zastosowanie. Według najnowszych danych (na rok 2005) z 8 regionów, gdzie liczba ta jest największa, 6 ma w swym obrębie stolice (Sztokholm, Londyn Wewnętrzny, północne Niderlandy, Ile de France, Luksemburg oraz Brukselę). Na drugim końcu skali znajdują się Portugalia i regiony rumuńskie oraz jeden region czeski, które mają najsłabsze wyniki w tym zakresie.

Względna liczba osób rzeczywiście zatrudnionych w sektorach zaawansowanych technologii, którą w większym stopniu uznać można za jeden ze wskaźników wydajności badań i rozwoju niż dokonywanych na nie nakładów, jest równie zróżnicowana w skali regionów, chociaż nie pokrywa się całkowicie z wydatkami na badania i rozwój czy dostępnością zasobów ludzkich. Liczba ta w stosunku do całkowitej liczby zatrudnionych w tego rodzaju sektorach jest największa w regionach niemieckich, które stanowią 11 z 12 przodujących w tym względzie regionów (Sztuttgart i Kahrlsruhe oraz sąsiednie regiony w Badenii-Wirtembergii posiadają największy odsetek) również według danych na rok 2005. Liczba ta jest także stosunkowo wysoka w innych regionach centralnych w Republice Czeskiej (Severovychod i Stfedm Cechy), na Słowacji (Zapadnę Slovensko) oraz na Węgrzech (Kózep-Dunantul). Wszystkie wymienione regiony mają jedne z najniższych nakładów na zasoby ludzkie w nauce i technologii, co jest wyrazem braku jakiegokolwiek koniecznej zależności pomiędzy nakładami a wynikami w tej dziedzinie.

Niemniej jednak, liczba zatrudnionych w sektorach zaawansowanych technologii jest generalnie najmniejsza w regionach, które posiadają stosunkowo niski poziom PKB na

mieszkańca, szczególnie w tych regionach w obrębie krajów UE-15, które również cechują się przeważnie niskimi nakładami na zasoby ludzkie w nauce i technologii, zwłaszcza dotyczy to regionów portugalskich i greckich.

Analizy porównawcze regionów pod względem zmian w nakładach na zasoby ludzkie są niezwykle ograniczone z powodu problemów z danymi. Podobne, chociaż mniej dotkliwe, są problemy w zakresie porównania rozwoju zatrudnienia w sektorach zaawansowanych technologii. Dane na dziesięciolecie 1995-2005 wskazują jednak, że zaistniały znaczne wzrosty liczby zatrudnionych w tych sektorach w wielu opóźnionych regionach w krajach UE-15, jak również na Węgrzech (co do większości pozostałych państw członkowskich dane z tego okresu nie są dostępne). Na regiony, o których mowa, składają się zwłaszcza Lipsk, Kamienica Saska i Drezno we wschodniej części Niemiec, Molise i Kalabria w południowych Włoszech, Galicja w Hiszpanii, Dytiki Ellada w Grecji, Nyugat-Dunantul i Eszak-Alföld na Węgrzech oraz Słowenia.

Z drugiej strony, wzrost ten wcale nie występował na szeroką skalę w opóźnionych regionach i w wielu z nich odsetek zatrudnionych w sektorach zaawansowanych technologii obniżył się w tym okresie, nawet w regionach sąsiadujących z obszarami, na których odsetek ten się podniósł. Na regiony, w których nastąpił spadek omawianego odsetka, składają się Magdeburg i Dessau we wschodnich Niemczech (w obu przypadkach jest to znaczny spadek), Campania, Sycylia i Sardynia w południowych Włoszech, Astrurias w Hiszpanii (choć niewielki), Dytiki Makedonia, Tesalia i Notio Aigaio w Grecji oraz Kózep-Dunantul na Węgrzech, jak również większość regionów Portugalii, a w szczególności Norte, gdzie spadek ten okazał się znaczny.

Inne wskaźniki efektywności innowacyjnej dowodzą istnienia podobnych, a nawet głębszych rozbieżności między regionami. Mianowicie liczba wniosków patentowych jest zazwyczaj o wiele mniejsza w regionach opóźnionych niż w pozostałych częściach UE, zwłaszcza w nowych państwach członkowskich (pomimo faktu, iż mierzy się ją w kategoriach wniosków do Europejskiego Urzędu Patentowego EPO, które są kilka lat przestarzałe, fakt ten wypada na niekorzyść tych krajów, które nie posiadają tradycji patentowych).

Średnio zatem liczba wniosków patentowych do EPO w krajach, które charakteryzują się niższym od średniej europejskiej poziomem PKB na mieszkańca, wyniosła zaledwie 12 na milion mieszkańców, w zestawieniu z wynoszącą 158 średnią dla krajów UE-15, według najnowszych dostępnych danych (2000-2002). Żaden region w obrębie państw członkowskich, który cechuje się niższym od średniego poziomem PKB na mieszkańca, nie posiadał liczby aplikacji patentowych przekraczającej średnią, i tylko w dwóch regionach

opóźnionych w obrębie UE - w Dreźnie i Luneburgu w Niemczech, z czego ten drugi region jest obszarem, na którym mieszka wiele osób dojeżdżających do pracy do Hamburga - liczba wniosków przekroczyła średnią. W niemal wszystkich regionach Polski, we wszystkich regionach Słowacji, za wyjątkiem stolicy, w wielu regionach Grecji i w licznych regionach Portugalii, jak również na Litwie i z reguły w Bułgarii oraz w Rumunii liczba aplikacji wynosiła mniej niż 5 na milion mieszkańców.

Skalę rozbieżności regionalnych potwierdza wskaźnik Regionalnej Efektywności Innowacyjnej. Złożony wskaźnik efektywności innowacyjnej na poziomie regionalnym może składać się ze wskaźników opisanych powyżej oraz jednego lub dwóch dodatkowych⁴⁰. Ten syntetyczny wskaźnik (wskaźnik Regionalnej Efektywności Innowacyjnej -RIPI) obejmuje 208 regionów w 25 krajach UE (w przypadku Belgii i Zjednoczonego Królestwa zawiera tylko regiony na poziomie NTS 1), ale jak dotychczas nie obejmuje Bułgarii i Rumunii, oraz odnosi się do lat 2002-2003⁴¹.

Według omawianego wskaźnika Sztokholm ma najwyższą całkowitą efektywność spośród regionów, a Szwecja spośród krajów, z kolei Notio Agaio w Grecji odnotowuje najniższą wartość wskaźnika i Grecja jest też krajem najniżej notowanym. Regiony, w których obrębie znajdują się stolicy, plasują się w wyraźniej czołówce, podczas gdy państwa spójności należące do UE-15, występują w dolnej części skali, w niektórych przypadkach poniżej niektórych nowych państw członkowskich.

Regiony na obszarze krajów nordyckich, Niemczech, Niderlandów i Zjednoczonego Królestwa plasują się w górnej części rankingu, chociaż znajdują się tam również regiony nowych państw członkowskich, w obrębie których zlokalizowane są stolicy -Praha, Bratislavsky, Kőszep-Magyarország (gdzie umiejscowiony jest Budapeszt) oraz Mazowsze (Warszawa), jak również Słowenia - a także Ile de France, Madrid oraz Wien. Na drugim końcu skali, na którym znajdują się regiony plasujące się najniżej, dominują regiony greckie, chociaż jest też określona liczba regionów portugalskich (Alentejo, Algarve i Norte), południowo włoskie (Kalabria, Puglia, Sycylia i Sycylia), czeskie (Severozapad i Moravskoslezsko) oraz węgierskie (Del-Alföld i Eszak-Magyarország), jak również niektóre regiony hiszpańskie (Extremadura i Castilla-La Mancha), włącznie z kilkoma, których poziom PKB na mieszkańca przekracza średnią unijną (Wyspy Baleary w szczególności). Mimo iż ostatni region stanowi w dużej mierze wyjątek, jest dowodem na to, że nie istnieje idealna zależność pomiędzy syntetycznym wskaźnikiem a poziomem dobrobytu w danym regionie.

Zależność ta jest i tak dość ścisła (ze współczynnikiem korelacji wynoszącym 0,59), co sugeruje, iż efektywność innowacyjna i wyniki gospodarcze są ze sobą w znacznym stopniu powiązane. Według ostatnich badań⁴² w niemal połowie regionów, w których poziom PKB na mieszkańca przekracza 75% średniej unijnej, istniała pozytywna zależność pomiędzy innowacyjnością a wynikami gospodarczymi. W niemal jednej czwartej regionów stosunkowo wysoki poziom wydajności innowacyjnej nie przełożył się jednak na podobnie wysoki poziom PKB na mieszkańca. Dlatego też w tych regionach dane sugerują, iż strategia interwencyjna powinna raczej skupiać się na implementacji bardziej efektywnych mechanizmów technologicznych, aby zbliżyć do siebie przedsiębiorstwa i uczelnie wyższe i inne instytuty badawcze, co ma na celu zapewnienie lepszego wykorzystania innowacji.

Jednocześnie, w jednej trzeciej regionów poziom PKB na mieszkańca jest relatywnie wysoki pomimo niskiego poziomu wydajności innowacyjnej - lub też jej syntetycznego wskaźnika. Grupa ta obejmuje przede wszystkim wiele regionów północnych Włosech (Emilia-Romagna, Veneto, Trento i Bolzano) oraz liczne regiony w Austrii (Tyrol i Salzburg), jak również Luksemburg, w których względna liczba osób, które ukończyły uczelnie wyższe jest znacząco niższa niż w podobnie zamożnych regionach. Może to stanowić wczesne ostrzeżenie przed nadchodzącymi problemami oraz znak, iż obecny wysoki poziom PKB na mieszkańca może być trudny do utrzymania bez zwiększenia inwestycji w zasoby ludzkie i inne obszary bazy innowacyjnej.

Wiedza i innowacyjność jako motor wzrostu

Coraz więcej danych sugeruje, iż tradycyjna przewaga komparatywna bazująca na kosztach czynników produkcji coraz bardziej traci na znaczeniu w świecie, w którym czynniki te można z dużą efektywnością czerpać z odległych źródeł. Niektórych doprowadziło to do przekonania, że czynnik geograficzny nie jest już istotny. Jednocześnie teorie innowacyjności i zmian technologicznych przywiązują coraz większą wagę do bliskości w położeniu geograficznym, podkreślając korzyści, jakie stwarza aglomeracja, w postaci dostępu do specjalistycznych danych, wiedzy i informacji, jak również ośrodków badawczych specjalizujących się w poszczególnych obszarach badań i rozwoju. Korzyści te są wewnętrznie logiczne, ponieważ procesy innowacji są niepewne i kumulacyjne, zaś wiedzę i umiejętności uosabiają jednostki i organizacje.

W rezultacie wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konsolidację regionalnych systemów innowacji, zwłaszcza środowisk gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych, w których funkcjonują firmy oraz jednostki, ma potencjalnie duży wpływ na wzmacnianie

konkurencyjności regionów. Jest to o tyle ważniejsze, że polityki krajowe wspierające innowacje skupiają się zazwyczaj w większym stopniu na podaży niż na popycie i potrzebach. Dane jednak sugerują, iż interwencje polityki spójności są zazwyczaj stronnicze - szczególnie w regionach objętych Celem 1 - w stosunku do potencjału badawczo-rozwojowego oraz infrastruktury.

Wsparcie z Funduszy Strukturalnych wyniosło od 5% (Hiszpania) do 18% (Litwa) wydatków na badania i rozwój w regionach objętych Celem 1 w latach 2000-2006, podczas gdy współfinansowanie łącznie z rządem lub sektorem prywatnym dołożyło się znacznie do tej wielkości. W skali regionalnej udział Funduszy Strukturalnych przyznanych na cele badań i rozwoju oraz innowacji wykazywał duże zróżnicowanie, wynosząc od 5% w większości obszarów południowej Europy i w najbardziej oddalonych regionach do ponad 15% w regionach nordyckich. Warto zauważyć, iż regiony uzyskujące wysokie notowania na skali współczynnika efektywności innowacyjnej, są zazwyczaj regionami najwięcej inwestującymi w badania i rozwój oraz innowacje w ramach polityki spójności.

Warto także zauważyć, iż większość regionów uznaje wagę tego typu inwestycji, czego wyrazem jest zwiększona ilość środków przyznanych na te cele w obecnym okresie programowania.

W odniesieniu do najważniejszych założeń polityki spójności w tym zakresie, wsparcie z Funduszy w regionach objętych Celem 1 w państwach UE-15 koncentrowało się zazwyczaj na działaniach zmierzających do rozwoju środowiska przyjaznego innowacjom (obejmującego finansowanie i kapitał ludzki), jak również do zwiększania transferu technologii.

Wsparcie dla tworzenia i rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw w regionach objętych Celem 1 w państwach UE-15 było niewielkie (możliwe, że z powodu przewagi małych rodzinnych przedsiębiorstw). Wsparcie było natomiast większe w regionach nowych państw członkowskich, które borykają się z problemami z ciągłą restrukturyzacją sektorów zdominowanych uprzednio przez duże firmy. Większy nacisk kładziono również na bieguny i klastry innowacji we wspomnianych regionach, prawdopodobnie z powodu późniejszego terminu rozpoczęcia programów, które nastąpiło dopiero w 2004 roku.

W regionach objętych Celem 2 środki pomocowe zostały głównie przeznaczone na powyższe cele, tj. na wspieranie innowacyjnych przedsiębiorstw i dyfuzję technologii.

W wielu krajach wsparcie dla BRT i innowacji nadal jest zorientowane na podaż i ukierunkowane na infrastrukturę, co ogranicza przeznaczanie środków na bardziej „miękkie” działania po stronie popytowej, ukierunkowane bezpośrednio na przedsiębiorstwa.

Preferowano zatem programy na szeroką skalę, ukierunkowane na tworzenie infrastruktury w przeciwieństwie do bardziej złożonych „innowacyjnych” działań, zmierzających do poprawy łączności między firmami a instytucjami badawczymi. Z tej przyczyny raport oceniający podkreśla niebezpieczeństwo związane z oddaleniem działań na rzecz BRT i innowacji od rzeczywistości regionalnej oraz z budowaniem parków czy inkubatorów technologicznych i ośrodków badawczych w sytuacji braku koniecznych usług, które byłyby w stanie zmniejszyć przepaść pomiędzy badaniami a przedsiębiorstwami, w szczególności małymi firmami.

Raport podkreśla również znaczenie tworzenia potencjału dla innowacji oraz popytu na powiązane z nim usługi w przedsiębiorstwach, które stanowią cel omawianych programów infrastrukturalnych. Brak takiego potencjału może częściowo wyjaśniać, dlaczego transfer technologii nie osiągnął na dzień dzisiejszy rezultatów, jakie sugerowałyby przeznaczane na niego środki. Raport przedstawia Austrię i Zjednoczone Królestwo jako przykłady dobrego zastosowania stymulacji popytu w firmach na usługi związane z działalnością gospodarczą i technologią.

Podobne rezultaty wyłaniają się z aktualizacji oceny śródkresowej w Finlandii, która rekomenduje większe ukierunkowanie dotacji przeznaczonych na rozwój produktów na inicjatywy publiczno-prywatne w celu podwyższenia zaangażowania sektora prywatnego w inicjatywy i dalszego rozwijania sieci kontaktów.

Aktualizacje ocen śródkresowych wskazują na pewną liczbę przypadków, gdy Fundusze Strukturalne przyczyniły się w znacznym stopniu do wzmocnienia potencjału innowacyjnego w regionach. Na przykład w Katalonii program w ramach Celu 2 zaangażował ponad 6000 (około 21%) naukowców z tego regionu i wyniósł 1,4 mld EUR (37%) inwestycji sektora prywatnego w społeczeństwo informacyjne.

Innowacje w planowanych Narodowych Strategicznych Ramach Odniesienia (NSRO)

Średniej wielkości oraz większe państwa spójności (Hiszpania, Polska, Grecja, Republika Czeska, Węgry, Portugalia i Słowacja - czyli składające się z więcej niż jednego regionu NTS II są gotowe otrzymać znaczne transfery dla programów innowacyjnych w związku z Narodowymi Strategicznymi Ramami Odniesienia. W Polsce wsparcie dla krajowego programu „Innowacyjna Gospodarka” wyniosło 8,3 mld EUR lub ponad 12% kwoty alokacji krajowej. Dodatkowo innowacje stanowiąc będą jeden z kluczowych obszarów interwencji w każdym z 16 polskich programów regionalnych, jak również w programach operacyjnych dla wschodniej Polski.

W pozostałych średniej wielkości i większych państwach członkowskich propagowanie innowacji stanowi jeden z głównych priorytetów w programach regionalnych. Na przykład we Francji oraz w Niderlandach innowacje stanowią główny priorytet we wszystkich programach regionalnych i oczekuje się, iż we wszystkich tych programach wydatki na omawiane cele stanowiąć będą ponad połowę wydatków całkowitych. W Finlandii nacisk na innowacje, który znaleźć można we wszystkich programach regionalnych, jest odbiciem wyraźnego celu, jakim jest wykorzystanie innowacji do zdecentralizowania strategii lizbońskiej i zwiększenia poczucia „własności”.

W mniejszych państwach członkowskich rozważania na temat skali i zdolności administracyjnej oznaczają, że programy zostały szerzej zdefiniowane i obok innowacji obejmują inne priorytety, takie jak infrastruktura. Dotyczy to zwłaszcza tych krajów, które otrzymują wsparcie w ramach celu Konwergencja, przykładowo Malta i Słowenia, chociaż odnosi się to również do Danii. Nie oznacza to jednak mniejszego nacisku na innowacje (Litwa na przykład planuje przeznaczyć 8% całkowitych środków na infrastrukturę BRT i kolejne 8% na społeczeństwo informacyjne w ramach programu „Wzrost Gospodarczy”).

9. Wnioski i zakończenie

Zadanie postawione przed zespołem trzecim w składzie Marcin Szplit, Monika Jas i Marian Strzelecki polegało na zebraniu możliwe pełnych i aktualnych danych pokazujących wizerunek województwa świętokrzyskiego, szczególnie w zakresie innowacji, badań i rozwoju, wśród publikacji zewnętrznych zarówno krajowych jak i zagranicznych.

Liczba źródeł krajowych okazała się dość obszerna, natomiast warto zaznaczyć, że informacje ze źródeł zagranicznych pokazują województwo świętokrzyskie wyłącznie w kontekście opisu całej Polski lub programu Polska Wschodnia.

Brak jest (lub zespół nie był w stanie takowych odnaleźć) opracowań zagranicznych dotyczących naszego województwa jako ośrodka innowacyjnego. Wynika to zapewne ze stosunkowo nikłej obecności inwestorów zagranicznych w regionie oraz z centralnego w stosunku do powierzchni kraju położenia województwa świętokrzyskiego. Region świętokrzyski nie znajduje się również w polu zainteresowania turystów zagranicznych ze względu na brak atrakcji o skali światowej lub chociażby europejskiej, brak dobrze rozwiniętej bazy oraz strategiczne nastawienie na tzw. „turystykę weekendową” i agroturystykę.

W większości badań i statystyk innowacyjność polskich przedsiębiorstw prezentuje się stosunkowo słabo. Z drugiej strony polska gospodarka z roku na rok notuje przyzwoitą stopę wzrostu; zwiększa się także eksport polskich przedsiębiorstw. Powyższy paradoks zwraca uwagę na trudności w ocenie stopnia innowacyjności polskich przedsiębiorstw. Potwierdza także, iż procesy innowacyjne są bardzo zróżnicowane (patrz innowacje produktowe, procesowe, organizacyjne, marketingowe i inne), zaś ich charakter może być uzależniony od stopnia rozwoju gospodarki. Dokładniejsze poznanie charakteru procesów innowacyjnych w polskich przedsiębiorstwach powinno pomóc w lepszym ukształtowaniu polityki publicznej.

Przedsiębiorstwa poddane konkurencji w naturalny sposób muszą być innowacyjne. Inaczej nie będą w stanie generować nadwyżki i w sposób nieuchronny będą musiały zniknąć z rynku. Istotną częścią badania innowacyjności przedsiębiorstw powinna być weryfikacja, w jakim stopniu firmy uświadamiają sobie presję konkurencji i jaki sposób na nią reagują.

Teoria systemów innowacyjnych wskazuje, iż o innowacyjności firm decyduje także otoczenie, w którym one funkcjonują. W tym zakresie istotna jest dostępność do wyspecjalizowanych usług, instytucji (w tym badawczo-rozwojowych) i zasobów (głównie

kapitału ludzkiego). Ważne znaczenie dla innowacyjności przedsiębiorstw może mieć także polityka publiczna, która staje się coraz bardziej rozbudowana dzięki wykorzystaniu funduszy strukturalnych UE. W dotychczasowych badaniach stosunkowo mało uwagi poświęcono wykorzystaniu wsparcia publicznego w zakresie innowacji. Wiele wskazuje na to, że infrastruktura otoczenia biznesu jest niedostosowana do rozwiązywania problemów z zakresu innowacji zwłaszcza w MSP. Należy więc się skoncentrować na ocenie wsparcia publicznego dla innowacji i poszukiwaniu odpowiedzi, w jakich obszarach byłoby ono najbardziej potrzebne. Wsparcie publiczne musi być dostosowane do potencjału innowacyjnego firm.

W 2007 roku w województwie świętokrzyskim zarejestrowanych było 110,6 tys. (w 2005r. - 107,8 tys.) podmiotów gospodarczych, tj. mniej niż 3% widniejących w rejestrze REGON w Polsce, z czego aktywnych tylko niewiele ponad 46 tys. tj. prawie 42 % wszystkich zarejestrowanych w regionie.

Przedsiębiorczość w woj. świętokrzyskim jest dość niska w skali kraju. Na 1000 mieszkańców w 2005 roku było zarejestrowanych w regionie 83 podmiotów sektora MSP, co oznaczało 12 lokatę w kraju i w kolejnych latach pozycja ta nie uległa zmianie mimo, że w roku 2007 było to już 86 podmiotów. Miejsce 14 w kraju zajął region pod względem liczby podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego w porównaniu z liczbą mieszkańców – w 2005r. było zarejestrowanych 0,36 na 1000 mieszkańców a w 2007r. – 0,46. Świętokrzyskie cechuje duża liczba podmiotów zlikwidowanych. W 2007 roku w regionie zlikwidowano 53,7 firmy na 10 tys. mieszkańców – 3 miejsce w Polsce (w 2005 roku w regionie zlikwidowano około 42 firmy na 10 tys. mieszkańców, co oznaczało 15 lokatę). Jednocześnie jednak powstało dość mało nowych podmiotów, gdyż 60,4 na 10 tys. mieszkańców co oznaczało 14 lokatę w rankingu województw (W 2005r było to 59 – również 14 miejsce).

Mniej niż przeciętna krajowa w porównaniu z liczbą mieszkańców było w województwie przedsiębiorstw wszystkich klas. Liczba pracujących na 1000 mieszkańców była niższa od przeciętnej krajowej we wszystkich przedsiębiorstwach aktywnych, natomiast najwięcej w porównaniu z liczbą mieszkańców było w regionie pracujących mikroprzedsiębiorstwach i w firmach dużych.

Średnia wielkość przedsiębiorstwa w regionie była zbliżona do przeciętnej krajowej, w firmach mikro wynosiła 2,2 pracujących na podmiot. Małe firmy regionu zatrudniały przeciętnie 21,9 osoby co było o 4 pkt. mniej niż przeciętna krajowa, a firmy średnie 109,5 osoby, co było o 4,7 pkt. więcej niż przeciętnie w kraju.

Przychody przeciętnego przedsiębiorstwa w regionie wyniosły ok 1,3 mln zł i było to o 0,4 mln zł mniej niż wyniosła średnia krajowa. Również przychody we wszystkich grupach wielkości przedsiębiorstw były niższe od średniej krajowej dla poszczególnych grup.

Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw w regionie wyniosły 2,7 mld zł, z czego na mikroprzedsiębiorstwa przypadło 400 mln zł, na małe firmy 226 mln zł, na średnie – 620 mln zł i na firmy duże – ponad 1,5 mld zł. W stosunku do roku 2006 r. spadł udział nakładów firm z sektora MŚP, małych firm z 12% w 2006 r. do 8% w 2007 r., firm średnich z 31% do 23%. Firmy mikro nieco zwiększyły udziały w nakładach, zbliżając się do poziomu 13%.

Przedsiębiorstwa województwa świętokrzyskiego w prawie 70% finansowały swoje inwestycje ze środków własnych. Drugim co do wielkości finansowania źródłem wykorzystywanym przez przedsiębiorstwa były kredyty i pożyczki krajowe. Ze środków zagranicznych najczęściej korzystały przedsiębiorstwa duże (ich inwestycje były w 10,4% finansowane z tego źródła). Środki budżetowe nie stanowiły istotnego źródła finansowania inwestycji, jednakże przez przedsiębiorstwa z sektora MŚP, zwłaszcza firmy małe, wykorzystywane były częściej niż środki zagraniczne.

Przeprowadzone do tej pory badania innowacyjności przedsiębiorstw (w tym małych i średnich) koncentrowały się głównie na badaniu poziomu innowacyjności firm z punktem ciężkości położonym głównie na innowacje produktowe, najczęściej na innowacje technologiczne. W dużo mniejszym zakresie badania prowadzono pod kątem wprowadzania innowacji procesowych, organizacyjnych czy marketingowych, a jeżeli już to robiono, były to badania bardzo powierzchowne. Zazwyczaj pytano jedynie, czy firmy wprowadziły tego typu innowacje lub czy posiadają np. certyfikaty zarządzania jakością. Innowacje procesowe, organizacyjne czy marketingowe zaczynają odgrywać coraz większą rolę - decydującą o konkurencyjności i innowacyjności firm (szczególnie tych średniej wielkości, ale także małych).

Polskie przedsiębiorstwa - również duże, ale w większym stopniu MŚP - prowadzą działalność innowacyjną głównie w oparciu o modernizację swego parku maszynowego. Ponadto ważnym źródłem innowacji dla MŚP są pracownicy, w tym nowo przyjmowani do pracy absolwenci uczelni wyższych (dotyczy to w większym stopniu małych firm). Przedsiębiorstwa krajowe w niewielkim stopniu prowadzą własne prace badawczo-

rozwojowe - zdecydowana większość z nich nie posiada wyodrębnionej jednostki/działu zajmującego się projektowaniem i rozwojem nowych produktów i usług. Firmy w ograniczonym stopniu wykorzystują też zewnętrzne źródła w procesie innowacyjnym, o czym świadczy niski poziom współpracy z partnerami zewnętrznymi. Jeśli już przedsiębiorstwa współpracują z partnerami zewnętrznymi, to zdecydowanie częściej są to ich bezpośredni dostawcy, odbiorcy lub inne przedsiębiorstwa niż zewnętrzne jednostki B+R.

Chociaż liczba patentów zgłaszanych przez polskie podmioty, a szczególnie przedsiębiorstwa, w ostatnich latach rośnie, w stosunku do innych krajów wciąż jest bardzo mała. Należy jednakże podkreślić duże zróżnicowanie branżowe pod tym względem. Jedną z przyczyn tego jest fakt, iż w niektórych branżach zmiany zachodzą tak szybko, że nie opłaca się zgłaszać patentu - m.in. ze względu na długi czas procedury patentowej, a także wysokie koszty dochodzenia swoich praw w sądzie. Wydaje się istotne, aby w badaniach uwzględnić takie kwestie jak czas życia produktu/technologii w branży, w której działa firma, a także sposoby ochrony własności intelektualnej przez firmę oraz przyczyny braku takiej ochrony. Należy przy tym pamiętać, że samo posiadanie patentu nie świadczy jeszcze o poziomie innowacyjności - kluczowe jest jego wykorzystywanie i wartość rynkowa, w tym np. czerpanie korzyści w postaci opłat licencyjnych.

W polskich MSP wykorzystanie technologii informacyjno-telekomunikacyjnej i technologii telekomunikacyjnych wciąż jest mniejsze niż w krajach rozwiniętych Europy Zachodniej czy USA. Pomimo iż zdecydowana większość przedsiębiorstw deklaruje wykorzystanie komputerów w działalności firmy, to jednak są one w większości przypadków wykorzystywane jedynie w działalności księgowej i magazynowej. Niewiele firm wykorzystuje komputery (oprogramowanie) w procesie zarządzania i wspomagania decyzji. Podobnie rzecz wygląda, jeśli chodzi o wykorzystanie Internetu w firmach - blisko połowa MSP (44 %) deklaruje, iż posiada stronę internetową. Są to zazwyczaj proste wizytówki firm, które posiadają ograniczoną funkcjonalność (np. brak możliwości złożenia zamówienia). Stosunkowo niewiele firm wykorzystuje w szerszym zakresie możliwości Internetu (czy extranetu) w procesie komunikacji i zarządzania przedsiębiorstwem.

Krajowe przedsiębiorstwa charakteryzują się bardzo zróżnicowanym poziomem innowacyjności. Innowacyjność przedsiębiorstw zależy m.in. od wielkości, branży, w której działa przedsiębiorstwo, a także od takich czynników, jak wykształcenie kadry zarządzającej czy pochodzenie kapitału (krajowe/zagraniczne). Ponadto niektóre badania wskazują, iż istnieją przedsiębiorstwa, które nie chcą się rozwijać i wprowadzać innowacji, a ich właściciele są zainteresowani jedynie prowadzeniem swego biznesu w dotychczasowej skali i

na dotychczasowych zasadach. Działania władz publicznych mające na celu stymulowanie innowacyjności firm muszą uwzględniać różną specyfikę, uwarunkowania, motywacje i potrzeby tych firm. Główną barierą, jaką wskazywały przedsiębiorstwa, ograniczającą wprowadzanie innowacji w firmach, był brak środków finansowych, jednakże wydaje się, iż jest to zbyt duże uproszczenie i prowadzi do spłylenia problemu. Z tego punktu widzenia badania przedsiębiorstw powinny w większym stopniu koncentrować się na analizie istniejących kompetencji i braków w tym zakresie - np. w zakresie zarządzania, kapitału ludzkiego, planowania strategicznego, aniżeli na kwestii samego finansowania.

Infrastruktura otoczenia biznesu w Polsce wydaje się niedostosowana do rozwiązywania problemów z zakresu innowacji w MSP. Ośrodki KSU¹⁵ koncentrują się na prostszych usługach informacyjnych i szkoleniowych. Ośrodków należących do KSI¹⁶, w tym centrów transferu technologii, parków technologicznych i inkubatorów technologicznych jest relatywnie niewiele i często również w ich ofercie dominują usługi mniej zaawansowane (związane z kwestiami transferu technologii i współpracy nauka-biznes). Z kolei ośrodki KPK¹⁷ zasadniczo koncentrują się na jednostkach naukowych (punkty głównie działają w takich jednostkach) niż na pomocy dla MSP. Ponadto małe zainteresowanie ze strony przedsiębiorstw ofertą instytucji otoczenia biznesu, na co wskazywali przedstawiciele tych instytucji, może również świadczyć, z jednej strony, o braku informacji o tych instytucjach i ich ofercie wśród przedsiębiorców, a z drugiej strony, o niedopasowaniu tej oferty do potrzeb MSP. Wydaje się, iż badanie innowacyjności przedsiębiorstw w tej kwestii powinno zostać ukierunkowane na zbadanie poziomu wiedzy wśród przedsiębiorców na temat dostępnych form wsparcia, usług i instytucji wspierających oraz na ocenę jakości i adekwatności wsparcia przez podmioty, które z takiej pomocy już skorzystały.

Innowacyjność polskiej gospodarki i polskich przedsiębiorstw mierzona różnymi standardowymi wskaźnikami (wielkość nakładów na B+R, liczba innowacyjnych firm, nakłady na działalność innowacyjną itp.) jest stosunkowo niska. Podstawowe wielkości i wskaźniki opisujące poziom i potencjał innowacyjny polskiej gospodarki (takie jak wskaźniki opisujące działalność patentową, udział przedsiębiorstw innowacyjnych, udział eksportu dóbr o wysokim zaawansowaniu technologicznym, wydatki na działalność B+R) plasują Polskę na samym końcu wśród krajów OECD.¹⁸

¹⁵Należące do Krajowego Systemu Usług.

¹⁶Krajowa Sieć Innowacji

¹⁷Krajowy Punkt Kontaktowy

¹⁸European Innovation Scoreboard, European Commission, Brussels 2005

Z badań Żołnierskiego wynika również, iż istnieje silny związek między poziomem innowacyjności a posiadanym przez właściciela/menedżera wykształceniem. Najbardziej innowacyjne są przedsiębiorstwa, w których zarówno kadra, jak i właściciel lub menedżer posiadają wyższe wykształcenie.¹⁹

Na pewien paradoks pomiędzy wskaźnikami a rzeczywistością zwracają uwagę m.in. Tamowicz i Szultka (2005), podkreślając, iż na innowacyjność polskich przedsiębiorstw należy spojrzeć przez pryzmat dynamiki zmian i złożoności procesów transformacyjnych. Miarą innowacyjności polskich przedsiębiorstw i gospodarki może być ogrom restrukturyzacji, jaka musiała dokonać się na poziomie przedsiębiorstw i sektorów²⁰. Należy także zwrócić uwagę na dynamikę nakładów na działalność innowacyjną przedsiębiorstw przemysłowych, które na przestrzeni lat 1995-2003 rosły szybciej niż przychody (co obrazuje wzrost wskaźnika innowacyjności z poziomu 2,2% do 4,2%)²¹. Konieczność szybkiego nadrobienia luki technologicznej oznaczała także, że nakłady na działalność innowacyjną musiały mieć raczej postać zakupu maszyn i urządzeń niż wydatków na prace badawczo-rozwojowe.

19 Aleksander Żołnierski, „*Potencjał innowacyjny polskich małych i średniej wielkości przedsiębiorstw*” 2005.

20 Budowa organizacji nastawionych na rynek, a nie produkcję, wygaszanie produkcji nierentownej, zbywanie zbędnych aktywów, zmniejszanie materiałochłonności i energochłonności, zmiany w strukturze zatrudnienia, automatyzacja procesów produkcyjnych, komputeryzacja. Za Tamowicz i Szultka (2005). Szczegółowo patrz także J. Mujżel (red), *Przedsiębiorstwa w procesie transformacji*, Poltext 1997.

21 Wskaźnik ten oddaje relację nakładów na Działalność innowacyjną do wielkości sprzedaży. Rekordowy poziom osiągnął on w 1999 r.

Literatura

M.Boni *„Warunki rozwoju polski wschodniej w perspektywie 2020, kapitał ludzki, kapitał społeczny a wyzwania rynku pracy na obszarach polski wschodniej”*; Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007.

J.Bauer, B.Bembenek, P.Czyż, T.Klajbor, M.Klepka, T.Klimczak, H.Kocek, A.Kowalczyk, B.Lubicka, M.Opieczynski, D.Podyma, K.Pylak, J.Solecka, *„Przeprowadzenie ewaluacji procesu wdrażania Regionalnych Strategii Innowacji 15 regionów Polski pod kątem implementacji projektów wynikających ze strategii”*; Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2006.

A.Bąk, M.Krasowska, M.Piotrowska, A.Sobkiewicz, A.Szyborska, R.Chmielewski, M.Jasińska *„Doświadczenia i szanse regionów” - Przegląd regionalny nr 2*; Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2008.

K.Biernat, A.Haber, A.H.Jasiński, P.Klimczak, A.Laskowska-Rutkowska, S.Łobejko, B.Mazurek-Kucharska, J.Pokorski, E.Wojnicka, A.Wojtczuk-Turek, *„Innowacyjność 2008 Stan innowacyjności, projekty badawcze, metody wspierania, społeczne determinanty”*; Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2008

W.Dziemianowicz, J.Łukomska, A.Górska, M.Pawluczuk, *„Trendy w rozwoju regionów”*; Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2009.

J.Friedberg *„Dostępność terytorialna polski wschodniej i korytarze krajowe wiążące ten region z Europą oraz prowadzące do dostępności przestrzennej wszystkich ośrodków powiatowych”*; Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007.

G.Gorzela *„Strategiczne kierunki rozwoju Polski wschodniej”*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007.

G.Gorzela, A.Bąkowski, M.Kozak, A.Olechnicka, A.Płoszaj *„Polskie Regionalne Strategie Innowacji: ocena i wnioski dla dalszych działań”*; Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2006.

T.G.Grosse *„Wybrane koncepcje teoretyczne i doświadczenia praktyczne dotyczące rozwoju regionów peryferyjnych”*; Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007.

Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową; *„Konkurencyjność województwa pomorskiego”*; Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego, Gdańsk 2009

Instytut Technologii Eksploatacji Państwowy Instytut Badawczy; *„Analiza porównawcza innowacyjności regionów w Polsce w oparciu o metodologie European Innovation Scoreboard”*; Radom 2008 (na zlecenie Ministerstwa Gospodarki)

M.Klepka *„Efekty regionalnych strategii innowacji w Polsce. Rekomendacje do analizy szczegółowej”*; Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2006.

A.Kowalczyk, S.Kulczyk; *„Ochrona i konserwacja wartości przyrodniczych polski wschodniej jako podstawa trwałego rozwoju”*; Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007.

T.Kudłacz; *„Analiza pięciu strategii regionalnych województw polski wschodniej i problemów stykowych pomiędzy województwami polski wschodniej z innymi regionami”*; Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007.

M.Mackiewicz, W.Misiąg, M.Tomalak; *„Analiza i prognoza dochodów i wydatków publicznych polski wschodniej”*; Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007

K.B.Matusiak; „*Ośrodki Innowacji i Przedsiębiorczości w Polsce. SOOIPP Raport – 2007*” - Stowarzyszenie Organizatorów Ośrodków Innowacji i Przedsiębiorczości w Polsce, Łódź/Kielce/Poznań 2007

T.Markowski „*Funkcje metropolitalne pięciu stolic województw wschodnich*”; Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007

OECD „*Przeglądy terytorialne – Polska*”; Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju i Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2008, <http://www.oecd.org/poland>

T.Parteka „*Plany zagospodarowania przestrzennego województw jako instrument spójności terytorialnej polski wschodniej*”, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007.

W.Sartorius „*Spółeczeństwo informacyjne i gospodarka oparta na wiedzy w Polsce Wschodniej (cyfrowa polska dla każdego w Polsce Wschodniej)*”; Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007.

A.Stasiak, P.Gaiński „*Rozwój ekonomiczny ośrodków powiatowych Polski Wschodniej*”; Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007.

P.Swianiewicz „*Strategiczna analiza stanu spójności ekonomicznej i społecznej przeprowadzona na poziomie obszarów NUTS4 i NUTS5*”; Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007.

D.Węclawska, P.Zadura-Lichota, M.Wasilewska pod red.A.Żołnierskiego „*Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008 Profile regionalne*”; Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2009.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego-Projekt: „*Profile Regionalne- najważniejsze wewnętrzne potencjały województw*” Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2009.

Spis tabel

Tabela nr 1. Zestawienie odległości i postulowanych pól współpracy	23
Tabela nr 2. Zróżnicowania regionalne w różnych wariantach rozwoju, stan i prognoza	54
Tabela nr 3. Ocena pozycji województw w różnych wariantach	58
Tabela nr 4. Ogół środków przeznaczonych na realizację 16 RPO wg województw	72
Tabela nr 5. Podział środków EFRR przeznaczonych na realizację 16 RPO wg dziedzin wsparcia i województw	74
Tabela nr 6. Udział środków EFRR przeznaczonych na realizację 16 RPO wg obszarów wsparcia w województwach	74
Tabela nr 7. Środki EFRR na realizację 16 RPO w obszarze badań i rozwoju technologicznego, innowacji i przedsiębiorczości.	75
Tabela nr 8. Udział środków EFRR na realizację 16 RPO w obszarze badań i rozwoju technologicznego, innowacji i przedsiębiorczości.	76
Tabela nr 9. Środki EFRR na realizację 16 RPO w obszarze społeczeństwa informacyjnego	76
Tabela nr 10. Środki EFRR na realizację 16 RPO w obszarze społeczeństwa informacyjnego	77
Tabela nr 11. Planowane środki unijne w latach 2007-2013 w podziale na makro-obszary interwencji polityki spójności - malejąco wg ogółem na mieszkańca	81
Tabela nr 12. Planowane środki z funduszy UE dla województwa Świętokrzyskiego	83
Tabela nr 13. MŚP zarejestrowane w REGON w stosunku do liczby mieszkańców	97
Tabela nr 14. Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw	98
Tabela nr 15. Źródła finansowania inwestycji przedsiębiorstw (%)	99
Tabela nr 16. Wymiana handlowa	99
Tabela nr 17. Przedsiębiorstwa aktywne	101
Tabela nr 18. Przedsiębiorstwa aktywne, gdy przeciętna dla Polski = 100	101
Tabela nr 19. Struktura nakładów na innowacje w regionach (%)	105
Tabela nr 20. Wsparcie działalności innowacyjnej w regionach w %	107
Tabela nr 21. Porozumienia o współpracy w procesie innowacyjnym z firmami konsultingowymi i nauką – odsetek MSP posiadających porozumienie	114
Tabela nr 22. Nasycenie polskich regionów ośrodkami innowacji i przedsiębiorczości	122
Tabela nr 23. Wartości bazowych wskaźników konkurencyjności województwa świętokrzyskiego w latach 2002 – 2007	130
Tabela nr 24. Opis wskaźników Europejskiej Regionalnej Tablicy Wyników Innowacyjności 2006 European Regional Innovation Scoreboard (RIS2006)	133
Tabela nr 25. Wskaźniki wejścia zalecane przez Europejską Kartę Wyników Innowacyjności 2007 (EIS2007)	136
Tabela nr 26. Wskaźniki wyjścia według przez Europejskiej Karty Wyników Innowacyjności 2007 (EIS2007)	137
Tabela nr 27. Monitoring wskazany w Regionalnych Strategiach Innowacji (RSI)	138

Spis map

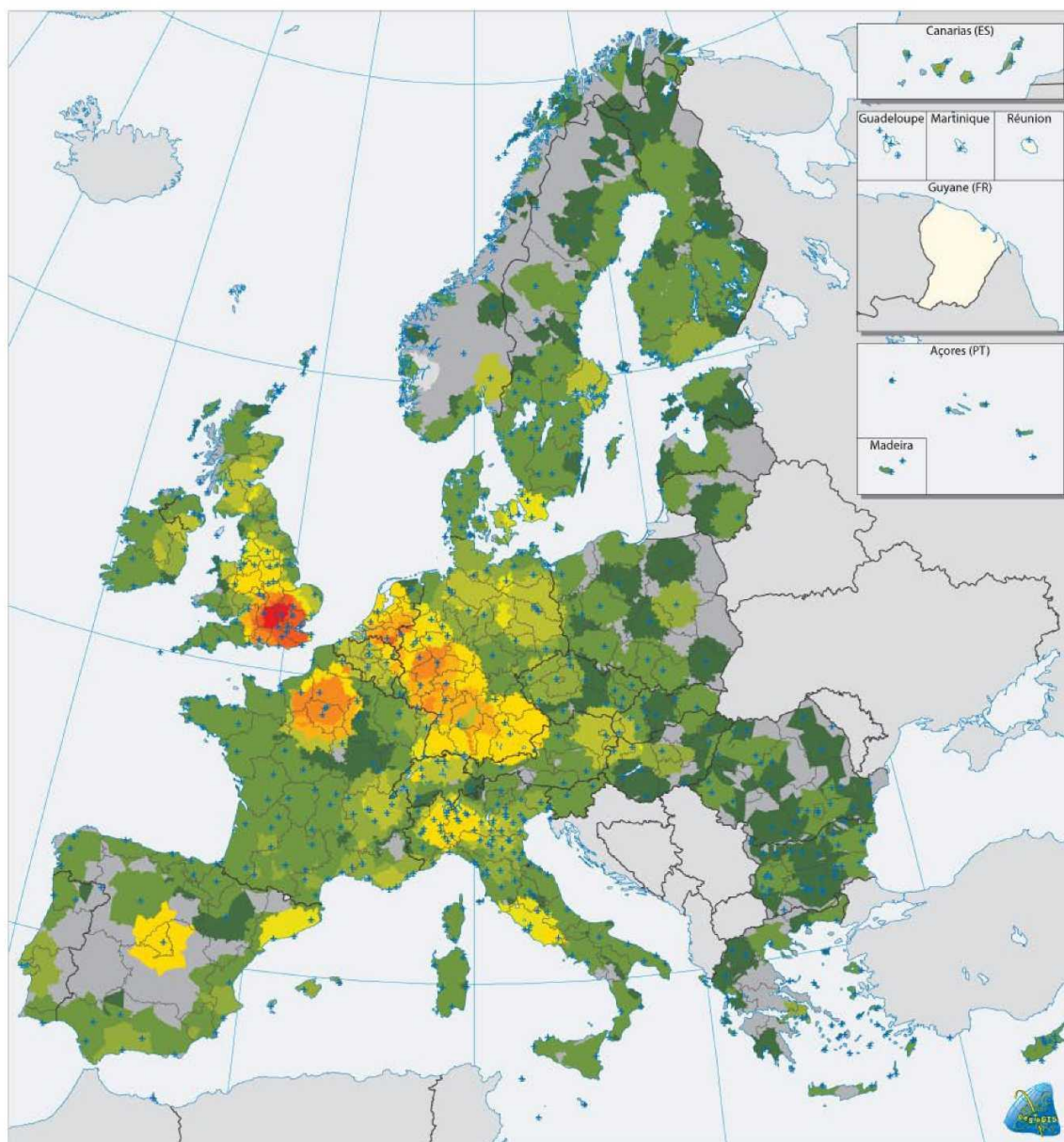
Mapy 1 i 2. PKB per capita w 2020 r. - wariant utrwalający oraz wariant kryzysu	56
Mapa 3. PKB per capita 2020 r. – wariant środkowy	56
Mapy 4 i 5. PKB per capita 2020 r. - warianty rosnącej polaryzacji i konwergencji	57
Mapy 6 i 7. Wartość dodana brutto na pracującego w rolnictwie, stan i prognoza	59
Mapy 8 i 9. Wartość dodana brutto na pracującego w przemyśle, stan i prognoza	60

Mapy 10 i 11. Nakłady na działalność badawczo-rozwojową na mieszkańca, stan i prognoza	61
Mapy 12 i 13. Wydatki na innowacje w przemyśle na mieszkańca, stan i prognoza	62
Mapy 14 i 15. Aktywne MSP na 1000 mieszkańców, stan i prognoza.....	63
Mapy 16 i 17. Firmy z udziałem zagranicznym na 1000 mieszkańców, stan i prognoza.....	64
Mapy 18 i 19. Liczba studentów na 10 tys. mieszkańców, stan i prognoza	65
Mapy 20 i 21. Drogi o nawierzchni ulepszonej w km na 100 km ² , stan i prognoza	65
Mapy 22 i 23. Emisja zanieczyszczeń powietrza na 1 km ² (destymulanta), stan i prognoza..	66
Mapa 24. Planowane środki finansowe na realizację programów operacyjnych 2007-2013 ..	79
Mapa 25. Wielkość planowanych środków unijnych w latach 2007-2013 w podziale na makroobszary interwencji polityki spójności.....	82
Mapa 26. Struktura udzielonego dofinansowania wg grup kategorii interwencji.....	87
(stan na koniec 2006 r.)	87
Mapa 27. Specjalizacja regionalna na bazie pracujących w 2006 r. a dominujące działy gospodarki	90
Mapa 28. Wyniki oceny innowacyjności przy wykorzystaniu 45 wskaźników „Rankingu (45)”	141

Spis wykresów

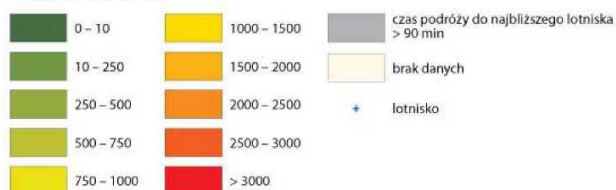
Wykres 1. Zróżnicowania regionalne w Polsce (współczynnik zmienności w %).....	54
Wykres 2. Specjalizacja regionalna na bazie WDB w latach 1995-2005	91
Wykres 3. Struktura sektora przedsiębiorstw w Polsce w 2007 roku (REGON).....	94
Wykres 4. Wydatki inwestycyjne przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego w 2007 w mln zł	95
Wykres 5. Struktura podmiotowa przedsiębiorstw zarejestrowanych w REGON w województwie świętokrzyskim w 2007 r., wg liczby pracowników.....	97
Wykres 6. Nakłady na B+R na firmę prowadzącą działalność badawczo-rozwojową w regionach w tys. zł.....	104
Wykres 7. Źródła finansowania nakładów innowacyjnych MSP w regionach.....	106
Wykres 8. Pochodzenie innowacji produktowych MSP przemysłowych w regionach	112
Wykres 9. Ranking województw według wskaźnika syntetycznego potencjału B+R i innowacyjnego	139
Wykres 10. Ocena innowacyjności według agregatowego RNSII dla 10 wskaźników EIS ..	140
Wykres 11. Lokaty województw w Rankingu (10) i Rankingu (45) na podstawie danych 2006r.....	142
Wykres 12. Wykształcenie wyższe w grupie wiekowej 25-34 jako procent populacji w tej grupie wiekowej, 2005 lub ostatnie dostępne dane.....	143
Wykres 13. Wykształcenie wyższe w polskich województwach.....	144
Wykres 14. Działalność patentowa i kapitał ludzki według województw	146

Załącznik nr 1. Obraz Polski i województwa świętokrzyskiego w świetle danych Komisji Europejskiej – mapy poglądowe

1.19 Dostęp do lotów pasażerskich w 2005 r.

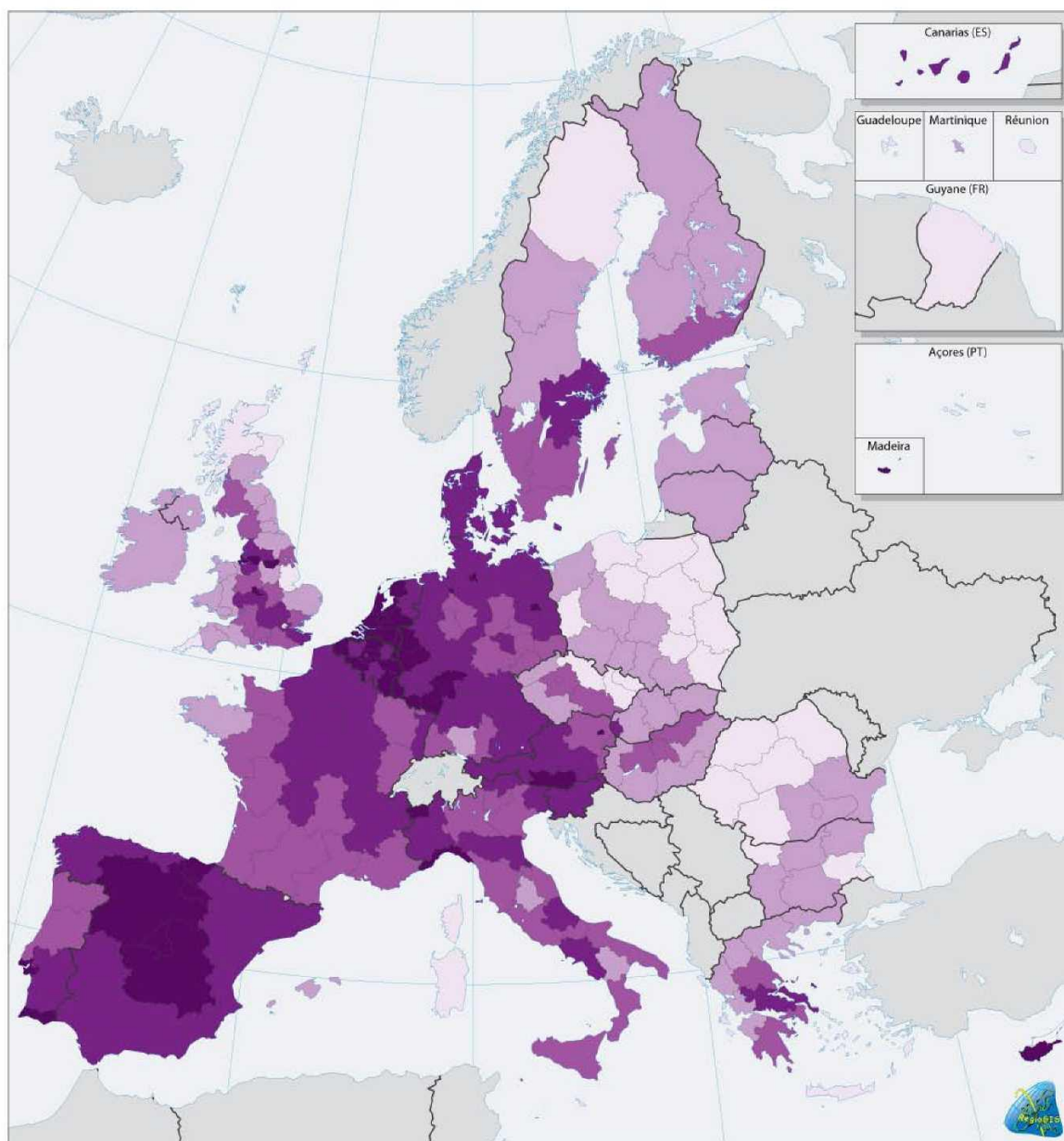
Liczba lotów dziennie

Skumulowana dzienna liczba lotów pasażerskich dostępnych w odległości do 90 minut drogi dla niektórych lotnisk dane przewozowe z 2004 lub 2003 r. Dla lotniska słowackiego dane niekompletne

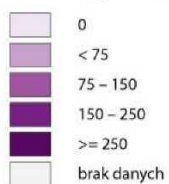
Źródła: Eurostat, EuroGeographics, DG REGIO-GIS

0 500 km
© EuroGeograficzny Związek ds. Granic Administracyjnych

1.18 Gęstość sieci autostrad w 2004 r.

Indeks długości, w relacji do obszaru i ludności

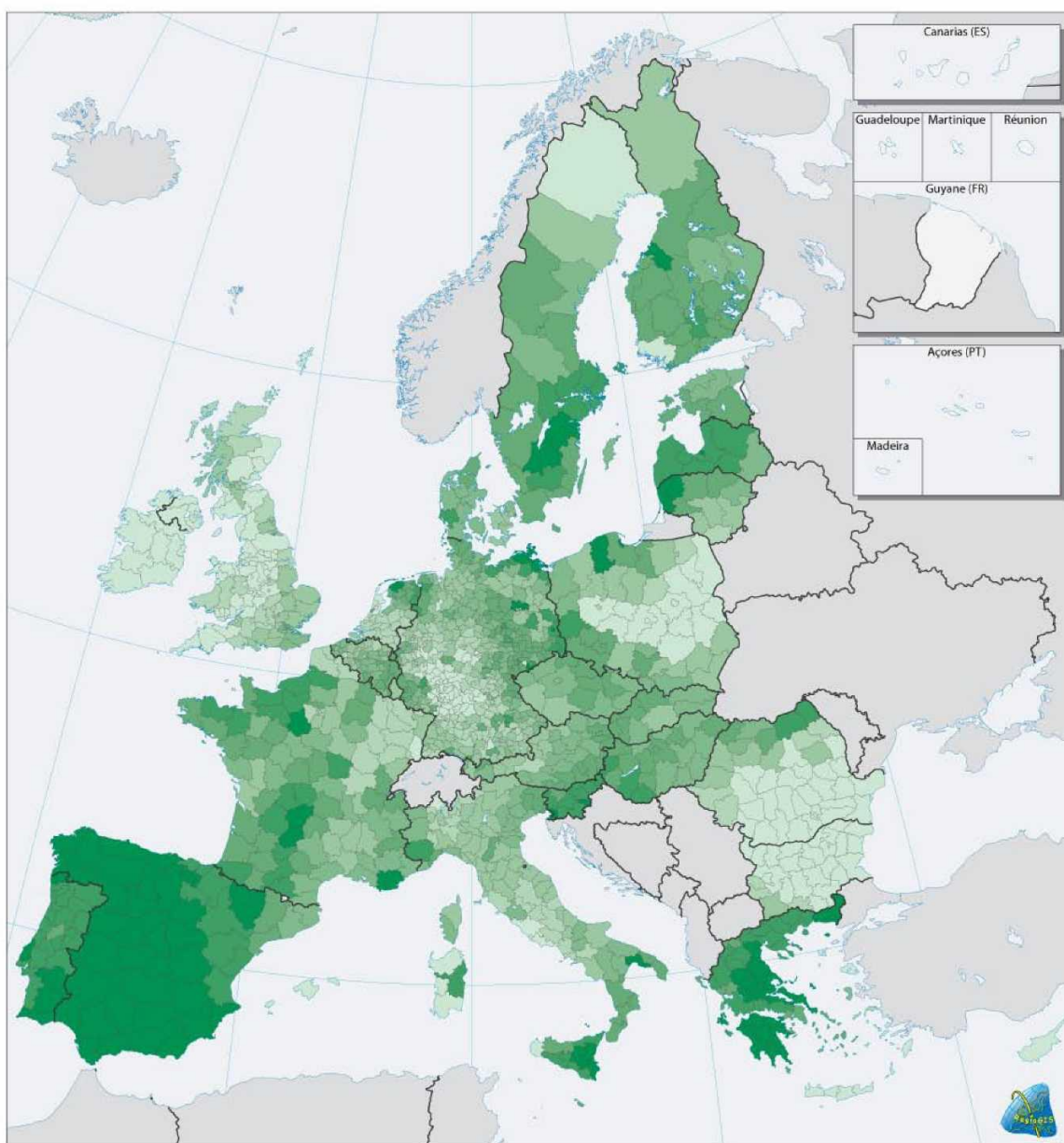
UE-27 = 100

BE 2003; IT : 2001
IE: szczebel krajowy

Źródła: Eurostat, DG TREN,
Europejska Federacja Drogowa (ERF)
EuroGeographics

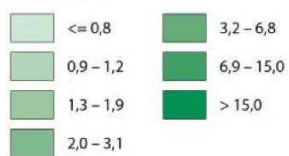
0 500 km

© EuroGeograficzny Związek ds. Granic Administracyjnych

1.20 Zmiany w potencjalnej dostępności samochodem w latach 1998–2003

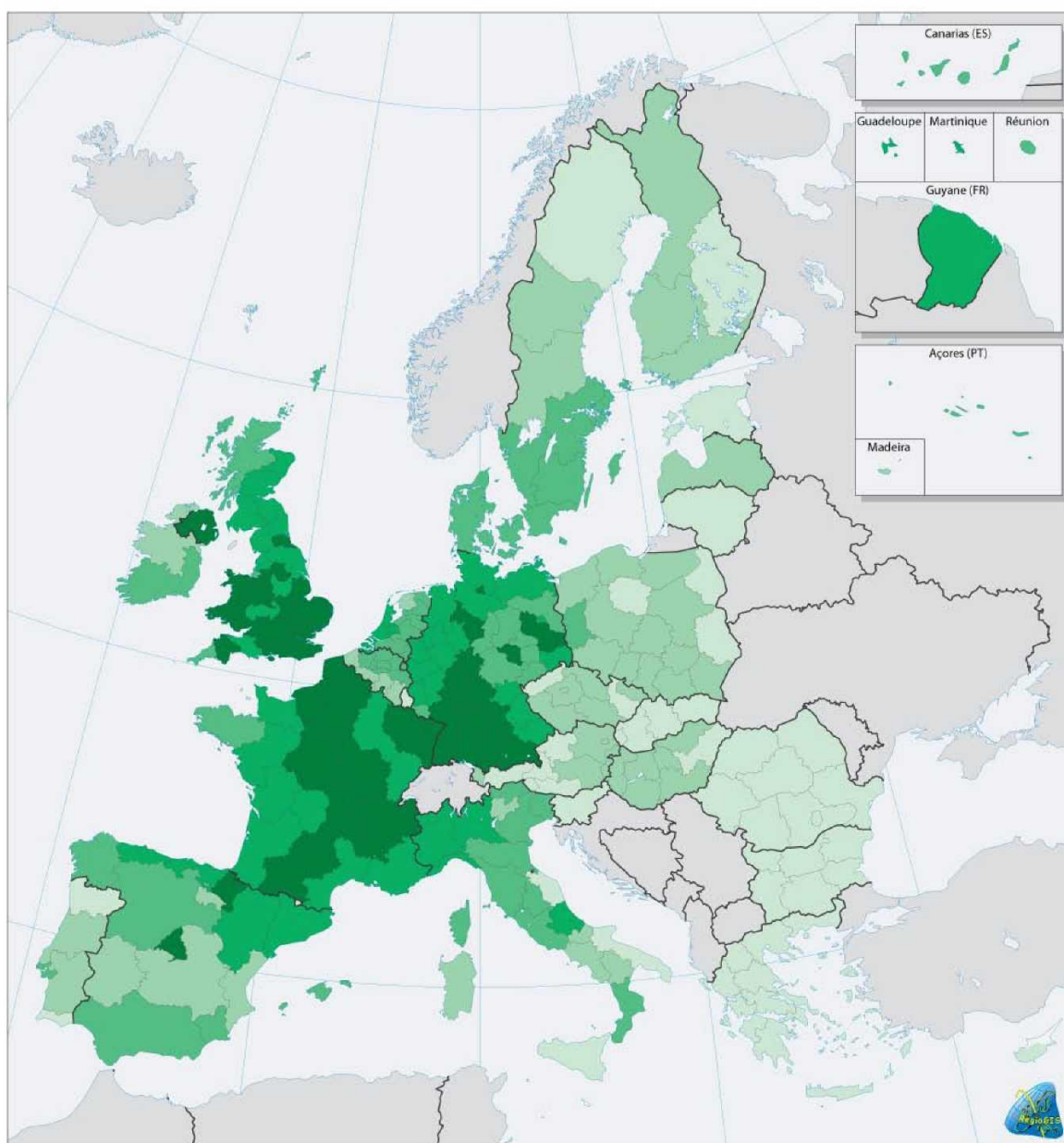
zmiana w %

Źródła: Eurostat, REGIO-GIS

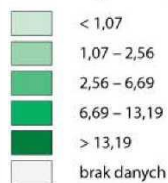
0 500 km

© EuroGeograficzny Związek ds. Granic Administracyjnych

1.22 Skala BIZ w 2004 r.

Pracownicy w firmach zagranicznych jako % łącznej liczby pracowników

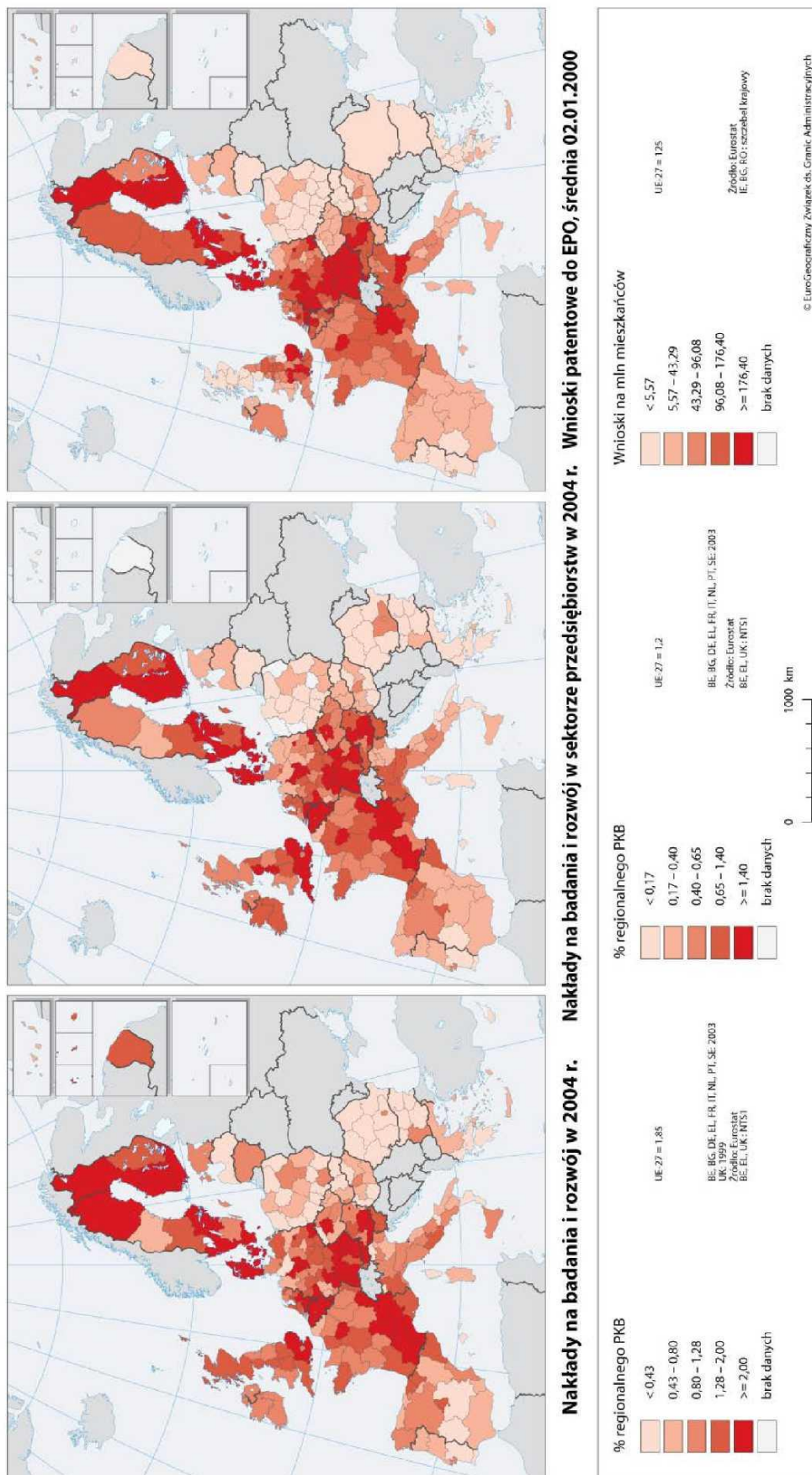

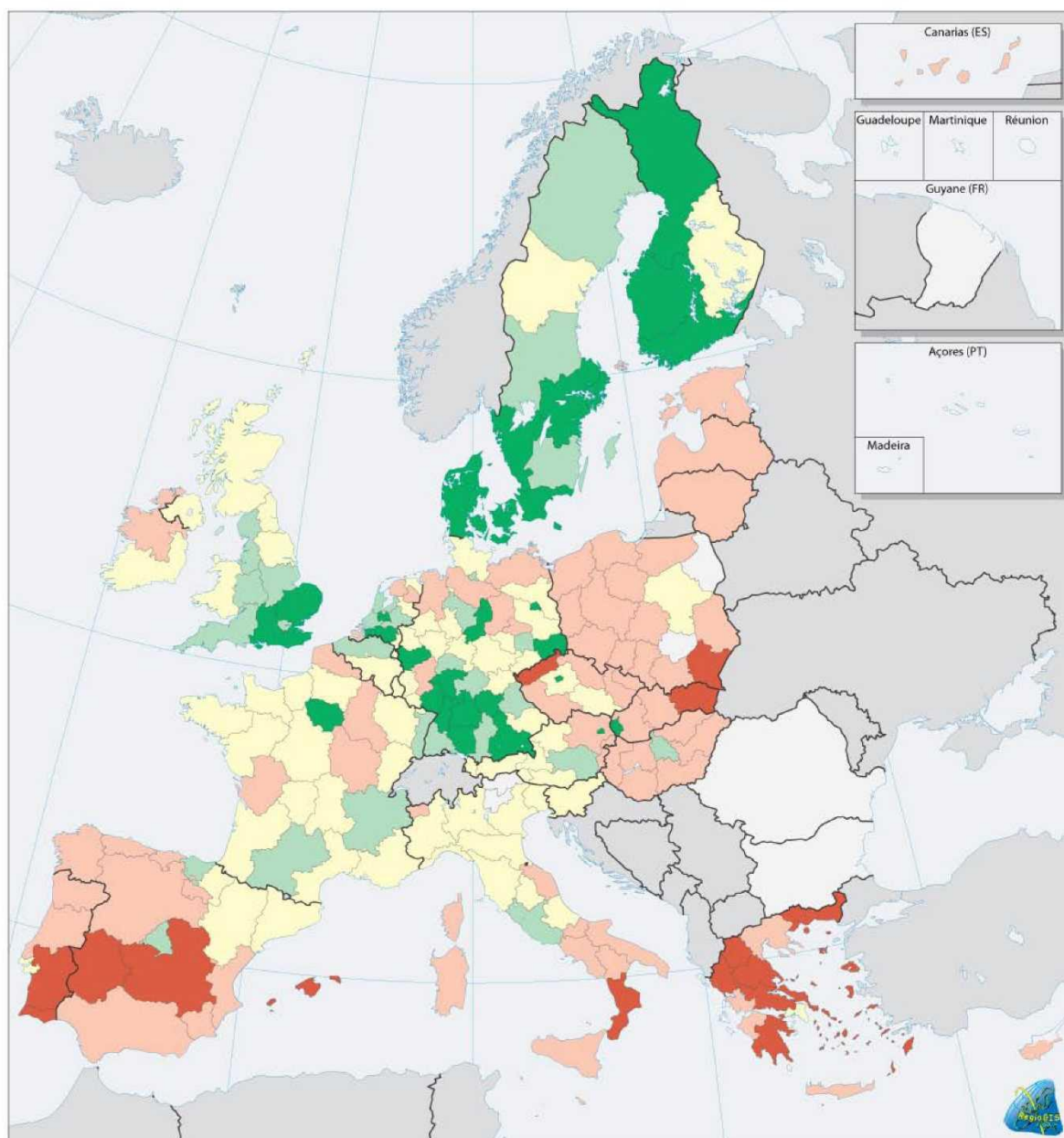
Źródło: Copenhagen Economics

0 500 km

© EuroGeograficzny Związek ds. Granic Administracyjnych

1.23 Wskaźniki badań i rozwoju w 2004 roku

1.24 Wskaźnik regionalnej efektywności innowacyjnej w latach 2002–2003

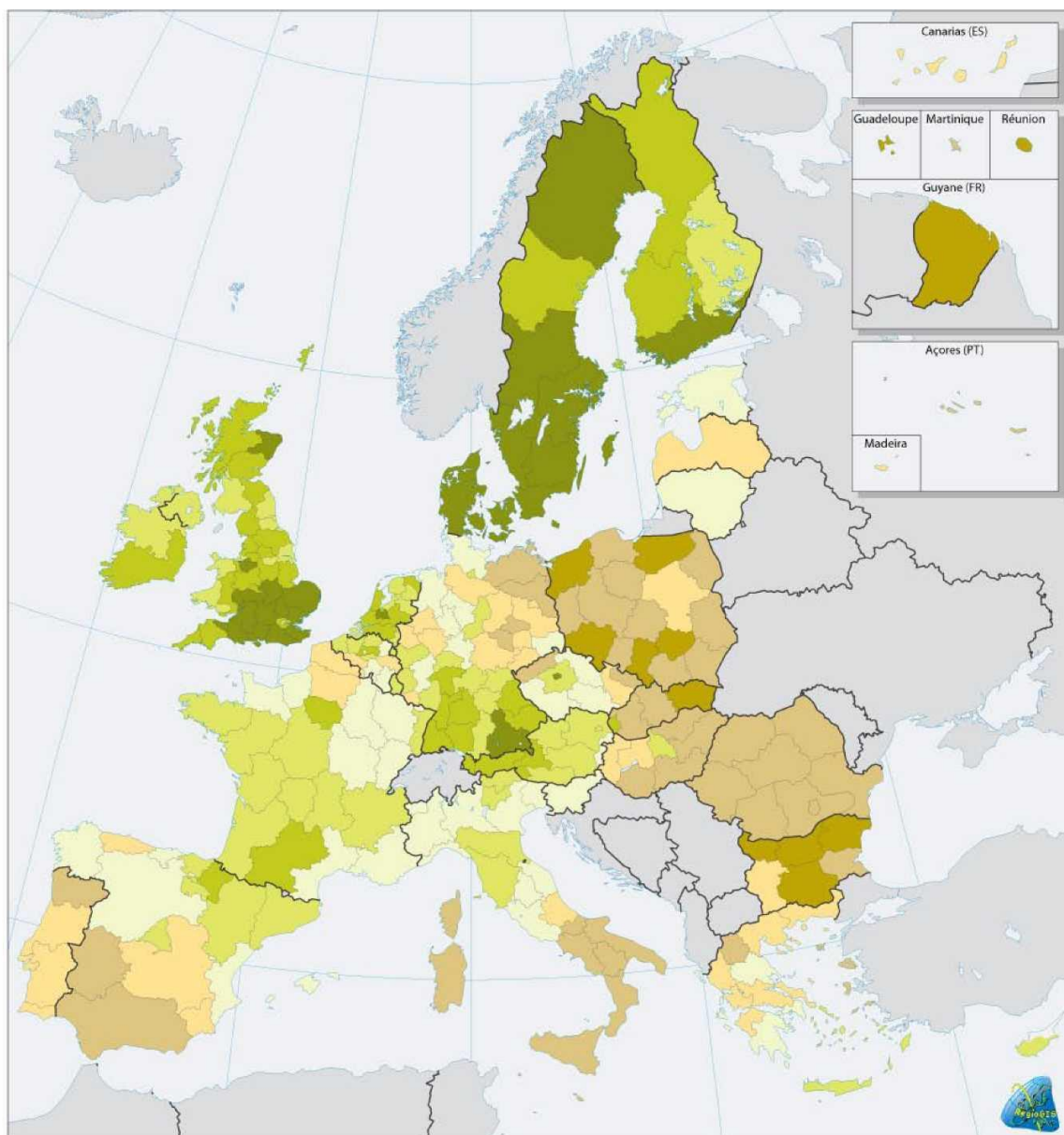
- najlepsze wyniki
- wyniki powyżej przeciętnej
- przeciętne wyniki
- wyniki poniżej przeciętnej
- słabe wyniki
- brak danych

BE, DE4, PL4, PL5, PL6, UK: NTS1

Źródło: DG Enterprise

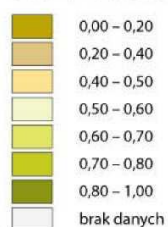
0 500 km

© EuroGeograficzny Związek ds. Granic Administracyjnych

1.29 Lizbońskie wskaźniki ekonomiczne w latach 2004–2005

Średnia wartości skalibrowanych w relacji do średniej dla UE-27

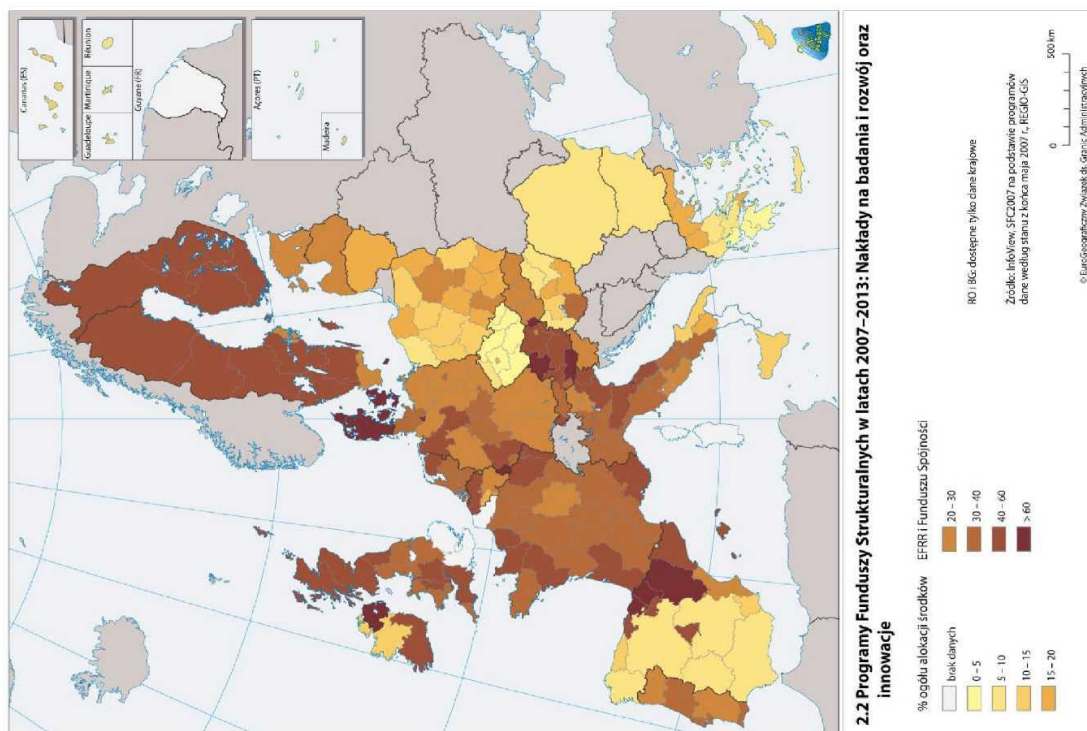
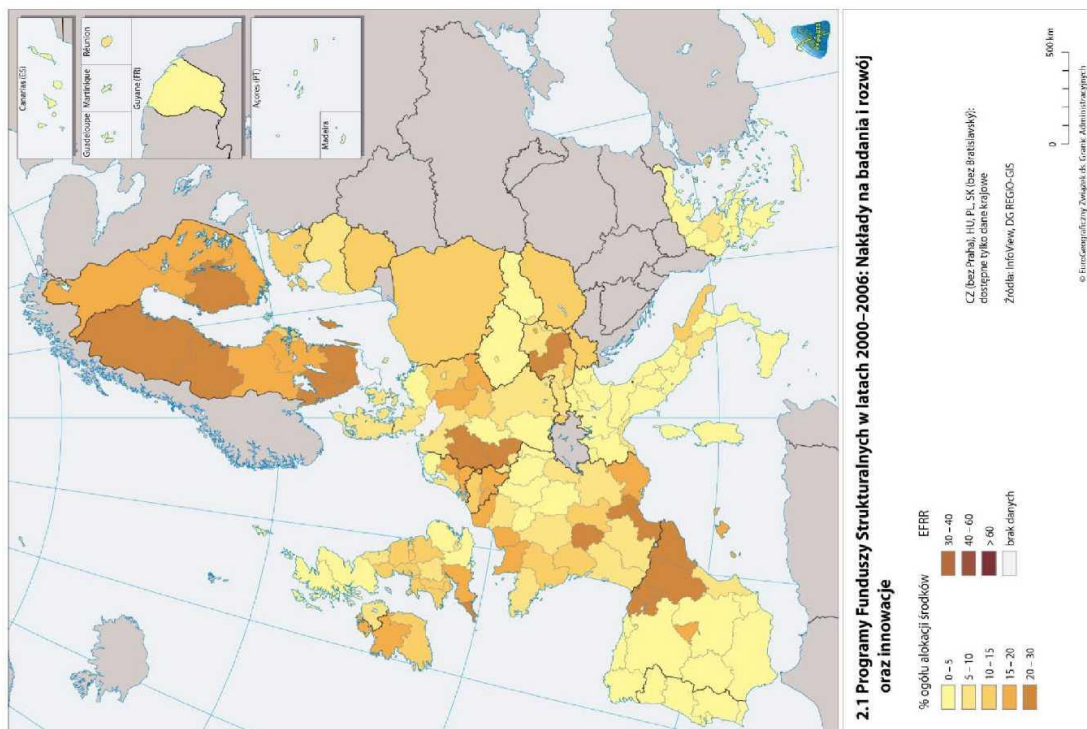

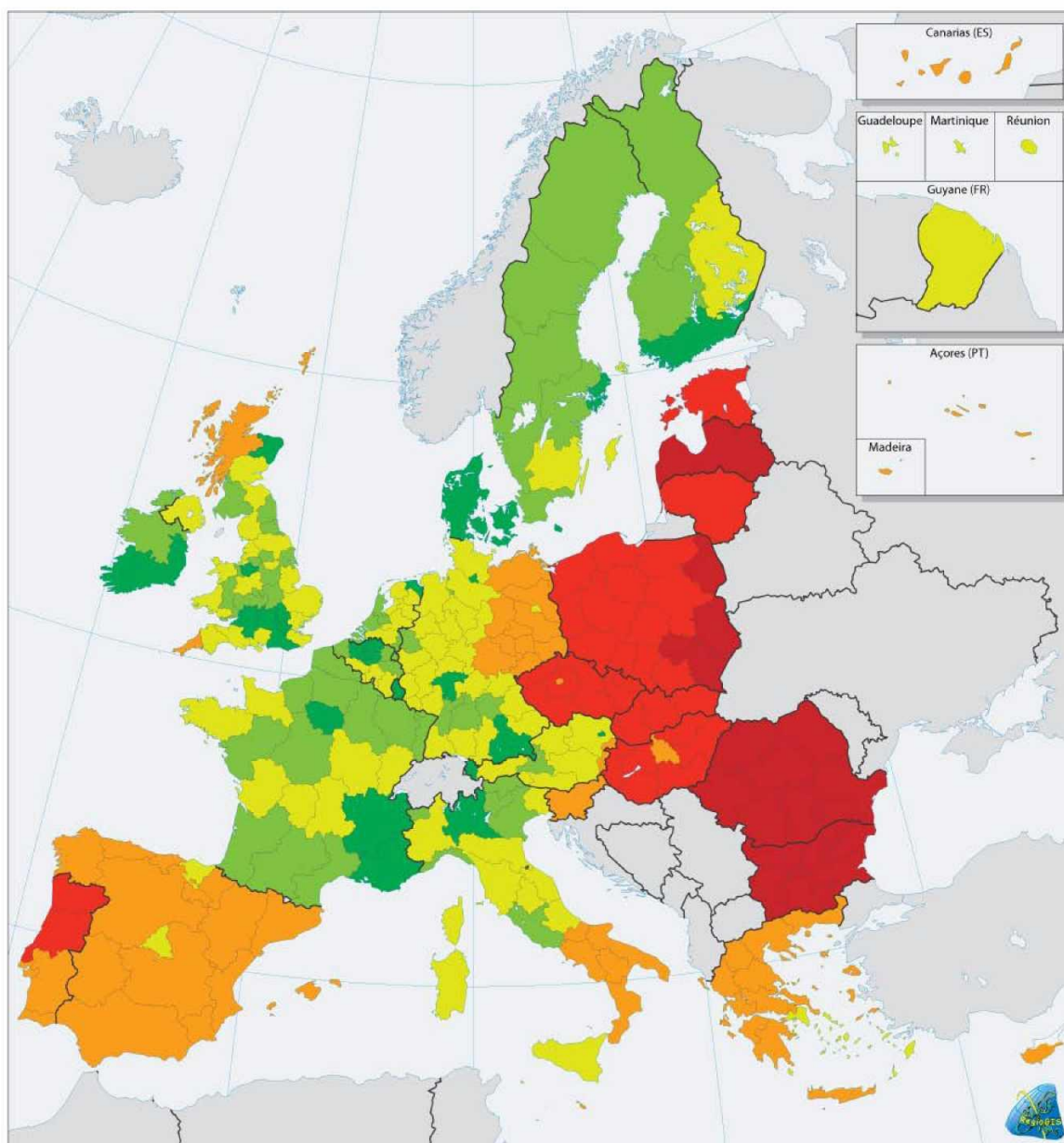
PKB na osobę pracującą w SSN
 Stopa zatrudnienia, przedział wiekowy 15–64 lata
 Stopa zatrudnienia, przedział wiekowy 55–64 lata
 GERD jako % PKB
 Długoterminowe bezrobocie jako % ogółu siły roboczej
 Poziom osiągnięć edukacyjnych młodzieży (% populacji w wieku od 20 do 24 lat, która zdobyła przynajmniej pełne wykształcenie średnie)

Źródła: Eurostat, DG REGIO

0 500 km

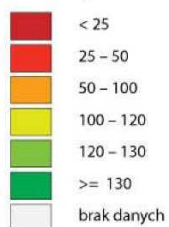
© EuroGeograficzny Związek ds. Granic Administracyjnych

1.4 PKB na osobę zatrudnioną (EUR) w 2004 r.

Wskaźnik, UE-27 = 100

IE: 2003
UK: 2001

Źródła: Eurostat, NSI, DG REGIO

0 500 km

© EuroGeograficzny Związek ds. Granic Administracyjnych